

REVISTA MOLDOVENEASCĂ
DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE
Chișinău, Republica Moldova

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

*Moldavian Journal
of International Law
and International Relations*

*Молдавский журнал
международного права
и международных отношений*

*Nr. 1
2016*

**REVISTA MOLDOVENEASCĂ
DE DREPT INTERNAȚIONAL
ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE**

ISSN 1857-1999

Apare din 2006 de 4 ori pe an

Nr. 1 (Volumul 11), 2016

Publicație periodică științifico-teoretică
și informațional-practică fondată de
Asociația de Drept Internațional din Republica Moldova

Asociați:

Institutul de Cercetări Juridice și Politice
al Academiei de Științe a Moldovei,
Universitatea de Studii Europene din Moldova,
Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova,
Asociația pentru Politică Externă
și Cooperare Internațională din Republica Moldova

Înregistrată
de către Camera Înregistrării de Stat
de pe lângă Ministerul Justiției al Republicii Moldova
Certificatul nr. MD 000039
din „04” august 2009

Acreditată
prin Hotărârea C.S.Ș.D.T. al A.Ș.M.
și C.N.A.A. Nr. 146 din 27.06.2013
în calitate de publicație științifică de profil,
Categorია „B”, la specialitățile:
12.00.10 - drept internațional public;
12.00.03 - drept internațional privat
(profilul drept)

și
23.00.04 – teoria și istoria relațiilor internaționale
și dezvoltării globale
(profilul științe politice)

Revista este inclusă în bazele de date internaționale:
Social Science Research Network (SSRN) și
Biblioteca Științifică Electronică eLIBRARY.RU
pentru calcularea factorului de impact
și indexului de citare

ADRESA NOASTRĂ:

Republica Moldova, mun. Chișinău,
str. Gh. Iablocikin, 2/1, bir. 207, MD 2069.
Tel: (+373) 69185527
Fax: (+373) 22.43.03.05

E-mail: alexandruruburian@mail.ru; alexandruruburian@yahoo.com;
alexandruruburian@mail.md

WEB pagina: <http://www.rmdir.md>; <http://usem.md/md/p/rmdir>

Indexul poștal: PM 32028

Toate materialele sunt recenzate.

Formulările și prezentarea materialelor nu reprezintă întotdeauna
poziția revistei și nu angajează în nici un fel redacția.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor
revine în exclusivitate autorilor.

©„Revista Moldovenească de Drept Internațional
și Relații Internaționale”, 2016.

Toate drepturile rezervate

SUMAR

DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC

- **DORUL Olga.** Abordarea conceptuală a crimelor de război în dreptul internațional9

DREPT EUROPEAN

- **STRELȚOVA Olga.** Constituționalizarea ordinii juridice privind aplicarea legii în Uniunea Europeană.....16

RELATII INTERNAȚIONALE

- **BURIAN Alexandru.** Criza în relațiile internaționale și noile realități geopolitice ale secolului al XXI-lea.....27
- **LIPKOVA Ludmila, MATTOȘ Boris.** Statutul special al Regatului Unit în Uniunea Europeană.....35

TRIBUNA TINERILOR CERCETĂTORI

- **BOLOGAN Dumitrita.** Generalități cu privire la elementele constitutive ale unui cartel.....46
- **JANUBOVA Barbora.** Dilma Rousseff și provocările legate de noua politică braziliană.....54
- **ȚURCAN Corina.** Elemente fundamentale ale regimului juridic al utilizării informației confidentiale pe piața de capital a SUA.....67

COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE

- **BUDURINA-GOREACII Carolina.** Experiența autorităților statale și a instituțiilor societății civile în soluționarea problemelor la nivel local: cazul raionului/orașului Șoldănești.....89
- **LUPAȘCO Vera.** Efectele juridice ale reorganizării societăților comerciale.....109

TRIBUNA DISCUȚIONALĂ

- **DOLABERIDZE Dmitrii.** Biserica armeană invadează Georgia.....115
- **DRAGAN Florentina.** Apariția și afirmarea legislativă a drepturilor informaționale în țările străine.....120

RECENZII

- **CASADEVALL Josep.** Recenzia monografiei *Extraterritorialitatea Convenției Europene a Drepturilor Omului: Obligații Pozitive și Jurisdicție*.....131

RUBRICA REVISTEI

- Consiliul redacțional al revistei „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”137
- Colegiul de redacție (Recenzenții)144
- Date despre autori.....148
- Cerințele privind condițiile de prezentare a manuscriselor pentru publicare în „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”151

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

Nr. 1 (Volumul 11), 2016

ISSN 1857-1999

CONSILIUL REDACȚIONAL:

REDACTOR-ȘEF:

BURIAN Alexandru

doctor habilitat în drept, profesor universitar

REDACTOR-ȘEF ADJUNCT:

CHINDĂBALIUC Oleana

doctor în științe politice, conferențiar universitar interimar

SECRETAR ȘTIINȚIFIC:

CHIRTOACĂ Natalia

doctor în drept, conferențiar universitar

MEMBRI AI CONSILIULUI REDACȚIONAL:

ANGEL Jose Luis IRIARTE	Doctor în drept, profesor universitar (Spania)	
ARHILIUC Victoria	Doctor habilitat în drept, profesor cercetător (Republica Moldova)	
ABASHIDZE Aslan	Doctor habilitat în drept, profesor universitar (Federația Rusă)	
BALAN Oleg	Doctor habilitat în drept, profesor universitar (Republica Moldova)	
BENIUC Valentin	Doctor habilitat în științe politice, profesor universitar (Republica Moldova)	
BOSHITSKY Iuryi	Doctor în drept, profesor universitar (Ucraina)	
DERGACIOV Vladimir	Doctor habilitat în științe geografice, profesor universitar (Ucraina)	
DYULGEROVA Nina	Doctor habilitat în economie, profesor universitar (Bulgaria)	
FUAREA Augustin	Doctor în drept, profesor universitar (România)	
HEINRICH Hans-Georg	Doctor în drept, profesor universitar (Austria)	
KAPUSTIN Anatolie	Doctor habilitat în drept, profesor universitar (Federația Rusă)	
KOPYLOV Mihail	Doctor habilitat în drept, profesor universitar (Federația Rusă)	
LIPKOVA Ludmila	Doctor, ing., profesor universitar (Slovacia)	
MAZILU Dumitru	Doctor în drept, profesor universitar (România)	
NAZARIA Sergiu	Doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar (Republica Moldova)	
PAPAVA Vladimer	Doctor habilitat în economie, profesor universitar (Georgia)	
POPESCU Dumitru	Doctor în drept, profesor universitar (România)	
ROȘCA Alla	Doctor habilitat în științe politice, profesor universitar (SUA)	
SEDLIȚCHI Iurie	Doctor în drept, profesor universitar (Republica Moldova)	
TIMCENCO Leonid	Doctor habilitat în drept, profesor universitar (Ucraina)	
VERESHCHETIN Vladlen	Doctor habilitat în drept, profesor universitar (Federația Rusă)	
WILLIAMS Silvia Maureen	Doctor în drept și științe sociale, profesor universitar (Argentina)	

COLEGIUL DE REDACȚIE (RECENZENȚII):

REDACTOR-ȘEF ADJUNCT, PREȘEDINTE AL COLEGIULUI DE REDACȚIE:

CHINDĂBALIUC Oleana

doctor în științe politice, conferențiar universitar interimar

MEMBRI AI COLEGIULUI DE REDACȚIE:

ANIȚEI Nadia Cerasela	Doctor în drept, profesor universitar (România)	
DORUL Olga	Doctor în drept, conferențiar universitar (Republica Moldova)	
EVSEEV Vladimir	Doctor în științe tehnice (Federația Rusă)	
GENTIMIR Alina Mirabela	Doctor în drept (România)	
GLADARENCO-STOIAN Maia	Doctor în istorie (România)	
GLUHAI A Diana	Doctor în drept (Spania)	
IOVIȚĂ Alexandrina	Doctor în drept (Republica Moldova – Elveția)	
KOVALEVA Natalia	Doctor în pedagogie, conferențiar universitar (Federația Rusă)	
MATTOȘ Boris	Doctor în științe politice (Slovacia)	
METREVELI Levan	Doctor în științe politice (Georgia)	
MOUSMOUTI Maria	Doctor în drept (Grecia)	
SÂRCU Diana	Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar (Republica Moldova)	
ȘICI Alexandru	Doctor habilitat în științe istorice, profesor universitar (Ucraina)	
SMOCHINĂ Carolina	Doctor în drept, conferențiar universitar (Cipru)	
SOLNȚEV Alexandr	Doctor în drept, conferențiar universitar (Federația Rusă)	
ISMAYL Togrul	Doctor în istorie, doctor în economie, conferențiar universitar (Turcia)	
ȚIGĂNAȘ Ion	Doctor în drept (Republica Moldova)	

© „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”, 2016.

Toate drepturile rezervate

**MOLDAVIAN JOURNAL
OF INTERNATIONAL LAW
AND INTERNATIONAL RELATIONS**

ISSN 1857-1999

Published quarterly. Issued since 2006.

No. 1 (Volume 11), 2016

Scientific-theoretical and information-practical
periodical publication founded by
Association of International Law from
the Republic of Moldova

Co-founders:

The Institute of Legal and Political Research
of The Academy of Sciences of Moldova,
The University of European Studies of Moldova,
The Moldavian State Institute of International Relations,
The Association of Foreign Policy
and International Cooperation from the Republic of Moldova

Registered
by the State Registration Chamber
of the Ministry of Justice of the Republic of Moldova
the Certificate No. MD 000039
„4” august 2009

Accredited
by decision No. 146/27.06.2013
of the Supreme Council for Science and Technological Development
of the Academy of Sciences of Moldova and the National Council
for Accreditation and Attestation of the Republic of Moldova
as of profile scientific publication, Category „B”,
in the field of:

12.00.10 - Public International Law;

12.00.03 - Private International Law

(profile of legal science)

and

23.00.04 - Theory and History of International Relations
and Global Development
(profile of political science)

The journal is included in the international database:
Social Science Research Network (SSRN) and
Scientific Electronic Library eLIBRARY.RU
to calculate the impact factor and citation index

OUR ADDRESS:

MD-2069, The Republic of Moldova, Chisinau, of. 305,
2/1 Ghenadie Iablocikin str.

Tel: (+373) 69185527

Fax: (+373) 22.43.03.05

E-mail: alexandruburian@mail.ru; alexandruburian@yahoo.com;
alexandruburian@mail.md

WEB site: <http://www.rmdir.md>; <http://usem.md/md/p/rmdir>

Edition index PIN: PM 32028

All materials are reviewed.

The views of Editors do not necessarily coincide
with the opinions of the authors.

The responsibility for the authenticity and accuracy of the facts
in the published articles rests with the authors.

© Moldavian Journal of International Law
and International Relations, 2016.

All rights reserved.

CONTENTS

PUBLIC INTERNATIONAL LAW

- **DORUL Olga.** The conceptual approach to War Crimes in International Law.....9

EUROPEAN LAW

- **STRELTSOVA Olga.** Constitutionalization of legal order in European Union.....16

INTERNATIONAL RELATIONS

- **BURIAN Alexander.** The crisis in international relations and the new geopolitical realities of the twenty-first century.....27
- **LIPKOVA Ludmila, MATTOS Boris.** The special status of the United Kingdom in the European Union.....35

THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS

- **BOLOGAN Dumitrița.** Generalities on the constituent elements of a cartel.....46
- **JANUBOVA Barbora.** Dilma Rousseff - the challenges of current Brazilian policy.....54
- **TURCAN Corina.** Basic elements of the US insider trading regime.....67

THE SCIENTIFIC COMMUNICATIONS

- **BUDURINA-GOREACII Carolina.** The experience of state authorities and civil society institutions in solving problems at local level: case Soldanesti district.....89
- **LUPASCO Vera.** Legal effects of the organisation of commercial societies.....109

THE TRIBUNE OF DISCUSSION

- **DOLABERIDZE Dmitry.** Armenian Church Invades Georgia.....115
- **DRAGAN Florentina.** Occurrence and the legislative approval of the information rights in foreign countries.....120

REVIEW

- **CASADEVALL Josep.** Report to the monograph *Extraterritoriality of the European Convention on Human Rights: Positive Obligations and Jurisdiction*.....133

OUR JOURNAL

- Editorial board of the „Moldavian Journal of International Law and International Relations”.....137
- Reviewers.....144
- About authors.....148
- Requirements to papers for publication in the „Moldavian Journal of International Law and International Relations”.....155

MOLDAVIAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW AND INTERNATIONAL RELATIONS

Nr. 1 (Volume 11), 2016

ISSN 1857-1999

EDITORIAL BOARD (CONSILIUM):

EDITOR –IN – CHIEF:

BURIAN Alexander

Doctor of Juridical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR –IN – CHIEF:

KINDIBALYK Olyana

Ph.D in Political Sciences, Associate Professor a.i.

SCIENTIFIC SECRETARY:

CHIRTOACA Natalia

Ph.D in Law, Associate Professor

MEMBER OF THE EDITORIAL BOARD (CONSILIUM):

ANGEL Jose Luis IRIARTE

Doctor of Law, Professor (Spain)

ARHILIUC Victoria

Doctor of Juridical Sciences, Professor (The Republic of Moldova)

ABASHIDZE Aslan

Doctor of Juridical Sciences, Professor (The Russian Federation)

BALAN Oleg

Doctor of Juridical Sciences, Professor (The Republic of Moldova)

BENIUC Valentin

Doctor of Political Sciences, Professor (The Republic of Moldova)

BOSHITSKYI Iurii

Ph.D in Law, Professor (Ukraine)

DERGACHEV Vladimir A.

Dr. Sc. (Geography), Professor, Expert in geopolitics (Ukraine)

DYULGEROVA Nina

Doctor of Economic Sciences, Professor (Bulgaria)

FUAREA Augustin

Doctor of Law, Professor (Romania)

HEINRICH Hans-Georg

Doctor of Juridical Sciences, Professor (Austria)

KAPUSTIN Anatoly

Doctor of Juridical Sciences, Professor (The Russian Federation)

KOPYLOV Mikhail

Doctor of Juridical Sciences, Professor (The Russian Federation)

LIPKOVA Ludmila

Doctor Eng., Professor (The Slovak Republic)

MAZILU Dumitru

Doctor of Law, Professor (Romania)

NAZARIA Sergei

Doctor of Political Sciences (The Republic of Moldova)

PAPAVA Vladimier

Doctor of Economic Sciences, Professor (Georgia)

POPESCU Dumitru

Doctor of Law, Professor (Romania)

ROSCA Alla

Doctor of Political Sciences, Professor (USA)

SEDELETSCHI Yuri

Ph.D in Law, Professor (The Republic of Moldova)

TIMCHENKO Leonid

Doctor of Juridical Sciences, Professor (Ukraine)

VERESHCHETIN Vladlen

Doctor of Juridical Sciences, Professor (The Russian Federation)

WILLIAMS Silvia Maureen

Doctor of Law and Social Sciences, Professor (Argentina)

EDITORSHIP (REVIEWERS):

DEPUTY EDITOR –IN – CHIEF, HEAD OF EDITORSHIP:

KINDIBALYK Olyana

Ph.D in Political Sciences, Associate Professor a.i.

MEMBER OF THE EDITORSHIP:

ANTEI Nadia Cerasela

Ph.D in Law, Professor (Romania)

DORUL Olga

Ph.D in Law, Associate Professor (The Republic of Moldova)

EVSEEV Vladimir

Ph.D in Tehnical Science (The Russian Federation)

GENTIMIR Alina Mirabela

Ph.D in Law (Romania)

GLADARENCO-STOIAN Maia

Ph.D in History (Romania)

GLUHAIA Diana

Ph.D in Law (Spain)

IOVITA Alexandrina

Ph.D in Law (The Republic of Moldova – Switzerland)

KOVALEVA Natalia

Ph.D in Pedagogical Sciences, Associate Professor (The Russian Federation)

MATTOS Boris

Ph.D in Political Sciences (The Slovak Republic)

METREVELI Levan

Doctor of Political Sciences (Georgia)

MOUSMOUTI Maria

Ph.D in Law (Grece)

SARCU Diana

Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor (The Republic of Moldova)

SYCH Alexander

Doctor of History, Professor (Ukraine)

SMOCHINA Carolina

Ph.D in Law, Associate Professor (Cyprus)

SOLNTSEV Alexander

Ph.D in Law, Associate Professor (The Russian Federation)

ISMAYL Togrul

Ph.D in History, Ph.D in Economic Sciences, Associate Professor (Turkey)

TIGANAS Ion

Ph.D in Law (The Republic of Moldova)

© Moldavian Journal of International Law and International Relations, 2016.

All rights reserved.

**МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ
МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА
И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ**

ISSN 1857-1999

Выходит с 2006 года. Издаётся 4 раза в год

№ 1 (Том 11), 2016 год

Научно-теоретический и информационно-практический
периодический журнал, основанный
Ассоциацией международного права
Республики Молдова

Соучредители:

Институт юридических и политических исследований
Академии наук Молдовы,
Европейский университет Молдовы,
Молдавский государственный институт
международных отношений,
Ассоциация внешней политики
и международного сотрудничества Республики Молдова

Зарегистрирован

Государственной Регистрационной Палатой
при Министерстве юстиции Республики Молдова
Сертификат № MD 000039
от «4» августа 2009 года

Аккредитован

решением № 146 от 27.06.2013 г.

Верховного Совета по Науке и Технологическому развитию
Академии наук Молдовы и Национального Совета по
Аккредитации и Аттестации Республики Молдова как
профильная научная публикация, категория «Б»,
по специальностям:

12.00.10 - международное публичное право;
12.00.03 – международное частное право
(профиль юридические науки)

и

23.00.04 - теория и история международных отношений
и глобального развития
(профиль политические науки)

Журнал включен в международные базы данных:
Social Science Research Network (SSRN) и
Научная электронная библиотека eLIBRARY.RU
для учета импакт-фактора и индекса цитирования

НАШ АДРЕС:

ул. Г. Яблочкин, 2/1, оф. 305, мун. Кишинёв,
Республика Молдова, MD 2069

Тел. (+373) 69185527

Факс: (+373) 22.43.03.05

E-mail: alexandruburian@mail.ru; alexandruburian@yahoo.com;
alexandruburian@mail.md

WEB страница: <http://www.rmdir.md>; <http://usem.md/md/p/rmdir>

Почтовый индекс: PM 32028

Все материалы рецензируются.

Мнения редакции не обязательно совпадают
с мнениями авторов публикаций.

Ответственность за точность проводимой информации
и изложение фактов лежит на авторах.

© «Молдавский журнал международного права
и международных отношений», 2016.

Все права зарегистрированы

CONTINUTUL

МЕЖДУНАРОДНОЕ ПУБЛИЧНОЕ ПРАВО

- **ДОПУЛ Ольга.** Концептуальный подход к определению военных преступлений в международном праве.....9

ЕВРОПЕЙСКОЕ ПРАВО

- **СТРЕЛЬЦОВА Ольга.** Конституционализация правопорядка Европейского союза.....16

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ

- **БУРИАН Александр.** Кризис в международных отношениях и новые геополитические реалии XXI-го века27
- **ЛИПКОВА Людмила, МАТТОШ Борис.** Особый статус Великобритании в Европейском союзе35

ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ

- **БОЛОГАН Думитрица.** Общие положения о составных элементах картеля.....46
- **ЯНУБОВА Барбора.** Дилема Русеф и вызовы нынешней бразильской политики.....54
- **ЦУРКАН Корина.** Основные элементы правового режима использования инсайдерской информации на фондовом рынке США.....67

НАУЧНЫЕ СООБЩЕНИЯ

- **БУДУРИНА-ГОРЯЧИЙ Каролина.** Опыт государственной власти и институтов гражданского общества в решении проблем на местном уровне: Шолданештский район.....89
- **ЛУПАШКО Вера.** Юридические последствия реорганизации коммерческих обществ.....109

ДИСКУССИОННАЯ ТРИБУНА

- **ДОЛАБЕРИДЗЕ Дмитрий.** Армянская церковь вторгается в Грузию.....115
- **ДРАГАН Флорентина.** Возникновение и законодательное утверждение информационных прав в зарубежных странах.....120

РЕЦЕНЗИИ

- **КАСАДЕВАЛЬ Жозеп.** Рецензия монографии Экстратерриториальность Европейской конвенции по правам человека: позитивные обязательства и юрисдикция.....135

О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ

- Редакционный совет „Молдавского журнала международного права и международных отношений”.....137
- Редакционная коллегия (Рецензенты).....144
- Наши авторы.....148
- Требования к оформлению статей для публикации в «Молдавском журнале международного права и международных отношений».....158

**МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ
МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ**

№. 1 (Том 11), 2016

ISSN 1857-1999

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

БУРИАН Александр

доктор юридических наук, профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

КИНДЫБАЛЮК Оляна

кандидат политических наук, и.о. доцента

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

КИРТОАКЭ Наталья

кандидат юридических наук, доцент

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:

АНХЕЛ Хосе Луис ИРИАРТЕ	Доктор права, профессор (Испания)	
АРХИЛЮК Виктория	Доктор юридических наук, профессор (Республика Молдова)	
АБАШИДЗЕ Аслан	Доктор юридических наук, профессор (Российская Федерация)	
БАЛАН Олег	Доктор юридических наук, профессор (Республика Молдова)	
БЕНЮК Валентин	Доктор политических наук, профессор (Республика Молдова)	
БОШИЦКИЙ Юрий	Кандидат юридических наук, профессор (Украина)	
ВЕРЕЩЕТИН Владлен	Доктор юридических наук, профессор (Российская Федерация)	
ДЕРГАЧЕВ Владимир	Доктор географических наук, профессор (Украина)	
ДЮЛГЕРОВА Нина	Доктор экономических наук, профессор (Болгария)	
КАПУСТИН Анатолий	Доктор юридических наук, профессор (Российская Федерация)	
КОПЫЛОВ Михаил	Доктор юридических наук, профессор (Российская Федерация)	
ЛИПКОВА Людмила	Доктор, профессор (Словакия)	
МАЗИЛУ Думитру	Доктор права, профессор (Румыния)	
НАЗАРИЯ Сергей	Доктор политических наук, доцент (Республика Молдова)	
ПАПАВА Владимир	Доктор экономических наук, профессор (Грузия)	
ПОПЕСКУ Думитра	Доктор права, профессор (Румыния)	
РОШКА Алла	Доктор политических наук, профессор (США)	
СЕДЛЕЦКИЙ Юрий	Кандидат юридических наук, профессор (Республика Молдова)	
ТИМЧЕНКО Леонид	Доктор юридических наук, профессор (Украина)	
ФУЕРЕА Августин	Доктор права, профессор (Румыния)	
ХЕЙНДРИЧ Ханс-Георг	Доктор права, профессор (Австрия)	
УИЛЬЯМС Сильвия Морин	Доктор права и социальных наук, профессор (Аргентина)	

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ (РЕЦЕНЗЕНТЫ):

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА,

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

КИНДЫБАЛЮК Оляна

кандидат политических наук, и.о. доцента

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

АНИЦЕЙ Надия Черасела	Доктор права, профессор (Румыния)	
ГЛАДАРЕНКО-СТОЯН Майя	Доктор истории (Румыния)	
ГЛУХАЯ Диана	Доктор права (Испания)	
ДЖЕНТИМИР Алина	Доктор права (Румыния)	
ДОРУЛ Ольга	Кандидат юридических наук, доцент (Республика Молдова)	
ЕВСЕЕВ Владимир	Кандидат технических наук (Российская Федерация)	
ИОВИЦЭ Александрина	Кандидат юридических наук (Республика Молдова – Швейцария)	
КОВАЛЕВА Наталья	Кандидат педагогических наук, доцент (Российская Федерация)	
МАТТОШ Борис	Доктор политических наук (Словакия)	
МЕТРЕВЕЛИ Леван	Доктор политических наук (Грузия)	
МОУСМУТИ Мария	Доктор права (Греция)	
СЫРКУ Диана	Доктор юридических наук, доцент (Республика Молдова)	
СЫЧ Александр	Доктор исторических наук, профессор (Украина)	
СМОКИНА Каролина	Доктор права, доцент (Кипр)	
СОЛНЦЕВ Александр	Кандидат юридических наук, доцент (Российская Федерация)	
ИСМАИЛ Тогрул	Доктор истории, доктор экономики, доцент (Турция)	
ЦИГЭНАШ Ион	Кандидат юридических наук (Республика Молдова)	

© «Молдавский журнал международного права и международных отношений», 2016.

Все права зарегистрированы

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale, a fost lansată în anul 2006 ca proiecție a unui forum ce promovează valorificarea diferitelor opinii, uneori diametral opuse, cu privire la starea actuală a dreptului internațional și a relațiilor internaționale. Într-o perioadă relativ scurtă, grație revistei, arta dezbaterilor axate pe diverse probleme științifico-practice, purtate pe paginile sale, a cunoscut o ascensiune substanțială. De asemenea, publicația a reușit să creeze și să dezvolte un profil propriu, să devină mai bogată și variată, abordând o arie tematică științifico-analitică complexă.

Aceste calificative reflectă un grad înalt de profesionalism și erudiție, diferite abordări inovaționale în elucidarea temelor dificile, prin care atrage atenția practicienilor cu experiență, precum și a tinerilor cercetători.

Actualmente, publicația este o revistă de concept despre diferite domenii ale dreptului internațional, ultimul devenind un centru de atracție pentru forțele de creație, care a obținut recunoașterea publicului și a creat un colectiv larg de autori. Unul din avantajele importante ale revistei îl constituie faptul că oferă tinerilor cercetători oportunitatea de a se manifesta. Doctoranzii și magiștrii, care abia acumulează experiență în domeniul cercetărilor științifice, dar care doresc să se afirme, își pot face publice opiniile cu privire la diferite probleme actuale din domeniul relațiilor internaționale contemporane și al dreptului internațional.

Publicația conține articole ale specialiștilor de vază din republică și de peste hotare, doctori habilitați și doctori – adepți ai diferitelor viziuni, care tratează și se expun activ pe marginea proceselor ce au loc în viața politică, economică și socială a țării. Spectrul problemelor examinate a devenit extrem de larg. O atenție sporită este acordată elucidării problemelor teoretico-practice din domeniul dreptului internațional și a relațiilor internaționale.

MOLDAVIAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW AND INTERNATIONAL RELATIONS

The „Moldavian Journal of International Law and International Relations” was launched in 2006 as an open forum for different, sometimes diametrically opposite points of view on the current state of international law and international relations. In a relatively short period of his life the journal raised an art of scientific and practical discussions to a higher altitude developed its profile, become richer and more varied, designed scientific-analytical subject. In this connection, it differs from high professionalism, erudition, new approaches to disclosing the difficult themes. Consequently, journal attracts both skilled experts, and young researchers.

Today it is a conceptual journal about various fields of international law, which became the centre of attraction of creative forces and managed to find its readers, forming around a wide group of authors. One of the important advantages of the publication is that it provides an opportunity for young authors as – post-graduate students and master’s students, yet not possessing a wide experience of researching, but willing to assert themselves, express their views on topical issues about contemporary international relations and international law.

The journal contains articles of known Moldavian and foreign experts, doctors and candidates of sciences – advocates of different views, who actively illuminate the processes occurring in the political, economic and social life. Spectrum of the issues was as broad as possible. Particular attention is given to coverage of theoretical and practical issues of international law and international relations.

МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Издание «Молдавского журнала международного права и международных отношений» стартовало в 2006 г. как открытая трибуна для различных, подчас диаметрально противоположных точек зрения на современное состояние международного права и международных отношений. За относительно короткий срок своей жизни журнал поднял на большую высоту искусство научно-практических дискуссий, выработал свой профиль, стал более насыщенным и разнообразным, оформил научно-аналитическую тематику, в связи с чем и отличается высоким профессионализмом, эрудицией, инновационными подходами к раскрытию сложных тем, чем привлекает к себе как опытных практиков, так и молодых исследователей.

Сегодня это концептуальный журнал о самых различных сферах международного права, который стал центром притяжения творческих сил и сумел найти своего читателя, сформировав вокруг себя широкий авторский коллектив. Одним из важных достоинств издания является то, что он предоставляет возможность молодым авторам – аспирантам и магистрантам, пока не обладающим большим опытом исследовательской работы, но желающих заявить о себе, высказать свою точку зрения по актуальным вопросам современных международных отношений и международного права.

На страницах нашего журнала публикуются статьи известных молдавских и иностранных специалистов, докторов и кандидатов наук – сторонников разных взглядов, которые активно освещают процессы, происходящие в политической, экономической и социальной жизни страны. Спектр рассматриваемых проблем стал максимально широким. Особое внимание уделяется освещению теоретических и практических вопросов международного права и международных отношений.

 <p>REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova</p>	<p>Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений</p> <p>2016, Issue 1, Volume 11, Pages 9-16. ISSN 1857-1999 Submitted: 16. 02. 2015 Accepted: 20.02. 2016 Published: 30.03. 2016</p>
---	--

**DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC
PUBLIC INTERNATIONAL LAW
МЕЖДУНАРОДНОЕ ПУБЛИЧНОЕ ПРАВО**

**ABORDAREA CONCEPTUALĂ A CRIMELOR
DE RĂZBOI ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL***

**THE CONCEPTUAL APPROACH TO WAR CRIMES
IN INTERNATIONAL LAW**

**КОНЦЕПТУАЛЬНЫЙ ПОДХОД К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ВОЕННЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ В
МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ**

DORUL Olga** / DORUL Olga / ДОРУЛ Ольга

ABSTRACT:

THE CONCEPTUAL APPROACH TO WAR CRIMES IN INTERNATIONAL LAW

Recognition of international criminal responsibility of individuals as an institution of International criminal law after the Second World War has become an important step in the prevention and repression of harm to international peace and security. The international community has determined postwar international criminal law principles and institutions, including the concept and categories of international crimes. Despite various attempts by states to discover and punish war crimes, this type of crime is the most common today. Unfortunately, today not only individuals but whole states disregards international norms providing the peaceful coexistence and universal peace. The Rome Statute of the International Criminal Court, was not ratified by world powers, but it must become an effective tool in providing international legal order.

Key words: international crime, war crime, international law, crime against humanity, international criminal tribunal, International Criminal Court, international criminal law.

JEL Classification: K33, K49, F55.

РЕЗЮМЕ:

**КОНЦЕПТУАЛЬНЫЙ ПОДХОД К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ВОЕННЫХ
ПРЕСТУПЛЕНИЙ В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ**

Признание международной уголовной ответственности физических лиц в качестве института международного уголовного права после окончания Второй мировой войны стало огромным шагом

* Articolul a fost perfectat în cadrul Proiectului instituțional 15.817.06.10F al ICJP al AȘM „Redimensionarea politicii externe și interne a Republicii Moldova din perspectiva evoluției proceselor integraționiste și modificărilor geopolitice a sistemului internațional”. / Статья выполнена в рамках научно-исследовательского проекта Института юридических и политических исследований 15.817.06.10F «Переосмысление внешней и внутренней политики Республики Молдова с перспективы эволюции интеграционных процессов и геополитических изменений международной системы».

** **DORUL Olga** - Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova, cercetător științific, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM (Chișinău, Republica Moldova). / **DORUL Olga** - Ph.D in Law, Associate Professor, The Moldova State University, scientific fellow, Institute of Judicial and Political Research of ASM (Kishinev, The Republic of Moldova). / **ДОРУЛ Ольга Павловна** - Кандидат юридических наук, доцент, Молдавский государственный университет, научный сотрудник Института юридических и политических исследований Академии наук Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

человечества вперед в деле предупреждения и пресечения посягательств на международный мир и безопасность. Мировым сообществом послевоенного времени были сформулированы основные принципы и институты Международного уголовного права, включая понятие и виды международных преступлений. Несмотря на многочисленные попытки государств в выявлении и пресечении международных военных преступлений, данный вид правонарушений является наиболее часто встречаемым. К сожалению, сегодня не только физические лица, но и целые государства попирают международные нормы, направленные на мирное сосуществование и всеобщий мир, а Римский Статут Международного уголовного суда, в отсутствие его ратификации мировыми державами, не сможет стать инструментом обеспечения международного правопорядка.

Ключевые слова: международное преступление, военное преступление, международное право, преступление против человечности, международный уголовный трибунал, Международный уголовный суд, международное уголовное право.

JEL Classification: K33, K49, F55.

УДК: 341.217(4), 341.223.7.

REZUMAT: ABORDAREA CONCEPTUALĂ A CRIMELOR DE RĂZBOI ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL

Recunoașterea răspunderii internaționale penale a persoanelor fizice în calitate de instituție a dreptului internațional penal după cel de-al Doilea Război Mondial a devenit un pas important în vederea prevenirii și reprimării atingerilor aduse păcii și securității internaționale. Societatea internațională postbelică a formulat principiile și instituțiile dreptului internațional penal, inclusiv conceptul și categoriile crimelor internaționale. În pofida multiplelor tentative ale statelor de a descoperi și contracara crimele de război, acest tip de infracțiuni astăzi este cel mai frecvent întâlnit. Din păcate, astăzi nu doar persoanele fizice, ci și state întregi desconsideră normele internaționale ce prevăd coexistența pașnică și pacea universală, iar Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale, nefiind ratificat de puterile mondiale, nu va putea să devină un instrument efectiv în asigurarea ordinii juridice internaționale.

Cuvinte cheie: crimă internațională, crimă de război, drept internațional, crimă împotriva umanității, tribunal internațional penal, Curtea penală internațională, drept internațional penal.

JEL Classification: K33, K49, F55.

CZU: 341.217(4), 341.223.7.

În forma sa incipientă, prevăzută de dreptul internațional convențional, conceptul de crimă de război a apărut la începutul secolului XX când a fost stabilită răspunderea internațională a împăratului Wilhelm al II-lea, fost împărat al Germaniei, pentru implicarea sa în Primul Război Mondial și anume pentru atingerea supremă adusă moralei internaționale și autorității sacre a tratatelor. Astfel, Tratatul de pace de la Versailles din 28 iunie 1919¹ a prevăzut crearea unui tribunal special pentru a judeca acuzatul, fiindu-i asigurate garanțiile esențiale ale dreptului la apărare (art. 227). Totodată, în temeiul Tratatului

de pace, Guvernul German a recunoscut puterilor aliate și asociate libertatea să judece de către tribunalele lor militare persoanele care au comis acte contrare legilor și cutumelor de război.

Ororile celor două conflagrații mondiale, reprobate de întreaga societate internațională au avut în calitate de consecință inevitabilă instituirea mecanismului atragerii la răspundere internațională a persoanelor fizice, care au săvârșit crime de război. Actele constitutive ale celor două tribunale internaționale militare, instituite în urma celui de-al Doilea Război Mondial au consacrat temelia ramurii dreptului internațional penal. Statutul Tribunalului de la Nürnberg pentru prima dată a consacrat expres: formularea concretă și aplicarea în consecință a

¹ Tratatul de pace, Versailles din 28 iunie 1919. [Online]: <http://mjp.univ-perp.fr/traites/1919versailles7.htm#VII> (Vizitat la: 20.11.2015).

răspunderii conducătorilor politici și militari, precum și a conducătorilor economiei și consilierilor juridici; faptul că justiția penală ține de domeniul dreptului internațional; regula neacordării pentru viitor a imunităților șefilor de state și complicilor lor.²

Specialiștii de drept internațional public susțin unanim ideea că, în lipsa unui cod internațional penal, este necesar de a consolida instituția răspunderii internaționale penale a indivizilor. Astăzi, intervenția directă a dreptului internațional prin cutumă sau prin instrumente convenționale în scopul creării în sarcina indivizilor a obligațiilor și responsabilităților este reală, însă fragmentară și empirică. Calificarea faptelor este imprecisă, distincția tradițională între crime și delictе nu este clar percepută.³

În opinia autorului A. Cassese, crima internațională este o încălcare a regulilor internaționale ce angajează răspunderea penală a indivizilor vinovați de comiterea lor (opozabilă răspunderii statului din numele cărui pot acționa persoanele fizice).⁴

Crimele internaționale presupun o serie de trăsături distinctive:

1) încălcarea regulilor cutumiare (precum și prevederilor convenționale dacă ele există și exprimă sau codifică dreptul cutumiar);⁵

2) regulile au drept obiect protecția valorilor considerate importante de către întreaga comunitate internațională și în consecință obligă toate statele și toți indivizii. Aceste valori nu sunt propuse de către doctrinari sau filozofi, ci de instrumentele internaționale dintre care cele mai importante sunt: Carta ONU 1945, Declarația Universală a Drepturilor Omului 1948, Convenția Europeană a Drepturilor Omului 1950, cele două pacte internaționale privind drepturile civile și politice, precum și privind drepturile economice, sociale și culturale din 1966, Convenția interamericană a drepturilor omului 1969, Carta

africană a drepturilor omului 1981, Declarația privind principiile dreptului internațional 1970.⁶

Alte tratate la fel proclamă aceste valori însă dintr-un alt punct de vedere: ele nu proclamă în mod direct valorile, ci interzic conduita care le încalcă. Astfel, pentru moment asemenea tratate sunt: Convenția cu privire la prevenirea și reprimarea crimei de genocid, convențiile de la Geneva privind protecția victimelor conflictelor armate și cele trei protocoale adiționale din 1977 și 2005, **Convenția împotriva torturii** și altor pedepse și tratamente cu cruzime, inumane sau degradante din 1984 și alte tratate care prevăd reprimarea formelor specifice de terorism.⁷

3) Există un interes universal în reprimarea acestor crime. Autorii crimelor internaționale, cu respectarea anumitor condiții, în principiu, pot fi pedepsiți de către orice stat indiferent de cetățenia sau legătura de teritoriu cu infractorul sau victima.⁸

În opinia autorului rus Șapovalov, doar faptele care încalcă principiile fundamentale de drept internațional sunt considerate infracțiuni internaționale.⁹

Definiția crimelor internaționale poate fi întâlnite și în textele codificărilor neoficiale de drept internațional public. Astfel, în rezoluția Institutului de Drept Internațional, prin crime internaționale sunt subînțelese crime serioase de drept internațional cum sunt genocidul, tortura și alte crime împotriva umanității, precum și crimele de război.¹⁰

Subiecți ai crimelor internaționale de rând cu statele, pasibile de răspundere internațională atât politică, precum și material, pot fi și conducătorii de stat, funcționari de rang înalt, alți executori ai politicilor criminale.¹¹

În așa ordine de idei, dacă doctrinarii împărtășesc opinii diferite cu privire la categoriile

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

⁹ Шаповалов Н.И. Международное публичное право. Московская финансово-промышленная академия. М.: МФПА, 2004, с. 21.

¹⁰ Rezoluția Institutului de Drept Internațional „Jurisdicția universală civilă cu privire la repararea crimelor internaționale”. Comisia I, Tallinn, 30 august 2015. [On-line]:

http://www.justitiaetpace.org/idiE/resolutionsE/2015_Tallinn_01_en.pdf (Vizitat la: 27.02.2016).

¹¹ Игнатенко Г. В., Тиунов О. И. Международное право. Учебник для вузов. М.: Издательская группа НОРМА—ИНФРА, 1999, 584 с.

² Rothe Rainer. Le statut de Nuremberg de 1945 et les «principes de Nuremberg» [On-line]: http://www.alterinfo.net/Le-statut-de-Nuremberg-de-1945-et-les-principes-de-Nuremberg_a5469.html (Vizitat la: 20.02.2016).

³ Quoc Dinh N., Daillier P., Pellet A. Droit international public. 6e edition. Paris: L.G.D.J., 1999, p. 670.

⁴ Cassese A. International Criminal Law 3rd ed. Oxford University Press, USA, 2003, p. 23. [On-line]: http://graduateinstitute.ch/files/live/sites/iheid/files/sites/international_law/users/vessier9/public/Cassese%20-%20War%20crimes.pdf (Vizitat la: 20.11.2015).

⁵ Ibidem.

de crime împotriva umanității, crimelor împotriva omenirii, cu referire la natura crimelor de război, toți sunt unanimi, categorisindu-le drept o categorie aparte în lista crimelor internaționale.

Conceptul „crimă de război” este folosit în sensuri diferite și uneori contradictorii. Unii autori concep crimele de război într-un sens prea general, în calitate de comportament ilegal pe timp de război sau alt conflict armat. Alți autori desemnează cu acest termen toate încălcările dreptului internațional umanitar indiferent de faptul dacă acestea constituie sau nu crime.¹²

Inițial, prin termenul „crimă de război” erau desemnate crimele săvârșite în timpul conflictului armat, apărut între două state suverane, în care infracțorul și victima aveau naționalități diferite.¹³

În doctrina autohtonă, prin crime de război sunt subînțelese infracțiunile ce constau în încălcarea legilor și obiceiurilor războiului.¹⁴

Statutul Tribunalului pentru judecarea și pedepsirea principalilor criminali militari din statele europene ale Axei din 8 august 1945 în art. 6 prevede în calitate de infracțiuni supuse jurisdicției tribunalului următoarele acțiuni: *încălcarea legilor și cutumelor de război. Aceste încălcări cuprind, fără a se limita la ele, omorurile, relele tratamente și deportările pentru munci forțate sau pentru orice alt scop a populației civile în teritoriile ocupate, asasinatele sau relele tratamente ale prizonierilor de război sau a naufragiașilor, executarea ostaticilor, jefuirea bunurilor publice sau private, distrugerile fără motiv a orașelor și satelor sau distrugerii ce nu se justifică prin necesitate militară precum și alte infracțiuni.*

Este de menționat la acest capitol, că definiția crimelor de război ce se conține în Statutul Tribunalului de la Nurenberg nu este una definitivă, ci exemplificativă. Noțiunea de crime de război s-a lărgit considerabil mai ales după cel de-al Doilea Război Mondial. Numeroase fapte care altădată nu erau considerate contrare dreptului internațional, sunt astăzi calificate ca infracțiuni (de exemplu luarea de ostatici, torturarea sau uciderea lor). Convențiile de la

Geneva din 1949 privind protecția victimelor de război precizează că în conflictele armate sunt interzise oricând și oriunde: luarea de ostatici, execuțiile fără judecată, tortura și orice tratament crud și dezonorant.¹⁵

Statutul Curții Penale Internaționale din 17 iulie 1998 în art. 8 intitulat „Crimele de război” deviază de la formulele consacrate ale crimelor de război, întâlnite în statutele tribunalelor internaționale penale și militare și conține următoarele prevederi: *„Curtea are competență în ceea ce privește crimele de război, îndeosebi când aceste crime se înscriu într-un plan sau o politică ori când ele fac parte dintr-o serie de crime analoage comise pe scară largă.”*. În continuare, Statutul de la Roma conține o listă impunătoare de infracțiuni comise în timpul conflictului armat care țin de competența Curții Penale Internaționale.

În așa fel, Statutul Curții Penale Internaționale a concretizat conceptul de crimă de război. În același timp, a fost extinsă acțiunea normelor Statutului asupra acțiunilor comise în condițiile unui conflict armat fără caracter internațional.¹⁶

În articolul 8 alineatul 2 litera b) din Statutul Curții Penale Internaționale prin crime de război se înțeleg: *„celelalte violări grave ale legilor și cutumelor aplicabile conflictelor armate internaționale în cadrul stabilit al dreptului internațional”*.¹⁷ Statutele tribunalelor internaționale penale pentru fosta Iugoslavie și Ruanda, precum și Tribunalului special pentru Sierra Leone, precum și hotărârea administrației de tranziție ONU în Timorul de Est nr. 2000/15 de asemenea înzestreză organele jurisdicționale corespunzătoare cu jurisdicție față de încălcări „grave” de drept internațional umanitar. În cauza Dalici (2001), interpretând art. 3 din Statutul Tribunalului internațional penal pentru fosta Iugoslavie, unde sunt enumerate violările grave legilor și obiceiurilor războiului față de care tribunalul își exercită jurisdicția, Camera de apel a stabilit că expresia „legile și obiceiurile războiului” cuprinde toate legile și obiceiurile

¹² Верле Г. Принципы международного уголовного права. Одесса: Феникс, М.: ТрансЛит, 2011, с. 468.

¹³ Boot M. Genocide, crimes against humanity, war crimes: Nullum crimen sine lege and the subject matter jurisdiction of the International Criminal Court – Intersentia nv. 2002, p. 539.

¹⁴ Rusu V., Balan O., Neagu Gh. Dicționar de drept internațional umanitar. Chișinău: Pontos, 2007, p. 108.

¹⁵ Ibidem, p. 108-109.

¹⁶ Костенко Н. И. Международное уголовное право. М.: Юрлитинформ, 2004, с. 162.

¹⁷ Statutul Curții Penale Internaționale, adoptat la Roma la 17 iulie 1998, ratificat de Republica Moldova la 9 septembrie 2010, publicat în: Monitorul Oficial nr. 190 din 29 septembrie 2010. [On-line]: <http://lex.justice.md/index.php?action=doc&lang=1&id=336126> (Vizitat la: 08.01.2015).

războiului suplimentare celor care sunt enumerate în acest articol. Adjectivul „grave” în cumul cu cuvântul „violări” poate fi găsit în statutele militare și legislațiile mai multor state.¹⁸ La fel, există situații când nu se folosește adjectivul „grave” pentru a desemna încălcările, iar crimele de război sunt definite drept orice încălcare a legilor și obiceiurilor războiului. În statutele militare și legislația unui șir de state pentru a constata crima de război nu este necesar ca violarea să fie gravă. Totodată, în majoritatea cazurilor asemenea încălcări sunt prevăzute prin propunerea unei liste detaliate de crime de război.¹⁹ În acest sens, autorul rus Costenco, prin crimă de război subînțelege orice violare gravă a convențiilor, normelor, cutumelor aplicabile conflictelor armate internaționale și celor fără caracter internațional, determinate de art. 2 comun Convențiilor de la Geneva din 12 august 1949 și în art. 1, p. 4 din Protocolul adițional la aceste convenții din 10 iunie 1949.²⁰

Definițiile eterogene ale crimelor de război în textele actelor internaționale au motivat autorii contemporani să reducă noțiunea acestui tip de crime internaționale la enumerarea trăsăturilor lor de bază.

În această ordine de idei, Gerhard Verle definește crimele de război drept încălcare a normei de drept internațional umanitar ce atrage răspunderea penală în baza dreptului internațional. Respectivul ansamblu de norme de drept poate fi numit dreptul crimelor de război sau dreptul internațional penal al războiului.²¹

La rândul său, autorul rus Costenco N. subînțelege prin crimă de război crimele internaționale ce presupun fapte ilicite ce atentează la legile și obiceiurile războiului.²²

Este necesar de a menționa la prezentul capitol, faptul că tentative de a defini crimele de război au fost făcute de către state aparte. Astfel, în „Guide juridique Dalloz”, ediție franceză, crimele de război sunt definite drept crime și delictе comise după începerea ostilităților de către cetățenii statului inamic sau de către agenții în serviciul conducerii sau din interese dușmănoase pe teritoriul Republicii sau într-un teritoriu supus

conducerii Franței, ori în orice zonă în care se desfășoară operațiuni de război, fie cu privire la un cetățean sau protejat francez, fie împotriva unui militar care și-a realizat sau realizează serviciul sub drapelul francez, împotriva unui apatrid sau refugiat care se află în unul din teritoriile numite, fie cu prejudicierea bunurilor tuturor persoanelor fizice vizate mai sus și persoanelor juridice franceze, atunci când aceste infracțiuni, inclusiv dacă au fost comise cu ocazia sau sub pretextul timpului de război, nu sunt justificate prin legile și cutumele războiului.²³

O altă problemă ce ține de interpretarea și calificarea juridică a crimelor de război rezultă din confundarea frecventă a acestora cu crimele împotriva umanității. Este absolut necesar ca aceste două categorii de crime internaționale să nu fie asemuite, ele deosebindu-se pornind de la următoarele raționamente:

1) Un conflict armat trebuie să existe pentru ca crima de război să fie comisă pe când crimele de război pot fi comise atât pe timp de război, precum și pe timp de pace;

2) Pentru a fi considerate crime împotriva umanității, acțiunile trebuie comise drept atacuri pe scară largă sau sistematice împotriva populației civile. Actele de violență nu trebuie să fie comise pe scară largă sau sistematic pentru a fi calificate drept crime de război.²⁴ O singură acțiune sau omisiune poate fi considerată drept crimă de război odată ce acțiunea sau omisiunea interzisă a fost comisă în timpul sau în legătură cu un conflict armat.²⁵

Generalizând, putem identifica următoarele caracteristici ale crimelor de război:

1) crimele de război sunt o categorie de crime internaționale;

2) crimele de război sunt comise în cadrul unui plan sau politici clar definite și orientate²⁶;

3) crimele de război sunt comise pe scară largă;²⁷

4) crimele de război sunt infracțiuni de drept comun care se disting atât în dependență de

¹⁸Хенкергс Ж-М, Досвальд-Бек Л. Обычное международное гуманитарное право. Том 1. Нормы. МККК, М.: МККК, 2006, с. 728.

¹⁹ Ibidem p. 729.

²⁰ Костенко Н. И. Указ. Соч., с. 197.

²¹ Верле Г. Указ. Соч., с. 469.

²² Костенко Н. И. Указ. Соч., с. 161.

²³ Guide juridique Dalloz. Tome II. Mise a jour 2002. Paris: Editions Dalloz, 2002, p. 185-3 - 185-4.

²⁴ Damgaard C. Individual criminal responsibility for core international crimes: Selected pertinent issues. Springer Science & Business Media, 2008, p. 71.

²⁵ Ibidem, p. 72.

²⁶ Костенко Н. И. Указ. Соч., с. 161.

²⁷ Ibidem, p. 197.

elementele constitutive, precum și după regulile de procedură care le sunt aplicabile;²⁸

5) crimele de război presupun violări grave ale normelor de drept internațional, presupun încălcarea normelor ce protejează valori importante și o asemenea încălcare produce consecințe grave pentru victime²⁹;

6) crima de război este comisă doar în prezența unei relații funcționale (legătură) cu comportamentul infractor în conflictul armat³⁰;

7) dreptul conflictelor armate leagă persoane particulare în calitate de reprezentanți a organelor de stat și în calitatea lor de particulari. Deoarece încălcarea acestui drept poate avea loc și de către un reprezentant al puterii de stat, precum și de către un particular, componența de infracțiune rămâne neschimbată și nu depinde de statutul – statal ori nestatal – al celui ce a comis-o. În așa mod, oricine – combatantul din componența forțelor armate regulate sau neregulate, militarul sau persoana civilă tehnic pot comite o crimă de război³¹;

8) obiectul generic al acestor infracțiuni sunt regulile și obiceiurile războiului³²;

9) în pofida faptului că răspunderea penală pentru infracțiunile de război a fost prevăzută doar pentru persoanele fizice, a fost un moment, când au apărut motive de speranță că în viitor statul, care a săvârșit asemenea infracțiuni va putea fi atras nu doar la răspundere internațională clasică, dar și la răspundere de natură penală³³;

10) subiectul infracțiunii trebuie să conștientizeze circumstanțele faptice ce mărturisesc despre existența conflictului armat. Totodată subiectul infracțiunii nu trebuie să acorde o apreciere juridică acestor fapte. Existența conflictului armat este nu doar o condiție obiectivă pentru calificarea caracterului ilicit al faptei și pentru realizarea jurisdicției de către Curtea Penală Internațională – ea, de asemenea, trebuie să fie reflectată în conștiința subiectului³⁴;

11) acțiunea principiului răspunderii comandanților și altor conducători pentru infracțiunile de război, comise de forțele aflate sub conducerea sa efectivă, fiind invocate situațiile când aceștia nu realizează controlul corespunzător asupra subordonaților³⁵;

12) elementele crimelor de război sunt interpretate în cadrul dreptului internațional al conflictelor armate, incluzând, în anumite situații normele de drept internațional al conflictelor armate aplicabile conflictelor pe mare³⁶;

13) existența interesului universal și mecanismelor de reprimare a acestui tip de infracțiuni.

Societatea internațională marcată de prezența multiplelor conflicte militare, care inevitabil presupun comiterea crimelor de război, trebuie să-și consolideze întreg potențialul în vederea contracarării acestora, dar și întru pedepsirea celor vinovați de nerespectarea normelor de drept internațional umanitar ce constituie crime de război. Aceasta poate fi realizat inclusiv prin reglementarea detaliată prin instrumente de drept internațional public a conceptului și elementelor constitutive ale crimelor de război.

Bibliografie:

1) Boot M. Genocide, crimes against humanity, war crimes: Nullum crimen sine lege and the subject matter jurisdiction of the International Criminal Court – Intersentia nv, 2002. 708 p.

2) Cassese A. International Criminal Law. 3rd ed. USA: Oxford University Press, 2003. 472 p.

[On-line]:

http://graduateinstitute.ch/files/live/sites/iheid/files/site/s/international_law/users/vessier9/public/Cassese%20-%20War%20crimes.pdf (Vizitat la: 21.11.2015).

3) Damgaard C. Individual criminal responsibility for core international crimes: Selected pertinent issues. Springer Science & Business Media, 2008. 456 p.

4) Guide juridique Dalloz. Tome II. Mise a jour 2002. Paris: Editions Dalloz, 2002.

5) Rezoluția Institutului de Drept Internațional „Jurisdicția universală civilă cu privire la repararea crimelor internaționale”. Comisia I, Tallinn, 30 august 2015. [On-line]:

http://www.justitiaetpace.org/idiE/resolutionsE/2015_Tallinn_01_en.pdf (Vizitat la: 27.02.2016).

6) Rothe Rainer Le statut de Nuremberg de 1945 et les «principes de Nuremberg». [On-line]:

²⁸ Guide juridique Dalloz. *Op. Cit.*, p. 185-3--185-4.

²⁹ Cassese A. International Criminal Law 3rd ed. USA: Oxford University Press, 2003, p. 1.

³⁰ Верле Г. Указ. Соч., с. 504.

³¹ Давид Э. Принципы права вооруженных конфликтов. М.: МККК, 2011, 728 с.

³² Костенко Н. И. Указ. Соч., с. 161.

³³ Давид Э. Принципы права вооруженных конфликтов. М.: МККК, 2011, с. 730.

³⁴ Верле Г. Указ. Соч., с. 509.

³⁵ Костенко Н. И. Указ. Соч., с. 197-198.

³⁶ Ibidem.

http://www.alterinfo.net/Le-statut-de-Nuremberg-de-1945-et-les-principes-de-Nuremberg_a5469.html

(Vizitat la: 20.02.2016).

7) Rusu V., Balan O., Neagu Gh., Dicționar de drept internațional umanitar. Chișinău: Pontos, 2007. 360 p.

8) Quoc Dinh N., Daillier P., Pellet A. Droit international public. 6e edition. Paris: L.G.D.J., 1999. 1455 p.

9) Statutul Curții Penale Internaționale, adoptat la Roma la 17 iulie 1998, ratificat de Republica Moldova la 9 septembrie 2010, publicat în Monitorul Oficial nr. 190 din 29 septembrie 2010. [On-line]: <http://lex.justice.md/index.php?action=doc&lang=1&id=336126> (Vizitat la: 08.01.2015).

10) Tratatul de pace, Versailles din 28 iunie 1919 [On-line]: <http://mjp.univ-perp.fr/traites/1919versailles7.htm#VII> (Vizitat la: 20.11.2015).

11) Верле Г. Принципы международного уголовного права. Одесса: Феникс, М.: Феникс, ТрансЛит, 2011. 882 с.

12) Давид Э. Принципы права вооруженных конфликтов. М.: МККК, 2011. 1144 с.

13) Игнатенко Г. В., Тиунов О. И., Международное право. Учебник для вузов. М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА, 1999. 584 с.

14) Костенко Н. И. Международное уголовное право. М.: Юрлитинформ, 2004. 447 с.

15) Шаповалов Н.И. Международное публичное право. Московская финансово-промышленная академия. М.: МФПА, 2004. 132 с.

16) Хенкерцс Ж-М, Досвальд-Бек Л. Обычное международное гуманитарное право. Том 1. Нормы. М.: МККК, 2006. 818 с.

Bibliography:

1) Boot M. Genocide, crimes against humanity, war crimes: Nullum crimen sine lege and the subject matter jurisdiction of the International Criminal Court – Intersentia nv, 2002. 708 p.

2) Cassese A. International Criminal Law 3rd ed. USA: Oxford University Press, 2003. 472 p. [On-line]:

http://graduateinstitute.ch/files/live/sites/iheid/files/site/s/international_law/users/vessier9/public/Cassese%20-%20War%20crimes.pdf (Vizitat la: 21.11.2015).

3) Damgaard C. Individual criminal responsibility for core international crimes: Selected pertinent issues. Springer Science & Business Media, 2008. 456 p.

4) Guide juridique Dalloz. Tome II. Mise a jour 2002. Paris: Editions Dalloz, 2002.

5) Rezoluția Institutului de Drept Internațional „Jurisdicția universală civilă cu privire la repararea crimelor internaționale”. Comisia I, Tallinn, 30 august 2015. [On-line]:

http://www.justitiaetpace.org/idiE/resolutionsE/2015_Tallinn_01_en.pdf (Visited on: 27.02.2016).

6) Rothe Rainer Le statut de Nuremberg de 1945 et les «principes de Nuremberg». [On-line]: http://www.alterinfo.net/Le-statut-de-Nuremberg-de-1945-et-les-principes-de-Nuremberg_a5469.html (Visited on: 20.02.2016).

7) Rusu V., Balan O., Neagu Gh., Dicționar de drept internațional umanitar. Chișinău: Pontos, 2007. 360 p.

8) Quoc Dinh N., Daillier P., Pellet A. Droit international public. 6e edition. Paris: L.G.D.J., 1999. 1455 p.

9) Statutul Curții Penale Internaționale, adoptat la Roma la 17 iulie 1998, ratificat de Republica Moldova la 9 septembrie 2010, publicat în Monitorul Oficial nr. 190 din 29 septembrie 2010. [On-line]: <http://lex.justice.md/index.php?action=doc&lang=1&id=336126> (Visited on: 08.01.2015).

10) Tratatul de pace, Versailles din 28 iunie 1919 [On-line]: <http://mjp.univ-perp.fr/traites/1919versailles7.htm#VII> (Visited on: 21.11.2015).

11) Verle G. Principy mezhdunarodnogo ugovnogo prava. Odessa: Feniks, М.: Feniks, TransLit, 2011. 882 s.

12) David Je. Principy prava vooruzhennyh konfliktov. М.: МККК, 2011. 1144 s.

13) Ignatenko G. V., Tiunov O. I., Mezhdunarodnoe pravo. Uchebnik dlja vuzov. М.: Izdatel'skaja gruppa NORMA-INFRA, 1999. 584 s.

14) Kostenko N. I. Mezhdunarodnoe ugovnoe pravo. М.: Jurlitinform, 2004. 447 s.

15) Shapovalov N.I. Mezhdunarodnoe publicnoe pravo. Moskovskaja finansovopromyshlennaja akademija. М.: MFPA, 2004. 132 s.

16) Henkerts Zh-M, Dosval'd-Bek L. Obychnoe mezhdunarodnoe gumanitarnoe pravo. Tom 1. Normy. М.: МККК, 2006. 818 s.

Copyright©DORUL Olga , 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

Universitatea de Stat din Moldova,
MD 2012, Chișinău, str. Alexei Mateevici, 60,
Republica Moldova.

E-mail: dorulolga@yahoo.com

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2016, Issue 1, Volume 11, Pages 16-26.

ISSN 1857-1999

Submitted: 16. 02. 2015 | Accepted: 15.02. 2016 | Published: 30.03. 2016

**DREPT EUROPEAN
EUROPEAN LAW
ЕВРОПЕЙСКОЕ ПРАВО**

**КОНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЯ ПРАВОПОРЯДКА
ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА**

**CONSTITUTIONALIZATION OF LEGAL ORDER
IN EUROPEAN UNION**

**CONSTITUȚIONALIZAREA ORDINII JURIDICE
PRIVIND APLICAREA LEGII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ**

СТРЕЛЬЦОВА Ольга* / STRELTSOVA Olga / STRELȚOVA Olga

ABSTRACT:

**CONSTITUTIONALIZATION OF LEGAL ORDER
IN EUROPEAN UNION**

The article deals with constitutionalization process that takes place within the EU legal system. The author differs and reveals basic constitutional and legal features inherent to the order of interstate association. To the main belong such as constitutional importance of statutory regulations for the EU legal system, the rule of the EU legal norms as to the norms of Member States and direct effect thereof within the national legal order, effectuation by the EU institutions legislative, executive and judicial authorities in accordance with the principle of separation of powers, presence of the European Ombudsman (Parliamentary intermediary) in the EU institution and Union citizenship.

There are also considered the possibility to determine the subjects of the constitutional process, endowed by constitutional and constituent power in the EU.

Key words: constitutionalization, the European Union, constitutional features of the EU legal order, European Ombudsman, European Union citizenship.

JEL Classification: K33, K12, F53.

РЕЗЮМЕ:

**КОНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЯ ПРАВОПОРЯДКА
ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА**

Статья посвящена исследованию процесса конституционализации, который разворачивается в рамках правовой системы ЕС. Автор выделяет и раскрывает основные конституционно-правовые черты, свойственные правопорядку этого межгосударственного объединения. Основными среди них являются такие, как конституционное значение учредительных актов для правовой системы ЕС, верховенство норм права ЕС относительно норм права государств-членов и их прямое действие в национальных правопорядках, осуществление институтами ЕС функций законодательной,

* **STRELȚOVA Olga** – Doctor în drept, conferențiar universitar, postdoctorand la Catedra Drept constituțional a Universității Naționale din Kiev „Taras Șevcenco” (Kiev, Ucraina). / **STRELTSOVA Olga** – PhD in law, Associate Professor, Doctoral candidate Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine). / **СТРЕЛЬЦОВА Ольга Викторовна** – Кандидат юридических наук, доцент, докторант кафедры конституционного права Киевского национального университета имени Тараса Шевченко (Киев, Украина).

исполнительной и судебной власти в соответствии с принципом разделения властей, наличие в ЕС института Европейского омбудсмана (парламентского посредника) и общесоюзного гражданства.

Также рассматривается вопрос об определении субъектов конституционного процесса, наделенных в ЕС конституционно-учредительной властью.

Ключевые слова: конституционализация, Европейский союз, конституционные черты правопорядка ЕС, европейский омбудсман, гражданство Европейского союза.

JEL Classification: K33, K12, F53.

УДК 342.41:341.171(4).

REZUMAT:

CONSTITUȚIONALIZAREA ORDINII JURIDICE PRIVIND APLICAREA LEGII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Articolul investighează procesul de constituționalizare care are loc în cadrul sistemului juridic al UE. Autorul identifică și dezvăluie caracteristicile de bază constituționale și legale caracteristice statului de drept al asociației interstatale. Principale printre ele sunt de așa natură, ca valoarea constituțională a actelor constitutive ale sistemului juridic al UE, supremația normelor de drept ale Uniunii în ceea ce privește legislația statelor membre și a efectului lor direct în sistemele juridice naționale, punerea în aplicare a instituțiilor UE privind funcțiile legislative, executive și a autorităților judiciare, în conformitate cu principiul separării puterilor, prezența instituțiilor UE ale Ombudsmanului european (mediator parlamentar) și cetățenia unională.

În articol, de asemenea, se cercetează problema definirii subiecților procesului constituțional, înzestrați cu puterea constituțională și ca elemente constitutive ale UE.

Cuvinte-cheie: constituționalizarea Uniunii Europene, trăsăturile constituționale ale dreptului UE, Ombudsmanul european, cetățenia Uniunii Europene.

JEL Classification: K33, K12, F53.

CZU 342.41:341.171 (4).

Европейский союз (далее – ЕС, Союз) по своей политико-правовой сути является интеграционным межгосударственным объединением наднационального характера, не имеющим аналогов в мире (лат. *sui generis*). Его уникальность проявляется, прежде всего, в его правовой природе, которой присущи как черты международной межправительственной организации, так и федеративного государства. К анализу правовой природы ЕС неоднократно обращались в своих исследованиях украинские и зарубежные ученые, в частности: Г. де Бурка, В.Денисов, А.Капустин, С.Кашкин, П.Крейг, К.Линартс, В.Муравьев, П.Нуффел, Р.Петров, А.Слейтер, Л.Тимченко, А. Буриан и др. Однако, не все аспекты юридической природы ЕС и его права достаточно полно раскрыты в специальной литературе, а некоторые из них вообще остаются за пределами научного анализа.

Как представляется, в правовой природе ЕС можно выделить не только международно-правовые и федеративные, но и непосредственно конституционные черты, которые обозначились в процессе конституционализации его правового порядка. И именно этот вопрос не достаточно освещался в исследованиях, посвященных ЕС и особенностям его правовой природы. В числе конституционных черт, присущих правопорядку ЕС, прежде всего, следует назвать такие.

Во-первых, с точки зрения содержания и значения для правовой системы ЕС, учредительные договоры ЕС играют роль Конституции. На сегодняшний день к учредительным актам ЕС относятся: Договор о ЕС (далее – ДЕС), закрепляющий базовые принципы устройства Союза; Договор о функционировании ЕС (далее – ДФЕС), определяющий пределы компетенции Союза в различных сферах и правовые основы функционирования его институтов и других

органов; Хартия ЕС об основных правах 2000 г., которая закрепляет основные права, свободы и принципы правового статуса граждан ЕС.¹

Важнейшей составляющей источников первичного права ЕС являются также договоры о внесении изменений и дополнений в учредительные акты. Их особенность заключается в том, что они не имеют самостоятельного значения, а могут применяться только вместе с соответствующими учредительными договорами, в которые они вносят поправки. К таким договорам относятся: Единый Европейский Акт 1986 г., Маастрихтский договор 1992 г., Амстердамский договор 1997 г. и Ниццкий договор 2001 г., а также Лиссабонский договор 2007 г., в редакции которого действуют сейчас учредительные акты.

Конституционный характер учредительных документов подтверждается в основных чертах, характеризующих их связь с общественными процессами в пределах Союза, и, в частности, в формально-юридических свойствах, являющихся признаками учредительных документов как основного источника права этого межгосударственного объединения. Важнейшими чертами учредительных договоров являются следующие.

1. основополагающий, учредительный характер, проявляющийся, прежде всего, в том, что договоры об учреждении ЕС создали новый правопорядок, в рамках которого они являются не просто международными договорами, а имеют фундаментальное конститутивное значение. Так, Суд ЕС, оценивая значение учредительных документов для правопорядка Союза, в заключении от 14 декабря 1991 г. признал, что они хоть и подписаны в форме международного договора, фактически могут считаться конституционной хартией Европейского сообщества.²

2. Широта предмета правового регулирования. Общественные отношения, регулируемые учредительными договорами

составляют предмет их регулирования. Ныне регламентацией учредительных документов охватываются большинство сфер общественной жизни, то есть предмет их регулирования носит общий, комплексный характер. В системе предметов регулирования ЕС можно выделить 6 основных групп положений: внутренний рынок; сферы политики; пространство свободы, безопасности и юстиции; структура и организация институтов, органов и учреждений ЕС; экономический и валютный союз; международные отношения.

3. Учредительные договоры наделены рядом формально-юридических признаков, главными среди которых являются такие: верховенство, высшая юридическая сила; прямое действие норм; юридическая база вторичного законодательства; особый порядок принятия и внесения изменений.

Необходимо отметить, что вследствие наличия в ЕС целой совокупности документов учредительного характера, система источников первичного законодательства отличается значительной сложностью и запутанностью. С целью устранения этого недостатка 29 октября 2004 г. в Риме государства-члены подписали «Договор, устанавливающий Конституцию для Европы» (Конституция ЕС).³ Конституция содержала ряд прогрессивных нововведений, важнейшими среди которых были такие. Во-первых, Конституция осуществляла кодификацию первичного законодательства ЕС путем замены действующих договоров единым учредительным актом. Во-вторых, ст. I-6 Конституции закрепляла обоснованный в прецедентном праве Суда ЕС принцип верховенства права Союза над национальным правом государств-членов, формально придавая таким образом Конституции статус Основного закона, имеющего высшую юридическую силу в рамках правовой системы ЕС и правовых систем государств-членов.⁴ В-третьих, Конституция упрощала и усовершенствовала систему правовых актов вторичного законодательства ЕС путем

¹ Европейский союз: основополагающие акты в редакции Лиссабонского договора с комментариями. М.: ИНФРА-М, 2010, с. 145.

² Opinion 1/91, First EEA Case [1991] ECR 6079.

³ Кресін О. В. Конституція об'єднаної Європи. К.: Юридична думка, 2005. 116 с.

⁴ Посельський В. Конституційний устрій Європейського союзу. К.: Таксон, 2005, с. 150.

введения так называемых «европейских законов» и «европейских рамочных законов». В-четвертых, Конституция, инкорпорировала в себя Хартию ЕС об основных правах 2000 г. В-пятых, Конституция предлагала ряд институциональных реформ и преобразований для оптимизации организационного механизма ЕС в условиях наибольшей на то время «волны» его расширения.⁵

Однако, процесс ратификации Договора, устанавливающего Конституцию для Европы государствами-членами ЕС был приостановлен в связи с принятием негативных решений на референдумах во Франции и Нидерландах. Вместо него, как своеобразный компромисс, призванный не допустить нарастания конституционного кризиса в ЕС, государства-члены разработали проект Договора о внесении изменений и дополнений в Договор о Европейском союзе и Договоры об учреждении Европейских сообществ (так называемый «Договор о реформе»). Текст соответствующего договора был подписан полномочными представителями государств-членов в Лиссабоне 13 декабря 2007 г. и вступил в силу 1 декабря 2009 г. По месту подписания этот Договор называют Лиссабонским.

Среди причин неодобрения Конституции ЕС эксперты называют ряд факторов правового, социально-политического и даже психологического характера. К социально-политическим причинам относят желание высказать неудовлетворение непопулярным в то время национальным правительствам, которые лоббировали конституционный проект, а также страх перед потерей рабочих мест и надлежащего уровня социального обеспечения в связи с наплывом дешевой рабочей силы из новых государств-членов (стран Центральной и Восточной Европы). К психологическим факторам относят страхи, связанные с потерей национальной идентичности и дезинтеграцию общества из-за дальнейшего расширения ЕС.⁶

⁵ Конституция Европейского союза: Договор, устанавливающий Конституцию для Европы (с комментарием). М.: ИНФРА•М, 2005, с. 79.

⁶ Европейский союз: основополагающие акты в редакции Лиссабонского договора с комментариями, с. 28.

Высказывались нарекания и относительно самого проекта Конституции как правового акта. В частности, критиковался большой объем этого документа (более пятисот страниц), его слишком амбициозное название, а также наименование отдельных ключевых должностей (Министр иностранных дел, Президент ЕС), что, по мнению некоторых политиков, подтверждало факт постепенного превращения ЕС в «супергосударство».

В то же время есть и другая точка зрения. В частности, бывший премьер-министр Бельгии Г. Ферхофштадт утверждает, что причины неодобрения Конституции заключаются в недостаточной ее амбициозности. По его мнению, значительное количество граждан не поддержали Конституцию на референдуме, поскольку считали, что она не предоставляет Союзу достаточных властных полномочий и необходимых инструментов для реализации эффективной политики, в том числе, преодоления затяжного банковского, валютного и долгового кризиса.⁷

Ныне сторонники углубления интеграции и конституционализации ЕС все больше аргументируют такую необходимость тем, что первичный мотив формирования «более тесного *политического* союза» – предотвращение возможности войны в Европе, снова на повестке дня в связи с ситуацией на постсоветском пространстве, в частности агрессивными действиями Российской Федерации против Украины.

Во-вторых, право ЕС действует на основе принципов верховенства и прямого действия его норм. Следует отметить, что действие этих принципов имеет некоторые отличия в зависимости от того, в каких источниках права ЕС соответствующие правовые нормы содержатся.⁸ Что касается принципа верховенства, высшей юридической силы – в наибольшей степени он раскрывается в учредительных документах ЕС, поскольку они, подобно конституции, составляют своеобразный центр, ядро

⁷ Ферхофштадт Г. Сполучені Штати Європи. Маніфест для нової Європи. К.: «К.І.С.», 2007, с. 24-28.

⁸ Enchelmaier S. Supremacy and Direct Effect of European Community Law Reconsidered, or the Use and Abuse of Political Science for Jurisprudence. In: Oxford Journal of Legal Studies. 2003, Vol. 23, № 2 (61), p. 281 - 299.

правовой системы этого межгосударственного объединения. Следует отметить, что в теории конституционного права обосновывается необходимость различать понятия «верховенство» та «высшая юридическая сила». С точки зрения О.Онищенко, сущность верховенства конституции определяет ее приоритетность в обществе и государстве, ориентированных на уважение, признание и соблюдение положений конституции всеми участниками общественных отношений. Что же касается высшей юридической силы – она демонстрирует место конституции в системе нормативно-правовых актов. Указанные понятия можно отождествлять, если рассматривать «верховенство конституции» в узком значении.⁹

Таким образом, принцип верховенства права ЕС означает, что нормы этой правовой системы имеют большую юридическую силу, чем нормы правовых систем государств. Принцип прямого действия означает: а) то, что нормы права ЕС устанавливают права и обязанности не только для субъектов публичной власти – государств-членов, органов и должностных лиц ЕС, а и для частных (физических и юридических) лиц; б) то, что нормы права ЕС могут реализовываться непосредственно, без любых других предписаний (без мер по их имплементации). Последняя часть данного принципа применяется с определенными ограничениями. Признание за нормой прямого действия зависит, во-первых, от ее содержания; во-вторых, от источника, в котором она содержится. То есть, существуют источники, имеющие в полном объеме прямое действие (например, регламенты); источники, прямое действие которых зависит от соответствия их дополнительным требованиям, установленным прецедентным правом Суда ЕС (учредительные договоры, директивы, договоры с третьими странами и т.д.); источники, не имеющие прямого действия (например, решения, которые принимаются в рамках общей внешней политики и политики безопасности).

⁹ Оніщенко О.В. Конституція України як основне джерело конституційного права України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2005, с. 10.

В-третьих, управление ЕС осуществляется единой институциональной системой. С точки зрения места в институциональном механизме, институты ЕС могут быть поделены на те, что осуществляют функции законодательной, исполнительной и судебной власти в соответствии с принципом разделения властей. В то же время, такое сравнение является условным, поскольку, в отличие от классической теории разделения властей, основные положения которой были сформулированы Ш.-Л. Монтескье, в ЕС не существует полного корреспондирования каждого института какой-то одной ветви власти. Исключением является только судебная власть, целиком принадлежащая Суду ЕС (при этом, в литературе высказываются позиции, что некоторые из функций, осуществляемые Судом ЕС, могут приравниваться к полномочиям конституционного суда, например, в рамках преюдициальной юрисдикции¹⁰). Что же касается распределения властных полномочий между другими институтами, считается, что основными носителями законодательной власти на уровне Союза является Совет ЕС и Парламент, а исполнительной – Комиссия.

Специфика распределения полномочий между законодательными, исполнительными и судебными институтами в пределах ЕС заключается в следующем. Как известно, классическое предназначение теории разделения властей – создание такой системы осуществления власти, при которой ни одна из ее вервей не имела бы возможности ее узурпировать. Однако в ЕС подобное распределение полномочий призвано не столько предупредить узурпацию власти, сколько обеспечить сбалансированное использование властных полномочий государствами-членами и созданным ими Союзом.

В-четвертых, в пределах ЕС функционирует институт Европейского омбудсмана (парламентского посредника). Эта должность была введена в 1992 г., на основе положений ст. 138 («Е»)

¹⁰ Топорнин Б.Н. Европейское право. М.: Юристъ, 1999, с. 408.

Маастрихтского договора о Европейском союзе. На сегодняшний день правовой статус наднационального омбудсмана определяется положениями ДФЕС. В соответствии с ними, назначение омбудсмана является прерогативой Парламента и осуществляется после проведения очередных выборов в этот представительский институт.¹¹ Парламент также устанавливает общие правила и порядок исполнения обязанностей, возложенных на омбудсмана.

Омбудсмана выбирают из числа лиц – граждан ЕС, которые в полной мере пользуются гражданскими и политическими правами и соответствуют требованиям, предъявляемым государствами-членами к кандидатам на должность судьи высших судебных инстанций, или если кандидат имеет общепризнанный опыт для исполнения функций омбудсмана. Срок полномочий омбудсмана – 5 лет (то есть совпадает со сроком legislatures Парламента). Допускается повторное назначение лица на эту должность.

Что же касается полномочий омбудсмана – они закреплены в ст. 228 ДФЕС, ст. 43 Хартии ЕС об основных правах, а также в Уставе омбудсмана, утвержденном решением Парламента № 94 / 263 от 9 марта 1994 г. и других актах. На основании положений этих документов омбудсман имеет право рассматривать жалобы как граждан государств-членов ЕС, так и других физических и юридических лиц, проживающих на территории Союза или имеющих зарегистрированный офис в одном из государств-членов этого межгосударственного объединения. При этом, ст. 228 (1) уточняет: с жалобой к омбудсману лицо может обратиться как непосредственно, так и через депутата Парламента. Никаких отличий в юридическом аспекте (ни относительно сроков рассмотрения жалобы, ни относительно процедуры, ни относительно предпринятых мер) между такими обращениями нет. Это уточнение, как верно

отмечает О.Марцеляк, свидетельствует о «парламентском духе» института омбудсмана в ЕС и одновременно способствует установлению сотрудничества между Парламентом и омбудсманом.¹²

При определении предметной сферы компетенции омбудсмана законодатель использует понятие «*maladministration*». Ст. 41 Хартии ЕС об основных правах закрепляет право граждан на надлежащее управление (администрирование). Это право обеспечивается путем справедливого и непредвзятого разрешения обращений граждан институтами, органами и учреждениями ЕС, и соответственно их обязанность принимать в разумные сроки обоснованные решения и возмещать ущерб, причиненный их действиями или бездействием. Нарушение права граждан на надлежащее управление подпадает под понятие «*maladministration*». Условно данное понятие можно определить как неудовлетворительную работу администрации (плохое, ненадлежащее администрирование) или нарушение порядка управления (ошибки в толковании жалобы, предвзятость при принятии решения, непредоставление адекватного способа защиты, несвоевременное принятие решения и т.п.)¹³, то есть несоответствие правилам и принципам, закрепленным в Европейском кодексе надлежащего административного поведения. Данный Кодекс включает, в частности, такие принципы, как: законность, объективность, вежливость, недискриминация, учет частных и общественных интересов при принятии решения, недопустимость злоупотребления властью, последовательность, необходимость мотивирования принятого решения, обеспечение доступа к соответствующей информации, сохранение

¹¹ Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007. In: Official Journal of the European Union [English edition]. 2007, C-306 / 01.

http://rmdiri.md/?page_id=48&lang=en ; <http://usem.md/md/p/rmdiri> RMDIRI, 2016, Nr. 1 (Vol. 11) 21

¹² Марцеляк О.В. Становления та статус інституту наднаціональних омбудсманів в Європі. В: Часопис Київського університету права. 2004, № 1, с. 43-48.

¹³ Руденко В.В. Институт европейского омбудсмана в механизме защиты прав человека Европейского союза. В: Политическая наука и государственная власть в Российской Федерации и новых независимых государствах. Екатеринбург: Уральское отделение РАН, 2004, с. 525 - 536. [On-line]: <http://www.espi.ru/Content/Conferences/Papers2004/RudenkoValentina>. (Дата посещения: 10.02.2016).

конфиденциальности частной информации, принятие решений на основании тщательно отобранных доказательств и т.д. В соответствии со ст. 26 Кодекса, нарушение любого из этих принципов является основанием для обращения с жалобой к Европейскому омбудсману.¹⁴

В то же время полномочия европосредника не выходят за пределы ЕС и не распространяются на центральные и местные органы власти государств-членов этого интеграционного объединения.¹⁵

В-пятых, наряду с национальным гражданством государств-членов, в рамках ЕС введено единое гражданство Союза, а граждане имеют общий правовой статус, закрепленный как в учредительных договорах, так и в Хартии ЕС об основных правах 2000 г.

Юридическое оформление гражданства ЕС, также как и должности омбудсмана, произошло на основании положений Маастрихтского договора 1992 г. С тех пор гражданство является основанием для предоставления лицу с соответствующим статусом возможности пользоваться дополнительным комплексом прав, исходя непосредственно из юридической взаимосвязи с ЕС. Исследователи отмечают, что с принятием Лиссабонского договора наметилась тенденция дальнейшего постепенного расширения круга прав, предоставляемых гражданам Союза (например, Лиссабонский договор 2007 г. закрепил новое коллективное право граждан ЕС – так называемой «гражданской инициативы», когда 1 млн граждан ЕС могут инициировать перед Европейской комиссией предложение подготовить законопроект нового правового акта).¹⁶ Что касается других дополнительных прав, предоставляемых

лицам на основании того, что они являются гражданами ЕС, к ним относятся: 1) свобода передвижения и выбора места проживания в пределах территории ЕС; 2) право избирать и быть избранным в Европарламент и муниципальные органы в любом государстве-члене, где они проживают; 3) право на защиту в третьих странах со стороны дипломатических и консульских представительств любого государства-члена; 4) право подавать петиции в Европарламент; 4) право подавать жалобы Европейскому омбудсману в случае нарушения порядка управления в процессе деятельности институтов, органов и учреждений ЕС; 5) право направлять обращения институтам и органам ЕС на любом официальном языке ЕС и получать ответ на том же самом языке; 6) право доступа к документам институтов, органов и учреждений ЕС.

Исследователи уместно отмечают, что общесоюзное гражданство основано не только на гражданских правах, но и на культурном членстве в сообществе.¹⁷ Представляется, что именно такую концепцию стремились заложить в содержание института гражданства ЕС авторы Маастрихтского договора.

Важным также является анализ гражданства Союза через призму европейской идентичности, то есть осознания себя гражданами ЕС в контексте Союза и Европы в целом, а также выделение факторов (составляющих) такой принадлежности, в частности, географических, лингвистических, культурных, исторических, религиозных, политических и т.д. Речь идет о том, что осознание общности внутри ЕС происходит через принадлежность индивидуумов – граждан к Союзу; в то же время граждане ЕС осознают свою принадлежность к сообществу через осознание своей «европейскости». То есть внутри интеграционного объединения существует определенная идентификация ЕС и Европы в целом («EUrope = Europe»), хотя на сегодня такая идентификация еще не

¹⁴ The European Code of Good Administrative Behavior. [On-line]: http://www.cvce.eu/obj/the_european_code_of_good_administrative_behaviour_6_september_2001-en-1b633730-1555-4b88-ac05-b868ae5cc6ac.html. (Дата посещения: 17.02.2016).

¹⁵ Кушніренко О., Барабаш Ю. Інститут євроомбудсмана: питання теорії і позитивної практики. В: Право України. 2001, № 6, с. 45.

¹⁶ Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007.

22 RMDIRI, 2016, Nr. 1 (Vol. 11) http://rmdiri.md/?page_id=48&lang=en ; <http://usem.md/md/p/rmdiri>

¹⁷ Closa C. Citizenship of the Union and Nationality of Member States. In: D. O'Keefe and P. Twomey (eds.). Legal Issues Maastricht Treaty. London: Chancery / Wiley, 1994, p. 43; Янковський С.А. Інститут громадянства Європейського союзу та тенденції його розвитку: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. К., 2014, с. 132-135.

может считаться полной в силу того, что географические границы ЕС и Европы не совпадают.¹⁸

В этом контексте интересным является вопрос относительно определения субъектов конституционализации в рамках ЕС, который поднимают в своих работах ряд европейских ученых. Так, Ю.Хабермас среди элементов, характерных для процесса национальной конституционализации, называет консолидацию в определенное сообщество субъектов права – носителей учредительной власти. Такие субъекты объединяются в определенных пространственных пределах в ассоциацию свободных и равноправных граждан, предоставляя друг другу взаимные права, гарантирующие каждому их равную часть и гражданскую автономию. По сути, речь идет о процессе конституирования государства и гражданского общества, который происходит на основании Основного закона (теория общественного договора).

Если экстраполировать этот элемент национальной конституционализации на наднациональный уровень, – продолжает автор, – то прежде всего встает проблема идентификации носителей конституционно-учредительной власти в рамках ЕС, которые одновременно являются субъектами конституционализации. В отличие от национальных конституций XVIII-XIX ст., которые разрабатывались и принимались гражданами в ходе революционных событий, направленных на свержение абсолютистских режимов, творцами конституционных актов ЕС выступили государства-члены, которые, используя инструмент международно-правового договора, объединились с целью сотрудничества преимущественно в экономической сфере. Но, не смотря на первичную активную роль государственных субъектов, в дальнейшем вектор развития процесса конституционализации переместился в пользу граждан Союза. Этому в значительной степени способствовало введение прямых всеобщих выборов депутатов Европарламента и предоставление ему паритетных с Советом ЕС

правотворческих полномочий (в рамках «обычной законодательной процедуры»), а также введение общесоюзного гражданства, имеющего дополнительный (субсидиарный) относительно национального гражданства характер и т.п.

Вместе с тем, исходя из демократических принципов, распределение конституционно-учредительных субъектов на «граждан» и «государства-члены» требует некоторых уточнений. В процессе конституирования политического сообщества более высокого уровня граждане принимают участие двояким образом, а именно: как будущие граждане ЕС и одновременно как представители народов государств, создающих Союз. Исходя из этого, Ю.Хабермас обосновывает тезис о том, что наряду с государствами-членами, субъектами конституционного процесса в рамках ЕС являются их народы (так называемая «смешанная» конституционно-учредительная власть).¹⁹

А. фон Богданди идет в своих размышлениях еще дальше. Он убежден, что исключительно индивиды, являющиеся гражданами собственных государств и в то же время гражданами ЕС, должны рассматриваться как единый субъект легитимации Союза. Фактически речь идет о тех же самых людях, которые принимают участие в конституционном процессе одновременно в роли будущих граждан наднационального Союза и в роли граждан одного из его государств-членов. Совмещая эти две роли на индивидуальном уровне, сами субъекты конституционного процесса должны четко осознавать, что в проекции на оба вектора легитимации, а именно через Европарламент (представительский институт) и через Совет ЕС (межправительственный институт), они, как граждане, будут занимать разные позиции в понимании принципов справедливости – с одной стороны как граждане Европы, а с другой – как лица, принадлежащие к определенной государственной нации. Соответственно то,

¹⁸ How Europeans see themselves. Looking through the mirror with public opinion surveys. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2001, p. 9 - 16.

¹⁹ Хабермас Ю. Кризис Европейского союза в свете конституционализации международного права (эссе к вопросу о конституции Европы). В: Дайджест публичного права (Институт Макса Планка по зарубежному публичному и международному праву). 2013, Вып. 2, № 2, с. 18 - 29.

что в пределах национального государства расценивается как ориентация на общий интерес, на европейском уровне может превратиться в партикулярное и ограниченное отстаивание интересов собственного народа и соответственно вступить в конфликт с общеевропейскими интересами. Вследствие этого оба аспекта ролевого положения субъектов конституционно-учредительного процесса на уровне ЕС приобретают также институциональное значения – каждый гражданин ЕС должен формировать собственное мнение, принимать решения и выражать политическую волю равнозначенно как отдельный европеец и одновременно как представитель определенной нации.²⁰

Таким образом, приведенное выше свидетельствует, что ныне происходит динамичная конституционализация правовой системы ЕС. Подтверждением этого является наличие в правовой природе Союза, наряду с международно-правовыми и федеративными элементами, также и конституционно-правовых черт и характеристик, в частности таких как конституционное значение учредительных актов для правовой системы ЕС; верховенство норм права ЕС относительно норм права государств-членов и их прямое действие в пределах национальных правопорядков; осуществление институтами ЕС функций законодательной, исполнительной и судебной власти в соответствии с принципом разделения властей; наличие в ЕС института Европейского омбудсмена и общесоюзного гражданства.

Библиография:

1. Европейский союз: основополагающие акты в редакции Лиссабонского договора с комментариями. М.: ИНФРА•М, 2010. 698 с.

²⁰ А фон Богданди А. Конституционализм в международном праве: комментарии к предложению из Германии. В: Дайджест публичного права (Институт Макса Планка по зарубежному публичному и международному праву). 2012, Вып. 1. № 2, с. 1-28; von Bogdandy A. Europäisches Verfassungsrecht. Theoretische und dogmatische Grundzüge. 2010. Цит. по: Хабермас Ю. Указ. Соч., с. 29.

2. Конституция Европейского союза: Договор, устанавливающий Конституцию для Европы (с комментарием) / [отв. ред. С.Ю. Кашкин]. М.: ИНФРА•М, 2005. 622 с.

3. Кресін О. В. Конституція об'єднаної Європи. К.: Юридична думка, 2005. 116 с.

4. Кушніренко О., Барабаш Ю. Інститут евроомбудсмена: питання теорії і позитивної практики. В: Право України. 2001, № 6, с. 44 - 47.

5. Марцеляк О. В. Становлення та статус інституту наднаціональних омбудсманів в Європі. В: Часопис Київського університету права. 2004, № 1, с. 43 - 48.

6. Оніщенко О. В. Конституція України як основне джерело конституційного права України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2005. 19 с.

7. Посельський В. Конституційний устрій Європейського союзу: навч. посібник. К.: Таксон, 2005. 280 с.

8. Буриан Александр. Федерализация Евросоюза и перспективы НАТО. [On-line]: <http://regnum.ru/news/1603510.html> (Дата посещения: 10.02.2016).

9. Руденко В.В. Институт европейского омбудсмена в механизме защиты прав человека Европейского союза. В: Политическая наука и государственная власть в Российской Федерации и новых независимых государствах. Екатеринбург: Уральское отделение РАН, 2004, с. 525 - 536. [On-line]: <http://www.espi.ru/Content/Conferences/Papers2004/RudenkoValentina>. (Дата посещения: 10.02.2016).

10. Топорнин Б.Н. Европейское право: учебник. М.: Юристъ, 1999. 456 с.

11. Ферхофштадт Г. Сполучені Штати Європи. Маніфест для нової Європи [пер. з англ.]. К.: «К.І.С.», 2007. 68 с.

12. А. фон Богданди. Конституционализм в международном праве: комментарии к предложению из Германии. В: Дайджест публичного права (Институт Макса Планка по зарубежному публичному и международному праву). 2012, Вып. 1. № 2, с. 1-28.

13. Хабермас Ю. Кризис Европейского союза в свете конституционализации международного права (эссе к вопросу о конституции Европы). В: Дайджест публичного права (Институт Макса Планка по зарубежному публичному и международному праву). 2013, Вып. 2, № 2, с. 1-55.

14. Янковський С.А. Інститут громадянства Європейського Союзу та тенденції його розвитку: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. К., 2014. 196 с.

15. Closa C. Citizenship of the Union and Nationality of Member States. In: D. O'Keeffe and P. Twomey (eds.). Legal Issues Maastricht Treaty. London: Chancery / Wiley, 1994. 487 p.

16. Enchelmaier S. Supremacy and Direct Effect of European Community Law Reconsidered, or the Use and Abuse of Political Science for Jurisprudence. In: Oxford Journal of Legal Studies. 2003, Vol. 23, № 2 (61), p. 281 - 299.

17. How Europeans see themselves. Looking through the mirror with public opinion surveys. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2001. 56 p.

18. Opinion 1/91, First EEA Case [1991] ECR 6079.

19. The European Code of Good Administrative Behavior. [On-line]: http://www.cvce.eu/obj/the_european_code_of_good_administrative_behaviour_6_september_2001-en-1b633730-1555-4b88-ac05-b868ae5cc6ac.html (Дата посещения: 17.02.2016).

20. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007. In: Official Journal of the European Union [English edition]. 2007, C-306 / 01.

21. Von Bogdandy A. Europäisches Verfassungsrecht. Theoretische und dogmatische Grundzüge. 2010. Цит. по: Хабермас Ю. Кризис Европейского Союза в свете конституционализации международного права (эссе к вопросу о конституции Европы). В: Дайджест публичного права (Институт Макса Планка по зарубежному публичному и международному праву). 2013, Вып. 2, №2, с. 1 - 55.

Bibliography:

1. Evropejskij sojuz: osnovopolagajushhie akty v redakcii Lissabonskogo dogovora s kommentarijami. M.: INFRA•M, 2010. 698 s.

2. Konstitucija Evropejskogo sojuza: Dogovor, ustanavlivajushhij Konstituciju dlja Evropy (s kommentariem) / [otv. red. S.Ju. Kashkin]. M.: INFRA•M, 2005. 622 s.

3. Kresin O. V. Konstitucija ob'ednanoj Evropi. K.: Juridichna dumka, 2005. 116 s.

4. Kushnirenko O., Barabash Ju. Institut evroombudsmana: pitannja teorii i pozitivnoj praktiki. V: Pravo Ukraïni. 2001, № 6, s. 44 - 47.

5. Marceljak O. V. Stanovlennja ta status institutu nadnacional'nih ombudsmaniv v Evropi. V: Chasopis Kiïvs'kogo universitetu prava. 2004, № 1, s. 43 - 48.

6. Onishhenko O. V. Konstitucija Ukraïni jak osnovne dzherelo konstitucijnogo prava Ukraïni: avtoref. dis. ... kand. jurid. nauk. K., 2005. 19 s.

7. Posel'skij V. Konstitucijnij ustrij Evropejs'kogo sojuzu: navch. posibnik. K.: Takson, 2005. 280 s.

8. Burian Aleksandr. Federalizacija Evrosojuza i perspektivy NATO. [On-line]: <http://regnum.ru/news/1603510.html> (Visited on: 10.02.2016).

9. Rudenko V.V. Institut evropejskogo ombudsmana v mehanizme zashhity prav cheloveka Evropejskogo sojuza. V: Politicheskaja nauka i gosudarstvennaja vlast' v Rossijskoj Federacii i novyh nezavisimyh gosudarstvah. Ekaterinburg: Ural'skoe otdelenie RAN, 2004. s. 525 - 536. [On-line]: <http://www.espi.ru/Content/Conferences/Papers2004/RudenkoValentina>. (Visited on: 10.02.2016).

10. Topomin B.N. Evropejskoe pravo: uchebnik. M.: Jurist#, 1999. 456 s.

11. Ferhofshtadt G. Spolucheni Shtati Evropi. Manifest dlja novoï Evropi [per. z angl.]. K.: «K.I.S.», 2007. 68 s.

12. A. fon Bogdandi. Konstitucionalizm v mezhdunarodnom prave: kommentarii k predlozheniju iz Germanii. V: Dajdzhest publichnogo prava (Institut Maksa Planka po zarubezhnomu publichnomu i mezhdunarodnomu pravu). 2012, Vyp. 1. № 2, s. 1-28.

13. Habermas Ju. Krisis Evropejskogo Sojuza v svete konstitucionalizacii mezhdunarodnogo prava (jesse k voprosu o konstitucii Evropy). V: Dajdzhest publichnogo prava (Institut Maksa Planka po zarubezhnomu publichnomu i mezhdunarodnomu pravu). 2013, Vyp. 2. № 2, s. 1-55.

14. Jankovs'kij S.A. Institut gromadjanstva Evropejs'kogo Sojuza ta tendencii jogo rozvitku: dis. ... kand. jurid. nauk: 12.00.11. K., 2014. 196 s.

15. Closa C. Citizenship of the Union and Nationality of Member States. In: D. O'Keeffe and P. Twomey (eds.). Legal Issues Maastricht Treaty. London: Chancery / Wiley, 1994. 487 p.

16. Enchelmaier S. Supremacy and Direct Effect of European Community Law Reconsidered, or the Use and Abuse of Political Science for Jurisprudence. In: Oxford Journal of Legal Studies. 2003, Vol. 23, № 2 (61), r. 281 - 299.

17. How Europeans see themselves. Looking through the mirror with public opinion surveys. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2001. 56 p.

18. Opinion 1/91, First EEA Case 1991 ECR 6079.

19. The European Code of Good Administrative Behavior. [On-line]: http://www.cvce.eu/obj/the_european_code_of_good_administrative_behaviour_6_september_2001-en-1b633730-1555-4b88-ac05-b868ae5cc6ac.html (Visited on: 17.02.2016).

20. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13

December 2007. In: Official Journal of the European Union [English edition]. 2007, S-306 / 01.

21. Von Bogdandy A. Europäisches Verfassungsrecht. Theoretische und dogmatische Grundzüge. 2010. Cit. po: Habermas Ju. Krizis Evropejskogo Sojuza v svete konstitucionalizacii mezhdunarodnogo prava (jesse k voprosu o konstitucii Evropy). V: Dajdzhest publicnogo prava (Institut Maksa Planka po zarubezhnomu publicnomu i mezhdunarodnomu pravu). 2013, Vyp. 2, №2, s. 1 - 55.

Copyright©STRELTSOVA Olga, 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

02192, Киев, Украина,
Дарницкий бульвар 12/26,
Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко.

E-mail: streltsovaov@yandex.ua

 <p>REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova</p>	<p>Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений</p> <p>2016, Issue 1, Volume 11, Pages 27-34. ISSN 1857-1999 Submitted: 23. 03. 2015 Accepted: 26.03. 2016 Published: 30.03. 2016</p>
---	---

**RELAȚII INTERNAȚIONALE
INTERNATIONAL RELATIONS
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ**

**КРИЗИС В МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЯХ
И НОВЫЕ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ РЕАЛИИ XXI-ГО ВЕКА**

**THE CRISIS IN INTERNATIONAL RELATIONS AND THE NEW
GEOPOLITICAL REALITIES OF THE TWENTY-FIRST CENTURY**

**CRIZA ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE ȘI NOILE
REALITĂȚI GEOPOLITICE ALE SECOLULUI AL XXI-LEA ***

BURIAN Alexandru** / BURIAN Alexander / БУРИАН Александр

ABSTRACT:

**THE CRISIS IN INTERNATIONAL RELATIONS AND
THE NEW GEOPOLITICAL REALITIES OF THE TWENTY-FIRST CENTURY**

The article discusses the problems of acute crisis in international relations in the context of global reformation of international relations from an unipolar to a multipolar system.

The author believes that the events that occurred in the past six months the world have, continue to have, and will continue to have a profound influence on the course of world events and the process of redistribution of power in the global system of international relations, bringing its transition from an unipolarity to multipolarity.

The article concludes that the situation in the world has become more volatile and less controlled, unlike during the Cold War, as well as the „lone superpower” period, and the results of the past in the history of 2015 year confirm this.

Keywords: *European Union, the unipolar system, the bipolar system, a multi-polar system, the Military Space Forces of Russia, the Syrian campaign, the sanctions policy.*

JEL Classification: F51, F52, K33.

* Articolul a fost perfectat în cadrul Proiectului instituțional 15.817.06.10F al ICJP al AȘM „Redimensionarea politicii externe și interne a Republicii Moldova din perspectiva evoluției proceselor integraționiste și modificărilor geopolitice a sistemului internațional”. / Статья выполнена в рамках научно-исследовательского проекта Института юридических и политических исследований 15.817.06.10F «Переосмысление внешней и внутренней политики Республики Молдова с перспективы эволюции интеграционных процессов и геополитических изменений международной системы».

** **BURIAN Alexandru** - Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Director al Institutului de Cercetări Strategice al Universității de Studii Europene din Moldova, Președinte al Asociației de Drept Internațional din Republica Moldova, Consultant științific, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM (Chișinău, Republica Moldova). / **BURIAN Alexander** - Doctor of Juridical Sciences, Professor, Director of the Institute for Strategic Studies of the European University of Moldova, President of the Moldavian Association of International Law, Scientific adviser of the Institute of Judicial and Political Research of the Academy of Sciences of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova). / **БУРИАН Александр Дмитриевич** - Доктор юридических наук, профессор, Директор Института стратегических исследований Европейского университета Молдовы, Президент Молдавской Ассоциации международного права, научный консультант Института юридических и политических исследований Академии наук Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

РЕЗУМАТ:
**CRIZA ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE ȘI NOILE
REALITĂȚI GEOPOLITICE ALE SECOLULUI AL XXI-LEA**

Articolul abordează problemele de criză acută în relațiile internaționale în contextul reformatării globale a relațiilor internaționale de la sistemul unipolar la cel multipolar.

Autorul consideră că evenimentele care au avut loc în lume în ultimele șase luni au avut, au și vor avea în viitor o mare influență asupra cursului evenimentelor mondiale și a procesului de redistribuire a puterii în sistemul global al relațiilor internaționale, contribuind prin aceasta la tranziția de la sistemul unipolar la sistemul multipolar.

Articolul concluzionează că situația din lume a devenit mai volatilă și mai puțin controlată, spre deosebire de timpul „războiului rece”, precum și perioada de „superputere singuratică”, iar evenimentele anului 2015, trecut deja în istorie, confirmă acest lucru.

Cuvinte cheie: *Uniunea Europeană, sistemul unipolar, sistemul bipolar, sistem multipolar, Forțele Aerospaciale ale Rusiei, campania siriană, politica de sancțiuni.*

JEL Classification: F51, F52, K33.

CZU: 327.8, 327.33.

РЕЗЮМЕ:
**КРИЗИС В МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЯХ
И НОВЫЕ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ РЕАЛИИ XXI-ГО ВЕКА**

В статье рассматривается проблематика обострения кризиса в международных отношениях в условиях реформирования мировой системы международных отношений из однополярной в многополярную.

Автор считает, что события, которые произошли в мире за последние полгода, оказали, продолжают оказывать, и в дальнейшем будут оказывать огромное влияние на ход мировых событий и процесс перераспределения сил в мировой системе международных отношений, приближая её переход от однополярности к многополярности.

В статье делается вывод, что ситуация в мире стала более взрывоопасной и менее контролируемой, в отличие от периода холодной войны, а также периода «одиноким сверхдержавности», и итоги уходящего в историю 2015-го года подтверждают это.

Ключевые слова: *Европейский союз, однополярная система, биполярная система, многополярная система, ВКС России, сирийская кампания, санкционная политика.*

JEL Classification: F51, F52, K33.

УДК: 327.8, 327.33.

За последние полгода в мире произошли знаковые события, которые, на наш взгляд, оказали огромное влияние на ход мировых событий и процесс перераспределения сил в мировой системе международных отношений, приближая её переход от однополярности к многополярности.¹

К ним можно отнести вступление ВКС России в сирийскую кампанию осенью прошлого года и декларация о завершении этой кампании в середине марта 2016 г., инцидент с российским бомбардировщиком Су-24М, сбитый турецкими ВВС, ядерную сделку по Ирану; парижские и брюссельские теракты и миграционный коллапс в Европе, «минский тупик» и западная санкционная политика, а также заключение Соглашения о Транстихоокеанском сотрудничестве (Trans-

¹ Буриан Александр. Европейская безопасность в контексте реформирования мировой системы международных отношений из однополярной в многополярную. În: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2015, nr. 4 (38), с. 29-37. [On-line]: <http://rmdiri.md/wp->

Pacific Partnership Agreement) и ведение переговоров между США и ЕС о Трансатлантическом торговом и инвестиционном партнерстве (Transatlantic Trade and Investment Partnership). Каждое из этих событий имеет знаковое значение, так как их влияние на ход мирового переустройства будет ощущаться в ближайшее десятилетие.

Вступление ВКС России в сирийскую кампанию затронуло несколько кардинальных вопросов нынешнего мироустройства, связанных с постоянным нарушением Устава ООН со стороны США и их союзников в попытках «продвижения демократии» во всём мире путём организации сомнительных коалиций, призванных «навести порядок» в том или ином регионе или государстве (Ирак, Ливия, Афганистан, Йемен, Сирия и т.д.). Оно произошло согласно ст. 51 Устава ООН, по просьбе сирийского правительства, и это поставило под сомнение «законность» коалиции из 63 стран во главе с США, занимающейся «управляемым хаосом» в Сирии и имитацией борьбы с ИГИЛ.

Принятие Советом Безопасности ООН постановления по Сирии, в котором делается акцент на мирное решение конфликта, даёт основание полагать, что этот процесс сдвинулся с мертвой точки и сторонам конфликта удастся объединить свои усилия, хотя попытки изолировать Россию продолжаются.

Инцидент с российским бомбардировщиком Су-24М, сбитым турецкими ВВС, демонстрирует уровень противоборства разных сил в Ближневосточном регионе и раскрывает методику и средства, которые используются различными игроками с целью взять под свой контроль нефтеносные районы Сирии и Ирака.² Речь здесь идёт и об «османском

наследии» Эрдогана, и о борьбе курдов за самоопределение, и о суннитско-шиитском конфликте, и о нефтепроводах и газопроводах, которые планируется протянуть из Катара, Саудовской Аравии и Израиля в Европу, и о многих других замыслах и чаяниях местных и не только местных «князьков», «султанов» и даже президентов, реализации которых сильно мешает Россия, вступившая в кампанию на стороне официального Дамаска.

Выход России из сирийской кампании даёт возможность сохранить Сирию как государственное образование при её возможной федерализации. Разумеется, помимо Дамаска в решении сирийской проблемы будут участвовать и Эр-Рияд, и Анкара, и Тегеран, и разные силы сирийской оппозиции, но тон в этом процессе будут задавать Москва и Вашингтон, что еще раз подтверждает тезис о том, что эра монополярности уходит в прошлое.³

Ядерная сделка по Ирану знаменательна тем, что она подтверждает бессмысленность санкционной политики США, так и не добившихся своих целей в противоборстве с Ираном. Отказавшись от идеи производства ядерного оружия, Иран получает право вернуться на мировой рынок энергоресурсов и усиливает свою роль в качестве региональной державы на Ближнем Востоке, что может повлиять на баланс сил в регионе не в пользу США и его союзников.

Парижские и брюссельские теракты⁴ обострили до предела миграционную ситуацию в Европе, куда хлынули сирийские беженцы, и выявили острые организационные

² Евсеев Владимир. Турецкий вызов. В: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2015, nr. 4 (38), с. 155-158. [On-line]: <http://rmdiri.md/wp-content/uploads/2015/01/RMDIRI-2015-Nr.-41.pdf> (Дата посещения: 15.01.2016); Дергачев Владимир. Турецкая геополитика. Доктрина «ноль проблем с соседями» и Realpolitik. В: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2015, nr. 4 (38), с. 159-163. [On-line]: [http://rmdiri.md/wp-content/uploads/2015/01/RMDIRI-](http://rmdiri.md/wp-content/uploads/2015/01/RMDIRI-2015-Nr.-41.pdf)

http://rmdiri.md/?page_id=48&lang=en ; <http://usem.md/md/p/rmdiri> **RMDIRI, 2016, Nr. 1 (Vol. 11) 29**

[2015-Nr.-41.pdf](#) (Дата посещения: 15.01.2016); Исмаил Тогрул. Турция-Россия: необходимость возобновления двустороннего диалога. В: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2015, nr. 4 (38), с. 164-172. [On-line]: <http://rmdiri.md/wp-content/uploads/2015/01/RMDIRI-2015-Nr.-41.pdf> (Дата посещения: 15.01.2016).

³ Лукьянов Федор. Смена угла зрения. Чтобы отношения РФ и США изменились, нужна смена угла зрения. В: Российская газета - Федеральный выпуск №6928 (60), 23 марта 2016. [On-line]: <http://www.globalaffairs.ru/redcol/Smena-ugla-zreniya-18056> (Дата посещения: 23.03.2016).

⁴ Af Fathi El-Abed. Vesten har selv skabt terroristerne. In: Berlingske, Denmark, 22.03.2016. [On-line]: <http://www.b.dk/kommentarer/vesten-har-selv-skabt-terroristerne> (Visited on: 23.03.2016).

проблемы в институциональной структуре Евросоюза, которые вкупе с финансовыми проблемами ставят под вопрос будущее ЕС в существующем формате.

Для того чтобы выжить в новом, изменяющемся мире, будучи способным конкурировать на равных с мировыми акторами, Евросоюзу нужны серьезная реорганизация и глубокое реформирование — начиная от необходимости обзавестись собственной армией, отличной от НАТО, введения общего бюджета ЕС, а не только общей монеты, проведения единой внешней политики ЕС, а не 28 внешних политик каждого государства — члена ЕС в отдельности, и кончая реорганизацией Шенгенской зоны. На наш взгляд, если ЕС не удастся провести эти реформы, то его влияние на мировые процессы уменьшится.⁵

Кроме того, эти теракты, скорее всего заставят ЕС изменить свой подход и свои двойные стандарты к проблеме борьбы с терроризмом, так как деление террористов на «хороших», которые воюют с Россией и с Асадом, и которых поддерживают Анкара и Эр-Рияд и «плохих», которые взрывают европейские города, ни к чему хорошему не приведет.⁶ Пора бы и Европейскому союзу более трезво и прагматично подойти к общемировой проблеме борьбы с терроризмом, не ожидая указаний и подсказок из Вашингтона.

Вместе с тем, элементы эрозии ЕС заметны и изнутри. Всё больше и больше разногласий вызывает санкционная политика Брюсселя, которая просто копирует американский подход к мировым проблемам и проводится по прямой указке из Вашингтона, явное недовольство у многих членов ЕС вызывает миграционная политика Евросоюза, избравшего сомнительный «турецкий вариант» решения проблемы.

⁵ Буриан Александр. Федерализация Евросоюза и перспективы НАТО. [On-line]: <http://regnum.ru/news/polit/1603510.html> (Дата посещения: 21.03.2016).

⁶ Andrew Roth. Russian politicians offer condolences, and some ugly hot takes, after Brussels bombings. In: The Washington Post, USA, 22.03.2016. [On-line]: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/03/22/russian-politicians-offer-condolences-and-some-ugly-hot-takes-after-brussels-bombings/> (Visited on: 23.03.2016).

Между тем, также не меньше разногласий вызывает неоднозначный подход Брюсселя и Берлина к проблемам обеспечения энергетической безопасности.

Кроме того, настоящую мину под фундамент ЕС подложила Румыния, которая заявила что жаждет «объединить» Республику Молдову с «Великой Румынией», автоматически осуществляя, тем самым, вхождение Молдовы в ЕС и в НАТО.⁷

Этот подход ставит под сомнение все объявленные ценности ЕС, начиная от принципа уважения территориального суверенитета и территориальной целостности государств и кончая принципами «расширения» ЕС, которые и так трещат по швам. Поскольку, исходя из румынского менталитета, завтра Польша может «объединиться» с Украиной, обеспечив, тем самым, вхождение Украины в ЕС и НАТО, во Франции найдутся сторонники «объединения» с Алжиром, так как эта страна когда-то была её колонией, а может и с Ливией, и с Тунисом, включая их, «автоматом», в состав ЕС и НАТО. В Италии могут вспомнить про Эфиопию, в Испании - про Латинскую Америку, и т.д и т.п. А, в принципе, почему румынам можно, а им нельзя?

Можно представить реакцию России на всё это, но вряд ли можно предсказать, к чему всё это может привести.

Вместе с тем, Вашингтон продолжает настаивать на монополярности мира и пытается не только не терять своё влияние в мире, но и приумножить его.

Подписание Соглашения о Транстихоокеанском сотрудничестве — многостороннего соглашения о свободной торговле в Азиатско-Тихоокеанском регионе с участием 12 государств, таких как: Австралии, Брунея, Вьетнама, Канады, Малайзии, Мексики, Новой Зеландии, Перу, Сингапура, США, Чили, Японии — по логике США, должно стать альтернативой АСЕАН и АТЭС. Это является продолжением американской политики по сохранению

⁷ В Бухаресте опубликована «Дорожная карта Воссоединения Румынии с Республикой Молдова». [On-line]: <http://www.pan.md/politika/v-buhareste-opublikovana-dorojnaya-karta-vossoedineniya-romyninii-s-respublikoy-moldova> (Дата посещения: 21.03.2016).

контроля над Тихоокеанской зоной и созданию экономического блока для противостояния растущему влиянию КНР и РФ.

Одновременно с этим ведутся переговоры между США и ЕС о Трансатлантическом торговом и инвестиционном партнерстве (Transatlantic Trade and Investment Partnership) — многостороннем соглашении о свободной торговле между Европейским союзом и США. Если США удастся подписать и это соглашение, то роль ВТО будет снижена до минимума, и торговые правила в мире будут диктовать США, что явно противоречит интересам остальных стран.

В связи с этим, можно констатировать, что ситуация в мире стала более взрывоопасной и менее контролируемой, в отличие от периода холодной войны, а также периода «одиноким сверхдержавности».⁸ И итоги ушедшего в историю 2015-го г., к сожалению, подтверждают это.

Происходят изменения не только на глобальном, но и на региональном уровне.⁹ В Черноморском регионе, к которому относится Молдавия, в 2015 г. произошли многие события, которые могут отразиться на его развитии и в этом году. Это и отмена «Южного потока», а потом и «Турецкого потока», что выводит на первый план проблематику энергетической безопасности не только региона, но и всего европейского континента. Это и продолжающаяся гражданская война на Украине, которая оказывает негативное воздействие на весь регион. Это и вступление в строй комплекса

⁸ Фененко Алексей. Хуже, чем в холодную войну. Конфликтный потенциал российско-американских отношений. [On-line]: <http://www.globalaffairs.ru/number/Khuzhe-chem-v-kholodnuyu-voynu-18028> (Дата посещения: 07.03.2016).

⁹ Burian A. Problém zabezpečenia svetového systému medzinárodných vzťahov na Európskom kontinente v kontexte premeny svetového systému medzinárodných vzťahov z jedнопólného na mnohopólný / On securing a World System of International Relations on the European continent in the context of conversion of the world system of international relations from a unipolar to the multipolar one. In: Journal of International Relations, Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava. 2015, Volume XIII., Issue 4, p. 303-312. [On-line]: http://fmv.euba.sk/files/MV_2015_4_303-312_Burian.pdf; <http://fmv.euba.sk/RePEc/brv/journal/MV2015-4.pdf> (Дата посещения: 27.01.2016).

http://rmdiri.md/?page_id=48&lang=en ; <http://usem.md/md/p/rmdiri> **RMDIRI, 2016, Nr. 1 (Vol. 11) 31**

ПРО США в Румынии — очень опасное явление для всего Черноморского региона, так как в случае конфликта между Россией и США, наша зона может стать театром военных действий с применением ядерного оружия.

Можно отметить и тот момент, что в 2015 г. вступило в силу Соглашение об ассоциации Молдовы с ЕС (его ратифицировали все 28 стран-членов Евросоюза), и в совокупности с отменой визового режима между Молдавией и ЕС в 2014 г. это стало знаменательным событием. В год обострения отношений между Востоком и Западом, между Россией и ЕС на европейском пространстве появилось место, где эти разногласия можно преодолеть. Молдавия в 2015 г. - единственная страна в Европе, которая имеет безвизовый режим, как с ЕС, так и с СНГ, а также входит в зону свободной торговли, как ЕС, так и СНГ.¹⁰

Придерживаясь постоянного нейтралитета и не желая вступать в НАТО, Молдавия имеет шансы стать тем маленьким мостом между Востоком и Западом, который позволит не терять связи между ними. Для этого осталось лишь подписать Соглашение об ассоциации Молдавии с Евразийским союзом, сохраняя откорректированное Соглашение об ассоциации Молдавии с ЕС, и продвигать дальше улучшение своих отношений как с Россией и другими странами СНГ, так и со странами Евросоюза.

С точки зрения прагматизма, такой мост между Востоком и Западом в период обострения отношений крайне необходим.¹¹ Во времена холодной войны роль моста между Востоком и Западом играла Финляндия, которая сейчас, став членом ЕС, больше не может выполнять эту функцию. К сожалению, политическая обстановка в Молдавии не способствует реализации этой идеи, так как нынешний политический класс

¹⁰ Буриан Александр. Молдавия как мост между ЕС и Россией. В: Информационный портал Русская планета. 29.12.2015. [On-line]: <http://rusplt.ru/society/moldaviya-kak-most-mezhdu-es-i-rossiyey-20555.html> (Дата посещения: 29.12.2015).

¹¹ Буриан Александр. Молдова и Приднестровье могли бы стать мостом между Европой и Россией. В: Информационный портал Новости Приднестровья. 18.02.2016. [On-line]: <http://novostipmr.com/ru/news/16-02-18/ekspert-rm-moldova-i-pridnestrovoe-mogli-stat-mostom-mezhdu-evropoy> (Дата посещения: 18.02.2016).

настолько коррумпирован и некомпетентен, что даже и не пытается осознать суть происходящих в мире перемен, будучи занят лишь распределением портфелей в постоянно меняющихся правительствах.¹²

Исходя из вышеизложенного, можно констатировать, что в настоящее время в международных отношениях наметился серьезный кризис обусловленный нарастанием противоборства между США, Россией и Китаем на глобальном уровне. События в Восточной Европе, на Ближнем Востоке и в Южно-Китайском море демонстрируют неспособность США диктовать свои условия, как это делалось на протяжении последних 20-25 лет, как в военном отношении, в связи с тем, что и Россия и Китай могут отразить возможную атаку на них, так и в политическом, в связи с тем что и Россия, и Китай обладают правом вето в Совбезе ООН. В сложившейся ситуации Евросоюз, имеющий несомненную экономическую, финансовую и технологическую мощь, не в состоянии каким-либо способом повлиять на ситуацию, как на европейском континенте, так и в мире, в целом, из-за отсутствия единой европейской армии и единой европейской военной политики, а также из-за отсутствия единой европейской внешней политики. Если ЕС не сумеет реорганизоваться в ближайшее время, образовав действенные механизмы принятия решений в области единой европейской внешней и оборонной политики, которые отражали бы интересы Евросоюза, а не США или НАТО¹³, то его дальнейшее участие в решении мировых проблем будет сведена до минимума.

Библиография:

1. Andrew Roth. Russian politicians offer condolences, and some ugly hot takes, after Brussels bombings. In: The Washington Post, USA,

¹² Буриан Александр. Правящая коалиция довела Молдову до хаоса (интервью). В: Информационный портал GlobalConflict.RU. 22.01.2016. [On-line]: <http://globalconflict.ru/interviews/112075-aleksandr-burian-pravyashhaya-koaliciya-dovela-moldovu-do-chaosa-intervyu> (Дата посещения: 22.01.2016).

¹³ Rickard Alling. Nato är en del av problemet. In: Sydsvenskan, Sweden, 21.03.2016. [On-line]: <http://www.sydsvenskan.se/opinion/med-andra-ord/nato-ar-en-del-av-problemet/> (Visited on: 23.03.2016).

22.03.2016. [On-line]: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/03/22/russian-politicians-offer-condolences-and-some-ugly-hot-takes-after-brussels-bombings/> (Visited on: 23.03.2016).

2. Af Fathi El-Abed. Vesten har selv skabt terroristerne. In: Berlingske, Denmark, 22.03.2016. [On-line]: <http://www.b.dk/kommentarer/vesten-har-selv-skabt-terroristerne> (Visited on: 23.03.2016).

3. Burian Alexander. Preformátovanie svetového systému medzinárodných vzťahov z monopolárneho na multipolárny a zabezpečenie bezpečnosti na európskom kontinente. / Adjusting the global system of international relations from monopolar to multipolar and ensuring security on the European continent. In: Zborník príspevkov zo 16. Medzinárodnej vedeckej konferencie. Zámok Smolenice. 3. – 4. december 2015. Ekonomická univerzita v Bratislave Fakulta medzinárodných vzťahov s podporou Taipejskej reprezentačnej kancelárie v Bratislave a Slovenskej asociácie Organizácie spojených národov. International Relations 2015. Current issues of world economy and politics Conference proceedings 16th International Scientific Conference Smolenice Castle 3th 4th December 2015, p. 131 – 134. [On-line]: http://fmv.euba.sk/files/Invitation_Smolenice_2015.pdf; [On-line]: http://fmv.euba.sk/files/ZBORNÍK_spojene_uprav_v_18022016.compressed.pdf (Visited on: 15.03.2016).

4. Burian A. Problém zabezpečenia svetového systému medzinárodných vzťahov na Európskom kontinente v kontexte premeny svetového systému medzinárodných vzťahov z jedнопolárneho na mnohopolárny / On securing a World System of International Relations on the European continent in the context of conversion of the world system of international relations from a unipolar to the multipolar one. In: Journal of International Relations, Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava. 2015, Volume XIII, Issue 4, p. 303-312. [On-line]: http://fmv.euba.sk/files/MV_2015_4_303-312_Burian.pdf; [On-line]: <http://fmv.euba.sk/RePEc/brv/journal/MV2015-4.pdf> (Visited on: 27.01.2016).

5. Rickard Alling. Nato är en del av problemet. In: Sydsvenskan, Sweden, 21.03.2016. [On-line]: <http://www.sydsvenskan.se/opinion/med-andra-ord/nato-ar-en-del-av-problemet/> (Visited on: 23.03.2016).

6. Буриан Александр. Федерализация Евросоюза и перспективы НАТО. [On-line]: <http://regnum.ru/news/polit/1603510.html> (Дата посещения: 21.03.2016).

7. В Бухаресте опубликована «Дорожная карта Воссоединения Румынии с Республикой

Молдова» [On-line]: <http://www.pan.md/politika/v-buhareste-opublikovana-dorojnaya-karta-vo-soedineniya-rumynii-s-respublikoy-moldova> (Дата посещения: 21.03.2016).

8. Буриан Александр. Европейская безопасность в контексте переформатирования мировой системы международных отношений из однополярной в многополярную. В: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2015, nr. 4 (38), p. 29-37. [On-line]: <http://rmdiri.md/wp-content/uploads/2015/01/RMDIRI-2015-Nr.-41.pdf> (Дата посещения: 27.02.2016).

9. Буриан Александр. Молдавия как мост между ЕС и Россией. В: Информационный портал Русская планета. 29.12.2015. [On-line]: <http://rusplt.ru/society/moldaviya-kak-most-mezhdu-es-i-rossiey-20555.html> (Дата посещения: 29.12.2015).

10. Буриан Александр. Молдова и Приднестровье могли бы стать мостом между Европой и Россией. В: Информационный портал Новости Приднестровья. 18.02.2016. [On-line]: <http://novostipmr.com/ru/news/16-02-18/ekspert-rm-moldova-i-pridnestrove-mogli-stat-mostom-mezhdu-evropoy> (Дата посещения: 18.02.2016).

11. Буриан Александр. Правящая коалиция довела Молдову до хаоса (интервью). В: Информационный портал GlobalConflict.RU. 22.01.2016. [On-line]: <http://globalconflict.ru/interviews/112075-aleksandr-burian-pravyashhaya-koaliciya-dovela-moldovu-do-chaosa-intervyu> (Дата посещения: 22.01.2016).

12. Евсеев Владимир. Турецкий вызов. В: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2015, nr. 4 (38), с. 155-158. [On-line]: <http://rmdiri.md/wp-content/uploads/2015/01/RMDIRI-2015-Nr.-41.pdf> (Дата посещения: 15.01.2016).

13. Дергачев Владимир. Турецкая геополитика. Доктрина «ноль проблем с соседями» и Realpolitik. В: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2015, nr. 4 (38), с. 159-163. [On-line]: <http://rmdiri.md/wp-content/uploads/2015/01/RMDIRI-2015-Nr.-41.pdf> (Дата посещения: 15.01.2016).

14. Исмаил Тогрул. Турция-Россия: необходимость возобновления двустороннего диалога. В: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2015, nr. 4 (38), с. 164-172. [On-line]: <http://rmdiri.md/wp-content/uploads/2015/01/RMDIRI-2015-Nr.-41.pdf> (Дата посещения: 15.01.2016).

15. Лукьянов Федор. Смена угла зрения. Чтобы отношения РФ и США изменились, нужна смена угла зрения. В: Российская газета - Федеральный выпуск №6928 (60), 23 марта 2016. [On-line]:

<http://www.globalaffairs.ru/redcol/Smena-ugla-zreniya-18056> (Дата посещения: 23.03.2016).

16. Фененко Алексей. Хуже, чем в холодную войну. Конфликтный потенциал российско-американских отношений. [On-line]: <http://www.globalaffairs.ru/number/Khuzhe-chem-v-kholodnyuyu-voynu-18028> (Дата посещения: 07.03.2016).

Bibliography:

1. Andrew Roth. Russian politicians offer condolences, and some ugly hot takes, after Brussels bombings. In: The Washington Post, USA, 22.03.2016. [On-line]:

<https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/03/22/russian-politicians-offer-condolences-and-some-ugly-hot-takes-after-brussels-bombings/> (Visited on: 23.03.2016).

2. Af Fathi El-Abed. Vesten har selv skabt terroristerne. In: Berlingske, Denmark, 22.03.2016. [On-line]: <http://www.b.dk/kommentarer/vesten-har-selv-skabt-terroristerne> (Visited on: 23.03.2016).

3. Burian Alexander. Preformátovanie svetového systému medzinárodných vzťahov z monopolárneho na multipolárny a zabezpečenie bezpečnosti na európskom kontinente. / Adjusting the global system of international relations from monopolar to multipolar and ensuring security on the European continent. In: Zborník príspevkov zo 16. Medzinárodnej vedeckej konferencie. Zámok Smolenice. 3. – 4. december 2015. Ekonomická univerzita v Bratislave Fakulta medzinárodných vzťahov s podporou Taipejskej reprezentačnej kancelárie v Bratislave a Slovenskej asociácie Organizácie spojených národov. International Relations 2015. Current issues of world economy and politics Conference proceedings 16th International Scientific Conference Smolenice Castle 3th 4th December 2015, p. 131 – 134. [On-line]: http://fmv.euba.sk/files/Invitation_Smolenice_2015.pdf; http://fmv.euba.sk/files/ZBORNIK_spojene_uprav_v_18022016.compressed.pdf (Visited on: 15.03.2016).

4. Burian A. Problém zabezpečenia svetového systému medzinárodných vzťahov na Európskom kontinente v kontexte premeny svetového systému medzinárodných vzťahov z jedнополárneho na mnohopолárny / On securing a World System of International Relations on the European continent in the context of conversion of the world system of international relations from a unipolar to the multipolar one. In: Journal of International Relations, Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava. 2015, Volume XIII, Issue 4, p. 303-312. [On-line]: http://fmv.euba.sk/files/MV_2015_4_303-

312_Burian.pdf; [On-line]:

<http://fmv.euba.sk/RePEc/brv/journal/MV2015-4.pdf>

(Visited on: 27.01.2016).

5. Rickard Alling. Nato är en del av problemet. In: Sydsvenskan, Sweden, 21.03.2016. [On-line]:

<http://www.sydsvenskan.se/opinion/med-andra-ord/nato-ar-en-del-av-problemet/> (Visited on:

23.03.2016).

6. Burian Aleksandr. Federalizacija Evrosojuza i perspektivy NATO. [On-line]:

<http://regnum.ru/news/polit/1603510.html> (Visited on:

21.03.2016).

7. V Buhareste opublikovana «Dorožnaja karta Vossoedinenija Rumynii s Respublikoj Moldova» [On-line]:

<http://www.pan.md/politika/v-buhareste-opublikovana-dorojnaya-karta-vossoedineniya-rumynii-s-respublikoy-moldova> (Visited on:

21.03.2016).

8. Burian Aleksandr. Evropejskaja bezopasnost' v kontekste pereformatirovaniya mirovoj sistemy mezhdunarodnyh otnoshenij iz odnopoljarnoj v mnogopoljarnuju. In: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2015, nr. 4 (38), p. 29-37. [On-line]:

<http://rmdiri.md/wp-content/uploads/2015/01/RMDIRI-2015-Nr.-41.pdf>

(Visited on: 27.02.2016).

9. Burian Aleksandr. Moldavija kak most mezhdru ES i Rossiej. In: Informacionnyj portal Russkaja planeta. 29.12.2015. [On-line]:

<http://rusplt.ru/society/moldaviya-kak-most-mezhdu-es-i-rossiej-20555.html> (Visited on: 29.12.2015).

10. Burian Aleksandr. Moldova i Pridnestrov'e mogli by stat' mostom mezhdru Evropoj i Rossiej. In: Informacionnyj portal Novosti Pridnestrov'ja. 18.02.2016. [On-line]:

<http://novostipmr.com/ru/news/16-02-18/ekspert-rm-moldova-i-pridnestrove-mogli-stat-mostom-mezhdu-evropoy> (Visited on: 18.02.2016).

11. Burian Aleksandr. Pravjashhaja koaliciya dovela Moldovu do haosa (interv'ju). In: Informacionnyj portal GlobalConflict.RU. 22.01.2016. [On-line]:

<http://globalconflict.ru/interviews/112075-aleksandr->

burian-pravyashhaya-koaliciya-dovela-moldovu-doxaosa-intervyyu (Visited on: 22.01.2016).

12. Evseev Vladimir. Tureckij vyzov. In: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2015, nr. 4 (38), s. 155-158. [On-line]:

<http://rmdiri.md/wp-content/uploads/2015/01/RMDIRI-2015-Nr.-41.pdf>

(Visited on: 15.01.2016).

13. Dergachev Vladimir. Tureckaja geopolitika. Doktrina «nol' problem s sosedsjami» i Realpolitik. In: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2015, nr. 4 (38), s. 159-163. [On-line]:

<http://rmdiri.md/wp-content/uploads/2015/01/RMDIRI-2015-Nr.-41.pdf>

(Visited on: 15.01.2016).

14. Ismail Togrul. Turcija-Rossija: neobhodimost' vozobnovlenija dvustoronnego dialoga. In: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2015, nr. 4 (38), s. 164-172. [On-line]:

<http://rmdiri.md/wp-content/uploads/2015/01/RMDIRI-2015-Nr.-41.pdf>

(Visited on: 15.01.2016).

15. Luk'janov Fedor. Smena ugla zrenija. Chtoby otnoshenija RF i SShA izmenilis', nuzhna smena ugla zrenija. In: Rossijskaja gazeta - Federal'nyj vypusk №6928 (60), 23 marta 2016. [On-line]:

<http://www.globalaffairs.ru/redcol/Smena-ugla-zreniya-18056> (Visited on: 23.03.2016).

16. Fenenko Aleksej. Huzhe, chem v holodnuju vojnu. Konfliktnyj potencial rossijsko-amerikanskih otnoshenij. [On-line]:

<http://www.globalaffairs.ru/number/Khuzhe-chem-v-kholodnuyu-voynu-18028> (Visited on: 07.03.2016).

Copyright© BURIAN Alexandru, 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

Bd. Ștefan cel Mare, 1, of. 301,
Chișinău, Republica Moldova, MD-2009.

E-mail: alexandruburian@mail.ru

	Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений 2016, Issue 1, Volume 11, Pages 35-45. ISSN 1857-1999 Submitted: 02. 02. 2016 Accepted: 15.02. 2016 Published: 30.03. 2016
---	--

**RELAȚII INTERNAȚIONALE
INTERNATIONAL RELATIONS
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ**

ОСОБЫЙ СТАТУС ВЕЛИКОБРИТАНИИ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ

**THE SPECIAL STATUS OF THE UNITED KINGDOM
IN THE EUROPEAN UNION**

STATUTUL SPECIAL AL REGATULUI UNIT ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

LIPKOVA Ludmila* / LIPKOVA Ludmila / ЛИПКОВА Людмила
MATTOȘ Boris** / MATTOS Boris / МАТТОШ Борис

ABSTRACT:

**THE SPECIAL STATUS OF THE UNITED KINGDOM
IN THE EUROPEAN UNION**

This article deals with the specific position of United Kingdom within the European Union. United Kingdom is the 10th richest Member State of the European Union. It is also one of the most populous EU members. It plays an important role in the process of Western European intergration. However, its position on integration within the EEC and later within the EU has always been specific. At first, it rejected its participation in the European Economic Community. At its accession to the EEC, it gained numerous exceptions with respect to its membership. United Kingdom's relationship towards integration processes, especially towards the process of deepening integration has often been quite negative. In recent years the country has felt that its EU membership had a restrictive impact on its political and economic development, which led to its attempts towards exiting the European Union. The British conservative Prime Minister David Cameron announced a referendum on whether United Kingdom should exit the European Union to be held on 23 June 2016.

In the following text, we will analyze aspects which led to the announcement of this referendum and carve out its anticipated outcome and its consequences for United Kingdom and the EU as a whole.

Key words: *United Kingdom and European Union, EU membership exceptions, Referendum on exit from the European Union.*

JEL Classification: F29, K33, K39.

* **LIPKOVA Ludmila** - Doctor, Ing., profesor universitar, Decan, Facultatea de Relații Internaționale, Universitatea Economică din Bratislava (Bratislava, Republica Slovacă); / **LIPKOVA Ludmila** - Dr.h.c. prof. Ing. CSc., Dean, Professor, Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava, Slovakia (Bratislava, The Slovak Republic); / **ЛИПКОВА Людмила** - Доктор, профессор, Декан факультета международных отношений Экономического университета в Братиславе (Братислава, Словацкая Республика).

** **MATTOȘ Boris** - Doctor în științe politice, Vicerector pentru relații internaționale, Universitatea Economică din Bratislava (Bratislava, Republica Slovacă); / **MATTOS Boris** - PhD, Vicerector for International relations, University of Economics in Bratislava, Slovakia (Bratislava, The Slovak Republic); / **МАТТОШ Борис** - Доктор политических наук, Заместитель ректора по международным связям, Экономический университет в Братиславе (Братислава, Словацкая Республика).

РЕЗЮМЕ:

ОСОБЫЙ СТАТУС ВЕЛИКОБРИТАНИИ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ

В статье рассматривается особое положение Великобритании в Европейском союзе. Великобритания является десятой самой богатой страной ЕС. Это одна из самых густонаселенных стран Союза, которая играет важную роль в процессах западно-европейской интеграции. Ее отношение к интеграции в рамках ЕЭС, а позже ЕС всегда было специфическим. Изначально Великобритания отказалась от участия в Европейском экономическом сообществе. Позднее, после вступления в ЕЭС, добилась в рамках своего членства различных оговорок. Отношение Великобритании к интеграции, в частности, к процессам углубления интеграции, в основном очень негативное.

В последние годы страна стала более серьезно ощущать, что членство в ЕС ограничивает ее политическое и экономическое развитие, а это привело к стремлению выйти из Европейского союза. Британский премьер-министр консерватор Дэвид Кэмерон объявил проведение референдума по вопросу о выходе из Евросоюза на 23 июня 2016 года.

В статье анализируются аспекты, которые привели к объявлению референдума, а также указываются возможные результаты и последствия для Великобритании и Европейского союза в целом.

Ключевые слова: Великобритания, Европейский союз, оговорки относительно членства в ЕС, референдум о выходе из ЕС.

JEL Classification: F29, K33, K39.

УДК: 327.39, 327.33, 341.222.6.

REZUMAT:

STATUTUL SPECIAL AL REGATULUI UNIT ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Acest articol analizează situația specială a Marii Britanii în Uniunea Europeană. Marea Britanie este a zecea cea mai bogată țară din UE. Aceasta este una dintre cele mai populate țări ale Uniunii, care joacă un rol important în integrarea europeană occidentală. Atitudinea ei față de integrarea în cadrul CEE și ulterior UE a fost întotdeauna ciudată. Inițial, Regatul Unit a refuzat să participe la Comunitatea Economică Europeană. Mai târziu, după aderarea la UE, a realizat în cadrul calității sale de membru diferite rezerve. Atitudinea Marii Britanii la integrarea, în special, la procesul de aprofundare a integrării, în cea mai mare parte este foarte negativă.

În ultimii ani, țara a simțit că aderarea la UE limitează dezvoltarea sa politică și economică, iar acest lucru a dus la dorința de a se retrage din Uniunea Europeană. Prim-ministrul britanic conservatorul David Cameron a anunțat un referendum cu privire la problema retragerii din Uniunea Europeană, care va avea loc la 23 iunie 2016.

Articolul analizează aspectele care au dus la anunțarea referendumului, concomitent indicând posibilele efecte ale acestuia atât pentru Regatul Unit, cât și pentru întreaga Europă.

Cuvinte-cheie: Regatul Unit, Uniunea Europeană, rezervele formulate cu privire la aderarea la UE, referendumul cu privire la retragerea din UE.

JEL Classification: F29, K33, K39.

CZU: 327.39, 327.33, 341.222.6.

Введение

Великобритания имела особое отношение к западно-европейской экономической интеграции еще перед еще в самом начале. С учетом своего положения, во времена экономической и колониальной великой державы и политических отношений с Соединенными Штатами Америки, страна

отклонила приглашение шести стран Западной Европы (Франции, Германии, Италии, Нидерландов, Люксембурга и Бельгии) принять участие в Конференции министров иностранных дел государств-членов Европейского объединения угля и

стали в Мессине (1.6. -3.6.1955 г.)¹, результаты которой привели к подписанию Римских договоров о создании Европейского экономического сообщества (ЕЭС) и Европейского сообщества по атомной энергии (Евратом). Вскоре после учреждения Европейского экономического сообщества, Соединенное Королевство инициировало подписание Стокгольмской конвенции о создании Европейской ассоциации свободной торговли (ЕАСТ), которая должна была компенсировать убытки от потери части рынка сбыта в государствах-членах Европейского экономического сообщества, потому что страны ЕЭС начали формировать таможенный союз с вытекающими из этого положительными последствиями для государств-членов и негативными последствиями для государств, не являющихся членами сообщества, т. е. и для Великобритании.

В 1961 г. Соединенное Королевство подало заявку на вступление в Европейское экономическое сообщество, однако президент Франции Шарль де Голль заблокировал вступление Великобритании в ЕЭС, дважды наложив вето на данное решение. После ухода Шарля де Голля с поста президента Франции, для Великобритании открылись двери в европейские сообщества².

Великобритания вступила в европейские сообщества в 1973 г. С момента своего присоединения к сообществам, страна озвучила своё право на исключительные условия при выполнении обязанностей полноправного члена ЕЭС. В стране преобладает отрицательное или неприемлемое отношение ко многим направлениям политики Европейского союза. Соединенное Королевство является постоянным критиком общей сельскохозяйственной политики ЕС по причине её огромной финансовой нагрузки на бюджет ЕС. По причине несогласия с общей сельскохозяйственной политикой были проведены переговоры о так называемой «британской скидке» в 1984 г. Премьер-

министр Великобритании Маргарет Тэтчер пригрозила выходом из переговоров, если другие государства-члены не поддержат особый статус Великобритании, который на практике означает, что Великобритании возвращается ежегодно 2/3 национального нетто-взноса из бюджета ЕС³. Изначально (в 1989 г.) Соединенное королевство отказалось подписать Хартию основных социальных прав трудящихся Европейского союза (Социальная хартия), и только в 1998 г. её подписал премьер-министр Великобритании Тони Блэр. Хартия имеет с юридической точки зрения характер декларации и, следовательно, не является обязательной. Права трудящихся должны защищаться на уровне прав отдельных государств-членов или на общем уровне, если это находится в пределах компетенции Европейского союза⁴.

Договор о Европейском союзе (Маастрихтский договор) предусматривает, что все государства-члены будут вступать в валютный союз. Великобритания обеспечила себе постоянное исключение в вопросе введения единой валюты евро (так называемый opt - out)⁵.

Великобритания оговорила постоянное исключение в вопросе о присоединении к Шенгенскому соглашению. Страна участвует только в сотрудничестве полицейских служб. Соединенное королевство осуществляет контроль на своих границах. Свой особый статус обосновывает тем, что британские граждане не обязаны иметь идентификационный документ, удостоверяющий личность, а имеют его только в случае, если управляют автомобилем или планируют выезд за границу. Если Соединенное Королевство решило бы принять полноправное членство в Шенгенской зоне, то все граждане Великобритании должны бы были иметь удостоверение личности⁶.

³ [On-line]: <http://www.europskaunia.sk/britskyrabat> (Дата посещения: 02.02.2016).

⁴ [On-line]: <http://europskaunia.sk/charta-socialnych-prav> (Дата посещения: 02.02.2016).

⁵ [On-line]: http://www.cnb.cz/cs/verejnos/pro_media/clanky_rozhovor_y/media-2008/cl_03-030417 (Дата посещения: 02.02.2016).

⁶ Brexit 'would create serious difficulties for NI' says Enda Kenny. In: BBC News, 25.01.2016. [On-line]:

¹ [On-line]: <http://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-unit/1c8aa583-8ec5-41c4-ia4d8-73674ea> (Дата посещения: 02.02.2016).

² [On-line]: <http://uan.bbcom/news/uk-politics-26515129> (Дата посещения: 02.02.2016).

http://rmdiri.md/?page_id=48&lang=en ; <http://usem.md/md/p/rmdiri> *RMDIRI, 2016, Nr. 1 (Vol. 11) 37*

Авторы, которые занимаются данной проблематикой.

Проблематика особенностей членства Великобритании в Европейском союзе анализируются прямо или косвенно в работах многих авторов. Среди них, например, Петр Фиала и Маркета Питрова⁷, Хелен Уоллес⁸, Гусейн Кассим⁹, Бэата Липкова¹⁰, Элдин Фахми и Дэвид Гордон¹¹, Роберт Збирал и Луция Тункрова¹².

Современное положение Великобритании в Европейском союзе

Соединенное Королевство относится к большим и богатым странам Европейского союза. С его ВВП по ППС в размере 46 332 долл. является десятой самой богатой страной Евросоюза.¹³ Великобритания ежегодно образует 16% ВВП Европейского союза.¹⁴ В общий бюджет ЕС ежегодно направляет 14 072 млн. евро и получает 6 984,7 млн евро.¹⁵ После Германии является вторым по величине нетто-донором общего бюджета ЕС. Великобритания является одной из самых густонаселенных стран Союза с 64 596,8 млн. жителями¹⁶. В 2015 г. население страны

увеличилось на 359 619 чел., из которых иммигранты составили 168 167 человек.¹⁷

Британские политические лидеры, а также часть британской общественности воспринимают членство страны в ЕС как тормоз для развития благосостояния. Кроме того Великобритания критикует избыточную бюрократизацию институций Европейского союза.

Постепенное углубление интеграционных процессов, которые могли бы привести к созданию экономического, а не только валютного союза, не соответствует политике Великобритании. Постепенное углубление интеграции в рамках Европейского союза и массовый приток иммигрантов в Великобританию являются основными мотивами, почему увеличивается недовольство граждан членством страны в ЕС.

Соединенное Королевство в отношении с ЕС обращает внимание на отличающийся исторический опыт, чем и объясняет своё дистанцирование от проекта Европейского союза. Для большинства европейских стран развитие событий в первой половине XX в. ассоциировалось с крахом национальных политических институций и войной, что привело к проекту европейской интеграции, а для британцев именно сила их государственных институций защитила страну от всех турбулентностей.

В 2013 г. Дэвид Кэмерон пообещал гражданам осуществить референдум по вопросу выхода из Европейского союза, если Консервативная партия победит на выборах в 2015 г. Политик отреагировал на популярность британских евроскептиков, которые указывали на недостатки Евросоюза, а также на невыгоды членства Великобритании в ЕС. После переизбрания Кэмерон начал реализовывать свои предвыборные обещания и потребовал кардинальных изменений в функционировании Европейского союза.

Соединенное Королевство хочет получить право на дальнейшие исключения из правил функционирования ЕС и основных договоров. Дэвид Кэмерон является

www.bbc.com/news/uk-northern-ireland/35395135 (Дата посещения: 02.02.2016).

⁷ Fiala P. – Pitrová, M. Evropská unie, Vydavatel'stvo Centrum pro studium demokracie, Brno 2010.

⁸ The UK: 40 Years of EU Membership. In: Journal of Contemporary European Research. 2012, Volume 8, Issue 4.

⁹ The United Kingdom and the Future of Europe, Winning the Battle, Losing the War, Comparative. In: European Politics, 2004, nr. 2, p. 261 – 281.

¹⁰ Lipková Beata. Vybrané aspekty voľného pohybu pracovných síl po vstupe nových členských štátov so Európskej únie. V: Medzinárodné vzťahy. 2008, Volume VI, p. 13 – 20.

¹¹ La pauvreté et l'exclusion sociale en Grande Bretagne. V: Économie et statistique. 2005, No 383-384-385.

¹² Prosazování národních zájmu v členských zemích Evropské unie: Velká Británie, Irsko a Dán.sko. Monografie, Olomouc, Univerzita Palackého, 2011. 244 s.

¹³ [On-line]: <http://www.knoema.com/sijweyg/gdp-per-capita-ranking-2015-data-and-charts> (Дата посещения: 02.02.2016).

¹⁴ [On-line]: www.imf (Дата посещения: 02.02.2016).

¹⁵ [On-line]: www.eurostat.eu (Дата посещения: 02.02.2016).

¹⁶

[On-line]: <http://peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/international> (Дата посещения: 02.02.2016).

38 RMDIRI, 2016, Nr. 1 (Vol. 11) http://rmdir.md/?page_id=48&lang=en ; <http://usem.md/md/p/rmdir>

¹⁷

[On-line]: www.countrymeters/info/en/United_Kingdom_UK (Дата посещения: 02.02.2016).

умеренным евроскептиком, который хотел бы видеть реформированный Европейский союз. Требования Великобритании в вопросе реформирования ЕС были направлены на следующие области:

1. Предложение предусматривает обеспечение большей конкурентоспособности и углубление внутреннего рынка, который хорошо функционирует в сфере обмена товаров. Великобритания не удовлетворена тем, как работает внутренний рынок в сфере услуг, а тем более в цифровой сфере. Составной частью британского предложения было расширение зон свободной торговли с различными партнерами в мире и подписание ТТИП (Трансатлантического торгового и инвестиционного партнерства). Кроме того, Соединенное Королевство требует расширения зон свободной торговли с другими странами.

2. Великобритания требует решать вопрос о суверенитете национальных государств предоставлением больших полномочий национальным парламентам. Страна хочет усилить суверенитет национальных парламентав в вопросах правосудия, национального законодательства и национальной безопасности.

Повышение роли национальных парламентав бы могло означать ограничение реализации тех предложений, которые не соответствуют интересам Великобритании, но другая группа парламентав могла бы заблокировать британские предложения. Великобритания презентует своё мнения как нечто, что должно отвечать интересам всех 28 государств-членов, а в действительности же хочет договориться о наилучших условиях для себя.

Соединенное Королевство придерживается взглядов, что фраза «ever closer union», то есть еще более тесный союз, не означает автоматически условие, что все государства - члены ЕС будут одинаково быстро двигаться в направлении федеративного или политически взаимосвязанного союза. Д. Кэмерон выступает против дальнейшего углубления интеграции в рамках Европейского союза в экономическом и политическом плане. Он отвергает общий налог на финансовые транзакции, банковский

союз, не согласен с учреждением функции министра финансов для ЕС.

Постоянные исключительные условия имеет Великобритания в вопросе введения общей валюты евро. Членами Еврозоны в настоящее время являются 19 государств, которые при голосовании уже имеют квалифицированное большинство голосов, необходимое для одобрения большинства предложений. Великобритания добивается более значительного влияния стран, которые находятся за пределами Еврозоны, потому что эти государства со своей собственной валютой имеют мало шансов при голосовании. Еврозона будет расширяться, но в то же время в ЕС останутся государства, которые в обозримом будущем однозначно евро не ведут. Поэтому необходимо уяснить, каким образом будут приниматься решения. И больше регулировать вопрос равноправного положения тех стран, которые входят в Еврозону и тех стран, которые не входят в Еврозону.

3. Третьей областью, в которой Соединенное Королевство требует исключения из правил, является регулирование потока иммигрантов за счет снижения привлекательности страны через сокращения социальных льгот. С марта 2014 г. по март 2015 г. на Британские острова переехало 330 тыс. иммигрантов. Дэвид Кэмерон пообещал в 2010 г. сократить число иммигрантов на 100 тыс. в год¹⁸. Великобритания хочет ограничить приток иммигрантов главным образом из восточно-европейских стран-членов ЕС. Однако называть такое явление иммиграцией весьма сомнительно, потому что речь идет о реализации одной из четырех свобод единого рынка ЕС, а именно свободного перемещения рабочей силы. Сокращение социальных пособий будет касаться трех сфер, а именно пособий по безработице, пособий на проживание и пособий на детей, которые не проживают с родителями в Великобритании.

Кэмерон предлагает ввести запрет на выдачу социальных пособий на период до четырех лет с момента приезда на жительство в Великобританию. Если иммигрантам в течение шести месяцев не удастся найти

¹⁸Roční rust migrantu v Británii je rekordní, Hospodářské noviny, 30.08.2015.

работу, они могут быть выдворены из страны, также должен ускориться процесс выдворения мигрантов, осужденных за совершение преступлений. Охранный механизм должен быть введен в целях обеспечения общественного порядка, общественной безопасности и здравоохранения.

Предложение ограничить социальные выплаты для иммигрантов столкнулось с большим сопротивлением восточно-европейских государств, в частности, против выступает правительство Польши, которое защищает интересы около 1,3 млн поляков¹⁹, живущих в Великобритании. Обеспокоены этим предложением чехи и словаки. Пособие на ребенка получают около 34 000 иностранных рабочих, чьи дети живут не в Великобритании, а в их родных странах. Пособие на ребёнка в Великобритании, например, для словацких иммигрантов, в четыре раза превышает сумму, которую они могли бы получать в своей стране. Великобритания будет выплачивать иммигрантам пособия в размере, установленном в стране их происхождения. Многие государства, а в особенности Польша, считают эти ограничения дискриминационными на едином внутреннем рынке.

Но для Великобритании ограничение числа мигрантов в конечном итоге будет невыгодно. Граждане стран Восточной Европы, работающие в Великобритании, способствуют росту ВВП страны, и должны бы иметь одинаковые возможности, как и британские граждане. Значительно больше эти граждане вкладывают в ВВП Великобритании, чем от него получают. В Великобритании проживает большое количество представителей разных культур, которые вносят свою лепту в развитие страны.

Так называемый экстренный тормоз могут использовать все государства-члены ЕС, если докажут, что количество людей, прибывающих в страну из других государств-членов Евросоюза в поисках работы, слишком нагружает социальную систему страны. В

¹⁹ Housková S.: Cameron chystá „show“ kolem odchodu z unie, Britové začínají být netrpěliví, Hospodářské noviny 16.12.2015.

таком случае страна имеет право ограничить поддержку для приезжающих работников.

К механизму снижения выплат для иммигрантов хотят присоединиться и другие страны-члены ЕС, такие как Дания, Германия и Австрия, которые также являются привлекательными для иммигрантов из-за щедрых пособий.

Отношение британских политиков и британской общественности к «Брекзит» / Brexit.

Мнения британских политических партий и граждан Соединенного Королевства в вопросе выхода из Европейского союза разделены. После переговоров о соглашении между Европейским союзом и Великобританией Дэвид Кэмерон объявил проведение референдума по вопросу о выходе из Евросоюза на 23 июня 2016 г.²⁰, при этом заявив, что сам он выступает за пребывание страны в составе ЕС. Договор об особом статусе Соединенного Королевства в Европейском союзе может положительно повлиять на голосование британских граждан за сохранение Великобритании в составе ЕС. Хотя большинство британских евроскептиков считает оговоренные условия недостаточными.

Правительство Консервативной партии Дэвида Кэмерона разделено по вопросу о сохранении членства Великобритании в Европейском союзе. Как целостный орган, британское правительство выступает против выхода страны из ЕС, однако некоторые министры будут иметь противоположную точку зрения. Кампанию за «Brexit - Vote Leave» («Брекзит» / Brexit - голосуй за выход) будут поддерживать, например, ныне уже бывший министр по делам труда и пенсий Иан Дункан Смит²¹, министр по делам Северной Ирландии Тереза Вильерс,²² министр юстиции Майкл Гоув²³. Соглашение, заключенное 18-19 февраля 2016 г. в Брюсселе, положительно оценивает

²⁰ EU referendum to take place on 23 June, David Cameron confirms. V: The Guardian, 20.2.2016.

²¹ Iain Duncan Smith leads Brexit minister's fightback against Cameron's EU muzzle, Express, 01.03.2016.

²² Referendum: Arlene Foster joins Theresa Villiers on Brexit, The Irish News, 22.02.2016.

²³ EU referendum: Michael Gove explains why Britain should leave the EU. V: The Telegraph, 20.02.2016.

представитель оппозиционной Лейбористской партии Джереми Корбин²⁴. Левые будут проводить кампанию за то, чтобы Великобритания оставалась в составе ЕС. Шотландская национальная партия также поддерживает сохранения Великобританией членства в Евросоюзе.²⁵

Британских «инакомыслящих», сторонников выхода Великобритании из ЕС, возглавит самый популярный британский политик мэра Лондона Борис Джонсон, который в прошлом не поддерживал выход Великобритании из ЕС. Предполагается, что если бы на референдуме граждане проголосовали бы за выход страны из Европейского союза, премьер-министр Дэвид Кэмерон ушел бы в отставку, а его заменил бы именно Борис Джонсон. Его новая позиция рассматривается, как попытка получить пост премьер-министра Великобритании. Борис Джонсон заявил, что «Европейский союз является политическим проектом, который грозит выйти из-под демократического контроля».²⁶

Выход из ЕС поддерживает также евроскептик, лидер Партии независимости Соединенного Королевства (UKIP) Найджел Фараж²⁷ и Джордж Галлоуэй, ультра левый популист.²⁸ Последний считает, что даже после выхода из Европейского союза, Соединенное Королевство не исчезло бы с карты Европы, а заключило бы двусторонние соглашения с государствами-членами ЕС по примеру Швейцарии. Антиевропейские СМИ указывают на избыточную бюрократизацию Евросоюза, на многие бессмысленные правила ЕС и большой вклад Соединенного Королевства в общеевропейский бюджет.

Дэвид Кэмерон осознает, что для Великобритании членство в ЕС является важным с экономической, внешнеполитической точки зрения, а также важным в вопросах безопасности. «Мы будем

в безопасности, мы будем сильнее и ситуация улучшится. Союз вас может не воодушевлять, но с рациональной точки зрения не существует лучшей альтернативы».²⁹ Результаты опросов общественного мнения предлагают различные числа. По данным агентства YouGov респонденты по вопросу «Брекзит»/ Brexit разошлись во мнениях: 40% опрошенных высказываются за то, чтобы Великобритания сохранила членство в Европейском союзе, 38% респондентов поддерживают выход страны из ЕС и 22% опрошенных пока еще не определились³⁰.

Отношение Европейского союза к «Брекзит»/ Brexit.

Все государства-члены ЕС выступают за сохранение членства Великобритании в ЕС. Представители Евросоюза и отдельных государств-членов негативно оценивают возможный выход Великобритании из Европейского союза

Выход Великобритании из ЕС имел бы различные последствия для отдельных государств-членов. После возможного выхода из Европейского союза (который уже достиг уровня таможенного союза и единого рынка), начали бы проявляться не только в британской экономике, но и в экономике других государств ЕС негативные эффекты отклонения от интеграции, в частности, отход страны, не являющейся членом в рамках таможенного союза. На едином рынке, частью которого перестала бы быть Великобритания, возникли бы ограничения в свободном движении товаров, услуг, капитала и рабочей силы. Кроме негативного влияния на экономику Великобритании, последствия бы были ощутимы и в тех странах, которые бы остались в составе ЕС.

Наиболее негативные последствия ухода Великобритании из ЕС почувствовала бы Ирландия. Премьер-министр Ирландии Энда Кенни в этой связи заявил, что «Европа будет намного сильнее с Великобританией в качестве центрального и важного члена. Это фундаментальный вопрос для Великобритании, Европы, и в равной степени

²⁴ Jeremy Corbyn should be campaigning for Brexit – but he just doesn't care. V: The Telegraph, 01.03.2016.

²⁵ Brexit vote sparks crisis for Scottish National Party. World Socialist Web Site, 07.03.2016.

²⁶ [On-line]: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-35626621> (Дата посещения: 02.02.2016).

²⁷ Nigel Farage tells pro-Brexit campaigners to get their act together. V: The Guardian, 30.07.2015.

²⁸ Leading Brexit campaigners coincidentally. V: News Thump, 23.02.2016.

²⁹ Matisák A. Cameron bude mat' problém, aby zabránil Brexitu, Pravda, 22.02.2016.

³⁰ The Political Risks of a remain Brexit vote for the Conservative Party. V: Global Risk Insight, 22.03.2016.

важный для Ирландии».³¹ По мнению премьер-министра Ирландии «Брекзит»/ Brexit повлечет за собой далеко идущие последствия для экономики и безопасности. Великобритания является основным торговым партнером Ирландии. Эти процессы в случае выхода Великобритании из ЕС, оказались бы под угрозой. Ирландия вынуждена была бы устанавливать тарифы и таможенный контроль, усложнились бы административные процедуры. По данным ирландского Экономического и социального научно-исследовательского института, такая ситуация привела бы к снижению взаимной торговли на 20%. Отрицательное воздействие сказалось бы на ирландском рынке труда. Многие граждане Ирландии работают в Великобритании. Ирландское правительство вынуждено было бы увеличить расходы на выплаты пособий по безработице.³² Ирландия уже сейчас просит Великобританию об уступках по соглашению, которое Великобритания заключила в феврале с ЕС, в вопросе ограничения социальных льгот для ирландских рабочих в Великобритании.

Канцлер Германии Ангела Меркель заявила, что в интересах Германии, чтобы Соединенное Королевство осталось в Европейском союзе, причем любой ценой.³³

Первый министр Шотландии Никола Старджен объявила, что после выхода Великобритании из ЕС последовал бы еще один референдум в Шотландии о получении независимости от Соединенного Королевства.³⁴ Никола Старджен указала, что быть частью Европейского союза означает также солидарность, социальную защиту и взаимную поддержку. Шотландия является еврофилом и желает остаться в ЕС.³⁵

Последствия «Брекзит»/ Brexit для Великобритании.

Выход Соединенного Королевства из Европейского союза повлияет на

функционирование единого финансового рынка, на торговлю, экономику, а также на сферу миграции. Об этом заявил Президент Франции Франсуа Олланд.³⁶ Франция предупреждала Великобританию о негативных экономических и миграционных последствиях в случае выхода из ЕС. Франция позволяет Великобритании на своей территории проводить пограничный контроль. Этот договор в случае выхода Великобритании из Евросоюза, был бы расторгнут.³⁷

Отношение к «Брекзит»/ Brexit среди представителей крупных компаний и небольших предприятий в Великобритании разное. Представители крупнейших британских компаний указывают на опасность выхода Великобритании из ЕС. Для бизнеса необходим открытый доступ к большому рынку Союза, который имеет 500 млн потребителей. В случае выхода из ЕС, Соединенному Королевству пришлось бы заключать торговые соглашения не только с Европейским союзом, но и перезаключать торговые договоры, уже подписанные между ЕС и другими государствами, такими, например, как Канада, Мексика, Южная Корея и так далее.³⁸ С другой стороны, представители малых британских фирм, которые предоставляют большинство рабочих мест, агитируют за выход Великобритании из ЕС, потому что они чувствуют себя притесненными избыточными предписаниями ЕС, которые ограничивают их в бизнесе.³⁹

Фредерик Гонанд из университета Париж-Дофин обращает внимание на то, что ВВП Великобритании мог бы снижаться ежегодно на 0,5%, а в течение 15 лет на все 7% в связи с «Брекзит»/ Brexit. Его анализ был направлен на промышленный сектор. Однако ВВП Великобритании на 80% формируется сектором услуг, финансовые услуги

³¹ [On-line]: www.bbc.com/news/uk-northern-ireland/35395135 (Дата посещения: 02.02.2016).

³² Radačičová S. Odchod Británie z EU by poškodil irskou ekonomiku. V: Hospodářské noviny, 27.01.2016.

³³ Brexit: le soutien d'Angela Merkel a David Cameron. In: Le Point international, 17.02.2016.

³⁴ Scots would back independence in event of Brexit poll reveals. In: The Week, 24.03.2016.

³⁵ Scotland has four of the top 10 most europhile areas of Britain, Herald Scotland, 01.03.2016.

³⁶ Hollande F. Brexit would affect immigration. In: The Guardian, 03.03.2016.

³⁷ Macron prévient les Anglais qu'en cas de „Brexit” la France ne retiendrait plus les migrants a Calais. Dans: Le Monde, 04.03.2016.

³⁸ Britain's biggest companies will warn of „Brexit” risks on eve of EU referendum. In: The Telegraph, 09.02.2016.

³⁹ UK entrepreneurs call for Brexit to avoid mor red tape. In: BusinessDaylive, 04.03.2016.

составляют 10% от ВВП, а «Брекзит»/ Brexit может привести к уходу многих банков из Лондона во Франкфурт, Париж и Люксембург.⁴⁰

Отметим, что «Брекзит»/ Brexit бы мог привести к снижению уровня жизни британских граждан. 45% экспорта приходится на страны ЕС, снижение доходов от экспорта означало бы потерю 850 фунтов стерлингов в год в перерасчете на каждую британскую семью.⁴¹

Если в референдуме граждане Соединенного Королевства проголосуют против пребывания страны в Европейском союзе (поддержат так называемый «Брекзит»/ Brexit), то дальнейшее развитие событий можно будет разделить на три фазы. Первую фазу можно описать, как *неопределенность*, которая привела бы к движению на финансовых рынках в сторону снижения котировок на фондовых рынках, ослаблению британского фунта и общему ослаблению британской экономики. Вторую фазу можно обозначить, как *трансформационную*. Началось бы создание новых условий функционирования Соединенного Королевства по отношению к Евросоюзу, а также иных субъектам, таких, как США и КНР. Третью фазу можно обозначить, как *новую стабильность*, при которой бы возникшая ситуация проявилась бы в полной мере. В случае оптимистического прогноза на этой фазе можно бы было ожидать увеличение доходов в британский государственный бюджет, получение больших налоговых сборов с прибыли и тому подобное.⁴²

Заключение.

Великобритания с 50-ых годов XX в. имела особое отношение к интеграции в рамках европейских сообществ. Как одна из самых богатых стран с высоким уровнем жизни, Великобритания является привлекательной для мигрантов из стран-членов ЕС и для граждан из других стран за

пределами ЕС. Рынок труда страны абсорбирует каждый год большое количество иностранных рабочих, которые, по мнению представителей Соединенного Королевства и его граждан, оказывают дополнительную нагрузку на социальную систему страны. Следующей дискутируемой проблемой являются - высокие взносы Великобритании в общий бюджет Европейского союза и низкие выплаты из него. Несмотря на получение «британской скидки», страна чувствует себя в роли пострадавшего члена Евросоюза. Отрицательное отношение к членству в Европейском союзе, в первую очередь, представителей Консервативной партии Великобритании, привели к предложению об организации референдума по вопросу о пребывании страны в составе ЕС. Для того чтобы удержать Великобританию в составе сообщества 27 государств-членов Европейского союза пошли на многие уступки. В Брюсселе 18 - 19 февраля 2016 г. состоялась встреча представителей 28 государств-членов Европейского союза, на которой прошли переговоры об особых условиях положения Великобритании в ЕС.

Особый статус Великобритании в ЕС даёт возможность стране пользоваться рядом исключений из действующих правил для государств-членов ЕС. Соединенное Королевство может принять специфические меры, которые должны послужить на её пользу, но ограничивают при этом права граждан государств-членов Европейского союза, которые живут в этой стране.

Сама Великобритания объясняет своё предложение по реформированию Европейского союза, как попытку сделать ЕС более сильным, более гибким, с возможностью выступить в роли настоящего глобального игрока.

По мнению многих экспертов, утверждением об особом статусе Великобритании, официально началось так называемое двухколейное развитие Европейского союза. Государства-члены Еврозоны будут продолжать углублять интеграцию более быстрыми темпами. Государства, не являющиеся членами Еврозоны, будут двигаться в сторону интеграции более медленно. Соединенное Королевство получает гарантию того, что

⁴⁰ EU referendum: Brexit could see UK's economic growth fall 0.5% a over year next 15 year. In: International Bussines Times, 16.02.2016.

⁴¹ Brexit by mohol stát' britské domácnosti 850 libier ročne. Pravda 19.3.2016.

⁴² [On-line]: <http://www.axa.sk/o-nas/pre-media/oznammeia/Brexit-komentar> (Дата посещения: 02.02.2016).

никогда не станет частью «сверхдержавы», которая может быть создана в рамках ЕС.

Если Великобритания выйдет из Европейского союза, то это был первый случай в истории западноевропейского интеграционного сообщества, за исключением, выхода Гренландии в 1985 г.⁴³

Выход государства-члена из состава Европейского союза предусмотрен ст. 50 Договора о Европейском союзе. Лиссабонский договор в 2009 г. внедрил так называемый «Пункт о выходе». ⁴⁴ В соответствии со ст. 50 Договора о Европейском союзе, каждое государство-член может принять решение о выходе из Европейского союза в соответствии со своими конституционными требованиями. Государство-член уведомляет об этом Европейский Совет. Затем с данным государством заключается соглашение о выходе из Договора о Европейском союзе. Такое соглашение подлежит утверждению Европейским парламентом и Советом Европейского союза.⁴⁵ Ожидается, что процесс выхода государства-члена из Европейского союза, может длиться два года.

Несмотря на практическую возможность того, что граждане Великобритании 23 июня 2016 г. на референдуме большинством голосов поддержат выход своей страны из Европейского союза, мы убеждены, что в голосовании победят сторонники пребывания Великобритании в ЕС.

Библиография / Bibliography:

1. Britain's biggest companies will warn of „Brexit” risks on eve of EU referendum. In: The Telegraph, 09.02.2016.
2. Brexit vote sparks crisis for Scottish National Party. In: World Socialist Web Site, 07.03.2016.
3. Brexit would create serious difficulties for NI says Enda Kenny. In: BBC News, 25.01.2016. [On-line]: www.bbc.com/news/uk-northern-ireland/35395135 (Visited on: 07.01.2016).

⁴³ V doterajších dejinách EU opustilo spoločnú rodinu národov iba Grónsko. [On-line]: www.teraz.sk/zahranicie/v-dejinach-EU-opustilo (Дата посещения: 02.02.2016).

⁴⁴ [On-line]: www.ecb.europa.eu/ecb.legal/pdf/sk_lisbon_treaty (Дата посещения: 02.02.2016).

⁴⁵ [On-line]: www.europa.eu/eu-law/decision-making/treaties (Дата посещения: 02.02.2016).

4. Brexit: le soutien d'Angela Merkel a David Cameron. Dans: Le Point international, 17.02.2016.

5. Brexit by mohol stát' britské domácnosti 850 libier ročne. In: Pravda 19.03.2016.

6. EU referendum to take place on 23 June, David Cameron confirms. In: The Guardian, 20.02.2016.

7. EU referendum: Michael Gove explains why Britain should leave the EU. In: The Telegraph, 20.02.2016.

8. EU referendum: Time to vote for real change, says Boris Johnson. In: BBC News, 22.02.2016. [On-line]: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-35626621> (Visited on: 07.01.2016).

9. EU referendum: Brexit could see UK's economic growth fall 0.5% a over year next 15 year. In: International Bussines Times, 16.02.2016.

10. EU treaties. [On-line]: www.ecb.europa.eu/ecb.legal/pdf/sk_lisbon_treaty (Visited on: 07.01.2016).

11. EU treaties. [On-line]: www.europa.eu/eu-law/decision-making/treaties (Visited on: 07.01.2016).

12. Europskaunia. [On-line]: <http://www.europskaunia.sk/britskyrabat> (Visited on: 07.01.2016).

13. Europskaunia. [On-line]: <http://uan.bbcom/news/uk-politics-26515129> (Visited on: 07.01.2016).

14. Europskaunia. [On-line]: <http://europskaunia.sk/charta-socialnych-prav> (Visited on: 07.01.2016).

15. European Statistics. [On-line]: [www.eurostat.eu](http://ec.europa.eu/eurostat); [On-line]: <http://ec.europa.eu/eurostat> (Visited on: 07.01.2016).

16. Leading Brexit campaigners coincidentally. In: News Thump, 23.02.2016.

17. Česká národní banka. [On-line]: http://www.cnb.cz/cs/verejnos/pro_media/clanky_rozhovory/media-2008/cl_03-030417 (Visited on: 07.01.2016).

18. Fiala P. – Pitrová, M. Evropská unie, Vydavatel'stvo Centrum pro studium demokracie, Brno, 2010.

19. La pauvreté et l'exclusion sociale en Grande Bretagne, Économie et statistique. 2005, No 383-384-385.

20. Prosazování národních záujmu v členských zemích Evropské unie: Velká Británie, Irsko a Dánsko, monografie, Olomouc, Univerzita Palackého, 2011.

21. GDP per capita Ranking 2015. Data and Charts. [On-line]: <http://www.knoema.com/sijweyg/gdp-per-capita-ranking-2015-data-and-charts> (Visited on: 07.01.2016).

22. GDP per Capita Ranking 2015. Data and Charts. [On-line]: <http://knoema.com/sijweyg/gdp>

[per-capita-ranking-2015-data-and-charts](#) (Visited on: 07.01.2016).

23. Hollande F. Brexit would affect immigration. In: The Guardian, 3.3.2016.

24. Housková S.: Cameron chystá „show” kolem odchodu z unie, Britové začínají být netrpěliví, Hospodářské noviny 16.12.2015.

25. Jeremy Corbyn should be campaigning for Brexit – but he just doesn't care. In: The Telegraph, 01.03.2016.

26. Iain Duncan Smith leads Brexit minister's fightback against Cameron's EU muzzle, Express, 01.03.2016.

27. International Monetary Fund. [On-line]: www.imf (Visited on: 07.01.2016).

28. Lipková B. Vybrané aspekty voľného pohybu pracovných síl po vstupe nových členských štátov Európskej únie. In: Medzinárodné vzťahy. 2008, Volume VI, Issue 2.

29. Macron prévient les Anglais qu'en cas de „Brexit” la France ne retiendrait plus les migrants a Calais. In: Le Monde, 04.03.2016.

30. Matisák A. Cameron bude mať problém, aby zabránil Brexitu. In: Pravda, 22.02.2016.

31. Nigel Farage tells pro-Brexit campaigners to get their act together. In: The Guardian, 30.07.2015.

32. Radačičová S. Odchod Británie z EU by poškodil írskou ekonomiku. In: Hospodářské noviny, 27.01.2016.

33. Referendum: Arlene Foster joins Theresa Villiers on Brexit. In: The Irish NEWS, 22.02.2016.

34. Roční rust migrantu v Británii je rekordní, Hospodářské noviny, 30.08.2015.

35. Scots would back independence in event of Brexit poll reveals, The Week, 24.03.2016.

36. Scotland has four of the top 10 most europhile areas of Britain, Herald Scotland, 01.03.2016.

37. The Political Risks of a remain Brexit vote for the Conservative Party, Global Risk Insight, 22.03.2016.

38. The UK: 40 Years of EU Membership, Journal of Contemporary European Research. 2012, Volume 8, Issue 4.

39. The United Kingdom and the Future of Europe, Winning the Battle, Losing the War, Comparative European Politics, 2/2004, 261 – 281.

40. UK entrepreneurs call for Brexit to avoid more red tape, BussinesDaylive, 4.3.2016

41. Vdoterajších dejinách EU opustilo spoločnú rodinu národov iba Grónsko. [On-line]: www.teraz.sk/zahranicie/v-dejinach-EU.opustilo (Visited on: 07.01.2016).

Copyright©LIPKOVA Ludmila, MATTOŠ Boris, 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

852 35 Bratislava, Dolnozemska cesta 1, Slovakia

Ekonomická univerzita v Bratislave

E-mail: lipkova@euba.sk

E-mail: mattos@euba.sk

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2016, Issue 1, Volume 11, Pages 46-53.

ISSN 1857-1999

Submitted: 16. 01. 2015 | Accepted: 15.02. 2016 | Published: 30.03. 2016

TRIBUNA TÎNĂRULUI CERCETĂTOR
THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS
ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ

GENERALITIES ON THE CONSTITUENT ELEMENTS OF A CARTEL

**GENERALITĂȚI CU PRIVIRE LA ELEMENTELE CONSTITUTIVE
ALE UNUI CARTEL**

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ О СОСТАВНЫХ ЭЛЕМЕНТАХ КАРТЕЛЯ

BOLOGAN Dumitrița* / BOLOGAN Dumitrita / БОЛОГАН Думитрица

ABSTRACT:

GENERALITIES ON THE CONSTITUENT ELEMENTS OF A CARTEL

The author analyses in this article the constituent elements of a cartel from the perspective of the legislation of the Republic of Moldova, the European Union, bringing practical examples from the European Commission and the European Court of Justice' jurisprudence and concludes that an in-depth understanding of the subtleties of every element, contributes to a better implementation of competition law by national competition authorities and courts.

Keywords: cartel, undertaking, agreement, decision, object, effect, market, restriction, European Commission, European Court of Justice.

JEL Classification: K33, K41, F55.

РЕЗЮМЕ:

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ О СОСТАВНЫХ ЭЛЕМЕНТАХ КАРТЕЛЯ

Автор анализирует составные элементы картеля с точки зрения законодательства Республики Молдова и Европейского союза, приводя практические примеры из практики Европейской комиссии и Европейского суда, и приходит к выводу о том, что полное понимание тонкостей каждого элемента способствует лучшему применению законодательства в области конкуренции национальными конкурентными ведомствами и судами.

Ключевые слова: картель, предприятие, решение, объект, эффект, рынок, ограничение, Европейская комиссия, Европейский Суд.

JEL Classification: K33, K41, F55.

УДК: 341.64, 341.645.5.

* **BOLOGAN Dumitrița** - MJur, Universitatea Oxford, doctorandă, Institut de Cercetări Juridice și Politice al AȘM, consultant juridic local la Misiunea NORLAM (Chișinău, Republica Moldova). / **BOLOGAN Dumitrita** – MJur, University of Oxford, PhD student, The Institute of Legal and Political Research of ASM, national legal consultant NORLAM Mission (Kishinev, The Republic of Moldova). / **БОЛОГАН Думитрица** - Магистр юриспруденции, Оксфордский университет, аспирантка, Институт юридических и политических исследований АНМ, консультант по вопросам права, Миссия NORLAM (Кишинев, Республика Молдова).

REZUMAT:
GENERALITĂȚI CU PRIVIRE LA ELEMENTELE CONSTITUTIVE
ALE UNUI CARTEL

Autorul analizează în acest articol elementele constitutive ale unei înțelegeri de tip cartel din punctul de vedere al legislației Republicii Moldova, Uniunii Europene, aducând exemple practice din jurisprudența Comisiei Europene și a Curții Europene de Justiție, concluzionând că o înțelegere aprofundată a subtilităților fiecărui element, contribuie la o mai bună implementare a legislației în domeniul concurenței de către autoritățile naționale de concurență și instanțele de judecată.

Cuvinte cheie: cartel, întreprindere, acord, decizie, obiect, efect, piață, restricție, Comisia Europeană, Curtea Europeană de Justiție.

JEL Classification: K33, K41, F55.

CZU: 341.64, 341.645.5.

Free competition encapsulates market economy. This is the option to choose between several alternative of products or services offered and contributes to the decrease in prices, improve of product quality, encourages innovation. However, often, traders turn to various illegal actions, conditioned by the desire to attract more customers and eliminate current and potential competitors, which has a negative effect on the competitive environment. One of the ways that materializes these illegal actions is the cartel agreements.

Cartels are regarded as the most heinous forms of anti-competitive behaviour resulting in serious damage to the society in the form of higher prices, lower quality and/or reduced choice¹.

The author W. Berge² believes that cartels are, in essence, private governments that threaten, undermine, and even swallow constitutional authority. For example, in Germany, Kaiser's ruling and later Nazism, received an important and substantial support from cartelized structures of the national economy. In totalitarianism, industries are serving the interests and wishes of a government dominated by fear directly rejecting the democratic principle of consent from those who are governed.

To better understand this type of anti-competitive agreement, it is important to understand its constituents. These elements are analysed and evaluated each time the competition

authority has to decide on the existence of a cartel.

Undertaking

According to art. 5 of the Competition law of the Republic of Moldova no. 183/2012³, horizontal anti-competitive agreements means „all agreements between undertakings or associations of undertakings, decisions by associations of undertakings and concerted practices (hereinafter: agreements) which have the object or effect the prevention, restriction or distortion of competition on the Moldovan market or part thereof”. An enterprise is any entity, including the association of undertakings engaged in economic activity, regardless of its legal status and method of financing thereof.

As stipulated by the Civil Code of the Republic of Moldova, the constituent elements of the legal person are self-organization, assets and purpose. Through *organization*, the legislature is considering internal structure of the person, own bodies, inextricably bound together by the collective participants, regardless of number, which form and manifest a committed will. The *assets* mean all the rights and obligations of an economic nature the legal entity has distinct and independent from those of other legal subjects, as well as those of the individuals that make it up. This includes the active side - rights and liabilities – and the passive side - obligations. The economic meaning of that term includes only the active side, i.e. the totality of rights (tangible and intangible) owned by the company and used more frequently. The *purpose* is a component of

¹ Ormosi P. A tip of the iceberg? The probability of catching cartels. Social Science Research Network [Online]: <http://ssrn.com/abstract=1851309> (Visited on: 11.02.2014).

² Berge W. Cartels Challenge to a Free World. Beard Books: Washington DC, 2000, p. 3.

http://rmdiri.md/?page_id=48&lang=en ; <http://usem.md/md/p/rmdiri> *RMDIRI, 2016, Nr. 1 (Vol. 11) 47*

³ Legea concurenței Republicii Moldova nr. 183 of 11.07.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 193-197 of 14.09.2012.

the will and expresses the interest of every member of the legal entity to achieve the material goal, which is achieved by the activity performed by it.

The European Union legislation uses the concept of „enterprise” without providing a definition thereof. The interpretation by the European Court of Justice (ECJ) in *Hofner and Elser v Macrotron GmbH*⁴, states that „the concept of undertaking includes any entity engaged in an economic activity, regardless of legal status and manner of financing”. In *Pavlov*⁵, the ECJ added that „obviously it was found that any activity consisting in offering goods or services on a given market is an economic activity”. In *Wouters v. Algemene Raad van de Nederlandsche Orde van Advocaten*⁶, the ECJ stated that the competition rules of the Treaty „do not apply to activity which, by its nature, purpose and rules they comply with, do not represent an economic activity... or which is related to the exercise of public authorities’ tasks”.

Moreover, in determining anti-competitive agreements, the European Commission considered that members of the liberal professions and their associations are considered undertakings, making it possible to be qualified as cartels agreements or decisions, having their object the coordination of competitive behaviour within those groups, governed by laws and internal regulations. When it comes to branch offices, it should be considered whether they have economic autonomy from the founding company.

It should be noted that the same legal entity can act as undertaking when carrying out an activity and cannot be regarded as an undertaking when performing another task. The Court of First Instance stated in *SELEX Sistemi Integrati SpA v Commission*⁷ that „various activities of an entity must be considered individually and tabulating some of them as powers of a public authority does not mean that it should be concluded that the other activities are not economic”. For example, a

local authority in the United Kingdom could have authority to adopt regulations stipulating where can cars park or not or whether they could own a parking lot. However, regarding the owned land, actions related thereto may be economic.

For example, in *Viho* case⁸, where Parker Pen has established an integrated distribution system for Germany, France, Belgium, Spain and the Netherlands, which used subsidiary undertakings for distribution of its products, the ECJ stated that Article 101 of the TFEU⁹ shall not apply to Parker Pen group, noting that Parker Pen holds 100% of shares in subsidiary undertakings, directing their sales and marketing activities and controlling their inventory, sales prices, etc.: „therefore, Parker Pen and subsidiary companies create a single economic entity, in which subsidiary agents do not enjoy real autonomy in determining the course of the market, but follow instructions issued by the parent company that controls them”. The control test in these cases is the fact that the subsidiary company enjoys „real autonomy” in determining shares on the market, for example by considering various factors such as the shares owned by the parent undertaking, membership of the board of directors, etc.

Agreements, decisions or concerted practices.

According to Article 4 of the Competition law of the Republic of Moldova no. 183/2012, an agreement is any form (verbal or written) of expression of the common will on market behaviour expressed by two or more independent enterprises. A horizontal agreement is an agreement or concerted practice, which is concluded between two or more companies operating in the market at the same level(s). An association of undertakings, according to Article 4 of Law no. 183/2012 is a non-commercial organization voluntarily established by two or more undertakings as provided by law, regardless of legal form of organization, type of funding, how decisions are taken, their mandatory or optional nature and the public nature of the functions they perform.

In its analysis of the ECJ case law, the British doctrinaire Whish R.¹⁰ defined agreements as any

⁴ Case *Hofner and Elser v Macrotron GmbH* C-41/90 [1991] ECR I-1979, [1993] 4 CMLR 306, par. 21.

⁵ Case *Pavlov* C-180/98 [2000] ECR I-6451, [2001] 4 CMLR 30, par. 75.

⁶ Case *Wouters v. Algemene Raad van de Nederlandsche Orde van Advocaten* C-309/99 [2002] ECR I-1577, [2002] 4 CMLR 913.

⁷ Case *SELEX Sistemi Integrati SpA v Commission* T-155/04 [2006] ECR II-4797, [2007] 4 CMLR 372.

⁸ Case *Viho c. Comisiei* T-102/92 [1995] ECR II-17, [1995] 4 CMLR 299, upheld by ECJ in Case C-73/95 P [1996] ECR I-5457, [1997] 4 CMLR 419.

⁹ Treaty on the Functioning of the European Union, in force as of 1 December 2009, O.J.C. 326 of 26.10.2012.

¹⁰ Whish R. *Competition Law*. Oxford: Oxford University Press, 2009. 1006 p.

contract that are legally enforceable. *Gentleman's agreements* and simple understandings were considered agreements, although none of them is legally binding because there is no requirement that the agreement must include enforcement proceedings. An understanding reflecting a sincere expression of the will of the parties constitutes an agreement within the meaning of art. 101 TFEU. Standard contracts fall also under art. 101 TFEU. The establishment of a trade association qualifies as an agreement, moreover, a guidelines issued by a legal entity to which another legal entity subscribes may be treated as an agreement and circulars and the warnings given by a manufacturer to its dealers may be considered as part of an agreement. The fact that cartellists agreed on all the terms of an agreement does not prevent considering it as an agreement. Businesses can not justify infringements of the competition rules, because they were required to do so. However, if a trader has become part of an agreement without having shown the will, the Commission may impose reduced fines or may not apply fines at all.

At the level of the European Union, in order to prove the existence of an anti-competitive agreement, it is sufficient that the members of the cartel express intention „to behave on the market in a certain way. In other words, there must be a clear manifestation of the „contest of wills” to restrict competition¹¹. In practice, since most cartels have secret meetings, their written documentation is reduced to minimum. For example, „Crystal meetings” were held in hotels in Taiwan, with the anti-competitive object to establish minimum prices for LCD panels¹². In the automobile glass cartel, tripartite „club house” meetings were held in hotels in different cities, in the private homes of employees of these enterprises and at the headquarters of their European association in order to monitor market shares, allocate supplies of automobile glass producers, exchange information on prices and other sensitive information. In *Steel Beams* case¹³, the Court of First Instance noted that the participation of an undertaking in a meeting involving anti-competitive activities is sufficient

to establish participation in those activities, in the absence of contrary evidence. In several subsequent decisions, both the Commission and the ECJ determined that an enterprise will be considered as part of the agreement, as long as it has not publicly distanced itself from what has been agreed to in meetings.

Regarding the concept of „association of undertakings”, the Law on competition no. 183/2012 defines it as any manifestation of the will expressed by the association of undertakings or by the governing bodies of the association of undertakings, regardless of the form of manifestation of will or its mandatory or optional character. Coordination between independent enterprises can take place through a professional association that may have an important role in the formation of cartels. The provisions of this article stipulate that an association itself could be held liable for infringements of the competition norms. The European Commission has sanctioned various associations such as the Federation of Farmers in *FNCBV* case¹⁴ for anti-competitive practices, the *General Council of the Bar of the Netherlands*¹⁵ which was considered by the ECJ as an association according to art. 101 TFEU.

The concept of 'concerted practice' constitutes a form of coordination of actions between independent enterprises through practical cooperation between them that intentionally replaces the risks of competition, without having concluded an agreement to that effect.

According to R. Whish¹⁶ usually cartel members take all measures to destroy incriminating evidence from meetings, emails, fax and mail, therefore, the competition authority is tempted to assume the existence of an agreement based on concerted practices, given such circumstances as the parallel behaviour on the market. This can be dangerous because it might happen that companies do not operate in parallel because of an agreement or concerted practice, but thanks to analyzing the market conduct of competitors that may lead to similar behaviour. Therefore, the competition authorities must be particularly careful to make the

¹¹ Case Toshiba Corp. v CE, T-519/09, 21 May 2014.

¹² Case Innolux Corp v CE, T-91/11, 27 February 2014, par. 15.

¹³ Case Steel Beams Thyssen Stahl v. Commission T-141/94 [1999] ECR II-347, [1999] 4 CMRL 810.

¹⁴ Case FNCBV v. Commission T-217/03 and T-245/03 [2006] ECR II-4987.

¹⁵ Case Wouters v. Algemene Raad van de Nederlandsche Orde van Advocaten C-309/99 [2002] ECR I-1577, [2002] 4 CMRL 913.

¹⁶ Whish R. *Op. Cit.*

distinction between secret collusions and innocent parallel trade activities.

For example, the Commission fined several major manufacturers of dyes in case *ICI*¹⁷, considered guilty of price fixing through concerted practices, based on several examples, including after increasing prices and instructions sent by mother-companies, their subsidiaries and that there was informal contact between the undertakings concerned. The ECJ upheld the Commission's decision, stating that the purpose of art. 81 (now 101 TFEU) was to „prohibit concerted practice as a form of coordination between undertakings which, without having reached the stage of an agreement itself, knowingly substitutes practical cooperation between them, creating risks for competition”. In *Suiker Unie* case¹⁸, the ECJ has developed this test. The Commission held that different sugar producers took part in concerted practices to protect the position of two Dutch producers on their national market. Producers denied this conclusion, stating that they did not make a plan to this effect. The ECJ concluded that it was not necessary to prove that there was a concrete plan. Art. 81 (now art. 101 TFEU) „strictly prohibits any direct or indirect contact between such operators, the object or effect of which is either to influence market behaviour of a potential competitor or to disclose to such a competitor the behaviour it decided to adopt on the market”. Out of these two key decisions, we can extract the elements of a legal test that determines a concerted practice: there is a mind consensus on the purpose of a concerted practice, the existence of a direct or indirect contact between the parties, which might not necessarily be verbal.

Object or effect of prevention, restriction or distortion of competition.

Depending on the infringement of competition, the Romanian doctrine distinguishes¹⁹:

- agreements which have as their object the prevention, restriction or distortion of competition without having produced these results, which would therefore be potential,

possible or virtual, concluded with the intention to cause harm to competition;

- agreements with both the object and effect with the same three elements, but the aim of concluding agreements or obvious intention of the parties to affect competition has produced of there is a reasonable possibility of producing an effect;

- agreements that only have the effect of prevention, restriction or distortion of competition, without the intention of the parties to the agreement to cause it, although it was predictable.

In the case of *Compagnie Royale*²⁰, the European Commission said that the „object” does not entail the subjective intention of the parties when they become party to an agreement, but the objective sense and purpose of the agreement in the economic sense to be applied. Furthermore, according to art. 5 paragraph. (5) of Law no. 183/2012, if it is established that an agreement has as its object the prevention, restriction or distortion of competition, no anti-competitive effects need to be demonstrated by the Competition Council of the Republic of Moldova to find that there is a restriction of competition under this law. However, the fact that there is no need to prove the anti-competitive effect, does not mean that there is no quantitative analysis component of art. 101 TFEU. The basic rule is that the restraint of competition must be appreciable.

In accordance with art. (7) par. (2) of Law no. 183/2012, in case of hard core cartels only the object has to be proved, provision which is analogous to art. 1 of the US Sherman Act of 1890, which characterizes some agreements as *per se* violations of the law. However, there is an important difference from the EU law, namely, even if the agreement has the object of restricting competition, i.e. violates art. 101 para. (1) TFEU, the parties may, however, plead that the agreement satisfied the conditions of Art. 101 para. (3) TFEU.

Accordingly, we hold that the „rule of reasonableness” in the US doctrine has a special significance. In the *Continental TV Inc.* case²¹,

¹⁷ Case *ICI v. Commission* 48/69 [1972] ECR 619, [1972] CMRL 557.

¹⁸ Case *Suiker Unie v Commission* 40/73 [1975] ECR 1663, [1976] 1 CMRL 295.

¹⁹ Mihai E. Dreptul concurenței. București: All Beck, 2004. 304 p.

²⁰ Case *Compagnie Royale Asturienne des Mines SA and Rhein zinc GmbH v. Comisia* 29, 30/83 [1984] ECR 1679, [1985] 1 CMRL 688, par. 9.

²¹ Case *Continental TV Inc v. GTE Sylvania* US 36, 49 (1977).

the Supreme Court defined „rule of reason” as requiring an assessment on a case by case basis, „which means that the authority must weigh all the circumstances of the case to decide whether a restrictive practice should be prohibited because it imposes a significant restriction of competition”. In particular, this means that when an agreement restricts trade within the meaning of art. 1 of the Sherman Act, it is necessary to appreciate the pro- and anti-competitive effects of the agreement, in case they finally surpass the first, than the agreement will be considered illegal.

The market of the Republic of Moldova or a part of it.

The market is considered the place where the demand meets the supply of goods, services and works, setting the circuit between production and consumption. According to the Commission Notice on the definition of the relevant market for the purposes of Community competition law para. 2²² „market definition is a tool to identify and define the boundaries for the exercise of competition between businesses. It establishes the framework within which the Commission applies competition policy. The main purpose of market definition is to systematically identify the competitive constraints faced by the concerned businesses. Market definition, both regarding products and geographically, must allow for identification of the undertakings concerned which are able to condition the behaviour of respective enterprises and prevent them from acting independently of the pressure of effective competition. Precisely because of that, market definition allows, *inter alia*, to calculate market shares that can provide relevant information on the market power in order to assess a dominant position (...).”

According to Chapter V of the Law no. 183/2012, examination and assessment of competition cases is carried out within the relevant market. The relevant market is a competitive market and is used to identify the products and businesses that are in direct competition, meaning the place where supply faces demand of products or services. These products or services are regarded by the buyers as

interchangeable, but not interchangeable with other goods and services.

It is important to emphasize that the relevant market has two components: the product market and the geographic markets. The relevant product market - according to the law covers all products which are regarded as interchangeable or substitutable by reason of their characteristics, price and intended use. Normally, products that have the same physical structure are interchangeable (e.g. butter - margarine, wooden furniture - plywood and glass containers - metal). Technical analysis of product is not sufficient to determine the size of the relevant market, because of consumer's reaction indicates similarities or differences between goods. It is possible that consumers consider two seemingly different as interchangeable products that fall within the same relevant market (for example, television film and projected film). On the other hand, there may be two similar products that are not considered interchangeable by consumers (e.g. expensive perfume - cheap perfume). The relevant geographic market comprises the area in which are located undertakings involved in the delivery of the products included in the product market, the area where conditions of competition are sufficiently homogeneous and which can be distinguished in neighbouring geographic areas because, in particular, competition conditions substantially different.

Additional to the elements analysed above, the doctrine also highlighted: The restriction may be actual or potential.

It is certain that sanctions in competition law apply only when the restriction of competition is verifiable on the market. Behaviours that have not yet perceptible consequence may, however, be „likely” to restrict competition. Some agreements, for instance, create themselves a context that requires a change in the behaviour of economic agents. Consequently, those agreements which are likely to distort competition in the future, even if there were actually enforced can be sanctioned. The notion „may affect” indicates that it should be possible to assume with a sufficient degree of probability, based on a set of objective factors of law or fact that the agreement or concerted practice may have an direct or indirect, actual or potential influence on trade between Member States, so it

²² Commission Notice on the definition of the relevant market in the sense of competition community law. In: Official Journal C 372, 09/12/1997.

is not necessary to demonstrate that in fact the effects are going to take place *de facto*.

Harm of competition must be significant

According to the Romanian professor G. Gheorghiu²³ cartels are not sanctioned unless their effect on competition reaches a certain „threshold of sensitivity”. This requirement can be understood if we take into account the fact that competition law must protect, first, the market and then remedy the damage suffered by victims of anticompetitive practices. This principle was enshrined in the Commission notice known as *de minimis*, published on March 27, 1970²⁴. Thus, thresholds are set at 10% for agreements between undertakings which are actual or potential competitors and 15% for agreements between undertakings which are not in competition, neither current, nor potential. There are also situations where, although falling under the *de minimis* threshold and therefore presumed to lack a major anticompetitive impact, there are still agreements to be assessed individually in order to determine the degree of impairment of competition.

In conclusion, we can state that in evaluating a cartel, its constituent elements must be considered, namely - the existence of the undertaking, the agreement, decision or concerted practice, the object or effect of prevention, restriction or distortion of competition on the Moldovan market or part of it, the restriction is current, significant and potential. In other words, to decide whether a particular practice or not punishable, the competition authority should engage in a process of analysis of all constituent elements, in order to contribute to the development of free market competition.

Bibliography:

1. Ormosi P. A tip of the iceberg? The probability of catching cartels. Social Science Research Network. [On-line]: <http://ssrn.com/abstract=1851309> (Visited on: 11.02.2014).

2. Berge W. Cartels Challenge to a Free World, Beard Books: Washington DC, 2000. 276 p.

²³ Gheorghiu Gh. Dreptul afacerilor. Concurență comercială. [On-line]: <http://www.scribd.com/doc/56663504/> (Visited on: 25.02.2015).

²⁴ Commission Notice known as „de minimis”, published on 27 March 1970.

3. Legea concurenței Republicii Moldova nr. 183 of 11.07.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 193-197 of 14.09.2012.

4. Codul Civil al Republicii Moldova, adopted by Law no. 1107-XV of 06.06.2002, in force as of 12.06.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 82-86.

5. Case Hofner and Elser v Macrotron GmbH C-41/90 [1991] ECR I-1979, [1993] 4 CMLR 306, par. 21.

6. Case Pavlov C-180/98 [2000] ECR I-6451, [2001] 4 CMLR 30, par. 75.

7. Case Wouters v. Algemene Raad van de Nederlandsche Orde van Advocaten C-309/99 [2002] ECR I-1577, [2002] 4 CMLR 913.

8. Case SELEX Sistemi Integrati SpA v Commission T-155/04 [2006] ECR II-4797, [2007] 4 CMLR 372.

9. Case Viho c. Comisiei T-102/92 [1995] ECR II-17, [1995] 4 CMLR 299, upheld by ECJ in Case C-73/95 P [1996] ECR I-5457, [1997] 4 CMLR 419.

10. Treaty on the Functioning of the European Union, in force as of 1 December 2009. In: O.J.C. 326 of 26.10.2012.

11. Whish R. Competition Law. Oxford: Oxford University Press, 2009. 1006 p.

12. Case Toshiba Corp. v CE, T-519/09, 21 May 2014.

13. Case Innolux Corp v CE, T-91/11, 27 February 2014, par. 15.

14. Case Steel Beams Thyssen Stahl v. Commission T-141/94 [1999] ECR II-347, [1999] 4 CMRL 810.

15. Case FNCBV v. Commission T-217/03 and T-245/03 [2006] ECR II-4987.

16. Case Wouters v. Algemene Raad van de Nederlandsche Orde van Advocaten C-309/99 [2002] ECR I-1577, [2002] 4 CMRL 913.

17. Case ICI v. Commission 48/69 [1972] ECR 619, [1972] CMRL 557.

18. Case Suiker Unie v Commission 40/73 [1975] ECR 1663, [1976] 1 CMRL 295.

19. Mihai E. Dreptul concurenței. București: All Beck, 2004. 304 p.

20. Case Compagnie Royale Asturienne des Mines SA and Rheinzink GmbH v. Comisia 29, 30/83 [1984] ECR 1679, [1985] 1 CMRL 688, par.9.

21. Case Continental TV Inc v. GTE Sylvania US 36, 49 (1977).

22. Commission Notice on the definition of the relevant market in the sense of competition community law, Official Journal C 372, 09/12/1997.

23. Gheorghiu Gh. Dreptul afacerilor. Concurență comercială. [On-line]: <http://www.scribd.com/doc/56663504/Dreptul-Concurenteii#scribd> (Visited on: 25.02.2015).

24. Commission Notice known as „de minimis”,
published on 27 March 1970.

Copyright©BOLOGAN Dumitrița, 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

Vasile Alecsandri Str., 50,
MD-2012, Chisinau, The Republic of Moldova.
E-mail: dumitritabologan@yahoo.com

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2016, Issue 1, Volume 11, Pages 54-66.

ISSN 1857-1999

Submitted: 16. 01. 2016 | Accepted: 15.02. 2016 | Published: 30.03. 2016

**TRIBUNA TÎNĂRULUI CERCETĂTOR
THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS
ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ**

DILMA ROUSSEFF - THE CHALLENGES OF CURRENT BRAZILIAN POLICY

ДИЛЬМА РУСЕФ И ВЫЗОВЫ НЫНЕШНЕЙ БРАЗИЛЬСКОЙ ПОЛИТИКИ

DILMA ROUSSEFF ȘI PROVOCĂRILE LEGATE DE NOUA POLITICA BRAZILIANĂ

JANUBOVÁ Barbora* / JANUBOVÁ Barbora / ЯНУБОВА Барбора

ABSTRACT:

DILMA ROUSSEFF - THE CHALLENGES OF CURRENT BRAZILIAN POLICY

Brazil as an emerging power plays an important role in world policy. Dilma Rousseff, the current President of Brazil, belongs to the most powerful women in the world. She replaces Ignázio Lula da Silva, one of the significant Brazilian politicians. Dilma's policy varies from Lula's in some fields. A good example is the foreign policy which has been changed. In contrast, the social policy remains consistent. The article deals with the above mentioned policies after Dilma's inauguration.

The paper also elucidates early life, political career and presidential campaigns of Dilma. The aim of article is to evaluate the priorities of the current Brazilian policy and the changes implemented during Dilma's administration.

Key words: Dilma Rousseff, Brazil, Foreign Policy, Social policy. Petrobras scandal.

JEL Classification: F29, K33, K39.

РЕЗЮМЕ:

ДИЛЬМА РУСЕФ И ВЫЗОВЫ НЫНЕШНЕЙ БРАЗИЛЬСКОЙ ПОЛИТИКИ

Бразилия, как зарождающаяся сила, играет важную роль в мировой политике. Дилма Руссефф, нынешний президент Бразилии, принадлежит к числу самых влиятельных женщин в мире. Она заменила Игнацио Лула да Силва, одного из показательных бразильских политиков. Политика Дилмы Рессефф варьирует от политики Лулы в некоторых областях. Хорошим примером является внешняя политика, которая была изменена. В отличие от этого, социальная политика остаётся неизменной.

В статье рассматриваются вышеупомянутая политика после инаугурации Дилмы. В статье также анализируются годы ранней жизни, политическая карьера и президентские кампании Дилмы.

Цель статьи состоит в том, чтобы оценить приоритеты нынешней бразильской политики и изменения, внесенные во время правления Дилмы Руссефф.

* **JANUBOVA Barbora** - Doctorand, Catedra Relații Economice Internaționale și Diplomație Economică, Facultatea Relații Internaționale, Universitatea Economică din Bratislava (Bratislava, Republica Slovacă). / **JANUBOVA Barbora** - PhD student, Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy, The Faculty of International Relations at the University of Economics in Bratislava (Bratislava, The Republik of Slovakia). / **ЯНУБОВА Барбора** - Аспирант, Кафедра международных экономических отношений и экономической дипломатии, Факультет международных отношений Экономического университета в Братиславе (Братислава, Словацкая Республика).

Ключевые слова: Дилма Руссефф, Бразилия, внешняя политика, социальная политика, скандал в Петробразе.

JEL Classification: F29, K33, K39.

УДК: 327.39, 341.222.6, 341.223.7.

REZUMAT:

DILMA ROUSSEFF ȘI PROVOCĂRILE LEGATE DE NOUA POLITICA BRAZILIANĂ

Brazilia ca putere emergentă joacă un rol important în politica mondială. Dilma Rousseff, actualul președinte al Braziliei, face parte din cele mai puternice femei din lume. Ea i-l înlocuiește pe Ignazio Lula da Silva, unul dintre politicienii brazilieni semnificanți. Politica Dilmei Rousseff variază de la politica lui Lula în unele domenii. Un bun exemplu este politica externă, care a fost modificată. În contrast, politica socială rămâne consecventă.

Articolul studiază politicile menționate mai sus, inițiate după inaugurarea Dilmei. În articol se elucidează, de asemenea, viața timpurie, cariera politică și campaniile prezidențiale ale Dilmei. Scopul articolului este de a evalua prioritățile politicii braziliene curente și schimbările implementate în timpul administrării Dilmei Rousseff.

Cuvinte cheie: Dilma Rousseff, Brazilia, politică externă, politică socială, scandal Petrobras.

JEL Classification: F29, K33, K39.

CZU: 327.39, 341.222.6, 341.223.7.

Introduction

Dilma Rousseff, the current president of Brazil, belongs to the most powerful women in the world. In January 2015 she became the Brazilian president for the second time after winning the second round of the election with 51.6%¹ in contrast to the candidate Aécio Neves da Cunha with 48.4%¹. In recent years Dilma has belonged to the most powerful women in the world. In 2015 she was ranked seventh in Forbes list.² Dilma has been also awarded by a Woodrow Wilson Public Service Award on 20th September 2011³.

Brazil as an emerging power plays a significant role in world policy. Thus is important to observe a change of the foreign policy during Dilma's presidency. Brazil has become a new

leader among developing countries in Latin American region. With regards to the South-South cooperation Brazil is an active member of BRICS and also is one of the four countries trying to reform the Security Council structure. The social policy of Dilma is a basic pillar of her agenda. As a member of the Workers' Party she follows Lula and supports the social programmes introduced during his presidential terms (2003-2010).

Dilma Rousseff, a successor of Lula, has a difficult position as politician because her predecessor was one of the most favourite and successful Presidents of Brazil. Moreover Dilma has faced Petrobras scandal after first months of her second inauguration.

The paper focus on Dilma's development into a great politician and on the above mentioned fields of her current policy. The article also deals with the Petrobras scandal, one of the biggest scandals connected with corruption of politicians in the last years. Brazilian Presidents are referred by first names as Brazilians commonly refers to all politicians.

Early life

Dilma Rousseff, in full Dilma Vana Rousseff, was born on 14 December 1947⁴ in Belo

¹ BBC News. Dilma Rousseff: Brazil's 'Iron Lady'. [On-line]: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-11446466> (Visited on: 03.01.2016).

² Forbes. The World's Most Powerful Women 2015. [On-line]: <http://www.forbes.com/sites/carolinehoward/2015/05/26/the-worlds-most-powerful-women-2015> (Visited on: 03.01.2016).

³ Wilson Center. Brazilian President Dilma Rousseff Receives Woodrow Wilson Award for Public Service. [On-line]: <https://www.wilsoncenter.org/article/brazilian-president-dilma-rousseff-receives-woodrow-wilson-award-for-public-service#sthash.2Rbx9b3p.dpuf> (Visited on: 03.01.2016).

⁴ Palácio do Planalto. Presidência da República. Biografia da presidenta Dilma Rousseff. [On-line]:

Horizonte, Minas Gerais. Dilma is daughter of Brazilian teacher Dilma Jane da Silva and the lawyer Pétr Rúsev. Her father immigrated from Bulgaria from political reason. As an active member of Bulgarian Communist Party he had to escape and leave his homeland. Finally he settled down in Brazil and worked as a contractor and businessman. He adopted Portuguese-French form of his name, namely Pedro Rousseff. Dilma has two siblings and one step-brother from the first father's marriage. Dilma's family living in the richest areas of Brazil belonged to upper-middle class. Hence Dilma had an opportunity to study at elite schools.

Dilma began to study at Colégio Nossa Senhora de Sio. At the age of 16 she continued her studies at the Central State High School where Dilma realised the political situation in her country. Gradually she joined the Worker's Politics POLOP⁵ and later the Command of National Liberation COLINA⁶ whose leader was teacher of Dilma at high school. During her activism in COLINA she met the journalist Cláudio Galeno Linhares and married him in 1968⁷. As a member of the left wing movements "she took to the streets to protest against the military coup that ousted elected president João Goulart and participated in the organized resistance against the dictatorship"⁸. The police arrested some of the members of COLINA. Under these circumstances Dilma and Galeno was sent by COLINA to Rio de Janeiro and consequently the organization ordered Galeno to move to Porto Alegre. During Dilma's work for organisation in Rio, she met lawyer from Rio Grande do Sul Carlos Franklin Paixão de Araújo⁹ whom Dilma married after divorce with Galeno. Paixão de Araújo as head of a dissident group of the Brazilian Communist Party- PCB¹⁰ tried to

merge his organization with COLINA and Popular Revolutionary Vanguard - VPR¹¹. As a result new organization Revolutionary Armed Vanguard Palmares - VAR Palmares¹² was established. On one hand VAR Palmares worked without problems but it did not manage to maintain its unity. Opinion differences between two groups led to many disputes. The first group wanted to act directly with the help of weapons and via violence. On the other hand the second group, including Dilma, tried to work with masses in order to reach support of people. Eventually mentioned parts were divided and Dilma's wing continued its operation as VAR Palmares.

As a member of the left wing movements she risked her own safety. When she arrived unexpectedly during police intervention because of another member of left-wing movements, Dilma was also arrested because she was armed. Subsequently she was imprisoned and tortured. Despite of inhuman treatment she did not disclose the names and the shelters of her allies. She was held in prison for almost three years¹³ and as she said „*the suffered wounds (...) are a part of*"¹⁴her. When Dilma was released from jail in 1973,¹⁵ she moved to Rio Grande do Sul where she graduated from the Universidade Federal do Rio Grande do Sul in Porto Alegre with a bachelor's degree in economics in 1977.¹⁶ She got her first job at the Foundation of Economics and Statistics as an intern. However Dilma was discharged from her job because of her previous participation in COLINA and VAR Palmares.

<http://www2.planalto.gov.br/presidencia/presidenta/biografia/biografiadilma>

(Visited on: 03.01.2016).

⁵ In Portuguese: Política Operária.

⁶ In Portuguese: Comando de Libertação Nacional.

⁷ Britannica. Dilma Rousseff. [On-line]: <http://www.britannica.com/biography/Dilma-Rousseff> (Visited on: 03.01.2016).

⁸ Palacio do Planalto. Presidência da república. President Dilma Rousseff. [On-line]: <http://www2.planalto.gov.br/presidencia/presidenta/perfil/president-dilma-rousseff> (Visited on: 03.01.2016).

⁹ Their relationship maintained till 2000 when the couple divorced.

¹⁰ In Portuguese: Partido Comunista Brasileiro.

¹¹ In Portuguese: Vanguarda Popular Revolucionária.

¹² In Portuguese: Vanguarda Armada Revolucionária Palmares.

¹³ In the first instance she was convicted to six years in prison, but after decision of the Supreme Military Court her sentence was reduced.

¹⁴The Washington Post. Brazil's torture report brings a president to tears. [On-line]: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/12/10/brazils-torture-report-brings-a-president-to-tears> (Visited on: 03.01.2016).

¹⁵Palacio do Planalto. Presidência da república. President Dilma Rousseff. [On-line]: <http://www2.planalto.gov.br/presidencia/presidenta/perfil/president-dilma-rousseff> (Visited on: 03.01.2016).

¹⁶ Britannica. Dilma Rousseff. [On-line]: <http://www.britannica.com/biography/Dilma-Rousseff> (Visited on: 03.01.2016).

Dilma was very active in above mentioned organizations; she advocated Marxist politics and worked as editor of the newspaper *The Piquet*, but never handled weapons as she one confirmed: „*I wore thick glasses, and I did not shoot very well.*”¹⁷ That is the official statement even though there exist few opinions of her using violence. In new millennium was established Brazil's National Truth Commission which deals with the abused human rights, indemnification by political prisoners arrested and tortured during the militant dictatorship. Dilma „*received financial compensation for her treatment during the dictatorship*”¹⁸.

Political career

The first step to political career of Dilma was linked to the Democratic Labour Party PDT which she helped to find in the 80's. She took office at the Municipal Secretariat of Finance in Porto Alegre and in 1993 she was appointed State Secretary of Energy, Mines and Communication by governor Alceu Collares.¹⁹ Dilma was involved in the political campaign for Governor in Rio Grande do Sul. At that time she began the doctoral studies in Economics at the State University of Campinas in São Paulo but she never defend her thesis because of involvement in the Governor election campaign.

After 2000 Dilma became affiliated with Workers' Party and with Luiz Inácio Lula da Silva. Thanks to successful activities at the Secretariat in Rio Grande do Sul which was one of the few states of the Federation not to suffer any blackouts during energy crises in 2001; Dilma was invited by President Luiz Inácio Lula da Silva to join the next Federal government.²⁰ Eventually Dilma started the federal political career performing the Minister of Mines and Energy. In 2003, she was named the chair of Petrobras, state- controlled oil concern in Brazil,

¹⁷The Washington Post. Rouseff is Brazil's first female president. [On-line]: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/10/31/AR2010103104552.html> (Visited on: 03.01.2016).

¹⁸The Washington Post. Brazil's torture report brings a president to tears. [On-line]: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/12/10/brazils-torture-report-brings-a-president-to-tears> (Visited on: 03.01.2016).

¹⁹Palacio do Planalto. Presidência da república. President Dilma Rouseff. [On-line]: www2.planalto.gov.br/presidencia/presidenta/perfil/president-dilma-rousseff (Visited on: 03.01.2016).

²⁰ Ibid.

and coordinated the commission which may set rules for the exploitation of the newly discovered oil reserves.

Dilma Rouseff was appointed Chief of Staff by Lula da Silva. The function of the position meant coordination of government activities including the Programa de Aceleração do Crescimento, PAC (Growth Acceleration Program) and the popular housing program *Minha Casa, Minha Vida* (My House, My Life)²¹.

After two term presidency of Lula, Dilma became new candidate for Worker's Party. Her candidature was officially formalized on 13th June, 2010²².

The presidential election in 2010 and journey to victory

On 1st January 2011²³, Dilma Rouseff became the first female president of the Federative Republic of Brazil after winning the second election round on 31 October 2010. Dilma „*has defeated José Serra of the Party of Brazilian Social Democracy by 55.5% to 45.5%*”²⁴.

Dilma, as a successor of previous president Lula, has promised to continue in his policy aimed to reduction of poverty and inequality beside prudent economic management. The main points of Dilma Rouseff's programme are following commitments:

- To expand and strengthen democracy politically, economically and socially.
- Growth with expansion of employment and height of income, with macroeconomic balance without vulnerability of foreign and regional inequalities.

²¹The Economist. If you build it. [On-line]: <http://www.economist.com/news/americas/21571893-scheme-promote-working-class-home-ownership-good-start-if-you-build-it> (Visited on: 03.01.2016).

²²Palacio do Planalto. Presidência da república. President Dilma Rouseff. [On-line]: <http://www2.planalto.gov.br/presidencia/presidenta/perfil/president-dilma-rousseff> (Visited on: 03.01.2016).

²³ The Washington Post. Rouseff is Brazil's first female president. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/10/31/AR2010103104552.html> (Visited on: 03.01.2016).

²⁴ The Economist. Brazil's presidential election: No surprises this time. [On-line]: <http://www.economist.com/blogs/americas/view/2010/10/brazils-presidential-election-4>. (Visited on: 03.01.2016).

- To ensure big and sustainable productive transformation of Brazil.
- To defend the environment and sustainable development.
- To eradicate extreme poverty and continue in reduction inequalities, to promote equality.
- To turn Brazil into power science and technology.
- To unify/integrate health care and to guarantee the quality of health care system.
- To provide the towns of housing, sanitation, transport and dignified life and security for Brazilians.
- Democratization and protection of cultural property, to support dialogue with other cultures.
- To ensure the safety of citizens and combating organized crime in Brazil.
- To defend the national sovereignty. An active and proud presence of Brazil in the world.²⁵

Programme of Dilma Rousseff in first term of her presidency aimed at improvement of life quality of Brazilians as Dilma declared after winning election: „I promise to create a country filled with opportunities for everyone, where millions of Brazilians are able to enjoy access to the material benefits of civilisation ... Twenty-eight million Brazilians have been lifted out of poverty and I will remove the remaining 20 million.”²⁶ As a first woman president, she has tried to fight for women’s rights and gender equality in Brazil what confirms the following statement: „I hope the fathers and mothers of little girls will look at them and say yes, women can.”²⁷

²⁵ Coligação Para o Brasil Seguir Mudando.-Comissão de Programa de Governo da Coligação “Para o Brasil Seguir Mudando” 2010. Os 13 compromissos programáticos de Dilma Rousseff para debate na sociedade brasileira. [On-line]: http://deputados-democratas.org.br/pdf/Compromissos_Programaticos_Dilma_13%20Pontos_.pdf (Visited on: 03.01.2016).

²⁶ The Guardian. Dilma Rousseff set to be Brazil's first female president. [On-line]: <http://www.theguardian.com/world/2010/oct/31/dilma-rousseff-brazil-female-president> (Visited on: 03.01.2016).

²⁷ CNN. Brazil elects Dilma Rousseff, nation's first woman president. [On-line]: <http://edition.cnn.com/2010/WORLD/americas/10/31/brazil.elections> (Visited on: 03.01.2016).

On the contrary her opponent José Serra, the previous governor of Brazil's richest state Sao Paulo, was voted by the richer voters with higher education level than voters of Dilma. José Serra also performed health minister during Fernando Henrique Cardoso's government.²⁸ In the years of dictatorship he was persecuted and forced into exile likewise Dilma. Although José Serra had more experiences with candidature for elected offices, Dilma defeated him thanks to active role of the president Lula in Dilma’s campaign.

Dilma was working as a technocrat behind the scenes and Lula helped her to become more visible and better known through travelling the country together. Lula voiced his trust in her during whole campaign: „This election will have an extraordinary participation. Everybody knows that I already have a candidate and that I've worked for my candidate to be elected for the presidency. I think Brazil must give continuity to this extraordinary moment it is going through.”²⁹ In a victory speech Dilma appreciated Lula’s assistance: „I offer special thanks to President Lula. I will know how to honour his legacy. I will know how to consolidate and go forward with his work.”³⁰ Many critics mentioned that Dilma is a political puppet of Lula but the policy of Dilma differed from his, at mostly in issue of foreign policy and free press.

Position of Dilma was not simple because of successful term during Lula’s presidency. Brazil became an important player in world policy due to effort of Lula who revived the integration in Latin America. Nowadays Brazil represents a political leader of Latin American countries what also expresses Brazilian participation within BRICS. The ex-president also maintained firm relations with United States and European Union. He contributed to economic growth and decrease of poor population through social programmes. The most known is Bolsa Família which helped

²⁸ CNN. Brazil elects Dilma Rousseff, nation's first woman president. [On-line]: <http://edition.cnn.com/2010/WORLD/americas/10/31/brazil.elections> (Visited on: 03.01.2016).

²⁹ The Guardian Dilma Rousseff set to be Brazil's first female president. [On-line]: <http://www.theguardian.com/world/2010/oct/31/dilma-rousseff-brazil-female-president> (Visited on: 03.01.2016).

³⁰ The Washington Post. Rousseff is Brazil's first female president. [On-line]: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/10/31/AR2010103104552.html> (Visited on: 03.01.2016).

millions of Brazilians joined the lower middle class. Brazil also „emerged from the 2008 economic crisis stronger than before”.³¹

Dilma had to prove her qualities to lead such a big country as Brazil. Not only Lula trusted her but also members of Worker's Party what expresses the following statement of Jose Eduardo Dutra, the president of the PT, summarizing the successful policy of Brazil: „We have had a government that has rescued the self-esteem of the Brazilian people and that has overcome a dogma that existed in Brazilian politics and economics ... that Brazil was a country in which it was impossible to combine economic growth with income distribution,” Dutra claimed. „Lula's government did this [and] Dilma's government will advance further in terms of reducing inequality.”³²

The presidential election in 2014 and re-elected Dilma

In January 2015 she became the Brazilian president for the second time. Despite all the doubts she scored in the second round of the election with 51.6%³³ in contrast to the candidate Aécio Neves da Cunha with 48.4%³⁰. Dilma won in the closest election race in Brazil since 1989. In her inauguration speech she confirmed the continuity in the previous policy: „Brazil, this daughter of yours, once again, will not flee from the fight,” she concluded. „Viva, Brazil!”³⁴

Firstly the prognosis showed Dilma as an unambiguous winner. However after plane crash when died another candidate Eduardo Campos³⁵ and his consecutive replacement by ex-environment minister of Marina Silva, everything was changed and Marina Silva became a real

threat. Hence the campaign of Dilma Rousseff in first round was very strong against Marina who finished as third finally.

Her main rival in second round, Aécio Neves, representing Social Democracy Party came from rich family and his first experience with political life was connected with his grandfather Tancredo Neves who was chosen as Brazil's first post-dictatorship president in an indirect vote³⁶. Aécio Neves occupied the governor of Minas Gerais for two terms. In the presidential campaign he presented himself as a man of a change. He promised economic reforms, more independence for the central bank and less state's intervention in economics. He also wanted to deepen relations with United States and European Union throughout signing the trade contracts. The Brazilian society was divided into two parties. „The atmosphere” was „like the World Cup Finals. In the street there” the voters were „dressed in the candidates' colours and using flags.”³⁷ The fight between Dilma and Aécio resulted into insults in debates. „Neves called Rousseff „frivolous” and a „liar”; Rousseff accused him of nepotism.”³⁸

Dilma Rousseff emphasized a need of the continuity of social policy during her campaign. She strengthened the social inclusion and inequality reduction initiatives launched during Lula's presidency. In addition, Dilma expanded the mentioned programmes, namely Bolsa Família³⁹ and the Brasil Sem Miséria that have lifted millions Brazilians out of poverty. On the contrary Aécio Neves would end some of these initiatives. Dilma brings a social assistance to poor population and under these circumstances she likely won twice. The mentioned fact

³¹ Washington Post- Rousseff is Brazil's first female president. [On-line]: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/10/31/AR2010103104552.html> (Visited on: 03.01.2016).

³² The Guardian Dilma Rousseff set to be Brazil's first female president. [On-line]: <http://www.theguardian.com/world/2010/oct/31/dilma-rousseff-brazil-female-president> (Visited on: 03.01.2016).

³³ BBC News. Dilma Rousseff: Brazil's 'Iron Lady'. [On-line]: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-11446466> (Visited on: 03.01.2016).

³⁴ The Washington Post. Dilma Rousseff is re-elected president of Brazil in bitterly fought runoff. [On-line]: https://www.washingtonpost.com/world/dilma-rousseff-is-narrowly-reelected-president-of-brazil-in-bitterly-fought-runoff/2014/10/26/4ddd804-5d67-11e4-8b9e-2ccdac31a031_story.html (Visited on: 03.01.2016).

³⁵ Provisionally in the third place in presidential election.

³⁶ The Washington Post. Dilma Rousseff is re-elected president of Brazil in bitterly fought runoff. [On-line]: https://www.washingtonpost.com/world/dilma-rousseff-is-narrowly-reelected-president-of-brazil-in-bitterly-fought-runoff/2014/10/26/4ddd804-5d67-11e4-8b9e-2ccdac31a031_story.html (Visited on: 05.02.2016).

³⁷ BBC News. Daniel Viotti. Brazil elections: Meet the voters. [On-line]: <http://www.bbc.com/news/world-29776842> (Visited on: 05.02.2016).

³⁸ The Washington Post. Dilma Rousseff is re-elected president of Brazil in bitterly fought runoff. [On-line]: https://www.washingtonpost.com/world/dilma-rousseff-is-narrowly-reelected-president-of-brazil-in-bitterly-fought-runoff/2014/10/26/4ddd804-5d67-11e4-8b9e-2ccdac31a031_story.html (Visited on: 05.02.2016).

³⁹ The biggest Cash Conditional Transfer Programme in the world.

expresses the following statement of Angelica Mari from São Paulo: „The poor are still the majority and we need a government that focuses on them”.⁴⁰ Dilma also has promised a political reform to fight corruption and give impulse to sluggish economic growth.

Despite of aggressive campaigns and a strong fight among candidates Dilma believed „from the bottom of my heart, that these elections have divided the country,” as she said in her victory speech. “I believe they mobilized ideas and emotions that are at times contradictory.”⁴¹ Nowadays Dilma as a head of one of the most significant developing countries faces many challenges like position of Brazil in world policy or domestic pressure on fighting against corruption and economic recession.

Foreign policy during Dilma’s presidency

During last years the foreign policy of Brazil has changed in many ways. Nowadays the country, as a representative of developing countries, belongs to the most important players in the world. In addition, Brazil has gained a place among the emerging powers. Dilma’s policy in the area of foreign affairs differs from the foreign policy realized by her predecessors. For better understanding we bring a brief review of Brazilian foreign policy during recent years.

A comeback of democracy belongs to the most significant milestones in 1985. After the fall of the dictatorship, Brazilian foreign policy has taken a new turn and Brazil has started to be more active member of international institutions. The foreign policy of Brazil called „*autonomy by distance*” has changed to „*autonomy through participation*”⁴² thanks to President Fernando Collor.

His successor Fernando Henrique Cardoso contributed to deepening and strengthening the position in international relations. He established strategic partnerships with key player, namely United States, the European Union and Japan. During Cardoso’s administration the “*autonomy through participation was updated and it becomes autonomy through integration.*”⁴³ In other words the foreign policy was aimed at integration within Latin American region. The most important role has played Common Market of the South (Mercosur).

The next president Luiz Ignácio da Silva (2003-2010) pursued a highly visible foreign policy agenda⁴⁴ during his presidency. Firstly Lula’s strategy, called “*autonomy through integration*”, was a continuation of Cardoso’s principle „and finally it consolidated in “*autonomy through diversification*”.”⁴⁵ A participation of Lula with cooperation of his Foreign Minister, Ambassador Celso Amorim, was very active in the international arena because they realized dynamic changes of international relations and politics. Within policy strategy Brazil strengthened position by bilateral relations and South-South cooperation, namely BRICS, IBSA, G-20 in order to diversify its partnerships. Lula „wanted Brazil to contribute to a more democratic and multipolar world”.⁴⁶ The regional politics was prioritized by Brazilian government and the Latin American regional organizations as Mercosur and Union of South American Nations (Unasur) have become pillars of building of relations in international area.

Dilma Rousseff has a difficult position as politician because her predecessor Lula was

⁴⁰ BBC News. Daniel Viotti. Brazil elections: Meet the voters. [On-line]: <http://www.bbc.com/news/world-29776842> (Visited on: 05.02.2016).

⁴¹ The Washington Post. Dilma Rousseff is re-elected president of Brazil in bitterly fought runoff. [On-line]: https://www.washingtonpost.com/world/dilma-rousseff-is-narrowly-re-elected-president-of-brazil-in-bitterly-fought-runoff/2014/10/26/4ddd804-5d67-11e4-8b9e-2ccdac31a031_story.html (Visited on: 05.02.2016).

⁴² Modern Diplomacy. What happened to Brazil’s Foreign Policy during Dilma Rousseff’s first mandate? [On-line]: http://moderndiplomacy.eu/index.php?option=com_k2&view=item&id=586:what-happened-to-brazil-s-foreign-policy-during-dilma-rousseff-s-first-mandate&Itemid=642 (Visited on: 05.02.2016).

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Engstrom, P. Brazilian Foreign Policy and Human Rights: Change and Continuity under Dilma. Critical Sociology. [On-line]: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2004305 (Visited on: 05.02.2016).

⁴⁵ Modern Diplomacy. What happened to Brazil’s Foreign Policy during Dilma Rousseff’s first mandate? [On-line]: http://moderndiplomacy.eu/index.php?option=com_k2&view=item&id=586:what-happened-to-brazil-s-foreign-policy-during-dilma-rousseff-s-first-mandate&Itemid=642 (Visited on: 05.02.2016).

⁴⁶ The Guardian. Dilma Rousseff has a second chance to invigorate Brazil’s foreign policy. [On-line]: <http://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2014/oct/30/dilma-rousseff-brazil-foreign-policy> (Visited on: 05.02.2016).

likely the best known and favourite Brazilian politician in the 20th and 21st century. His diplomatic and political abilities have been also appreciated by Barack Obama, the president of United States: „I have been (...) a great admirer of the progressive, forward-looking leadership that President Lula has shown throughout Latin America and throughout the world.”⁴⁷

Many of political specialists have not believed Dilma will be successful such as Lula. Hence that has meant a big challenge for Dilma to show that she may be a proper leader for a big and important country as Brazil. However a stagnation of the foreign policy was observed in the first months after inauguration of Dilma. Her foreign policy can be characterised as „autonomy by the indifference”⁴⁸ what means giving less priority to foreign policy with the result that some of the achievements of Lula’s administration⁴⁹ stagnated under Dilma. The indifference reflects with a reduction of budget for the Foreign Ministry. In other words, cuts have been observed in number of places in the diplomatic sphere and in diplomatic activities. The next good example is a fact of reduction of Brazil’s budget for cooperation initiatives which has decreased significantly since 2010⁵⁰.

The foreign policy aims at BRICS within the South-South cooperation which is an exception of above mentioned stagnation. Under Dilma was established New Development Bank as well as Contingent Reserve Arrangement in July 2014⁵¹

⁴⁷ White House on NBC News. Obama, Brazil leader discuss economy, energy. [On-line]: http://www.nbcnews.com/id/29695162/ns/politics-white_house/t/obama-brazil-leader-discuss-economy-energy/#.VkJnbcvdD8 (Visited on: 05.02.2016).

⁴⁸ Modern Diplomacy. What happened to Brazil’s Foreign Policy during Dilma Rouseff’s first mandate? [On-line]: http://moderndiplomacy.eu/index.php?option=com_k2&view=item&id=586:what-happened-to-brazil-s-foreign-policy-during-dilma-rousseff-s-first-mandate&Itemid=642 (Visited on: 05.02.2016).

⁴⁹ The Guardian. Dilma Rouseff has a second chance to invigorate Brazil’s foreign policy. [On-line]: <http://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2014/oct/30/dilma-rousseff-brazil-foreign-policy> (Visited on: 05.02.2016).

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Schablitzki, J.- Esteves, P.-Abdenur, A.E.-Gomes, G.Z.- Estevão M.da Fonseca, J.M. BPC Policy Brief.: The BRICS Development Bank: A New Tool for South-South Cooperation? BRICS Policy Center- South-South Cooperation. [On-line]: <http://brics>

http://rmdiri.md/?page_id=48&lang=en ; <http://usem.md/md/p/rmdiri> **RMDIRI, 2016, Nr. 1 (Vol. 11) 61**

during the sixth Summit in Fortaleza, Brazil. Both BRICS institution are results of a closer cooperation of Brazil, Russia, China, India and South Africa.

The New Development Bank, headquartered in Shanghai with starting capital of US\$ 50 billion⁵² is based on equal contributions by the five countries.⁵³ Moreover the bank that expected to start operations in 2016⁵⁴ will support development and infrastructure projects within the members of BRICS and later the other developing countries.

Furthermore „another US\$ 100 billion are to be invested in a Contingency Reserve Arrangement,”⁵⁵ which will serve such as an emergency instrument in the case of payment crises and currency problems. The contribution of BRICS members differs one from another. „The biggest US\$ 41 billion will grant China. Brazil, Russia, and India will provide \$18 billion each, and South Africa will contribute \$5 billion.”⁵⁶

The New Development Bank and the Contingency Reserve Arrangement will play similar roles such as the World Bank and the International Monetary Fund. BRICS tries to disrupt hegemony of the above mentioned Bretton Woods organizations in order to build up a balance in the international financial market and to reinforce others currencies beside dollar.

Furthermore, Dilma’s speeches at UN General Assembly demonstrate her ability to be as good leader as her predecessor Lula. In October 2015, Brazilian president mentioned actual issues and expressed a need to bring solutions which will be acceptable for the whole world. As she said the

policycenter.org/homolog/uploads/trabalhos/6765/doc/386811845.pdf (Visited on: 07.02.2016).

⁵² Later increased to US\$ 100 billion.

⁵³ The Politic. Building BRICS: An Assessment of the New Development Bank. [On-line]: <http://thepolitic.org/building-brics-an-assessment-of-the-new-development-bank> (Visited on: 07.02.2016).

⁵⁴ Agencia Brasil. BRICS formalize New Development Bank. [On-line]: <http://agenciabrasil.ebc.com.br/en/internacional/noticia/2015-07/brics-formalize-new-development-bank> (Visited on: 07.02.2016).

⁵⁵ The Politic. Building BRICS: An Assessment of the New Development Bank. [On-line]: <http://thepolitic.org/building-brics-an-assessment-of-the-new-development-bank> (Visited on: 07.02.2016).

⁵⁶ Agencia Brasil. BRICS formalize New Development Bank. [On-line]: <http://agenciabrasil.ebc.com.br/en/internacional/noticia/2015-07/brics-formalize-new-development-bank> (Visited on: 07.02.2016).

countries have to work together in „*building the world we want*” and it „*will require courage and determination -- from all of us*”⁵⁷.

Brazil calls for a reform of UN system that will reflect an actual balance of power in the world because the system created in 1945 is ineffective now. A topic of reorganization of Security Council *has been debated at the UN since 1993*⁵⁸. Brazil is a member of a group G4 also consisting of Germany, Japan and India. All of these countries request the Security Council reform which would represent a current power structure and improve a participation of developing and small countries in order to make UN mechanism *stronger, more representative, legitimate, and effective*⁵⁹. In other words the Security Council would be also formed not only by countries from West but also from Africa, Latin America and the Caribbean, Asia-Pacific regions. G4 including Brazil suggests *creating a three class system: a category made of the current permanent members, a category made of new permanent members with a moratorium on the use of veto, in addition to non-permanent members*⁶⁰.

Dilma in her UN speech also mentioned questions of sustainability development, threats of refugees and social inclusion due to recent situation in the world. Nowadays Europe faces a large number of refugees from Middle East and North Africa where they are threatened by destabilized and military governments and seek there for asylum. Dilma as a president of Brazil

supports the refugees and migrants what has been declared during UN speech: „*(...) in a world where goods, capital, information and ideas flow freely, it is absurd to try to impede the free migration of human beings (...) Brazil (...) that welcomes all who seek refuge.*”⁶¹. However the issue is more complicated because of an enormous number of economic migrants which impersonate the refugees. They *buy counterfeit identification, and pass themselves off, for example, as Syrians*⁶².

With regard to environment, Brazil supports an agenda of sustainable development based on cooperation among states. Dilma Rousseff declares a participation in international commitments to protect environment, decline greenhouse emission gas and evolve renewable energy sources. Concretely *Brazil has pledged a 43% reduction in greenhouse gas emission by 2030 and guaranteed that (Brazil) will derive 45% of our energy matrix from renewable energy sources*⁶³. Brazilian President also declares reduction of deforestation by more than 80% over the last 10 years⁶⁴.

However one of the most controversial projects in the world was approved by Brazilian Congress in 2005⁶⁵. Brazil is constructing the hydroelectric dam Belo Monte on Xingu River in the Amazon Basin. It will be the third largest hydro-electric dam in the world. After construction, the mentioned project will provide electricity to 23 million homes⁶⁶. On contrary, environmentalists protest against this project and call for Belo Monte to be halted because of threat that area of rainforest would be flooded or drained and wildlife would be affected

⁵⁷CNN. Rousseff: How to build the world we want. [On-line]:

<http://edition.cnn.com/2015/10/16/opinions/rousseff-build-world-want> (Visited on: 07.02.2016).

⁵⁸ Global Policy Forum. UN Reform. [On-line]: <https://www.globalpolicy.org/un-reform.html> (Visited on: 07.02.2016).

⁵⁹ Global Policy Forum. Statement by H.E. Ambassador Maria Luiza Ribeiro Viotti on Security Council Reform at the Seventh Round of Intergovernmental Negotiations. [On-line]: <https://www.globalpolicy.org/security-council/security-council-reform/50064-statement-by-he-ambassador-maria-luiza-ribeiro-viotti-on-security-council-reform-at-the-seventh-round-of-intergovernmental-negotiations.html?itemid=015> (Visited on: 07.02.2016).

⁶⁰ Permanent Mission of Germany to the United Nations New York. General Assembly: Statement by Brazil, Germany, India and Japan (G4) on Security Council reform. [On-line]: http://www.new-york-un.diplo.de/Vertretung/newyorkvn/en/_pr/speeches-statements/2014/20140401-g4-on-sc-reform.html?archive=2984668 (Visited on: 07.02.2016).

⁶¹ CNN. Rousseff: How to build the world we want. [On-line]:

<http://edition.cnn.com/2015/10/16/opinions/rousseff-build-world-want> (Visited on: 07.02.2016).

⁶² Euractiv. Europe gears up to fight refugee smugglers. [On-line]: <http://www.euractiv.com/sections/global-europe/europe-gears-fight-refugee-smugglers-319408> (Visited on: 07.02.2016).

⁶³ CNN. Rousseff: How to build the world we want. [On-line]:

<http://edition.cnn.com/2015/10/16/opinions/rousseff-build-world-want> (Visited on: 07.02.2016).

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ BBC News. Brazil prosecutors call for halt to Amazon dam evictions. [On-line]: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-33159384> (Visited on: 07.02.2016).

⁶⁶ Ibid.

negatively. In addition, the indigenous rights activists claim that 20 thousand⁶⁷ indigenous people would be displaced from their homes.

Another global challenge is an issue of social inclusion. According to Dilma the efforts to fight against poverty and inequality in the world has to be implemented on international stage. Dilma has appreciated the Brazilian social policy thanks to *more than 36 million people were lifted out of extreme poverty, while 42 million Brazilians ascended to the middle class and Brazil is no longer on the World Hunger Map*⁶⁸.

Social Policy of Dilma Rousseff

Dilma's presidential agenda is based on a social assistance in order to fight against poverty and inequality in Brazil. As a member of the Workers' Party she follows Lula and supports the social programmes introduced during his presidential terms (2003-2010).

The main and biggest programme is Conditional Cash Transfer named Bolsa Família which was launched in 2003. Bolsa Família was implemented with aim to reduce poverty and to break the intergenerational transmission of poverty. First objective is achieved through income transfer given to a female head of family and the second via a setting of conditions in the areas of education and health care. Government of Brazil provides money to poor people after fulfilment of set conditions of the programme in order to reduce poverty and inequality and to improve their condition of life. The future vision is to build strong human capital needed for development. Beneficiaries of this programme are families with children living below national poverty line which varies from year to year. Families are classified as extremely poor and poor. Bolsa Família has set the eligibility threshold at R\$77pc for very poor families and R\$77.01 to R\$154pc for poor families⁶⁹. Bolsa Família merged four existing conditional cash transfers, namely: Programa Bolsa Escola, Bolsa Alimentação, Auxílio Gas, Programa do Cartão

⁶⁷ International Rivers. Belo Monte Dam. [On-line]: <https://www.internationalrivers.org/campaigns/belo-monte-dam> (Visited on: 07.02.2016).

⁶⁸ CNN. Rousseff: How to build the world we want. [On-line]: <http://edition.cnn.com/2015/10/16/opinions/rousseff-build-world-want> (Visited on: 07.02.2016).

⁶⁹ Ministry of social development and hunger alleviation. Benefícios. [On-line]: <http://www.mds.gov.br/bolsafamilia/beneficios> (Visited on: 11.02.2016).

http://rmdiri.md/?page_id=48&lang=en ; <http://usem.md/md/p/rmdiri> *RMDIRI, 2016, Nr. 1 (Vol. 11) 63*

Alimentação. Not all of mentioned programmes were implemented during Lula's administration. Bolsa Escola and Bolsa Alimentação were launched and federalized by Fernando Henrique Cardoso, the president of Brasil in 1995-2003.

Dilma continues on implementing Bolsa Família and „in May (2014) she announced a 10% increase in Bolsa Familia payments, well above the then inflation rate of 6%”⁷⁰. Dilma considers the education for priority of her politics, because she believes that: „Brazil will only leave behind its position as an emerging power and become a developed country if we guarantee quality education for our (Brazilian) children,”⁷¹ such as she said. Thus Dilma has introduced new programmes in order to improve lives of poor Brazilians. During her term in office she implemented the Programa Nacional de Acesso ao Ensino Técnico e Emprego, (National Program for Access to Technical Education and Employment) in the area of education. The aim of mentioned programme is to „secure free technical training as well as professional training courses for 8 million young workers, and aims at benefitting 12 million over the next four years”⁷². The next objective of Dilma's social policy is to improve quality of pre-school, elementary and secondary education and to establish new universities.

In the field of health care Dilma has created the Mais Médicos (More Doctors) program which „expands the number of physicians in underserved regions of the country, such as the interior counties and the suburbs of the main cities”⁷³ in order to substitute a lack of Brazilian physicians by international doctors in above mentioned areas. Nowadays the programme is

⁷⁰ BBC News. Dilma Rousseff: Brazil's 'Iron Lady'. [On-line]: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-11446466> (Visited on: 11.02.2016).

⁷¹ The Guardian Dilma Rousseff set to be Brazil's first female president. [On-line]: <http://www.theguardian.com/world/2010/oct/31/dilma-rousseff-brazil-female-president> (Visited on: 11.02.2016).

⁷² Palácio do Planalto. Presidência da República. President Dilma Rousseff. [On-line]: <http://www2.planalto.gov.br/presidencia/presidenta/perfil/president-dilma-rousseff> (Visited on: 11.02.2016).

⁷³ Ministério das Relações Exteriores. Consulate General of Brazil in Miami. More Doctors for Brazil- Visa (VICAM)(„Programa Mais Médicos para o Brasil”). [On-line]: <http://miami.itamaraty.gov.br/en-us/more-doctors-for-brazil.xml> (Visited on: 11.02.2016).

practised in 3800 cities, assisting an estimated population of 50 million⁷⁴. Physicians, who may join to project, „must have medical practice license in countries with more than 1.8 doctors per thousand people”⁷⁵.

Despite of a successfully social policy the approval rating has fallen by 30 points in six months to 13%⁷⁶ which means the lowest value for president of Brazil since 1992. One of the reasons is the Petrobras scandal.

Petrobras scandal

A start of the second term of Dilma's presidency was connected with one of the biggest scandals in the last years. According to opposition, Dilma has been involved in the Petrobras scandal which is linked to corruption and kickbacks occurred while Dilma chaired board of directors of Petrobras in the years 2003-2010.

In September 2014, the former director of Petrobras claimed that the members of Brazilian current governments *had received commissions on contracts signed with the oil giant which were then used to buy congressional support*⁷⁷. A directorship of Dilma is controversial issue. Although she has not been directly implicated, many Brazilians doubted that she had no knowledge of any shams.

In March 2015, more than *1 million Brazilians took to the streets*⁷⁸ to request her impeachment⁷⁹ for corruption. In April, the demonstrations

continued but they were smaller than those in March. Finally Dilma has been cleared by a parliamentary commission with regards to the Petrobras scandal in October 2015 but her approval rating has been worsened and her reputation has been disrupted.

Conclusion

Dilma Rousseff with interesting past was politically very active during her youth and nowadays she belongs to the top 10 most powerful women. Her policy is aimed at mitigation of poverty and inequality within the national economy. The social policy, a basic pillar of the Worker's Party's programme, has been relatively evolved in the same way in comparison with Lula's administration. She continues on implementing Bolsa Família and has created new programmes, namely the Programa Nacional de Acesso ao Ensino Técnico e Emprego and the Mais Médicos.

On the other hand, Dilma's reputation has been disrupted because of Petrobras scandal. The state oil company is linked to kickbacks occurred while Dilma chaired board of directors of Petrobras in the years 2003-2010. Although she has been cleared by a parliamentary commission, many Brazilians doubted that she had no knowledge of any shams. Her approval rating has fallen by 30 points in six months to 13% which means the lowest value for president of Brazil since 1992.

In the field of the foreign policy she often faces criticism. Many of political specialists have not believed Dilma will be successful such as Lula. During her presidency she showed that she may be a good leader of Brazil in international arena. She gave an interesting speech at UN General Assembly where she mentioned actual issues and expressed a need to bring solutions which will be acceptable for the whole world. Brazil aspired to be a permanent member in Security Council. Although her foreign policy is characterised as autonomy by the indifference because of budget cuts for Ministry of Foreign Affairs, Brazilian participation within BRICS is a big success under the rule of Dilma. Brazil aspired to a big role but never aspired to play hegemonic role in the region of Latin America. The former and current leaders of Brazil think that Brazil may play an important role in the field of soft politics because of Brazilian tolerance and open-minded democracy.

⁷⁴ Palácio do Planalto. Presidência da República. President Dilma Rousseff. [On-line]: <http://www2.planalto.gov.br/presidencia/presidenta/perfil/president-dilma-rousseff> (Visited on: 11.02.2016).

⁷⁵ Ministério das Relações Exteriores. Consulate General of Brazil in Miami. More Doctors for Brazil- Visa (VICAM) („Programa Mais Médicos para o Brasil”). [On-line]: <http://miami.itamaraty.gov.br/en-us/more-doctors-for-brazil.xml> (Visited on: 11.02.2016).

⁷⁶ The Economist. Dealing with Dilma. [On-line]: <http://www.economist.com/news/leaders/21647293-many-brazilians-are-fed-up-their-president-impeaching-her-would-be-bad-idea-dealing> (Visited on: 11.02.2016).

⁷⁷ BBC News. Dilma Rousseff: Brazil's 'Iron Lady'. [On-line]: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-11446466> (Visited on: 11.02.2016).

⁷⁸ The Economist. Dealing with Dilma. [On-line]: <http://www.economist.com/news/leaders/21647293-many-brazilians-are-fed-up-their-president-impeaching-her-would-be-bad-idea-dealing> (Visited on: 11.02.2016).

⁷⁹ But according to Brazilian law the president can be impeached only for criminal acts committed during his current term.

Overcoming internal challenges seems to be more important issue for current government. Under Dilma, billions have been invested into social policy and into development of public transportation in order to modernize and expand ports, airports and highways. But Brazil should have concrete objectives in the foreign policy which must be achieved in coordination with internal aims. The connection of both external and internal issues is a key to Brazil. It is Rousseff's responsibility to strengthen a position of Brazil in the international arena and to improve quality of life for Brazilians.

Bibliography:

- 1) Agencia Brasil. BRICS formalize New Development Bank. [On-line]: <http://agenciabrasil.ebc.com.br/en/internacional/noticia/2015-07/brics-formalize-new-development-bank> (Visited on: 07.02.2016).
- 2) BBC News. Brazil prosecutors call for halt to Amazon dam evictions. [On-line]: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-33159384> (Visited on: 07.02.2016).
- 3) BBC News. Daniel Viotti. Brazil elections: Meet the voters. [On-line]: <http://www.bbc.com/news/world-29776842> (Visited on: 05.02.2016).
- 4) BBC News. Dilma Rousseff: Brazil's 'Iron Lady'. [On-line]: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-11446466> (Visited on: 03.01.2016).
- 5) Britannica. Dilma Rousseff. [On-line]: <http://www.britannica.com/biography/Dilma-Rousseff> (Visited on: 03.01.2016).
- 6) CNN. Brazil elects Dilma Rousseff, nation's first woman president. [On-line]: <http://edition.cnn.com/2010/WORLD/americas/10/31/brazil.elections> (Visited on: 03.01.2016).
- 7) CNN. Rousseff: How to build the world we want. [On-line]: <http://edition.cnn.com/2015/10/16/opinions/rousseff-build-world-want> (Visited on: 07.02.2016).
- 8) Coligação Para o Brasil Seguir Mudando.- Comissão de Programa de Governo da Coligação "Para o Brasil Seguir Mudando" 2010. Os 13 compromissos programáticos de Dilma Rousseff para debate na sociedade brasileira. [On-line]: http://deputados-democratas.org.br/pdf/Compromissos_Programaticos_Dilma_13%20Pontos_.pdf (Visited on: 03.01.2016).
- 9) Engstrom, P. Brazilian Foreign Policy and Human Rights: Change and Continuity under Dilma. Critical Sociology. [On-line]: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2004305 (Visited on: 05.02.2016).
- 10) Euractiv. Europe gears up to fight refugee smugglers. [On-line]: <http://www.euractiv.com/sections/global-europe/europe-gears-fight-refugee-smugglers-319408> (Visited on: 07.02.2016).
- 11) Forbes. The World's Most Powerful Women 2015. [On-line]: <http://www.forbes.com/sites/carolinehoward/2015/05/26/the-worlds-most-powerful-women-2015> (Visited on: 03.01.2016).
- 12) Global Policy Forum. Statement by H.E. Ambassador Maria Luiza Ribeiro Viotti on Security Council Reform at the Seventh Round of Intergovernmental Negotiations. [On-line]: <https://www.globalpolicy.org/security-council/security-council-reform/50064-statement-by-he-ambassador-maria-luiza-ribeiro-viotti-on-security-council-reform-at-the-seventh-round-of-intergovernmental-negotiations.html?itemid=015> (Visited on: 07.02.2016).
- 13) Global Policy Forum. UN Reform. [On-line]: <https://www.globalpolicy.org/un-reform.html> (Visited on: 07.02.2016).
- 14) International Rivers. Belo Monte Dam. [On-line]: <https://www.internationalrivers.org/campaigns/belo-monte-dam> (Visited on: 07.02.2016).
- 15) Ministério das Relações Exteriores. Consulate General of Brasil in Miami. More Doctors for Brazil-Visa (VICAM)(„Programa Mais Médicos para o Brasil”). [On-line]: <http://miami.itamaraty.gov.br/en-us/more-doctors-for-brazil.xml> (Visited on: 11.02.2016).
- 16) Ministry of social development and hunger alleviation. Benefícios. [On-line]: <http://www.mds.gov.br/bolsafamilia/beneficios> (Visited on: 11.02.2016).
- 17) Modern Diplomacy. What happened to Brazil's Foreign Policy during Dilma Rousseff's first mandate? [On-line]: http://modern diplomacy.eu/index.php?option=com_k2&view=item&id=586:what-happened-to-brazil-s-foreign-policy-during-dilma-rousseff-s-first-mandate&Itemid=642 (Visited on: 05.02.2016).
- 18) Palácio do Planalto. Presidência da República. Biografia da presidenta Dilma Rousseff. [On-line]: <http://www2.planalto.gov.br/presidencia/presidenta/biografia/biografia-dilma> (Visited on: 03.01.2016).
- 19) Palácio do Planalto. Presidência da República. President Dilma Rousseff. [On-line]: <http://www2.planalto.gov.br/presidencia/presidenta/perfil/president-dilma-rousseff> (Visited on: 03.01.2016).

20) Permanent Mission of Germany to the United Nations New York. General Assembly: Statement by Brazil, Germany, India and Japan (G4) on Security Council reform. [On-line]: http://www.new-york-un.diplo.de/Vertretung/newyorkvn/en/_pr/speeches-statements/2014/20140401-g4-on-sc-reform.html?archive=2984668 (Visited on: 07.02.2016).

21) Schablitzki, J.- Esteves, P.-Abdenur, A.E.-Gomes, G.Z.- Estevão M.da Fonseca, J.M. BPC Policy Brief.: The BRICS Development Bank: A New Tool for South-South Cooperation? BRICS Policy Center-South-South Cooperation. [On-line]: <http://bricspolicycenter.org/homolog/uploads/trabalhos/6765/doc/386811845.pdf> (Visited on: 07.02.2016).

22) The Economist. Brazil's presidential election: No surprises this time. [On-line]: <http://www.economist.com/blogs/americas/view/2010/10/brazils-presidential-election-4>. (Visited on: 03.01.2016).

23) The Economist. Dealing with Dilma. [On-line]: <http://www.economist.com/news/leaders/21647293-many-brazilians-are-fed-up-their-president-impeaching-her-would-be-bad-idea-dealing> (Visited on: 11.02.2016).

24) The Economist. If you build it. [On-line]: <http://www.economist.com/news/americas/21571893-scheme-promote-working-class-home-ownership-good-start-if-you-build-it> (Visited on: 03.01.2016).

25) The Guardian Dilma Rousseff set to be Brazil's first female president. [On-line]: <http://www.theguardian.com/world/2010/oct/31/dilma-rousseff-brazil-female-president> (Visited on: 03.01.2016).

26) The Guardian. Dilma Rousseff has a second chance to invigorate Brazil's foreign policy. [On-line]: <http://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2014/oct/30/dilma-rousseff-brazil-foreign-policy> (Visited on: 05.02.2016).

27) The Politic. Building BRICS: An Assessment of the New Development Bank. [On-line]:

<http://thepolitic.org/building-brics-an-assessment-of-the-new-development-bank> (Visited on: 07.02.2016).

28) The Washington Post. Brazil's torture report brings a president to tears. [On-line]: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/12/10/brazils-torture-report-brings-a-president-to-tears> (Visited on: 03.01.2016).

29) The Washington Post. Dilma Rousseff is re-elected president of Brazil in bitterly fought runoff. [On-line]:

https://www.washingtonpost.com/world/dilma-rousseff-is-narrowly-re-elected-president-of-brazil-in-bitterly-fought-runoff/2014/10/26/4ddd804-5d67-11e4-8b9e-2ccdac31a031_story.html (Visited on: 05.02.2016).

30) The Washington Post. Rousseff is Brazil's first female president. [On-line]: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/10/31/AR2010103104552.html> (Visited on: 03.01.2016).

31) White House on NBC News. Obama, Brazil leader discuss economy, energy. [On-line]: http://www.nbcnews.com/id/29695162/ns/politics-white_house/t/obama-brazil-leader-discuss-economy-energy/#.VkZjnbcvdD8 (Visited on: 05.02.2016).

32) Wilson Center. Brazilian President Dilma Rousseff Receives Woodrow Wilson Award for Public Service. [On-line]: <https://www.wilsoncenter.org/article/brazilian-president-dilma-rousseff-receives-woodrow-wilson-award-for-public-service#sthash.2Rbx9b3p.dpuf> (Visited on: 03.01.2016).

Copyright©JANUBOVA Barbora, 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

Faculty of International Relations,
University of Economics in Bratislava,
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava 5,
Slovakia.

Číslo kancelárie: E4.11.

E-mail: barbora.janubova@euba.sk

 <p>REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova</p>	<p>Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений</p> <p>2016, Issue 1, Volume 11, Pages 67-88. ISSN 1857-1999 Submitted: 16. 12. 2015 Accepted: 15.02. 2016 Published: 30.03. 2016</p>
---	---

**TRIBUNA TÎNĂRULUI CERCETĂTOR
THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS
ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ**

**ELEMENTE FUNDAMENTALE ALE REGIMULUI JURIDIC AL UTILIZĂRII
INFORMAȚIEI CONFIDENȚIALE PE PIAȚA DE CAPITAL A SUA**

**ОСНОВНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ ПРАВОВОГО РЕЖИМА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ
ИНСАЙДЕРСКОЙ ИНФОРМАЦИИ НА ФОНДОВОМ РЫНКЕ США**

BASIC ELEMENTS OF THE US INSIDER TRADING REGIME

ȚURCAN Corina* / TURCAN Corina / ЦУРКАН Корина

ABSTRACT:

BASIC ELEMENTS OF THE US INSIDER TRADING REGIME

This article aims at providing a brief presentation of the basic elements of the insider trading prohibition and its enforcement in the US. Despite its vagueness, the US insider trading legal regime is one of the most efficient regimes worldwide, being enforced both by the means of public law and private law. An analysis of strengths and weaknesses of the building blocks of the legal regime of this phenomenon in the US is important in order to identify an optimal national regulatory and enforcement model.

Key words: capital market, confidential information, insider trading, scienter, possession versus use of inside information.

JEL Classification: K33, K23, Z18.

ABSTRACT:

**ELEMENTE FUNDAMENTALE ALE REGIMULUI JURIDIC AL UTILIZĂRII
INFORMAȚIEI CONFIDENȚIALE PE PIAȚA DE CAPITAL A SUA**

Prezentul articol are drept obiectiv prezentarea sumarizată a elementelor fundamentale ale regimului juridic al utilizării informației confidențiale pe piața de capital a SUA, precum și a mecanismelor de implementare a acestuia. În pofida reglementării deficitare și lacunare, acest regim juridic este unul dintre cele mai eficiente din lume, interdicția utilizării abuzive a informației confidențiale pe piața de capital fiind implementată viguros atât prin instrumentarul de drept public, cât și prin cel de drept privat. Analiza punctelor forte, dar și a vulnerabilităților elementelor constitutive ale regimului juridic al acestui fenomen în SUA este importantă din perspectiva identificării unui model național optimal de reglementare și implementare.

* ȚURCAN Corina - Magistru în drept (Central European University, Budapesta, Ungaria); Șef al Direcției Legislație și Drept Internațional, Departamentul Juridic, Banca Națională a Moldovei. (Chișinău, Republica Moldova). / TURCAN Corina - LL.M (Central European University, Budapest, Hungary); Head of the Legislation and International Law Division, Legal Department, National Bank of Moldova. (Kishinev, The Republic of Moldova). / ЦУРКАН Корина - Магистр права (Central European University, Будапешт, Венгрия); директор управления законодательства и международного права, юридический департамент, Национальный Банк Молдовы. (Кишинев, Республика Молдова).

Cuvinte-cheie: piața de capitală, informație confidențială, utilizare abuzivă a informației, vnovăție, posesie versus utilizare a informației confidențiale.

JEL Classification: K33, K23, Z18.

CZU: 342.98.

РЕЗЮМЕ:

ОСНОВНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ ПРАВОВОГО РЕЖИМА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНСАЙДЕРСКОЙ ИНФОРМАЦИИ НА ФОНДОВОМ РЫНКЕ США

В настоящей статье представлены основные элементы правового режима использования инсайдерской информации на фондовом рынке США, а также особенности внедрения данного режима. Несмотря на определенные неясности, американская модель регулирования использования инсайдерской информации является одной из самой эффективной в мире, в целом благодаря активному внедрению запрета на неправомерное использование инсайдерской информации посредством механизмов частного и публичного права. Многогранный анализ элементов данного правового режима является значительным условием для идентификации оптимальной модели регулирования этого феномена в Республике Молдова.

Ключевые слова: фондовый рынок, инсайдерская информация, неправомерное использование информации, вина, владение versus использование инсайдерской информации.

JEL Classification: K33, K23, Z18.

УДК: 342.98.

Regimul juridic al utilizării abuzive a informației confidențiale pe piața de capital în SUA s-a conturat pe parcursul a aproape o sută de ani, în evoluția sa beneficiind de generoase contribuții doctrinare și teoretice ale unor personalități notorii din domeniul dreptului și al economiei¹. Paradoxal, în pofida experienței bogate deținute de SUA în implementarea interdicției de încheiere a tranzacțiilor pe piața de capital în temeiul informațiilor confidențiale, experiență net superioară celei deținute de țările europene la acest capitol, acest subiect rămâne în continuare o sursă de incertitudini și controverse, în mare parte datorate reglementărilor imprecise. Lipsa unui consens privind elementele regimului juridic al acestui fenomen este mai alarmantă, dacă ținem cont de faptul că peste ocean utilizarea abuzivă a informației confidențiale pe piața de capital poate genera consecințe dramatice pentru persoana vinovată, incluzând sancțiuni pecuniare exorbitante și privațiune de

libertate pe termene extinse. Analiza elementelor fundamentale ale acestei instituții în SUA este esențială în vederea determinării unui model optimal de reglementare, ținând cont de experiența americană bogată în acest domeniu.

I. Considerente generale privind răspunderea juridică pentru utilizarea abuzivă a informației confidențiale pe piața de capital în SUA.

În SUA, utilizarea abuzivă a informației confidențiale pe piața de capital poate conduce la incidența răspunderii penale, civile (delictuale) sau administrative, în dependență de circumstanțele concrete ale cazului. În majoritatea cazurilor², normele legale care întemeiază orice categorie de răspundere sunt dispozițiile Secțiunii 10b din Legea Burselor de

¹ Eugene Fama, deținător al premiului Nobel în științe economice (2013), autor al „ipotezei pieței eficiente”; Henry Manne, unul dintre fondatorii disciplinei „drept și economie”; Milton Friedman, deținător al Premiului Nobel în științe economice (1976), judecători ai Curților de Apel și ai Curții Supreme de Justiție a SUA, incluzând, printre alte nume sonore, pe Richard Posner, Frank Easterbrook, Antonin Scalia, Clarence Thomas.

² În prezentul articol nu vom examina câteva norme speciale, care reglementează unele aspecte înguste ale acestui subiect. Acesta este cazul Secțiunii 14e din Legea Burselor de Valori, dezvoltată de Comisie prin Regula 14e-3 care, în linii mari, interzic dezvoltarea informațiilor privind viitoarele oferte de preluare, precum și Secțiunea 16 din Legea Burselor de Valori, care prevede că orice profit realizat de către anumiți subiecți enumerați expres (angajați și deținători de cote – părți în capitalul social al unei întreprinderi) prin operațiuni de vânzare urmate de operațiuni de cumpărare a valorilor mobiliare ale acesteia (sau operațiuni de cumpărare urmate de operațiuni de vânzare), operațiuni, care s-au desfășurat pe parcursul a 6 luni, urmează a fi restituit întreprinderii.

Valori din 1934, care prevede că nicio persoană nu poate utiliza practici manipulatorii sau dolosive, în legătură cu tranzacționarea valorilor mobiliare, care ar contraveni regulilor stabilite de către Comisia Valorilor Mobiliare întru protecția publicului sau a investitorilor. Având în vedere faptul, că Secțiunea 10 (b) nu are o aplicabilitate directă, ci prinde contur prin reglementările emise în acest scop de către Comisia Valorilor Mobiliare (în continuare – Comisia), în anul 1942 Comisia a adoptat Regula 10b-5. În conformitate cu aceasta, sunt interzise:

a) Utilizarea oricăror scheme/instrumente frauduloase;

b) Efectuarea declarațiilor false cu referință la fapte de importanță materială sau omisiunea de a face declarații cu privire la asemenea fapte, atunci când acestea sunt necesare pentru a nu admite inducerea în eroare a contrapărții;

c) Angajarea în activități/practici frauduloase/dolosive;

în legătură cu achiziționarea sau vânzarea valorilor mobiliare.

Implementarea acestor prevederi, care constituie fundamentul regimului juridic al utilizării abuzive a informațiilor confidențiale în SUA³, se realizează prin intermediul acțiunilor administrative, penale și civile.

a) Acțiuni administrative⁴. Autoritatea administrativă competentă pentru constatarea încălcărilor Secțiunii 10b și ale Regulii 10b-5 este Comisia, ale cărei atribuții în acest sens au fost extinse semnificativ prin Legea Dodd-Frank din 21 Iulie 2010⁵. Comisia dispune de discreție în depunerea acțiunii pentru aplicarea sancțiunilor administrative, fie la unul dintre cei 5 judecători administrativi, care activează pe lângă Comisie, fie în instanțele de judecată de drept comun. Până la intrarea în vigoare a Legii Dodd-Frank, de competența judecătorilor administrativi era soluționarea litigiilor dintre Comisie și un cerc limitat de subiecți profesioniști ai pieței de capital

³ Obiectul prezentului studiu îl constituie, cu predilecție, aceste prevederi, având în vedere caracterul definitoriu al acestora în conturarea regimului juridic al fenomenului supus cercetării.

⁴ Prin acest termen înțelegem acțiunile intentate de Comisie atât în fața judecătorilor administrativi, conform propriilor proceduri administrative, cât și acțiunile intentate de Comisie în instanțele de drept comun.

⁵ Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act § 929P, Pub. L. No. 111-203, 124 Stat. 1376 (2010).

- persoane care au fost licențiate/autorizate/confirmate de către Comisie.

După 2010, însă, competența judecătorilor administrativi a fost extinsă pentru a include orice litigiu privind presupuse încălcări ale normelor de drept, a căror respectare este urmărită de către Comisie (incluzând Secțiunea 10b și Regula 10b-5), fără a fi relevant statutul potențialului contravenient. Garanțiile procedurale pentru contravenienți în litigiile soluționate de judecătorii administrativi sunt mai mici, prin comparație cu garanțiile de care aceștia beneficiază în instanțele de drept comun⁶. În același timp, judecătorii administrativi, deși formal independenți, se află într-un raport complex cu Comisia, incluzând desemnarea și salarizarea judecătorilor de către aceasta din urmă. Aceste circumstanțe au fost considerate de mulți cercetători pasibile de a comporta riscul de a califica procedurile administrative ale Comisiei drept neconstituționale⁷.

Un argument în plus, care augmentează aceste îngrijorări, este oferit de datele statistice pentru perioada 2010 - martie 2015, care atestă că în circa 90% din litigiile soluționate de judecătorii administrativi ai Comisiei, aceasta a avut câștig de cauză, în comparație cu rata de câștig de 69% în litigiile soluționate de instanțele de drept comun⁸. O asemenea diferență sugerează un potențial tratament pătinitor, care favorizează Comisia, explicând predilecția acesteia pentru depunerea acțiunilor la judecătorii administrativi. Procedura administrativă favorabilă Comisiei, cuplată cu cercul larg de subiecți care pot fi

⁶Spre exemplu, termenele de soluționare ale litigiilor sunt mai restrânse, fapt care oferă contravenienților timp limitat pentru a-și pregăti apărarea; dreptul de solicitare a probelor este limitat.

⁷ Randall J. Fons, Administrative Proceedings vs. Federal Court: The SEC Provides Limited Transparency Into Its Choice of Forum. [On-line]: http://www.mofo.com/~media/Files/ClientAlert/2015/05/150511SECChoiceofForum.pdf?utm_source=Mondaq&utm_medium=syndication&utm_campaign=View-Original (Vizitat la: 02.02.2016); Bondi Bradley J., Gilman Charles A., Mark Jon et al. Cahill Discusses how Recent Cases Consider Challenges to Constitutionality of SEC's Administrative Law Judges. Septembrie 2015. [On-line]: <http://clsbluesky.law.columbia.edu/2015/09/14/cahill-discusses-how-recent-cases-consider-challenges-to-constitutionality-of-secs-administrative-law-judges> (Vizitat la: 03.02.2016).

⁸ A se vedea [On-line]: <http://www.wsj.com/articles/sec-wins-with-in-house-judges-1430965803?tesla=y> (Vizitat la: 03.02.2016).

supuși acestei proceduri, conduce la implementarea în forță de către Comisie a prohibiției utilizării abuzive a informației confidențiale pe piața de capital a SUA.

Măsurile și sancțiunile care pot fi impuse de către judecătorii administrativi sau de către instanțele de judecată, în dependență de forul ales de către Comisie pentru înaintarea acțiunii includ restituirea profitului ilicit, amenda în mărime de până la trei ori valoarea profitului obținut prin încălcarea normelor respective (sau raportată la pierderea evitată de către persoana care a utilizat abuziv informația confidențială, în dependență de caz), suspendări sau revocări ale actelor cu caracter permisiv (autorizații, confirmări, licențe) eliberate de Comisie, interdicții de a desfășura activități profesionale în domeniul pieței de capital.

b) Acțiuni penale.

Secțiunea 32a din Legea Burselor de valori prevede că, persoanele care au comis încălcări intenționate ale dispozițiilor acestei legi (cu anumite excepții), precum și ale reglementărilor emise întru aplicarea acesteia, pot fi urmărite penal, iar sancțiunile care pot fi aplicate pentru asemenea încălcări includ privațiunea de libertate pe un termen de până la 20 de ani, amenzi de până la 5 mln dolari SUA, în cazul persoanelor fizice și 20 mln dolari SUA, în cazul persoanelor juridice.⁹ Standardul culpabilității aplicabil în acțiunile penale – „intenția” - este foarte apropiat de cel aplicabil acțiunilor administrative sau civile, fapt care face pasibile de urmărire penală majoritatea cazurilor de utilizare abuzivă a informației confidențiale pe piața de capital¹⁰.

c) Acțiuni civile.

Atât Secțiunea 10b, cât și Regula 10b-5 au fost concepute, primordial, drept instrumente ale Comisiei în lupta cu fraudele pe piața de capital. Până în 1988, Legea Burselor de Valori nu prevedea expres posibilitatea intentării unei acțiuni civile de către persoane fizice sau juridice, întemeiate pe încălcări ale Secțiunii 10b sau ale reglementărilor emise întru aplicarea acesteia. Cu

toate acestea, începând cu anul 1946¹¹, instanțele de judecată au început să constate existența unui drept implicit al persoanelor vătămate prin încălcări ale Secțiunii 10b și/sau ale Regulii 10b-5 de a intenta acțiune civilă în despăgubire.

Recunoașterea acestui drept implicit a fost preluată de majoritatea instanțelor de nivel federal, în mare parte datorită viziunii generale predominante până în 1975, conform căreia „pentru orice încălcare de lege trebuie să existe un remediu”¹², iar acest remediu trebuie să includă și dreptul persoanei de a depune acțiune în despăgubiri, pe lângă atribuția statului de a aplica legea prin instrumentarul de drept public (normele de drept administrativ/penal). Prin urmare, atunci când, în 1971, Curtea Supremă a SUA a examinat, pentru prima dată, un litigiu civil generat de presupuse încălcări ale Secțiunii 10b, instanța a confirmat existența unui drept implicit de a intenta acțiune civilă în despăgubiri în temeiul acestei prevederi legale¹³. Contururile acestui drept implicit și condițiile pentru exercitarea acestuia nu erau riguros trasate, conducând la numeroase litigii civile soluționate în favoarea reclamantilor.

În 1975, Curtea Supremă și-a modificat abordarea în ceea ce privește recunoașterea unor drepturi implicite la acțiune și a îmbrățișat o doctrină mai strictă, întemeiată în mare parte pe interpretarea textuală a normelor de drept, refuzând recunoașterea dreptului implicit la acțiune în absența unor argumente solide privind intenția legiuitorului de a conferi un asemenea drept categoriilor de persoane, întru protecția cărora a fost adoptată norma respectivă¹⁴.

¹¹ Kardon v. National Gypsum Co., 69 F.Supp. 512 (E.D. Pa. 1946).

¹² A se vedea, spre exemplu, Stoneridge, 552 U.S. at 176, opinia separată a Judecătorului Stevens – „identificarea remediilor potrivite pentru încălcări ale reglementărilor emise în vederea protecției unei anumite categorii de persoane era o activitate uzuală a magistraților”. A se vedea, la fel, Tex. & Pac. R. Co. v. Rigsby, 241 U.S. 33, 39 (1916) („Încălcarea prevederilor legii reprezintă un rău în sine și, atunci când încălcarea are drept consecință prejudicierea celor, pentru a căror beneficiu legea a fost adoptată, se prezumă în mod implicit dreptul acestora de a solicita despăgubiri de la persoana vinovată.”).

¹³ Superintendent of Ins. v. Bankers Life & Cas. Co., 404 U.S. 6, 13, n. 9, 92 S.Ct. 165, 169, n. 9, 30 L.Ed.2d 128 (1971).

¹⁴ Cort v. Ash, 422 U.S. 66, 78 (1975). În această speță, Curtea Supremă a statuat că pentru a determina existența unui drept implicit la acțiune, instanțele de judecată urmează să aplice un test bazat pe evaluarea a patru factori,

⁹ [On-line]: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/15/78ff> (Vizitat la: 03.02.2016).

¹⁰ Notăm, că temeritatea, ca standard minim al vinovăției pentru răspunderea administrativă sau civilă în cazurile de utilizare abuzivă a informației confidențiale pe piața de capital, nu este suficientă pentru incidența răspunderii penale. Pentru detalii, a se vedea Capitolul II, paragraf 1, în special litera c), infra.

Important, acest reviriment jurisprudențial nu a afectat dreptul implicit la acțiune civilă întemeiat pe Secțiunea 10b, care a continuat a fi recunoscut de către instanțele de judecată, în mare parte datorită conștientizării de către acestea a rolului major deținut de acțiunile civile în complementarea acțiunilor Comisiei îndreptate spre contracararea abuzurilor pe piața de capital¹⁵.

Cu toate că existența acestui drept implicit este indubitabilă, intentarea de către reclamantul persoană fizică sau juridică a acțiunilor civile în temeiul acestuia generează dificultăți conceptuale și procedurale, care nu există în acțiunile administrative sau penale¹⁶. Ținând cont de aceste dificultăți, Congresul SUA a completat în anul 1988 Legea Burselor de Valori, introducând în textul acesteia Secțiunea 20a, care consacră dreptul explicit la acțiune civilă a participanților pe piața de capital care au desfășurat tranzacții simultan cu persoanele ce au utilizat în mod abuziv informația confidențială (termenul exact pentru această categorie de reclamanți în limba engleză este „contemporaneous traders”).¹⁷ Această normă a facilitat protecția pe cale civilă a drepturilor persoanelor prejudiciate prin încălcări ale Secțiunii 10b, însă a limitat dreptul expres la acțiune civilă la o categorie anume de persoane. Ceilalți participanți, care au suportat prejudicii ca urmare a utilizării abuzive a informațiilor confidențiale pe piața de capital, dar ale căror

incluzând, printre altele, analiza obiectivelor urmărite de legiuitor prin norma pe care își întemeiază acțiunea reclamantul, existența indicilor direcți sau indirecti privind intenția legiuitorului de a conferi un asemenea drept categoriei respective de reclamanți.

¹⁵ A se vedea, spre exemplu, MUSICK, PEELER & GARRETT, et al., *Petitioners, v. EMPLOYERS INSURANCE OF WAUSAU et al.*, 508 U.S. 286 (113 S.Ct. 2085, 124 L.Ed.2d 194) 1 iunie, 1993.

¹⁶ Atât în acțiunile civile, care vizează utilizarea abuzivă a informației confidențiale pe piața de capital, cât și în cele administrative și penale, elementele fundamentale care urmează a fi probate sunt încălcarea unei obligații fiduciare de către persoana presupusă a fi vinovată, vinovăția acesteia, caracterul confidențial și material al informației care a întemeiat tranzacțiile pe piața de capital. Adicional, reclamanții în cadrul acțiunilor civile, intentate în temeiul dreptului implicit la acțiune civilă urmează să probeze întrunirea a încă trei elemente, și anume caracterul determinant al faptelor manipulatorii/dolosive în inducerea contrapărții (reclamantului) în încheierea tranzacției (în limba engleză – **reliance**); prejudiciul; legătura de cauzalitate dintre tranzacția încheiată și prejudiciul suportat.

¹⁷ Insider Trading and Securities Fraud Enforcement Act (ITSFEA), 1988.

http://rmdiri.md/?page_id=48&lang=en ; <http://usem.md/md/p/rmdiri> **RMDIRI, 2016, Nr. 1 (Vol. 11) 71**

tranzacții nu au fost simultane cu cele ale persoanelor vinovate de asemenea utilizare, nu beneficiază de protecția expresă oferită de Secțiunea 20a, însă, pot, în continuare, invoca existența unui drept implicit la acțiune civilă, fiind obligați să facă proba elementelor adiționale, necesare pentru a susține o atare acțiune¹⁸.

II. Elemente constitutive ale regimului juridic al utilizării abuzive a informației confidențiale pe piața de capital.

Din analiza dispozițiilor Secțiunii 10b și ale Regulii 10b-5, norme de referință pentru obiectul de studiu al prezentului articol, precum și reperându-ne la jurisprudența relevantă, am selectat câteva elemente principale ale regimului juridic al utilizării abuzive a informației confidențiale pe piața de capital a SUA, care suscită pe parcursul a zeci de ani interesul cercetătorilor și a practicienilor în domeniu. În continuare, ne propunem o analiză a acestor elemente¹⁹.

1. Vinovăția participantului pe piață care a utilizat în mod abuziv informația confidențială.

a. Considerații generale. Încălcările în domeniul utilizării abuzive a informației confidențiale pe piața de capital în SUA nu sunt de „răspundere strictă”, latura subiectivă a faptelor ilicite constituind o condiție sine qua non pentru incidența răspunderii juridice. Acest principiu derivă atât din textul Secțiunii 10b și al Regulii 10b-5 – principalele norme care conturează regimul juridic al acestui fenomen, cât și din jurisprudența nord-americană pertinentă, care vor fi subiect al analizei în prezentul compartiment. În același timp, se desprind 2 excepții importante de la acest principiu, conturate în prevederile Secțiunii 16b din Legea Burselor de Valori din 1933 și ale Regulii 14e-3 adoptate de Comisie în 1980.

Astfel, Secțiunea 16b, unica normă din Legea Burselor de Valori care vizează expres tranzacțiile realizate de insideri, prevede că orice profit realizat de către insiderii²⁰ unei

¹⁸ A se vedea nota 16, supra.

¹⁹ Un element important – cercul de subiecți vizați de interdicția utilizării abuzive a informației confidențiale pe piața de capital a SUA – a constituit obiectul de studiu al unui alt articol al aceluiași autori - Evoluția reglementărilor în domeniul utilizării abuzive a informației confidențiale pe piața de capital în SUA.

²⁰ Fără a ne propune o examinare detaliată a acestei prevederi, remarcăm că în senul acesteia, insideri sunt

întreprinderi prin operațiuni de vânzare urmate de operațiuni de cumpărare a valorilor mobiliare ale acesteia (sau operațiuni de cumpărare urmate de operațiuni de vânzare), operațiuni, care s-au desfășurat pe parcursul a 6 luni, urmează a fi restituit întreprinderii. Aceasta norma nu distinge între operațiunile realizate cu utilizarea abuzivă a informației confidențiale și operațiunile realizate în temeiul informației care a fost făcută publică sau/și fără importanță substanțială, precum și nu condiționează incidența răspunderii de intenția/motivul urmărit de către persoana responsabilă prin aceste tranzacții. Pe cale de consecință, Secțiunea 16b operează ca o norma de strictă răspundere.

Regula 14e-3 este o a doua normă de strictă răspundere în panopia reglementărilor SUA în domeniul utilizării abuzive a informației confidențiale pe piața de capital. În linii mari, aceasta interzice oricărei persoane care posedă informații privind o viitoare ofertă de preluare (insider sau nu) să achiziționeze sau să vândă valori mobiliare ale întreprinderii vizate de această ofertă²¹. Valabilitatea acestui act administrativ al Comisiei a fost testată în cazul Statele Unite ale Americii v. O'Hagan²², unde Curtea Supremă de Justiție a SUA a constatat că prin adoptarea Regulii 14e-3 Comisia a acționat în limitele mandatului acordat acesteia de legiuitor.

Sumarizând, constatăm că ambele prevederi citate supra sunt circumscrise unor cazuri speciale, ale căror circumstanțe justifică incidența răspunderii stricte, fără a necesita o incursiune în psihicul făptuitorului, lăsând, astfel, lipsită de relevanță latura subiectivă a faptelor ilicite. Toate celelalte cazuri de utilizare abuzivă a informației confidențiale pe piața de capital a SUA reclamă, drept element obligatoriu, evaluarea laturii subiective a faptelor comise. Astfel, în vederea apariției răspunderii pentru încălcarea secțiunii 10 (b) și a Regulii 10b-5, este necesar ca participantul pe piață să fi acționat „cu intenția de a înșela, manipula sau de a comite o fraudă”²³.

administratorii întreprinderii și deținătorii cotelor de cel puțin 10% din capitalul social al întreprinderii. Anumite operațiuni ale acestora sunt exceptate de la aplicarea acestei norme.

²¹ 17 CFR 240.14e-3. [On-line]: <https://www.law.cornell.edu/cfr/text/17/240.14e-3> (Vizitat la: 03.02.2016).

²² United States v. O'Hagan, 521 U.S. 642 (1997).

²³ Ernst & Ernst v. Hochfelder, 425 U.S. 185 (1976).

Această cerință derivă din speța Ernst & Ernst v. Hochfelder, soluționată de Curtea Supremă de Justiție a SUA în 1976. În acel caz, clienții unei societăți de brokeri au efectuat pe parcursul a mai bine de 20 de ani investiții într-o schemă financiară frauduloasă, creată și menținută de această societate de brokeri. Când nu și-au putut recupera banii investiți și au aflat despre caracterul ilegal al schemei la care au participat, investitorii au acționat în judecată auditorii societarii de brokeri, pretinzând că prin auditarea neglijență a activității societății aceștia au contribuit la funcționarea schemei, încălcând astfel Secțiunea 10b și Regula 10b-5.

În absența unor prevederi explicite privind forma vinovăției necesară în vederea atragerii răspunderii pentru încălcarea acestor norme, Curtea Supremă a recurs la interpretarea istorică și contextuală a textelor legale. Curtea a reținut că prin Secțiunea 10b legiuitorul american a urmărit instituirea unei prohibiții „reziduale”, destinată să sancționeze practicile manipulatorii și dolosive, care nu au fost interzise expres de alte prevederi ale Legii Burselor de Valori. În același timp, Curtea a constatat că acele norme ale Legii, care instituie răspunderea civilă pentru acțiuni comise din neglijență, conțin și anumite restricții menite a conferi eventualilor pârți garanții procedurale (termene de prescripție restrânse, exigențe suplimentare privind costurile și taxele aplicabile acestor categorii de litigii). Prin comparație, instanța a notat că Secțiunea 10b nu prevede nicio garanție procedurală similară. Reieșind din acestea și având în vedere caracterul generic și „atocuprinzător” al prevederilor Secțiunii 10b, Curtea a opinat că o interpretare extensivă a acestor dispoziții legale în vederea includerii și a faptelor comise din neglijență va conduce la eludarea de către potențialii reclamanți a prevederilor restrictive și a exigențelor procedurale sporite conținute în celelalte secțiuni ale Legii, care vizează expres răspunderea pentru neglijență²⁴.

În concluzie, instanța a statuat că neglijența, ca formă a vinovăției, nu este suficientă pentru a atrage răspunderea în temeiul Secțiunii 10b din Legea Burselor de Valori și a Regulii 10b-5 emise de Comisie întru aplicarea Secțiunii 10b. În același timp, instanța a evitat să se pronunțe pe marginea incidenței prevederilor Secțiunii 10b asupra faptelor săvârșite cu temeritate

²⁴ Id., 425 U.S., p. 209-212.

(„recklessness”)²⁵, admitând doar că aceasta este considerată o modalitate a intenției în anumite ramuri ale dreptului, în scopul stabilirii răspunderii juridice²⁶.

După Hochfelder, Curtea Supremă de Justiție a SUA a examinat încă cel puțin 2 cazuri în care a avut ocazia a se pronunța explicit pe marginea suficienței temerității, ca formă a vinovăției, pentru atragerea răspunderii în temeiul Secțiunii 10b, însă a evitat să o facă²⁷. În pofida acestui fapt, jurisprudența instanțelor inferioare post – Hochfelder denotă faptul că acestea au recunoscut în unanimitate temeritatea drept standard minim al vinovăției în cazurile ce vizează răspunderea pentru încălcarea Secțiunii 10b²⁸. O asemenea unanimitate pare întemeiată, având în vedere următoarele considerente.

Primo, în common law, a fost dintotdeauna recunoscută drept o formă a vinovăției suficientă în vederea atragerii răspunderii pentru comiterea

de fraude²⁹. Secțiunea 10b, avându-si originea în complexul de reglementări ale common-law privind fraudă, a fost adoptată cu scopul de a conferi garanții suplimentare investitorilor pe piața de capital împotriva eventualelor fraude³⁰. Prin urmare, o eventuală interpretare a textului Secțiunii 10b în sensul impunerii răspunderii doar pentru faptele comise cu intenție, conduce la ipoteza inacceptabilă conform căreia legiuitorul american a instituit standarde mai înalte ale răspunderii pentru fraudele pe piața de capital, decât cele aplicabile pentru fraude, per general, în sistemul common-law.

Secundo, prin Legea privind reforma în litigiile civile privind valorile mobiliare (Private Securities Litigation Reform Act, în continuare – PSLRA) aprobată în 1995 de Congresul SUA a fost instituită răspunderea proporțională pentru încălcarea neintenționată a Secțiunii 10b (prin comparație cu regula răspunderii solidare nelimitate pentru încălcarea Secțiunii 10b comisă cu intenție), fapt care atestă recunoașterea implicată de către legiuitor și a altor forme de vinovăție, pe lângă intenție, drept temei al răspunderii pentru încălcarea Secțiunii 10b³¹.

b. Temeritatea – formă a vinovăției în litigiile ce vizează încălcarea Secțiunii 10b.

Definirea conceptului de „temeritate” și delimitarea acestuia de alte forme ale vinovăției în vederea determinării răspunderii pentru încălcarea Secțiunii 10b este un exercițiu dificil pentru instanțele de judecată, având în vedere absența unor prevederi normative exprese în acest sens. Definiții ale temerității au fost oferite de diferite ediții ale unei dintre cele mai influente culegeri juridice americane – Restatements of the Law, însă aceste definiții au fost circumscrise

²⁵ În domeniul dreptului penal, autorii din Republica Moldova și cei din România au propus termenul „temeritate” drept echivalent al termenului anglo-american „recklessness”, în deplina înțelegere a faptului ca cel din urma concept se plasează la granița dintre intenție și culpa, cuprinzând procese psihice caracteristice atât intenției indirecte, dar și ale culpei cu previziune. A se vedea, spre ex., Simionescu Elena-Georgiana. Intenția, forma de vinovăție în legislația penală română și străină. În: Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu. Seria Științe Juridice. 2012, nr. 3. [On-line]: http://www.utgjiu.ro/revista/jur/pdf/2012-3/7_ELENA_GIORGIANA_SIMIONESCU.pdf (Vizitat la: 03.02.2016); Mariș Al. Aspecte de apreciere asupra elementului subiectiv al infracțiunii în reglementările și viziunile dreptului penal comparat. În: Revista de științe penale. 2007, p. 74. [On-line]: http://irp.md/uploads/files/2014-04/1397207061_revista-de-stiinte-penale-iii.pdf (Vizitat la: 03.02.2016).

²⁶ Ernst & Ernst v. Hochfelder, Nota de subsol 12.

²⁷ Matrixx Initiatives, Inc. v. Siracusano, 131 S. Ct. 1309, 1323–24 (2011) – în acest caz Curtea a preluat tacit standardul de „temeritate intenționată” aplicat de instanța inferioară într-un caz ce viza încălcarea Secțiunii 10b; Tellabs, Inc. v. Makor Issues & Rights, Ltd., 551 U.S. 308, 319 n.3 (2007). Curtea a remarcat, ca în litigiile care vizau încălcări ale Secțiunii 10b, instanțele de apel au oferit diferite noțiuni ale temerității, statuând, însă, ca suficiența temerității drept al standard al răspunderii în temeiul Secțiunii 10b nu constituie obiect al litigiului respectiv.

²⁸ Scienter Pleading and Rule 10b-5: Empirical Analysis and Behavioral Implications, Dain C. Donelson, Robert A. Prentice, Case Western Reserve. In: Law Review. Winter. 2012, Volume 63, Issue 2, p. 476. [On-line]: <http://law.case.edu/journals/LawReview/Documents/63CaseWResLRev2.4.Article.DonelsonPrentice.pdf> (Vizitat la: 03.02.2016).

²⁹ A se vedea, spre exemplu, Tal S. Benschar & Milton Springut. Does Reckless Indifference Suffice for a Cancellation Proceeding Predicated on Fraud? 14 J. MARSHALL REV. INTELL. PROP. L. 50 (2014), p. 53. [On-line]:

<http://repository.jmls.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1344&context=ripl> (Vizitat la: 03.02.2016).

³⁰ A se vedea, spre exemplu, SEC v. Capital Gains Research Bureau, Inc., 375 U.S. 180, 186 (1963). Aici, Curtea Supremă a SUA a reținut ca unul dintre scopurile fundamentale ale reglementărilor adoptate la nivel federal în domeniul valorilor mobiliare a fost eliminarea regulii „caveat emptor” din regimul juridic al fraudei în common law, intru atingerea unor standarde înalte ale eticii de afaceri în domeniul pieței de capital.

³¹ Mai exact – temeritatea, având în vedere speța Hochfelder care exclude neglijența.

unor contexte specifice (siguranța persoanelor³²; răspunderea pentru dauna morală și fizică³³) și, în plus, reflectau viziunile jurisprudențiale și doctrinare predominante la acel moment - viziuni, care au suportat anumite modificări în timp. Astfel, spre exemplu, definiția de „temeritate” din Restatement (Second) of Torts (1965) a fost criticată de unii autori, pe motiv că ar nimeri în „capcana spectrului de culpabilitate, plasată undeva între neglijență și intenție”³⁴. Un asemenea spectru, care sugerează că variate forme ale vinovăției diferă numai prin gradul de intensitate (o diferență cantitativă) nu a fost agreat nici de cercetătorii în domeniu și nici de instanțele de judecată, care au statuat constant că diferența dintre acestea este una de substanță³⁵.

O mare parte din dificultate este condiționată și de limbajul oarecum confuz al Curtii Supreme în Hochfelder. Respingînd expres neglijența ca temei al răspunderii, Curtea nu a decis dacă orice altă formă a vinovăției, cu excepția „greșelii inocente” este suficientă pentru a constitui un asemenea temei. În același timp, exigența privind dovada unei conduite intenționate, înaintată de Curte în vederea constatării răspunderii pentru încălcarea Secțiunii 10b a condus la concluzia că „o formă a stării psihice apropiată de intenție este necesară pentru a susține o acțiune în temeiul Regulii 10b-5” (și, implicit, a Secțiunii 10b - n.a.)³⁶.

În încercarea de a soluționa ambiguitățile din Hochfelder, în anii '70 ai secolului XX instanțele de judecată au înaintat două categorii generice de definiții ale temerității. Astfel, unele instanțe au statuat că un pârât acționează cu temeritate atunci când acesta ar fi trebuit să știe că conduita sa era

frauduloasă³⁷. Alte instanțe au opinat că temeritatea presupune că pârâtul trebuia să cunoască riscurile la care au fost expuși reclamanții ca urmare a conduitei sale³⁸.

Cu toate că o asemenea distincție pare a fi doar semantică, mulți cercetători au opinat că prima definiție este, în esență, o definiție a neglijenței, care a fost respinsă de Hochfelder ca standard al răspunderii pentru încălcarea Secțiunii 10b și a Regulii 10b-5. Cea de-a doua definiție este echivalată conduitei dolosive intenționate sau conștiente, solicitate de Hochfelder și a fost preluată și dezvoltată de Curtea de Apel a celei de-a șaptea circumscripții în cazul Sundstrand Corp. v. Sun Chemical Corp., soluționat în 1977³⁹. Aici, instanța a articulat una dintre cele mai explicite și frecvent citate definiții ale temerității în contextul Secțiunii 10b, preluată de o mare parte a instanțelor de judecată și în prezent. Instanța a definit conduita temerară drept o „omisiune ...care denotă mai mult decît neglijență simplă sau chiar neglijență impardonabilă, care atestă o îndepărtare extremă de la standardele obișnuite ale atenției și care comportă un risc de a induce în eroare investitorii sau vânzătorii, risc care fie îi este cunoscut pârâtului, fie este atât de evident, încât pârâtul trebuia să fie conștient de acest risc.”⁴⁰. Curtea a explicat, în continuare, că o asemenea definiție constituie un echivalent funcțional al intenției, deoarece „raportează conduita subiectului la un standard extern, fapt care, în circumstanțele unui caz concret conduce la concluzia că persoana care acționează cu temeritate trebuie să își asume riscurile derivate din omisiunile pe care le-a admis”⁴¹.

Inconsistențele în definirea „temerității” în contextul soluționării disputelor privind încălcările prevederilor Secțiunii 10b au fost sporite și de Legea privind reforma în litigiile civile privind valorile mobiliare (Private

³² Restatement (Second) of Torts (1965).

³³ Restatement (Third) of Torts: Liability for Physical and Emotional Harm (2010).

³⁴ Olazabal Ann Morales. Defining recklessness: a doctrinal approach to deterrence of secondary market securities fraud. p. 1445.

³⁵ A se vedea, spre ex., Greebel v. FTP Software, Inc., 194 F.3d 185, 199 (1st Cir. 1999) (care descrie diferența dintre temeritate și neglijența drept una de substanță, și nu de intensitate); Reiger v. Price Waterhouse Coopers LLP, 117 F. Supp. 2d 1003, 1014 (S.D. Cal. 2000) (unde instanța a opinat ca „...Nici un nivel al neglijenței nu este suficient pentru a fi echivalat intenției”).

³⁶ Jeanne P. Bolger. Recklessness and the Rule 10b-5 Scianter Standard after Hochfelder, 49 Fordham L. Rev. 817 (1981), p.820. [On-line]: <http://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol49/iss5/7> (Vizitat la: 03.03.2016).

³⁷ SEC v. Coven, 581 F.2d 1020, 1028 (2d Cir. 1978), cert. denied, 440 U.S. 950 (1979); Lanza v. Drexel & Co., 479 F.2d 1277, 1306 (2d Cir. 1973); Stern v. American Bankshares Corp., 429 F. Supp. 818, 826 (E.D. Wis. 1977).

³⁸ McLean v. Alexander, 599 F.2d 1190, 1198 (3d Cir. 1979); Mansbach v. Prescott, Ball & Turben, 598 F.2d 1017, 1025 (6th Cir. 1979); Sanders v. John Nuveen & Co., 554 F.2d 790, 793 (7th Cir. 1977).

³⁹ Sundstrand Corp. v. Sun Chem. Corp., 553 F.2d 1033, 1045 (7th Cir. 1977).

⁴⁰ Id.

⁴¹ Id.

Securities Litigation Reform Act, în continuare - PSLRA), adoptată în 1995. În linii mari, această lege a avut drept obiectiv contracararea practicilor abuzive de intentare a litigiilor în domeniul valorilor mobiliare cu scopul exclusiv de a hărțui financiar societățile comerciale.

PSLRA a introdus modificări majore în Legea valorilor mobiliare și în Legea burselor de valori „în vederea atingerii unui echilibru optimal între asigurarea protecției investitorilor împotriva fraudei și prevenirea creșterii costurilor capitalului, rezultante din infamele litigii – fulger.”⁴². Acestea din urmă sunt procese colective intentate cu rea-credință de către acționari ai societăților comerciale exclusiv în speranța obținerii unor profituri financiare din încheierea tranzacțiilor de împăcare cu pârâții⁴³.

PSLRA a instituit rigori procedurale sporite pentru intentarea acțiunilor pe marginea unor încălcări ale legislației în domeniul pieței de capital. Una dintre prevederile importante ale acestei legi a fost impunerea unor cerințe înalte privind argumentarea vinovăției pârâtului la etapa depunerii cererii de chemare în judecată. Astfel, cererea reclamantului trebuie să invoce fapte/argumente care denotă cu o probabilitate înaltă că pretensele încălcări au fost săvârșite de către pârât cu vinovăție⁴⁴. Până la adoptarea

acestei legi, erau aplicabile Regulile Federale ale Procedurii Civile, care prevedeau că la etapa intentării acțiunii era suficientă declarația reclamantului privind vinovăția pârâtului (în vederea aprecierii laturii subiective a faptei comise de ultimul)⁴⁵.

În viziunea unor instanțe de judecată (spre exemplu, instanțele celui de-a noua circumscripții), PSLRA a avut un dublu efect, modificând atât standardele procedurale aplicabile litigiilor privind unele încălcări în domeniul pieței de capital, cât și normele de drept material, în particular în ce privește latura subiectivă a faptelor ce constituie asemenea încălcări. Astfel, în *In re Silicon Graphics, Inc.*⁴⁶, printr-un exercițiu de interpretare istorică și textuală a PSLRA, instanța a opinat că prin această reglementare legiuitorul a urmărit obiectivul de a impune exigențe de procedură și de substanță mai înalte, decât cele aplicate de instanțele de judecată până la adoptarea acestei legi. În considerarea acestui obiectiv, instanța a constatat că pentru încălcări ale Secțiunii 10b standardul minim al vinovăției îl constituie „temeritatea intenționată”, adică o temeritate „de o asemenea gravitate, încât sugerează intenție adevărată”⁴⁷.

În ce privește exigențele procedurale, instanța a constatat că, urmare a PSLRA, la etapa depunerii acțiunii în instanța de judecată, alegațiile privind existența motivului și posibilității comiterii încălcărilor nu mai sunt suficiente pentru a purcede la examinarea în fond. Situată la polul opus este interpretarea PSLRA

care, cu puțin noroc, ar putea identifica și probe în susținerea acțiunii principale.

⁴⁵ Federal Rules of Civil Procedure, cu modificări până la 01.12.2014 [On-line]: <https://www.law.cornell.edu/rules/frcp> (Vizitat la: 03.03.2016). Instanțele celei de-a doua circumscripții au interpretat restrictiv această normă, apreciind că pentru a purcede la etapa examinării în fond a cererii, aceasta din urmă trebuia să denote cu o probabilitate înaltă elementele laturii subiective ale pretensei încălcări. Printr-o jurisprudență constantă, instanțele acestei circumscripții au statuat că cerința privind „probabilitatea înaltă” era satisfăcută atunci, când reclamantul își întemeia cererea pe argumente care a) relevau că pârâtul a avut motiv și posibilitate de a săvârși încălcările pretense (așa-zisul „test al motivului și posibilității”), sau b) constituiau probe circumstanțiale ale conduitei conștiente sau temerare a pârâtului.

⁴⁶ *In re Silicon Graphics, Inc. Sec. Litig.*, 183 F.3d 970 (9th Circuit 1999).

⁴⁷ *Id.*, 979.

⁴² Michael B. Dunn, Note, Pleading Scierter After the Private Securities Litigation Reform Act: Or, a Textualist Revenge, *Cornell L. Rev.* 193 (Nov. 1998).

⁴³ *Id.* A se vedea și *Black's Law Dictionary* 1423 (6th edition 1990). În cazul marilor societăți comerciale, care sunt de obicei ținta acestor reclamanți, un proces colectiv de durată, chiar și dacă nu are prea multe sorți de izbândă, are un impact negativ asupra imaginii pârâților, din cauza rezonanței sociale. Acest factor determină pârâții să prefere de cele mai dese ori soluționarea rapidă a litigiului (indiferent de temeinicia acestuia și de șansele de câștig) prin încheierea tranzacțiilor de împăcare.

⁴⁴ 15 USC section 78u-4(b)(2). Un asemenea standard, mai riguros decât cele aplicat în alte circumscripții, era utilizat de instanțele din cea de-a doua circumscripție încă până la adoptarea PSLRA. Înaintarea unor cerințe suplimentare la etapa depunerii acțiunii în instanțele din această circumscripție a fost condiționată de faptul, că în competența acestor instanțe era cea mai mare parte a acțiunilor ce vizau încălcări ale Secțiunii 10b, având în vedere localizarea unei părți semnificative din activitatea desfășurată pe piața de capital a SUA pe Wall Street, în New York. Bugetele mari ale participanților profesioniști pe piața de capital încurajau potențialii reclamanți să intenteze acțiuni în judecată fără temeii, în speranța că, odată ajunși în etapa examinării în fond a cauzei, vor putea beneficia de dispozițiile normelor procedurale care le permiteau solicitarea oricăror informații și materiale de la pârți, printre

susținută de instanțele celei de-a doua și a treia circumscripții, care au opinat că, în litigiile pe marginea încălcărilor Secțiunii 10b, această lege nu a modificat standardele substanțiale ale vinovăției – intenția și temeritatea, cea din urmă fiind definită conform noțiunii din Sundstrand⁴⁸. Cu referire la aspectele de procedură, instanțele din aceste circumscripții au continuat să aplice standardul de până la PSLRA privind probabilitatea înaltă a săvârșirii încălcărilor de către pârât cu vinovăție (testul „motivului și posibilității” sau „probele circumstanțiale”). Instanțele din celelalte circumscripții au achiesat, în principiu, la standardul de drept material al „conduitei conștiente sau temerare” aplicat în circumscripțiile doi și trei, însă în aspecte de procedură au urmat modelul instanțelor din circumscripția a noua.

c. Vinovăția în cazurile penale.

Chiar dacă aspectele de drept penal exced obiectul prezentului studiu, în vederea asigurării unei abordări holistice a fenomenului supus cercetării se impun unele precizări în ce privește condițiile incidentei răspunderii penale pentru utilizarea abuzivă a informației confidențiale pe piața de capital în SUA.

Secțiunea 32 (a) din Legea Burselor de Valori stabilește caracterul infracțional al încălcărilor intenționate a unor prevederi din această lege și ale actelor normative emise în aplicarea acestor prevederi (incluzând încălcările Secțiunii 10b și ale regulilor Comisiei emise în temeiul acesteia)⁴⁹. În același timp, aceeași normă prevede că nicio persoană nu poate fi supusă privațiunii de libertate pentru comiterea acestor încălcări, dacă persoana demonstrează că nu a cunoscut prevederile legii sau ale actelor normative pe care le-a încălcat.

În 1932, cu un an până la adoptarea Legii Burselor de Valori, Curtea Supremă a SUA s-a pronunțat asupra semnificației termenului „intenție” într-o speță de drept penal – Statele Unite ale Americii v. *Murdock*⁵⁰ - unde a statuat că, în contextul dreptului penal, acest concept denotă, de regulă o acțiune comisă cu un scop rău sau cu o intenție malefică (*mens rea*), și nu doar o

acțiune care a fost săvârșită în mod voluntar, deliberat⁵¹.

Unii comentatori au opinat că anume această semnificație, derivată din *Murdock*, i-a fost conferită conceptului de intenție de către autorii Secțiunii 32 (a) din Legea Burselor de Valori și, prin urmare, această semnificație urmează a fi avută în vedere în examinarea cazurilor penale intentate în temeiul acestei norme de lege⁵². O interpretare similară a fost oferită și de un comentator influent al Legii, William B. Herlands, care a opinat că „intenția” din Secțiunea 32 (a) semnifică pe lângă caracterul voluntar, deliberat al acțiunii săvârșite/omisiunii admise și intenția rea (*evil intent*) a făptuitorului.

În același timp, instanțele de judecată din diferite circumscripții au oferit interpretări neuniforme ale termenului de „intenție” ca formă a vinovăției în cazurile penale, calificând în mod diferit conduite similare. Astfel, spre exemplu, în speța *Statele Unite ale Americii v. Peltz*⁵³, instanța a stabilit că pentru a susține un caz penal în temeiul Secțiunii 32 a), acuzarea urmează să demonstreze că inculpatul a comis încălcarea respectivă conștient fiind de faptul că săvârșește o acțiune reprobabilă. Pe de altă parte, în speța *Statele Unite ale Americii v. Schwartz*⁵⁴, aceeași instanță a susținut că răspunderea penală în temeiul Secțiunii 32a) intervine atunci când inculpatul a comis încălcarea respectivă în mod intenționat, iar conștientizarea de către acesta din urmă a caracterului reprobabil al faptei sale nu este o condiție indispensabilă a acțiunii penale.

Această interpelare neuniformă a fost întreruptă în 1998, când Curtea Supremă a Statelor Unite s-a pronunțat pe marginea unui caz de utilizare abuzivă a informațiilor confidențiale pe piața de capital și a confirmat că pentru a califica drept infracțiune o încălcare a legilor federale în domeniul pieței de capital nu este suficientă comiterea/admiterea conștientă a unei acțiuni/inacțiuni interzise; o condiție

⁴⁸ A se vedea textul pertinent notelor de subsol 39-41, supra.

⁴⁹ 15 US Code § 78 ff. [On-line]: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/15/78ff> (Vizitat la: 03.03.2016).

⁵⁰ U.S. v. *Murdock*, 290 U.S. (1933).

⁵¹ „an act ... done with a bad purpose ... or evil intent”.

⁵² Brian J. Carr. *Culpable Intent Required For All Criminal Insider Trading Convictions After United States v O'Hagan*, 40 B.C.L. Rev. 1187 (1999). [On-line]: <http://lawdigitalcommons.bc.edu/bclr/vol40/iss5/3> (Vizitat la: 03.03.2016).

⁵³ *United States v. Peltz*, 433 F.2d 48 (2d cir. 1970).

⁵⁴ *United States v. Schwartz*, 464 F.2d 499 (2d Cir. 1972).

indispensabilă în aceste cazuri este intenția culpabilă, sau scopul malefic (*mens rea*)⁵⁵.

Curtea Supremă nu a răspuns, însă, la întrebarea dacă cerința privind existența intenției culpabile este satisfăcută de proba conștientizării de către inculpat a caracterului reprobabil a faptei comise, sau este necesară demonstrarea unei intenții speciale a acestuia de a comite încălcarea concretă a normei de drept. O asemenea intenție specială de încălcare a legii concrete (sau „ilegalitate conștientă”) este recunoscută și aplicată în SUA în cazurile penale ce vizează, inter alia, unele infracțiuni din domeniile fiscal, cel al prevenirii și combaterii spălării banilor, asigurări medicale, export de armament.

Astfel, în anumite domenii, care beneficiază de reglementări sofisticate și complexe, iar conduita interzisă prin aceste reglementări nu este un *malum per se*, ci mai curând un *malum prohibitum*, instanțele de judecată au refuzat să aplice extensiv maxima „*nemo censetur ignorare legem*”. Dimpotrivă, în aceste cazuri instanțele de judecată au creat o derogare de la această regulă și au impus un standard ridicat pentru incidența răspunderii penale, condiționând-o de existența unui scop special al inculpatului de a comite încălcarea particulară de lege (și implicit, condiționând-o de cunoașterea de către inculpat a normei încălcate)⁵⁶.

O argumentare similară în cazurile penale derivate din Secțiunea 32 a) nu pare a fi plauzibilă, având în vedere prevederea din această normă care stabilește că nicio persoană nu poate fi supusă privațiunii de libertate pentru comiterea încălcărilor..., dacă persoana demonstrează că nu a cunoscut prevederile legii sau ale actelor normative pe care le-a încălcat. Prin urmare, în domeniul încălcărilor pe piața de

capital, necunoașterea normei încălcate pare a exonera persoana responsabilă doar de sancțiunea privațiunii de libertate, și nu poate constitui drept un argument în favoarea inexistenței vinovăției persoanei vizate.

În concluzie, constatăm că latura subiectivă a componentei de infracțiune ce vizează utilizarea abuzivă a informației confidențiale pe piața de capital presupune, obligatoriu, intenția subiectului („*willfulness*”), iar aceasta din urmă a fost interpretată de către instanțele de judecată drept „săvârșirea intenționată a unei acțiuni, despre caracterul reprobabil al căreia subiectul este conștient”⁵⁷. În pofida unui standard mai înalt al vinovăției în cazurile penale, diferențele dintre vinovăția necesară pentru a întemeia acțiunea civilă și vinovăția în cazurile penale dispar odată cu punerea în aplicare a textelor legale, în particular în partea ce vizează probarea vinovăției⁵⁸. Absența, de facto, a unei diferențe de regim juridic dintre acțiunile civile (depuse de Comisie) și acțiunile penale conduce la urmărirea penală selectivă, discreționară, dispusă doar cu referire la unele cazuri care sunt mai proeminente, se află în vizorul opiniei publice datorită magnitudinii fraudei comise, a profiturilor obținute sau a pierderilor evitate grație utilizării abuzive de informații confidențiale de către făptuitori, caracterul repetat al încălcărilor comise, chiar dacă acestea nu sunt elemente inerente ale acestei componente de infracțiune⁵⁹.

d) Posesie versus utilizare a informațiilor confidențiale.

Un subiect care prezintă importanță deosebită în contextul analizei laturii subiective a faptelor de utilizare abuzivă a informației confidențiale pe piața de capital îl reprezintă corelația dintre informația confidențială deținută de făptuitor și faptele acestuia. În absența unor reglementări explicite în acest sens în textul Secțiunii 10b și a

⁵⁵ *United States v. O'Hagan*, 521 U.S. 642 (1997).

⁵⁶ În *Ratzlaf v. United States* (1994) și în *Cheek v. United States* (1991). Curtea Supremă a statuat că încălcările admise de către inculpați vizau niște domenii complexe și tehnice, impunând niște obligații speciale, a căror extindere și conținut precis era dificil a fi identificat de către un cetățean ordinar. În plus, aceste încălcări nu reprezentau niște fapte reprobabile pe față, ci au fost calificate drept infracțiuni numai în virtutea deciziei statului de a le califica ca atare. În acest context, pentru a evita condamnarea penală a persoanelor care nu erau conștiente de faptul că conduita acestora constituia o acțiune / inacțiune reprobabilă, soluția considerată potrivită de instanță a fost stabilirea unui standard ridicat al vinovăției în aceste cazuri, fiind obligatorie proba cunoașterii de către inculpați a normei pretinse a fi încălcate.

⁵⁷ *United States v. Tarallo*, 380 F.3d 1174, 1188 (9th Cir. 2004).

⁵⁸ Având în vedere faptul că latura subiectivă este probată, de regulă, prin probe indirecte, de cele mai dese ori aceleași probe sunt suficiente pentru a proba vinovăția atât într-o acțiune civilă, cât și într-o acțiune penală, conducând, pe cale de consecință, la estomparea sau chiar dizolvarea diferențelor dintre infracțiuni și încălcări administrative/delictive.

⁵⁹ A se vedea, spre exemplu, [On-line]: <http://www.forbes.com/sites/walterpavlo/2013/10/24/insider-trading-civil-or-criminal/> (Vizitat la: 01.03.2016).

Regulii 10b-5, dezbaterile s-au focusat asupra soluționării următoarei întrebări: efectuarea tranzacțiilor pe piața de capital de către un subiect care posedă informații confidențiale este suficientă pentru a induce răspunderea juridică a acestuia, sau este necesară probarea utilizării efective a acestor informații în derularea tranzacțiilor (altfel spus, probarea desfășurării tranzacțiilor în temeiul acestor informații)? Aceste dezbateri au fost denumite, generic, „posesie versus utilizare” și rămân în continuare actuale și importante în dezvoltarea regimului juridic al fenomenului ce reprezintă obiectul prezentului articol.

În continuare vom examina soluțiile jurisprudențiale ale acestei controverse și opțiunea Comisiei în reglementarea acestui subiect. În 1964, în cazul de referință pentru fenomenul ce constituie obiectul prezentei cercetări, Comisia v. Texas Gulf Sulphur⁶⁰, Curtea de apel a celei de-a doua circumscripții a statuat maxima devenită ulterior celebră - „dezvăluie (informația) sau abține-te (de la tranzacționare)”. Chiar dacă nu s-a pronunțat în mod direct asupra standardului aplicabil pentru incidența răspunderii pentru încălcarea Secțiunii 10b și a Regulii 10b-5 – posesie sau utilizare a informației confidențiale - o interpretare literală a acestui dicton conduce la concluzia că orice tranzacționare a valorilor mobiliare de către un subiect care posedă informații confidențiale reprezintă o încălcare a reglementărilor pertinente, independent de utilizarea propriu-zisă a informațiilor confidențiale de către făptuitor.

În anii 90 ai secolului trecut, dezbaterile în acest domeniu au fost reanimate, când trei instanțe de apel ale diferitor circumscripții din SUA s-au confruntat cu sarcina dificilă de a veni cu soluții în această polemică binară. Astfel, în 1993, Curtea de apel a celei de-a doua circumscripții a examinat un caz penal, Statele Unite v. Teicher⁶¹, în care inculpații au invocat lipsa unei legături de cauzalitate dintre tranzacțiile realizate de aceștia și informația confidențială pe care o dețineau. Instanța a opinat că o asemenea legătură de cauzalitate este

irelevantă, statuând ca „posesia conștientă” de informații confidențiale de către inculpați, în perioada de timp în care aceștia au realizat operațiunile de vânzare – cumpărare a valorilor mobiliare, este suficientă pentru a susține o sentință de condamnare.

În validarea standardului „posesiei conștiente” curtea a achiesat la opinia promovată în mod consistent de către Comisie, justificându-și alegerea prin următoarele raționamente. În primul rând, instanța a dat o interpretare „flexibilă” textului legal pertinent, în speță Secțiunea 10b, care prevede, în linii mari, că utilizarea oricărui practici manipulatorii sau dolosive în legătură cu vânzarea sau cumpărarea valorilor mobiliare este ilegală. Curtea a afirmat, că formula laxă „în legătură cu” permite sancționarea fraudelor a căror conexiune cu tranzacțiile pe piața de capital este foarte îndepărtată și nu reclamă dovada desfășurării tranzacțiilor de vânzare – cumpărare a valorilor mobiliare în temeiul informațiilor confidențiale deținute de făptuitor. În al doilea rând, instanța a opinat că informația confidențială aflată în posesia unei persoane va fi, inevitabil, utilizată, determinând posesorul să realizeze o operațiune de vânzare-cumpărare, sau să modifice condițiile unei asemenea operațiuni planificate anterior (până la intrarea în posesia informației respective), fie determinându-l să se abțină de la orice tranzacții – în orice caz, însă, fundamentând acțiunile ulterioare ale acestuia. Asta deoarece, în viziunea metaforică a curții, spre deosebire de o armă încărcată, care este pregătită de acțiune, dar nu va fi în mod necesar utilizată, informația de importanță semnificativă nu poate fi stocată în creierul uman fără niciun impact asupra acestuia.

Important, însă, după cum a recunoscut și curtea, determinarea criteriului corect al răspunderii – posesia sau utilizarea, este lipsită de relevanță în circumstanțele concrete ale cazului, deoarece acestea denotă cu certitudine că inculpații nu doar au posedat informația confidențială, ci au și făcut uz de ea în operațiunile desfășurate pe piața de capital. Anume acest ultim factor – utilizarea efectivă de către inculpații din Teicher a informațiilor confidențiale – a diminuat semnificativ importanța și relevanța argumentelor aduse de curte în susținerea posesiei ca element al răspunderii pentru încălcări ale Secțiunii 10b.

⁶⁰ SEC v. Texas Gulf Sulphur Co, 401 F.2d 833 (2d Cir. 1968).

⁶¹ United States v. Teicher, 987 F.2d 112 (2d Cir. 1993). Soluția din Teicher a fost preluată de aceeași instanță și în United States v. Jeffrey ROYER and Amr I Elgindy 549 F.3d 886 (2d Cir. 2008).

Cinci ani mai târziu, în 1998, într-o acțiune civilă înaintată de către Comisie – Comisia v. Adler⁶² - Curtea de Apel a celei de-a 11-a circumscripții a ajuns la o concluzie opusă celei din Teicher, și a stabilit că răspunderea pentru încălcarea Secțiunii 10b și a Regulii 10b-5 intervine numai dacă persoana care a efectuat tranzacțiile cu valori mobiliare a utilizat efectiv informația confidențială de care dispunea. În sprijinul concluziei sale instanța a realizat o analiză a cazurilor pertinente soluționate de Curtea Supremă de Justiție a Statelor Unite, care, deși nu s-a pronunțat niciodată în mod direct pe marginea acestei controversă, aparent a promovat prin deciziile sale standardul de utilizare a informației confidențiale.⁶³ Recunoscând dificultățile de probare pe care le comportă un asemenea standard, curtea a opinat că simpla posesie a informației confidențiale de către o persoană care a realizat tranzacții pe piața de capital poate opera drept o prezumție de utilizare a acesteia în cadrul tranzacțiilor respective, facilitând sarcina probatorie a Comisiei. În același timp, această prezumție poate fi combătută de către pârât prin probe care vor infirma utilizarea efectivă de către acesta a informațiilor deținute în procesul de tranzacționare a valorilor mobiliare. În același timp, instanța și-a manifestat nedumerirea privind absența vreunor reglementări explicite ale acestui subiect, care ar soluționa respectiva controversă, adoptate de către Comisie, chiar dacă aceasta din urmă deține un mandat atotcuprinzător în acest sens. În același an, Curtea de apel al celui de-al 9-a circumscripții a soluționat cel de-al treilea caz de referință – Statele Unite v. Smith⁶⁴. Aici instanța a aderat la standardul mai riguros al utilizării informației confidențiale, articulat în speța Adler, manifestându-și îngrijorarea că standardul promovat de către Comisie – „deținerea conștientă” - va transforma răspunderea juridică pentru încălcări ale Secțiunii 10b în una strictă, extinzând-o mult peste domeniul de aplicare a

acestei Secțiuni care, în mod tradițional și uzual, îl constituie fraudele pe piața de capital (prezumând prin fraude deliberate, intenționate săvârșite cu intenția de a înșela). În același timp, aplicarea unei prezumții de utilizare a informației confidențiale în virtutea deținerii acesteia, similar prezumției din Adler, care nu deriva din lege ci reprezenta o creație judecătorească, în acest caz nu a fost posibilă, având în vedere că Smith a fost un caz penal, care, corespunzător, urma a fi soluționat în limitele rigide ale cadrului material și procedural penal.

În lumina acestei jurisprudențe neuniforme, care a impus Comisiei și Departamentului de Justiție sarcini de probațiune împovărătoare în litigiile care vizau încălcările Secțiunii 10b și ale Regulii 10b-5, Comisia a făcut uz de mandatul de reglementare deținut în virtutea Secțiunilor 3, 10b și 23 din Legea Burselor de valori, și în anul 2000 a adoptat Regula 10b5-1, care prevede că una dintre condițiile indispensabile pentru incidența răspunderii pentru utilizare abuzivă a informației confidențiale pe piața de capital o constituie „posesia conștientă” („awareness”) de către făptuitor a informației confidențiale. Astfel, Regula 10b5-1, lit. a) stabilește că Secțiunea 10 (b) și Regula 10b-5 interzic achiziția sau vânzarea valorilor mobiliare ale oricărui emitent, în temeiul informației materiale confidențiale care vizează aceste valori mobiliare sau acest emitent, cu încălcarea obligațiilor fiduciare care sunt datorate direct sau indirect emitentului acestor valori mobiliare sau acționarilor acestui emitent, sau oricărei persoane care este sursa informației confidențiale⁶⁵.

Până aici, reglementarea Comisiei pare a fi corelată jurisprudenței prevalente în acest domeniu, care reclamă demonstrarea relației directe, de cauzalitate, dintre informația confidențială și tranzacțiile presupuse a fi ilegale. Prin litera b) din aceeași regulă, însă, Comisia a definit tranzacțiile în temeiul informației confidențiale drept tranzacțiile realizate de către o persoană care era conștientă („aware”) de informația confidențială deținută. Prin această definiție, care distorsionează substanțial esența și impactul prevederii din litera a), Comisia a soluționat controversa „posesie versus utilizare”, revenind la standardul „posesiei” informației confidențiale ca temei pentru incidența răspunderii pentru încălcări ale Secțiunii 10b.

⁶² SEC v. Adler, 137 F.3d 1325 (11th Cir.1998).

⁶³ Astfel, instanța a constatat ca în Chiarella v. United States, Curtea Supremă a statuat că nu este echitabil să li se permită insiderilor să „profite” de informația confidențială deținută de aceștia - termen care sugerează utilizarea efectivă de către aceștia a informației, și nu simpla posesie a acesteia. Raționamente similare au fundamentat deciziile Curții Supreme din Dirks v. SEC și United States v. O'Hagan.

⁶⁴ United States v. Smith, 155 F.3d 1051 (9th Cir. 1998).

⁶⁵ 17 CFR 240.10b5-1.

În același timp, Comisia a stabilit și câteva excepții conturate cu precizie de la această regulă. Astfel, o achiziție sau vânzare nu se consideră a fi realizată în temeiul informației confidențiale, dacă vânzătorul/cumpărătorul demonstrează că această operațiune a fost realizată în temeiul unui contract de vânzare/cumpărare, sau a unor instrucțiuni, sau a unui plan scris (toate denumite în continuare cu termenul generic „planuri”), care au fost încheiate/întocmite până la intrarea informației confidențiale în posesia acestei persoane. În plus, pentru a nu permite eludarea normelor legale prin adoptarea unor planuri în abstracto, foarte generale, ca o asigurare pentru orice tranzacții ulterioare, planurile urmează să corespundă anumitor exigențe de precizie și detalieri - să stipuleze cu precizie cantitatea, prețul și data la care urmează a fi efectuată tranzacția (această cerință poate fi satisfăcută și prin referința la o formulă/algorithm care va fi aplicat în determinarea acestor factori).

Pe cale de consecință, constatăm că Regula 10b5-1 interzice tranzacțiile cu valori mobiliare realizate de persoane care posedau la data tranzacției informație confidențială (presumând că alte elemente ale vinovăției sunt satisfăcute - încălcarea unor obligații derivate dintr-o relație fiduciară, caracterul confidențial al informației, ș.a.), cu excepția tranzacțiilor care au avut loc în temeiul unor planuri anterioare detaliate scrise, întocmite de persoana respectivă până la căpătarea informației confidențiale. Sumarizând, dacă prohibiția generică introdusă de Comisie prin Regula 10b5-1 vizează tranzacții realizate de persoane care posedă informația confidențială, excepțiile prevăzute în aceeași normă sunt, în esență, niște excepții de neutilizare.

Aprobarea Regulii 10b5-1 a supus activitatea de reglementare a Comisiei unor critici dure, fiind invocat caracterul ilegal al acestei norme, care nu ține cont de dispozițiile explicite ale textului de lege pe care se întemeiază. S-a afirmat, că prin introducerea răspunderii pentru tranzacțiile efectuate de persoane ce posedă informația confidențială, fără a fi necesară probarea utilizării efective a acesteia, Comisia și-a depășit atribuțiile și a culpabilizat conduita care nu este interzisă de Secțiunea 10b. Această regulă anulează, în esență, vinovăția ca element al răspunderii pentru încălcarea Secțiunii 10b, transformând

răspunderea pentru asemenea încălcări în una strictă, contrar voinței legiuitorului⁶⁶.

O altă problemă majoră în acest context o reprezintă calificarea excepțiilor de neutilizare prevăzute în Regula 10b5-1 (care exonerează făptuitorul de răspundere) drept exclusive sau cu titlu exemplificativ. Textele explicative ale Comisiei care au însoțit proiectul Regulii 10b5-1 în procesul adoptării stabilesc cu fermitate caracterul exhaustiv al listei excepțiilor, invocând raționamente de certitudine și previzibilitate. În același timp, rămâne subiect de discuții dacă o persoană care, deținând informații confidențiale, a desfășurat operațiuni cu valori mobiliare, poate proba faptul că operațiunile au fost realizate fără utilizarea efectivă a acestor informații, prevalându-se de alte argumente, decât existența unor planuri scrise, prevăzute în Regula 10b5-1.

A *fortiori*, caracterul exclusiv și limitativ al listei excepțiilor de neutilizare din acest act administrativ comportă grave carențe când acestea sunt transpuse în domeniul penal. Prezumând, ipotetic, că Secțiunea 10b din Legea Burselor de Valori (care este norma de referință atât pentru cazurile penale, cât și pentru cele civile) nu prevede explicit care dintre cele două standarde de conduită - posesia sau utilizarea informației confidențiale - reprezintă element al răspunderii juridice pentru încălcarea acestei norme, atunci, aplicând principiul de interpretare strictă, neextensivă a normei penale, care presupune soluționarea eventualelor ambiguități în favoarea învinutului, răspunderea penală pentru încălcarea Secțiunii 10b trebuie să intervină doar atunci, când partea acuzării demonstrează că învinutul a făcut uz de informația confidențială deținută (și nu în cazul simplei posesii a acesteia, după cum prevede Regula 10b5-1, aplicabilă și ea cazurilor penale). Mai mult, jurisprudența americană a statuat, constant, că atunci când instanțele de judecată au dat o anumită interpretare unui text legal, autoritățile administrative nu pot modifica această

⁶⁶ Pentru o analiză a acestor critici, a se vedea Horwich Allan. The Origin, Application, Validity and Potential Misuse of Rule 10b5-1. Northwestern University School of Law. In: Law and Economics Series. No.09-37, p. 943 - 944. [On-line]: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=148381 (Vizitat la: 09.02.2016).

interpretare prin adoptarea unor reglementări diferite ca și conținut și impact⁶⁷.

Reamintim că, cel puțin în ceea ce privește condițiile răspunderii penale pentru încălcări ale Secțiunii 10b, instanțele de judecată au susținut că este necesară demonstrarea utilizării efective a informațiilor confidențiale în procesul de desfășurare a tranzacțiilor pe piața de capital de către învinuit⁶⁸. Pe de altă parte, conform jurisprudenței americane, în cazul în care aceeași normă are aplicabilitate atât în domeniul penal, cât și în cel civil, atunci principiul interpretării stricte va governa interpretarea normei în ambele domenii de aplicare, pentru a asigura uniformitate și coerență textului legal⁶⁹.

De aici desprindem concluzia, că utilizarea informației confidențiale (spre deosebire de simpla posesie), ca element al răspunderii penale pentru încălcarea Secțiunii 10b, urmează a fi recunoscută drept standard minim și în cazul răspunderii civile sau administrative pentru încălcările acestei Secțiuni. Având în vedere cele expuse supra, un număr impunător de cercetători în domeniu au pus la îndoială legalitatea Regulii 10b5-1⁷⁰.

Curtea Supremă a Statelor Unite nu s-a pronunțat pe marginea acestui subiect, însă o notă relativ recentă a acesteia sugerează că soluția instanței supreme ar putea surprinde neplăcut Comisia. Astfel, în noiembrie 2014, Curtea Supremă a SUA a respins recursul depus de Douglas Whitman pe marginea unei decizii a Curții de Apel a celei de-a doua circumscripții în cazul penal Statele Unite v. Whitman⁷¹. Inculpatul a depus cererea de recurs invocând, printre altele, că în instrucțiunile date de judecător juraților acesta a aderat la standardul „posesiei conștiente” a informațiilor confidențiale, și nu la cel mai riguros – al „utilizării efective” a acestora.

Curtea Supremă a respins cererea de recurs, însă într-o notă individuală depusă de judecătorii

⁶⁷ Bankers Trust New York Corp. v. United States, 225 F3d, 1368, 1376 (Fed. Cir. 2000).

⁶⁸ În cazurile civile și administrative, jurisprudența americană a admis și simpla posesie a informației confidențiale drept condiție a răspunderii. A se vedea textul pertinent notelor de subsol 62-64, supra.

⁶⁹ Reno v. Koray, 515 U.S. 50, 64-65 (1995); Leocal v. Ashcroft, 543 U. S. 1, 11-12, n. 8 (2004); United States v. Thompson/Center Arms Co., 504 U. S. 505, 518, n. 10 (1992).

⁷⁰ A se vedea nota de subsol 66, supra.

⁷¹ United States v. Whitman, 2014 WL 628143 (2d Cir. Feb. 19, 2014).

Scalia și Thomas, aceștia și-au expus, sumar, îngrijorarea pentru validarea de către instanțele de judecată a interpretărilor oferite de autoritățile administrative prin actele emise de acestea a conceptelor și noțiunilor conținute într-un text de lege. În particular, distincții judecătorești au subliniat că creația normelor de drept penal este apanajul legiuitorului, iar eventualele ambiguități într-o asemenea normă nu pot fi soluționate prin acte ale autorităților administrative. În continuare, aceștia au opinat că în cazul normelor legale, în temeiul cărora intervine atât răspunderea penală, cât și cea administrativă, cum este Secțiunea 10b, instanța de judecată nu trebuie să respecte discreția administrativă exercitată de Comisie prin eventuale acte de aplicare a acestui text (deoarece asemenea acte reprezintă un exemplu de exercițiu ilegal al discreției administrative – n.a.), ci să intervină cu propriile evaluări ale conceptelor vizate.

În final, constatând că cererea de recurs nu contesta legalitatea exercitării discreției administrative de către Comisie, magistrații au susținut decizia înaltei curți privind respingerea recursului, însă și-au expus cu fermitate intenția de a accepta o eventuală cerere de recurs care se va întemeia pe raționamentele expuse de aceștia în notă⁷². Ținând cont de faptul că depunerea unor asemenea note este un caz foarte rar, aceasta a fost interpretată de profesioniștii din domeniul pieței de capital a SUA drept un mesaj foarte clar că în viitorul apropiat Curtea Supremă intenționează să limiteze substanțial discreția Comisiei în reglementarea utilizării abuzive a informației confidențiale pe piața de capital.

2. Informația confidențială, de importanță materială.

Nu orice informație este suficientă pentru a califica o tranzacție efectuată de un participant pe piața de capital în temeiul acesteia drept „utilizare abuzivă a informației confidențiale” (prezumând, bineînțeles, că celelalte elemente ale încălcării sunt întrunite). Doar utilizarea abuzivă a informației ce este calificată drept „materială” și

⁷² Statement of SCALIA. J. Douglas F. Whitman v. United States on petition for writ of certiorari to the United States Court of Appeals for the Second Circuit No. 14-29 Decided November 10, 2014. [On-line]: <http://sblog.s3.amazonaws.com/wp-content/uploads/2014/11/whitman.pdf> (Vizitat la: 06.03.2016).

„confidențială”⁷³ atrage răspunderea conform Secțiunii 10b și a Regulii 10b-5.

a) Informație de importanță materială.

Unul dintre primele cazuri în care Curtea Supremă a definit conceptul de „informație materială”, în contextul exercitării de către acționari a dreptului de vot, a fost *Mills v. Electric Auto-Lite*⁷⁴. În acest caz, Curtea a stabilit că un fapt va fi calificat drept material, dacă un investitor rațional („reasonable”) îl poate considera drept suficient de important pentru a lua decizii de vot în temeiul acestuia. Ulterior, în *TSC Industries, Inc. v. Northway*⁷⁵, Curtea a substituit criteriul simplei posibilități prin „posibilitatea substanțială” și a explicat, că o informație care nu a fost dezvăluită public va fi considerată de importanță materială, dacă, în opinia unui investitor rațional, aceasta va altera substanțial totalitatea informațiilor care îi sunt accesibile.

În *Basic Inc. V. Levinson*⁷⁶, una dintre spețele de referință pentru obiectul de studiu al prezentei cercetări⁷⁷, Curtea Supremă a testat pentru prima dată aplicabilitatea standardului din *TSC Industries* în contextul Secțiunii 10b și a Regulii 10b-5 și l-a menținut nemodificat. Instanța a remarcat, că criteriile statuate în *TSC* au fost modelate cu atenție, pentru a nu admite stabilirea unui standard prea jos al „materialității” informației, care ar fi fost susceptibil de a forța participanții să dezvăluie informații triviale,

⁷³ Echivalentul în limba engleză este „material non-public information”.

⁷⁴ *Mills v. Electric Auto-Lite* 434 U.S. 1002, 98 S. Ct. 649, 54 L. Ed. 2d 499 (1977).

⁷⁵ *TSC Industries, Inc. v. Northway, Inc.*, 426 U.S. 438 (1976).

⁷⁶ *Basic Inc. v. Levinson*, 485 U.S. 224 (1988).

⁷⁷ *Basic* prezintă importanța pentru ca a conturat două elemente constitutive ale regimului juridic al utilizării abuzive a informației confidențiale pe piața de capital a SUA. Aici vorbim, în primul rând, despre stabilirea caracteristicilor informației, utilizarea căreia conduce la incidența răspunderii în temeiul Secțiunii 10b (în prezența tuturor celor altor elemente obligatorii ale răspunderii juridice). Chiar dacă a preluat definiția articulată într-o speță anterioară – *TSC Industries, Inc. v. Northway, Inc.* (a se vedea supra, nota de subsol 62), în *Basic*, Curtea a aplicat-o, pentru prima dată, în contextual încălcărilor Secțiunii 10b. În cel de-al doilea rând, *Basic* a instituit prezumția rolului determinant al faptelor manipulatorii în inducerea contrapărții în încheierea tranzacției (reliance – eng.), facilitând astfel înaintarea acțiunilor civile de către persoanele private în temeiul Secțiunii 10b.

nesemnificative pentru piață. O asemenea abundență de informații minore ar fi împiedicat procesul decizional al investitorilor, denaturând, ca efect, obiectivele urmărite prin reglementările ce vizează transparența și dezvăluirea informației pe piața de capital.

Preluând și aplicând definiția din *Basic* și *TSC* a informației materiale în litigiile ce vizau încălcări ale Secțiunii 10b, instanțele de judecată și-au manifestat reticenta în a adopta niște standarde cantitative, linii ferme de demarcare ale informațiilor materiale de cele care nu au o asemenea caracteristică, optând pentru determinarea caracterului material al informației în fiecare caz aparte, cu luarea în considerație a circumstanțelor relevante. Astfel, în cazul *Matrixx Initiatives Inc. v. Siracusano*, soluționat în anul 2011 de Curtea Supremă de Justiție a SUA, instanța a fost invitată să dea o apreciere omisiunii unei companii farmaceutice de a face publice niște studii clinice care consemnau incidența efectelor adverse ale unui produs al acestei companii. Contrar opiniei părâtului, precum că concluziile unor asemenea studii clinice nu pot reprezenta, în principiu, informație materială, decât dacă numărul acestor studii nu este suficient pentru a confirma un „risc semnificativ statistic” că produsele respective sunt cauza efectelor adverse, Curtea a statuat că acele definiții, care identificau un anumit factor /element (în cazul dat – dimensiunea statistică) drept condiție determinanta pentru evaluarea unui concept atât de dependent de întreg cumulul circumstanțelor cazului, cum este „informația materială”, vor fi în mod necesar prea largi sau prea restrânse, și niciodată precise. Instanța a explicat, că valoarea statistică nu este unica modalitate de a evalua caracterul material al informațiilor ce nu au fost dezvăluite de compania farmaceutică; pe lângă acest criteriu, deloc obligatoriu, pot fi utilizate multe alte circumstanțe care sunt pertinente fiecărui caz concret. În consecință, instanța a refuzat aplicarea unei reguli explicite („bright – line rule”) și a reiterat necesitatea evaluării caracteristicilor informației prin analiza particularităților fiecărui caz concret, în corelare cu principiile expuse în 1988 în speța *Basic*.

Factorii care sunt luați în considerație în determinarea caracterului material al informației sunt variați, incluzând, printre altele, reacțiile pieței atunci când informația este dată

publicării⁷⁸, credibilitatea surselor de la care a fost obținută informația⁷⁹, profitul obținut drept urmare a tranzacționării în temeiul acestei informații⁸⁰. Așa-zisa „informație moale” (în limba engleză - soft information), sau informația care nu este confirmată faptic și care implică evaluări, previziuni subiective ar putea fi calificată drept „materială”, în dependență de fiecare caz în parte⁸¹. Problema calificării unei informații drept „materială” apare, frecvent, în contextul unor informații nedezvăluite public privind potențiale fuziuni, oferte de preluare, reorganizări sau alte evenimente corporatiste a căror probabilitate este, încă, incertă. În asemenea cazuri, utilizarea abuzivă a informației confidențiale pe piața de capital poate avea loc atunci, când persoana care a intrat în posesia unor informații non-publice privind asemenea evenimente incerte, efectuează în temeiul acestor informații tranzacții (presupunând, bineînțeles, că celelalte elemente ale răspunderii sunt întrunite). Întru determinarea caracterului material al acestor informații este utilizat dublul test al evaluării probabilității survenirii evenimentului, cumulată cu evaluarea magnitudinii impactului evenimentului anticipat prin prisma totalității activităților întreprinderii respective⁸². Pentru evaluarea primului component al testului – probabilitatea - este relevantă identificarea unor indicatori ai interesului manifestat față de potențialul eveniment la cel mai înalt nivel al managementului întreprinderii. Astfel, decizii ale organelor de conducere, instrucțiuni date brokerilor întreprinderii, negocieri efective purtate între întreprinderile vizate de eveniment –

⁷⁸ SEC v. Tome, 638 F. Supp. 596, 623 (S.D.N.Y. 1986); United States v. Carpenter, 791 F.2d 1024 (ed. Cir. 1986).

⁷⁹ Burlington Indus., Inc. V. Edelman, 666 F. Supp. 799, 817 (M. D. N. C. 1987).

⁸⁰ Basic Inc. v. Levinson, 485 U.S. 224 (1988); SEC v. Texas Gulf Sulphur, 401 F.2d 833 (2d Cir. 1968); Rotheberg v. Rosenbloom, 771 F.2d. 818 (3d Cir. 1985).

⁸¹ În *Elkind v. Liggett and Meyer, Inc.* (635 F. 2d 156, 2d Cir. 1980), Curtea a calificat drept materiale predicțiile privind nivelul jos al veniturilor trimestriale ale emitentului; *United States v. Nacchio* (Nacchio I), 519 F.3d 1140, 1145 (10th Cir. 2008) – noi evaluări estimative ale veniturilor emitentului, care modificau predicțiile subiective publicate anterior de emitent, formulate în termeni precauți și cu atenționarea publicului privind caracterul subiectiv și incert al acestora au fost calificate drept informații materiale.

⁸² Acest test a fost conturat în *Basic*, instanța preluând elemente ale analizei realizate de Curtea de Apel a celei de-a doua circumscriptii în cazul *SEC v. Texas Gulf Sulphur*.

http://rmdiri.md/?page_id=48&lang=en ; <http://usem.md/md/p/rmdiri> *RMDIRI*, 2016, Nr. 1 (Vol. 11) 83

toate acestea servesc drept indici ai unei probabilități înalte a survenirii evenimentului anticipat și pot contribui la determinarea caracterului material al informațiilor referitoare la acesta. Cu referire la cel de-al doilea component al testului – magnitudinea – sunt evaluate dimensiunile întreprinderilor vizate de eveniment, impactul potențialului eveniment asupra prețului de piață a acțiunilor respective, etc.⁸³

Prezintă importanță în determinarea caracterului „material” al informației confidențiale așa-numita teorie a „abordării de mozaic”. Conform acestei teorii, informația care nu este materială per se, poate contribui la crearea unei totalități de informații cu caracter material, în ansamblu, atunci când participantul pe piață o combină cu alte informații care îi sunt cunoscute și creează, astfel, un tablou-mozaic ce îi servește în fundamentarea deciziilor de tranzacționare. Comisia s-a pronunțat pe marginea acestei teorii în contextul Regulamentului FD, adoptat în 2010 (reglementare care interzice dezvăluirea selectivă a informațiilor de importanță materială de către insiderii întreprinderii). În nota informativă la acest regulament, Comisia a explicat că Regulamentul nu va fi aplicat atunci, când emitentul dezvăluie unui analist financiar informații care nu sunt de importanță materială, dar care, fără ca emitentul să cunoască acest fapt, combinate cu alte informații deținute de analist completează un mozaic de informații, devenite, în ansamblu, materiale. Chiar dacă obiectul de reglementare a Regulamentului FD nu vizează utilizarea abuzivă a informațiilor confidențiale pe piața de capital, unii comentatori au sugerat că explicația Comisiei privind teoria „abordării de mozaic” este pertinentă și pentru evaluarea caracterului material al informației în contextul încălcărilor Secțiunii 10b și ale Regulii 10b-5⁸⁴.

⁸³ Pentru exemple ale aplicării acestui test în jurisprudența SUA, a se vedea Steinberg Marc I. Securities Regulation: Liabilities and Remedies. In: Law Journal Press, 2005.

⁸⁴ A se vedea, în acest sens, Horwich Alan. The Mosaic Theory of Materiality – does the Illusion Have a Future?

In: Northwestern University School of Law. Law and Economics Series, May 2015, No 14-05. [On-line]: http://www.schiffhardin.com/Templates/media/files/publications/PDF/Horwich_Alan-Theory-of-Materiality-summer-2015.pdf (Vizitat la: 09.01.2016). Autorul își întemeiază concluziile pe faptul, că obiectivele Regulamentului FD sunt foarte apropiate de obiectivele urmărite prin reglementările pertinente utilizării abuzive a informațiilor confidențiale pe piața de capital; la fel, concluziile prezentate de unii oficiali

Mai mult, o asemenea concluzie este consistentă și cu opinia Comisiei în cazul administrativ *Comisia v. Dirks*⁸⁵ care a fost soluționat până la adoptarea Regulamentului FD și în care Comisia a constatat inexistența răspunderii pentru încălcări ale Regulii 10b5-1, dacă informația care a fundamentat tranzacțiile pe piața de capital, la momentul intrării în posesia persoanei nu era materială per se, dar a completat alte informații deținute de aceasta generând, în consecință, un mix de informații materiale în totalitate.

Argumentele înaintate de Comisie în fundamentarea acestei teorii se bazează, în principal, pe faptul că testul materialității informației, așa cum a fost formulat în TSC și Basic, este unul obiectiv, raportând această informație la aprecierea pe care i-ar da-o un investitor rațional, și nu unul subiectiv, care ar impune evaluarea semnificației pe care informația respectivă o are pentru persoana concretă care a realizat tranzacțiile respective. În consecință, capacitățile analitice excepționale pe care le posedă anumiți investitori, precum și posesia legitimă de către aceștia a unor informații aparent ne semnificative care pot forma un tablou necunoscut publicului larg, nu trebuie să constituie o piedică pentru ca aceștia să-și valorifice calitățile și munca depusă în analiza și combinarea variatelor elemente de informații, prin realizarea tranzacțiilor întemeiate pe acestea. În mod evident, o asemenea teorie protejează, în esență, analiștii pieței, deoarece anume ei sunt acei care au calitățile necesare pentru a combina frânturi de informații și de a vizualiza un tablou care poate rămâne neobservat de investitorii obișnuiți.

În același timp, unele dintre ultimele acțiuni înaintate de Comisie pe marginea utilizării abuzive a informației confidentiale pe piața de capital sugerează intenția acesteia de a limita aplicabilitatea teoriei de mozaic ca mijloc de apărare în aceste cazuri. Astfel, spre exemplu, în 2013 Comisia a inițiat o acțiune împotriva angajatului unei bănci investiționale (Moore), care a aflat de la clientul său ca acesta „lucrează asupra unei tranzacții interesante” fără a i se fi oferit detalii privind aceasta și, intrigat, a

acumulat variate informații disparate, aparent ne semnificative privind această potențială tranzacție (a urmărit direcția deplasărilor de servicii ale clientului, a monitorizat conduita acestuia în cadrul unor întruniri private, inclusiv persoanele cu care acesta a comunicat mai frecvent), apoi, combinându-le, a făcut anumite concluzii privind o viitoare ofertă de preluare de către client a unei întreprinderi și a achiziționat acțiunile acesteia din urmă⁸⁶.

Informațiile acumulate de către Moore au fost atât de ne semnificative, fiecare în parte, încât decizia Comisiei de a da curs acestui caz pare o extindere de nepermis a conceptului de „informație materială”. În context, unii comentatori au observat că acest caz conturează foarte clar limitele teoriei „abordării de mozaic” sugerând că, atunci când informațiile non-publice, care nu sunt de importanță materială, compilate ulterior într-un complex de informații materiale, au fost obținute prin încălcarea vreunei obligații personale (în cazul respectiv, în opinia Comisiei, Moore le-a acumulat prin încălcarea obligațiilor fiduciare față de angajator și clientul său), atunci această teorie nu poate servi drept argument întru exonerarea persoanei de răspundere pentru încălcări ale Secțiunii 10b și ale Regulii 10b-5.

În ceea ce privește cazurile în care instanțele de judecată au dat o apreciere acestei teorii, acestea sunt foarte puține, însă definițiile pentru evoluția conceptului de „informație materială”, având în vedere, în special, interpretările jurisprudențiale de dată recentă care, similar interpretărilor Comisiei, par a extinde aceasta noțiune asupra unor categorii de informații aparent „inofensive”.

Primele două cazuri în care instanțele au examinat explicit teoria „abordării de mozaic” au fost *Elkind v. Liggett & Myers, Inc.*⁸⁷ și *State Teachers Retirement Board v. Fluor Corporation*⁸⁸. În *Elkind*, care viza un caz de furnizare a unor informații de către un insider al întreprinderii către un analist financiar, instanța a

ai Comisiei în cadrul unor conferințe, evenimente publice sunt în sprijinul concluziei autorului.

⁸⁵ In re *Dirks*. Exchange Act Release No. 17480, 1981 WL 36329 (SEC Jan. 22, 1981).

⁸⁶ Complaint, SEC v. Moore, No. 14 Civ. 2514 (S.D.N.Y. April 16, 2013), ECF No. 1. [On-line]: <http://www.sec.gov/litigation/complaints/2013/comp22674.pdf> (Vizitat la 01.02.2016). Cazul a fost soluționat până a ajunge în instanța de judecată.

⁸⁷ *Elkind v. Liggett & Myers, Inc.*, 635 F.2d 156 (2d Cir. 1980).

⁸⁸ *State Teachers Retirement Board v. Fluor Corporation* n 654 F.2d 843 (2d Cir. 1981).

recunoscut existența cazurilor în care informațiile obținute sunt, fiecare în parte, nesemnificative, însă prin cumularea acestora cu alte informații deținute de persoana respectivă conduc la conturarea unui tablou informațional de importanță materială (a reiterat definiția doctrinară a teoriei respective). În același timp, instanța a susținut că pentru a vorbi despre o încălcare a Secțiunii 10 și a Regulii 10b-5, informația propriu-zisă care a fost furnizată de către insider analistului trebuie să fie de importanță materială.

În Fluor, care la fel a vizat un caz de furnizare de informații de către insideri analiștilor, instanța a statuat că anumite informații nesemnificative devin materiale, dacă, prin furnizare, completează mozaicul de informații deținute deja de analiști, conducând la conturarea unei totalități de informații materiale. În acest context, pare importantă identificarea cunoștințelor insiderului privind totalitatea informațiilor deținute de analist, dacă primul știa sau trebuia să știe, la momentul transmiterii informației nesemnificative, că aceasta completa informațiile deținute de analist, comportând riscul generării unei totalități de informații de importanță materială.

Atât în Elkind, cât în Fluor, circumstanțele cazului nu au fost potrivite pentru a testa integral aplicabilitatea acestei teorii, deoarece în ambele cazuri unele informații transmise de pîrți au fost de importanță materială *ab initio*, însă prezintă interes prin recunoașterea judiciară a teoriei și prin raționamentele expuse de instanțe pe marginea acesteia.

Un caz relativ recent, care a generat opinii contradictorii, este *Comisia v. Steffes*⁸⁹. În acest caz, insiderii unei întreprinderi au observat variate vizite și întrevederi frecvente între manageri ai întreprinderii la care erau angajați și cei ai întreprinderii – mame a acesteia, precum și alte circumstanțe de valoare similară, fapt care le-a permis să presupună că întreprinderea-mamă urmează a fi vîndută. În opinia curții și a Comisiei, deși niciuna dintre informațiile pe care aceștia le-au colectat nu reprezenta, în sine, informație materială, odată compilate și evaluate de către insider aceste informații au căpătat o semnificație aparte, iar utilizarea acestora nu era posibilă fără o dezvăluire prealabilă publicului larg.

Unii comentatori au afirmat că această interpretare reprezintă sfârșitul aplicabilității teoriei de mozaic în calitate de mijloc de apărare în litigiile pe marginea Secțiunii 10b⁹⁰. Alții, dimpotrivă, au notat că urmează a fi făcută o distincție fundamentală între colectarea de către terți a frânturilor de informații din variate surse și colectarea de către insideri a informațiilor exclusiv în virtutea funcțiilor pe care le dețin în întreprindere. Dacă în primul caz teoria de mozaic poate servi drept metodă legitimă de exonerare de la răspundere pentru utilizarea abuzivă a informației confidențiale pe piața de capital (chiar dacă totalitatea de informații deținute de terț este de importanță materială), în cel de-al doilea caz cumulul de informații obținut de către insider este evaluat în totalitate și, odată calificat drept material, în ansamblu, intervine răspunderea în temeiul Secțiunii 10b (prezumînd că celelalte condiții ale răspunderii sunt întrunite⁹¹).

Sumarizînd, conchidem că orice evaluări subiective, concluzii pe care le desprinde un insider din observații proprii ale unor evenimente corporatiste, fapte aparent ordinare și nesemnificative, pot fi susceptibile a fi calificate drept informații materiale și nu pot servi drept temei pentru realizarea de către insider a operațiunilor pe piața de capital până la dezvăluirea publică a acestora. În același timp, transmiterea unor informații nesemnificative de către insider unui terț, la fel poate fi calificată, în anumite circumstanțe, drept încălcare a Secțiunii 10b, dacă se va demonstra că insiderul știa sau trebuia să știe că aceste informații completează totalitatea de informații aflate deja în posesia terțului (obținute din variate surse) și, în cumul, constituie informații de importanță materială. Corespunzător, cu cât acest terț este mai calificat și mai avizat în domeniul la care se referă informațiile transmise, cu atât mai mare este riscul ca orice element minor de informații non-publice care îi sunt transmise să constituie acea piesă lipsă din mozaicul informațional necesară pentru conturarea unui tablou semnificativ. În

⁹⁰ Stephen Bainbridge, SEC Stretches Definition of Inside Information and Materiality Past Breaking Point. [On-line]:

<http://www.professorbainbridge.com/professorbainbridge.com/2011/02/sec-stretches-definition-of-inside-information-and-materiality-past-breaking-point.html> (Vizitat la: 01.02.2016).

⁹¹ Alan Horwich, nota 84, supra.

⁸⁹ SEC v. Steffes, 805 F. Supp. 2d 601 (N.D. Ill. 2011).

consecință, opinăm că asistăm la transformarea graduală a standardului obiectiv al „investitorului rațional” aplicat pentru determinarea caracterului material al informației, așa cum a fost formulat în Basic, într-un standard subiectiv, mulat pe calitatea și profilul subiectului care posedă informația respectivă.

b) Informație confidențială

Un alt element important al reglementării moderne a utilizării abuzive a informației confidențiale pe piața de capital îl constituie opacitatea, caracterul non-public al informației în temeiul căreia au fost efectuate tranzacțiile pe piața de capital. Momentul în care informația respectivă devine publică determină momentul din care tranzacționarea în temeiul unei asemenea informații este permisă.

Există două teorii majore care determină momentul în care informația devine publică:

- teoria diseminării și absorbției;
- teoria cunoașterii de către investitorii activi.

Conform teoriei diseminării și absorbției, „informația devine publică după ce aceasta a fost făcută publică într-o măsură suficientă pentru a o face disponibilă investitorilor”⁹². Simpla diseminare a informației nu este suficientă; aceasta trebuie să fie absorbită de către comunitatea de investitori. Perioada de timp pe parcursul căreia se prezumă că informația a fost absorbită este determinată în fiecare caz aparte.

Conform teoriei cunoașterii de către investitorii activi, informația se prezumă a fi publică, dacă este cunoscută de o parte largă a comunității de investitori. Această teorie nu conține nici o altă cerință privind diseminarea sau absorbția informației. Dezavantajul acestei teorii este flexibilitatea și subiectivitatea pe care o presupune. Spre exemplu, se prezumă că investitorii cunosc informația, dacă prețul și volumul valorilor mobiliare tranzacționate reflectă esența acestei informații. Cu toate acestea, gradul de incorporare a informației în volumul și prețurile tranzacțiilor este determinat în fiecare caz de către instanțele de judecată.

Astfel, într-un caz curtea a stabilit că prețul valorilor mobiliare tranzacționate de către învinuit nu reflecta deplin informația confidențială deținută de către acesta⁹³. O

⁹² SEC v. Texas Gulf Sulphur, 401 F.2d. 833, 853 (2d Cir. 1968).

⁹³ Statele Unite v. Libera, 989 F.2d 596, 601 (2d Cir. 1993).

asemenea cerință, de incorporare completă, totală a informației în prețul valorilor mobiliare tranzacționate nu ține cont de realitățile pieței, îndeosebi în piețele cu o volatilitate înaltă. Este o sarcină foarte dificilă, adeseori imposibilă, pentru deținătorul informației confidențiale, de a găsi momentul potrivit, când valorile mobiliare au încorporat pe deplin această informație și de a efectua tranzacții. Mai mult, chiar și analiștii profesioniști adeseori nu au o opinie univocă referitor la faptul, dacă la un moment anume prețul valorilor mobiliare reflectă pe deplin valoarea acestora. Prin urmare, stabilirea acestui fapt de către instanța de judecată, care nu posedă suficiente dexterități și experiență în acest domeniu, poate fi problematică.

Analiza realizată în prezentul studiu denotă absența unei viziuni uniforme privind conținutul și caracteristicile elementelor fundamentale ale regimului juridic al utilizării informației confidențiale pe piața de capital în SUA. Caracterul extrem de eterogen al interpretărilor pertinente acestui subiect este îngrijorător, având în vedere sancțiunile dure aplicabile persoanelor, ale căror vinovăție a fost constatată. În același timp, reglementarea deficitară nu a lipsit de eficiență acest regim juridic, interdicția utilizării abuzive a informației confidențiale pe piața de capital fiind implementată viguros atât prin instrumentarul de drept public, cât și prin cel de drept privat. Comisia, un actor important în proces, implementează în forță această interdicție, beneficiind de competențe extinse și proceduri care îi sunt favorabile.

Pe de altă parte, lipsa unei reglementări explicite a acestui fenomen și estomparea distincției dintre răspunderea penală și celelalte categorii ale răspunderii juridice, face din orice caz de utilizare a informației confidențiale pe piața de capital o potențială infracțiune. În cele din urmă, un instrument deloc negliabil sunt acțiunile civile, care dețin un rol important în panoplia mecanismelor de implementare.

Bibliografie:

1. SEC v. Texas Gulf Sulphur Co, 401 F.2d 833 (2d Cir. 1968). [On-line]: <http://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F2/401/833/323889/> (Vizitat la: 03.02.2016).
2. SEC v. Steffes, 805 F. Supp. 2d 601 (N.D. Ill. 2011). [On-line]: <http://www.leagle.com/decision/In%20FDCO%20201>

[10803A50/S.E.C.%20v.%20STEFFES](#) (Vizitat la: 03.02.2016).

3. State Teachers Retirement Board v. Fluor Corporation 654 F.2d 843 (2d Cir. 1981). [On-line]: <http://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp/576/1116/2593400/> (Vizitat la 03.02.2016).

4. Elkind v. Liggett & Myers, Inc, 635 F.2d 156 (2d Cir. 1980). [On-line]: <http://openjurist.org/635/f2d/156/elkind-v-liggett-and-myers-inc> (Vizitat la: 03.02.2016).

5. United States v. Nacchio (Nacchio I), 519 F.3d 1140, 1145 (10th Cir. 2008). [On-line]: <http://caselaw.findlaw.com/us-10th-circuit/1096584.html> (Vizitat la: 03.02.2016).

6. Basic Inc. v. Levinson, 485 U.S. 224 (1988). [On-line]: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/485/224/case.html> (Vizitat la: 03.02.2016).

7. SEC v. Tome, 638 F. Supp. 596, 623 (S.D.N.Y. 1986) [On-line]: <http://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp/638/596/1489878/> (Vizitat la: 03.02.2016).

8. United States v. Carpenter, 791 f. 2d 1024 (ed. Cir. 1986). [On-line]: <http://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F2/791/1024/333074/> (Vizitat la: 03.02.2016).

9. TSC Industries, Inc. v. Northway, Inc., 426 U.S. 438 (1976). [On-line]: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/426/438/> (Vizitat la: 03.02.2016).

10. Mills v. Electric Auto-Lite, 434 U.S. 1002, 98 S. Ct. 649, 54 L. Ed. 2d 499 (1977). [On-line]: <http://www.casebriefs.com/blog/law/corporations/corporations-keyed-to-klein/problems-of-control/mills-v-electric-auto-lite-co/> (Vizitat la: 03.02.2016).

11. Reno v. Koray, 515 U.S. 50, 64-65 (1995). [On-line]: <https://casetext.com/case/reno-v-koray> (Vizitat la: 03.02.2016).

12. Bankers Trust New York Corp. v. United States, 225 F.3d, 1368, 1376 (Fed. Cir. 2000). [On-line]: <https://casetext.com/case/bankers-trust-new-york-corp-v-us> (Vizitat la: 03.02.2016).

13. United States v. Libera, 989 F.2d 596, 601 (2d Cir. 1993). [On-line]: http://www.leagle.com/decision/19931585989F2d596_11467/U.S.%20v.%20LIBERA (Vizitat la: 03.02.2016).

14. United States v. Smith, 155 F.3d 1051 (9th Cir. 1998). [On-line]: <http://openjurist.org/155/f3d/1051/united-states-v-smith> (Vizitat la: 03.02.2016).

15. SEC v. Adler, 137 F.3d 1325 (11th Cir.1998). [On-line]: [http://openjurist.org/137/f3d/1325/securities-and-](http://openjurist.org/137/f3d/1325/securities-and-exchange-commission-v-f-adler-1-1-1)

[exchange-commission-v-f-adler-1-1-1](#) (Vizitat la: 03.02.2016).

16. United States v. Teicher, 987 F.2d 112 (2d Cir. 1993). [On-line]: <https://casetext.com/case/us-v-teicher> (Vizitat la: 03.02.2016).

17. United States v. Tarallo, 380 F.3d 1174, 1188 (9th Cir. 2004). [On-line]: <https://casetext.com/case/us-v-tarallo-2> (Vizitat la: 03.02.2016).

18. United States v. Schwartz, 464 F.2d 499 (2d Cir. 1972). [On-line]: <https://casetext.com/case/united-states-v-schwartz-15> (Vizitat la: 03.02.2016).

19. United States v. Whitman, 2014 WL 628143 (2d Cir. Feb. 19, 2014). [On-line]: <http://blogs.reuters.com/alison-frankel/files/2014/11/usvwhitman-certpetition.pdf> (Vizitat la: 03.02.2016).

20. United States v. Peltz, 433 F.2d 48 (2d cir.1970) [On-line]: <http://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F2/433/48/340265/> (Vizitat la: 03.02.2016).

21. Sundstrand Corp. v. Sun Chem. Corp., 553 F.2d 1033, 1045 (7th Circ.1977). [On-line]: <https://casetext.com/case/sundstrand-corp-v-sun-chemical-corp> (Vizitat la: 03.02.2016).

22. Matrixx Initiatives, Inc. v. Siracusano, 131 S. Ct. 1309, 1323–24 (2011). [On-line]: <http://www.supremecourt.gov/opinions/10pdf/09-1156.pdf> (Vizitat la: 03.02.2016);

23. In re Silicon Graphics, Inc. Sec. Litig., 183 F.3d 970 (9th Circuit 1999). [On-line]: <https://casetext.com/case/in-re-silicon-graphics-inc> (Vizitat la: 03.02.2016).

24. Tellabs, Inc. v. Makor Issues & Rights, Ltd., 551 U.S. 308, 319 n.3 (2007). [On-line]: <http://www.supremecourt.gov/opinions/06pdf/06-484.pdf> (Vizitat la: 03.02.2016).

25. Ernst & Ernst v. Hochfelder, 425 U.S. 185 (1976). [On-line]: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/425/185/> (Vizitat la: 03.02.2016).

26. MUSICK, PEELER & GARRETT, et al., Petitioners, v. EMPLOYERS INSURANCE OF WAUSAU et al., 508 U.S. 286 (113 S.Ct. 2085, 124 L.Ed.2d 194). [On-line]: <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/508/286> (Vizitat la: 03.02.2016).

27. Superintendent of Ins. v. Bankers Life & Cas. Co., 404 U.S. 6, 13, n. 9, 92 S.Ct. 165, 169, n. 9, 30 L.Ed.2d 128 (1971). [On-line]: <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/404/6> (Vizitat la: 03.02.2016).

28. Cort v. Ash, 422 U.S. 66, 78 (1975). [On-line]: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/422/66/case.html> (Vizitat la: 03.02.2016).

29. Kardon v. National Gypsum Co., 69 F.Supp. 512 (E.D. Pa. 1946). [On-line]:

<https://casetext.com/case/kardon-v-national-gypsum-co> (Vizitat la: 03.02.2016).

30. Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act § 929P, Pub. L. No. 111-203, 124 Stat. 1376 (2010). [On-line]:

<https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-111publ203/pdf/PLAW-111publ203.pdf> (Vizitat la: 03.02.2016).

31. Randall J. Fons. Administrative Proceedings vs. Federal Court: The SEC Provides Limited Transparency Into Its Choice of Forum. [On-line]: http://www.mofo.com/~media/Files/ClientAlert/2015/05/150511SECChoiceofForum.pdf?utm_source=Monday&utm_medium=syndication&utm_campaign=View-Original (Vizitat la: 03.02.2016).

32. Benschar Tal S., Springut Milton. Does Reckless Indifference Suffice for a Cancellation Proceeding Predicated on Fraud? 14 J. MARSHALL REV. INTELL. PROP. L. 50 (2014). [On-line]: <http://repository.jmls.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1344&context=ripl> (Vizitat la 03.02.2016).

33. Olazabal Ann Morales. Defining recklessness: a doctrinal approach to deterrence of secondary market securities fraud. In: Wisconsin Law Review. 2010, No. 1415. [On-line]: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2155092 (Vizitat la: 03.02.2016).

34. Bolger. Jeanne P. Recklessness and the Rule 10b-5 Scienter Standard after Hochfelder. In: 49 Fordham L. Rev. 817 (1981). [On-line]: <http://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol49/iss5/7> (Vizitat la: 03.02.2016).

35. Brian J. Carr. Culpable Intent Required For All Criminal Insider Trading Convictions After United States v O'Hagan. In: Boston College Law Review, 40 B.C.L. Rev. 1187 (1999). [On-line]: <http://lawdigitalcommons.bc.edu/bclr/vol40/iss5/3> (Vizitat la: 03.02.2016).

36. Horwich Allan. The Origin, Application, Validity and Potential Misuse of Rule 10b5-1. In: Northwestern University School of Law. In: Law and Economics Series. No. 09-37, p. 943 – 944. [On-line]: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1483812 (Vizitat la: 03.02.2016).

37. Dunn Michael B. Pleading Scienter After the Private Securities Litigation Reform Act: Or, a Textualist Revenge. In: Cornell Law Review. November 1998, No 193. [On-line]: <http://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2747&context=clr> (Vizitat la: 03.02.2016).

38. Horwich Alan. The Mosaic Theory of Materiality – does the Illusion Have a Future? In: Northwestern University School of Law. In: Law and Economics Series. May 2015, No. 14-05. [On-line]: http://www.schiffhardin.com/Templates/media/files/publications/PDF/Horwich_Alan-Theory-of-Materiality-summer-2015.pdf (Vizitat la: 03.02.2016).

39. Ferrara Ralph C., Nagy Donna M. Ferrara on Insider Trading and the Wall. [On-line]: https://books.google.md/books?id=CImqSQua0tEC&pg=PR9&lpg=PR9&dq=ferrara+nagy+insider+trading&source=bl&ots=0j1wC5Kumf&sig=0ntaNanZcSFqur_vOcYfoFjS3zY&hl=en&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=ferrara%20nagy%20insider%20trading&f=false (Vizitat la: 03.02.2016).

Copyright©ȚURCAN Corina, 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

Bd. Grigore Vieru, 1.
MD 2012, mun. Chișinău, Republica Moldova.
Tel: (+373692) 98800; (022) 28 37 47.

E-mail: turcancic@yahoo.com

 <p>REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova</p>	<p>Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений</p> <p>2016, Issue 1, Volume 11, Pages 89-108. ISSN 1857-1999 Submitted: 16. 01. 2015 Accepted: 15.02. 2016 Published: 30.03. 2016</p>
---	--

**TRIBUNA TÎNĂRULUI CERCETĂTOR
THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS
ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ**

**EXPERIENȚA AUTORITĂȚILOR STATALE ȘI A INSTITUȚIILOR
SOCIETĂȚII CIVILE ÎN SOLUȚIONAREA PROBLEMELOR LA NIVEL LOCAL:
CAZUL RAIONULUI/ORĂȘULUI ȘOLDĂNEȘTI**

**THE EXPERIENCE OF STATE AUTHORITIES AND CIVIL SOCIETY
INSTITUTIONS IN SOLVING PROBLEMS AT LOCAL LEVEL:
CASE SOLDANESTI DISTRICT**

**ОПЫТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ И ИНСТИТУТОВ
ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА В РЕШЕНИИ ПРОБЛЕМ
НА МЕСТНОМ УРОВНЕ: ШОЛДАНЕШТСКИЙ РАЙОН**

BUDURINA-GOREACII Carolina* /
BUDURINA-GOREACII Carolina /
БУДУРИНА-ГОРЯЧИЙ Каролина

ABSTRACT:

**THE EXPERIENCE OF STATE AUTHORITIES AND CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS
IN SOLVING PROBLEMS AT LOCAL LEVEL: CASE SOLDANESTI DISTRICT**

The analysis of state authorities and civil society institutions role in the local community development for our paper is of particular interest. As the credibility of community in civil society is dwindling, especially at community level, in this article we will analyse the situation of Soldanesti, which there will be discussed the efforts of civil society institutions in local development. We will also analyse to what extent they can contribute to solving problems in the district as well as the role of cooperation and assistance partnerships with other public and private institutions in community mobilization.

We will present the situation in Soldanesti in terms of the following criteria: general overview, brief description of civil society; areas of activity; the existing problems and its ways of solution, as well as prospects for the future.

Key words: *partnership, participation, problem solution, local community, civil society, Local Public Administration, Central Public Administration, involvement.*

JEL Classification: F29, K33, K39.

* **BUDURINA-GOREACII Carolina** - Magistru în Științe Politice, doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, lector, Secția Limbi Străine Aplicate, Departamentul Relații Internaționale (Chișinău, Republica Moldova). / **BUDURINA-GOREACII Carolina** - Master of Political Science, PhD Student, State University of Moldova, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Lecturer, Section of Foreign Languages, International Relations Department (Kishinev, The Republic of Moldova). / **БУДУРИНА-ГОРЯЧИЙ Каролина** – Магистр политических наук, аспирант, Государственный университет Молдовы, факультет международных отношений, политических и административных наук, преподаватель, Отдел иностранные языки, Департемент международных отношений (Кишинев, Республика Молдова).

РЕЗЮМЕ:

ОПЫТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ И ИНСТИТУТОВ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА В РЕШЕНИИ ПРОБЛЕМ НА МЕСТНОМ УРОВНЕ: ШОЛДАНЕШТСКИЙ РАЙОН

Анализ государственных органов и роли институтов гражданского общества в развитии местного сообщества для нашей статьи представляет особый интерес. Поскольку доверие сообщества в гражданском обществе сокращается, особенно на уровне общин, в этой статье мы будем анализировать ситуацию района Шолдэнешти, в которой будет обсуждаться усилия институтов гражданского общества в процессах местного развития. Мы будем также анализировать, в какой степени они могут внести свой вклад в решение проблем в районе, а также роль партнерских отношений сотрудничества и помощи с другими государственными и частными учреждениями в мобилизации общин.

Мы обсудим ситуацию в районе Шолдэнешти с точки зрения следующих критериев: обобщий обзор, краткое описание гражданского общества; сферы деятельности; существующие проблемы и ее пути решения, а также перспективы на будущее.

Ключевые слова: партнерство, участие, решение проблемы, местное сообщество, гражданское общество, местное публичное управление, центральное публичное управление, вовлечение.

JEL Classification: F29, K33, K39.

УДК: 327.39, 341.222.6, 341.223.7.

REZUMAT:

EXPERIENȚA AUTORITĂȚILOR DE STAT ȘI A INSTITUȚIILOR SOCIETĂȚII CIVILE ÎN SOLUȚIONAREA PROBLEMELOR LA NIVEL LOCAL: CAZUL RAIONULUI/ORAȘULUI ȘOLDĂNEȘTI

Analiza autorităților de stat și a rolului instituțiilor societății civile în dezvoltarea comunității locale pentru lucrarea noastră prezintă un interes deosebit. Pe măsură ce credibilitatea comunității în societatea civilă este în scădere, în special la nivel de comunitate, în acest articol vom analiza situația raionului Șoldănești, în care se vor discuta eforturile instituțiilor societății civile în dezvoltarea locală. Vom examina, de asemenea, în ce măsură acestea pot contribui la soluționarea problemelor din raion, precum și rolul parteneriatelor de cooperare și asistență cu alte instituții publice și private în mobilizarea comunității.

Vom prezenta situația din Șoldănești, în ceea ce privește următoarele criterii: prezentarea generală, o scurtă descriere a societății civile; domenii de activitate; problemele existente, căile sale de soluționare, precum și perspectivele de viitor.

Cuvinte cheie: parteneriat, participare, soluționarea problemei, comunitate locală, societate civilă, Administrația Publică Locală, Administrația Publică Centrală, implicare.

JEL Classification: F29, K33, K39.

CZU: 327.39, 341.222.6, 341.223.7.

Prezentare generală. Raionul Șoldănești este situat în partea de nord-est a Republicii Moldova, iar la nord și nord-vest, acesta având hotare administrative cu raionul Florești, la sud-vest cu raionul Telenești, la sud și sud-est cu raionul Rezina, la est cu UAT din stânga Nistrului. Din componența raionului fac parte 33 localități, concentrate în 23 primării (1 oraș, 6 comune și 16 sate).¹

De altfel, orașul Șoldănești este situat pe traseul Soroca-Rezina la 120 km de mun. Chișinău, iar cea mai veche atestare documentară datează cu 22 septembrie 1411.² Instituțiile de menire social-culturală sunt: Căminul Cultural „Gheorghe Coșbuc”, Școala Primară, L/T „Ștefan cel Mare” și „Alexe Mateevici”, două grădinițe, spitalul raional ș.a. Populația orașului este de 6320 de locuitori.

¹ Asezarea geografică a raionului Soldanesti. [Online]: <http://soldanesti.md/index.php/asezarea-geografica.html> (Vizitat la: 24.10.2015).

² Cruc O. (Coord.) Ghidul bunelor practici ale autorităților publice locale. Chișinău, 2008, p. 17. [Online]: http://www.local.md/global/docs/GHID_BP_AutorPublic_TIPAR.pdf (Vizitat la: 26.10.2015).

Scurtă descriere a societății civile în raionul/orașul Șoldănești. În raion sunt înregistrate 58 de asociații la nivel local, după cum urmează: or. Șoldănești – 18 organizații, câte 3 în satele Olișcani, Cobilea, Cușmirca, Șestaci, Cotiujenii Mari, câte 2 asociații în satele Alcedar, Poiana, Vadul-Rașcov, Chipeșca, Climăuții de Jos, Pohoarna, Sămășcani, Răspopeni. În raion activează câte o asociație obștească în satele Cot, Dobrușa, Recești, Găuzeni, Parcani, Salcia, Glijeni, Rogojeni și Șipca.

Sectorul asociativ al orașului Șoldănești se caracterizează printr-un nivel redus de dezvoltare, numărul ONG-urilor fiind în creștere, dar capacitatea acestora de a se dezvolta și soluționa problemele cetățenilor sunt extrem de modeste. Majoritatea proiectelor sunt implementate de către Consiliul Raional, Primărie, ONG-uri regionale (ex: ADR Centru) și naționale (ex: IDIS „Viitorul”, AO Hilfswerk Austria în Moldova, ODIMM, CPD, etc.).

Implicarea ONG în procesul decizional și stabilirea politicilor publice ale orașului este insuficientă din motivul dezvoltării instituționale slabe, lipsei de strategii de dezvoltare și neconștientizării misiunii sale. La momentul actual pe teritoriul orașului activează la nivel local 18 ONG-uri: Asociația etno-culturală Slaveane, Asociația părinților „Speranța”, Clubul de educație economică „Retro-Desing”, Centru de studii și informare „Perpetuum Mobile”, AO „Tineri în acțiune”, AO „Descoperind Democrația”, AO „Vlăstarul”, AO „Agro-Farmer- Consult”, Asociația părinților și pedagogilor „Andrieș”, Asociația părinților s.m „Ștefan cel Mare Șoldănești, AO „Pro Democrația, AO „Profemida”, Asociația de Dezvoltare Socio-Economică a or. Șoldănești, Asociația părinților și pedagogilor „Mărțișor”, Asociația de femei „Femena-Nova-Lex”, AEI din or. Șoldănești, Asociația Micului Business Piața Șoldănești, Agenția de consultanță și școlarizare în agricultură Șoldănești (ACSA).³

Cele mai active asociații obștești sunt: Asociația de Dezvoltare Socio-Economică a or. Șoldănești; ONG „Femina Nova – Lex Nova”;

Agenția de consultanță și școlarizare în agricultură Șoldănești (ACSA); Asociația Obștească „Perpetuum Mobile Șoldănești”.⁴

Domenii de activitate. În ultimii ani asociațiile obștești din raion desfășoară activități axate în special pe îmbunătățirea procesului de învățământ – circa 20%, dezvoltare socială – 17%, educație economică – 11%, precum și promovarea accesului la informare – 11%. În același timp, ONG-urile sunt mai puțin interesate de așa domenii, precum: promovarea popoarelor slave – 2%, păstrarea tradițiilor locale – 4%, credite și împrumut – 4%, etc.

Orașul Șoldănești, ca și multe alte raioane ale țării se confruntă cu un șir de probleme legate de dezvoltarea locală, acestea incluzând în special aspecte economice, sociale și culturale. În continuare, vom face referință la cele mai stringente probleme care afectează dezvoltarea locală raionului/orașului, iar printre acestea menționăm: procesul de depopulare a localităților raionului și dezvoltarea sectorului privat, dezvoltarea economică scăzută, protecția socială a cetățenilor, reparația și construcția drumurilor, lipsa atractivității turistice, participare comunitară scăzută, starea ecologică precară, asigurarea eficienței energetice a culturilor agricole, lipsa de parteneriate și a comunicării eficiente, necesitatea îmbunătățirii infrastructurii comunale (rețele de gaz, apă, electricitate, evacuare a deșeurilor).

De asemenea, remarcăm faptul că din analizele efectuate, foarte puține organizații regionale/locale se implică activ și de sine stătător în identificarea soluțiilor și participarea lor directă la rezolvarea problemelor. De aceea, analiza noastră se va concentra pe abordări axate pe eforturile comune de implicare ale APC/APL, sectorului de afaceri și instituțiilor societății civile la nivel local.

Probleme existente în localitate:

- *Procesul de depopulare a localităților raionului și dezvoltarea sectorului privat.* Întru elucidarea cauzelor problemei pot fi aduse următoarele argumente: migrația masivă a tinerilor în alte țări în căutarea locurilor de muncă mai bine plătite pentru a-și aranja viața și a

³ Lista asociațiilor înregistrate la nivel local r. Șoldănești. [On-line]: <http://justice.gov.md/public/files/file/Directia%20organizatii%20necomerciale%20Lista%20asociatiilor%20obstesti%20inregistrate%20la%20nivel%20local/Soldanesti.doc> (Vizitat la: 26.10.2015.)

http://rmdiri.md/?page_id=48&lang=en ; <http://usem.md/md/p/rmdiri> *RMDIRI, 2016, Nr. 1 (Vol. 11) 91*

⁴ Strategia de dezvoltare socio-economică a orașului Șoldănești pe perioada 2014-2020. Șoldănești 2013, p. 28. [On-line]: http://primaria-soldanesti.md/Sites/soldanesti_md/Uploads/SDSE_SOLDA_NESTI.9B02110956A84858943C7FD76B846230.pdf (Vizitat la: 26.10.2015.)

asigura o viață mai bună copiilor mici și părinților pensionari; salarii mici atât pentru forțele de muncă calificate, cât și necalificate; lipsa locurilor de muncă; acces limitat la sistemul de aprovizionare cu apă/apă caldă, canalizare și sistemul centralizat de încălzire; drumuri locale deteriorate; număr limitat al posesorilor de calculatoare și conectate internet, etc. Aceste condiții denotă despre faptul că motivele de bază ale depopulării localităților raionului sunt, în primul rând, de natura socială, iar conform recensământului din 2004 numărul persoanelor plecate în străinătate depășea numărul persoanelor sosite mai mult de 3 ori.⁵

În continuare vom face referință la proiectul-pilot „Remitențele dezvoltă comunitățile din Moldova” implementat în acest sens de către AO Hilfswerk Austria în Moldova în perioada 2011-2013 și care s-a axat pe dezvoltarea întreprinderilor și investițiilor în comunitățile lor rurale din 4 raioane ale țării (Rezina, Orhei, Șoldănești și Telenești). Astfel, șapte afaceri din diferite domenii au fost finanțate. Aceștia au primit sub formă de grant echipamente și utilaje în valoare de până la 15 mii de euro, necesare pentru a-și dezvolta micul business. Printre rezultatele obținute menționăm: 7 afaceri inițiate sau dezvoltate de migranți, beneficiari de remitențe sau/ și potențiali migranți, crearea a 22 de locuri noi de muncă, dintre care 15 sunt permanente, iar alte 7 sunt sezoniere, instruirea a peste 500 de migranți sau beneficiari de remitențe în inițierea și dezvoltarea afacerilor, crearea unui Centru de resurse în raionul Orhei.⁶ Acest proiect a contribuit la conexiunea procesului de migrație cu dezvoltarea economică a RM și utilizarea eficientă a efectelor / consecințelor pozitive ale migrației în vederea dezvoltării comunităților rurale.

Începând cu anul 2010 în scopul dezvoltării sectorului privat ODIMM încurajează și susține financiar lucrătorii migranți ai țării sau rudele lor de gradul întâi prin intermediul *Programului de atragere a remitențelor în economie „PARE 1+1”*. Prioritățile acestui program sunt axate pe crearea de noi locuri de muncă, orientarea la

export, substituirea importurilor, implementarea proiectelor de eficiență energetică, crearea și dezvoltarea afacerilor în zone; aplicarea tehnologiilor moderne, inovații.

În continuare vom prezenta câteva practici de succes ale unor beneficiari ai programului „PARE 1+1”, actuali antreprenori, care dezvoltă afaceri în raionul Șoldănești:

a) Activitatea ÎI „Taban Nicolae” din r. Șoldănești, s. Olișcani constă în prestarea serviciilor și anume amenajarea unei zone de odihnă cu bazin public pentru locuitorii raionului Șoldănești. Investiția realizată de antreprenor constă în construcția bazinului, procurării echipamentului pentru sistemul de filtrare a apei și a șezlongurilor.

b) GȚ „Butnaru Ghenadie” din r. Șoldănești, s. Șipca activează în domeniul producerii și comercializării produselor apicole. Produsele finite ale întreprinderii sunt comercializate atât pe piața internă, cât și pe cea externă prin intermediul Asociației Naționale a Apicultorilor din Moldova. În 2014, antreprenorul a decis să-și diversifice activitatea prin producerea stupilor și ramelor din lemn pentru familiile de albine, proiect care a fost finanțat din Programul „PARE 1+1” și din remitențe.

c) Domeniul de activitate al SRL „Casa Mioarelor” r. Șoldănești, s. Șipca cuprinde producerea și comercializarea brânzei de oi, a cărnii (de miel, de porci și de pasăre) a mierii, dar și a fructelor și legumelor. Pentru dezvoltarea și extinderea fermei de animale, antreprenorul a beneficiat de finanțarea programului „PARE 1+1” care a contribuit la procurarea unei autoutilitare frigorifice pentru transportarea cărnii.⁷

d) SRL „Făguraș de Aur” din r. Șoldănești, s. Șipca dezvoltă o afacere în domeniul apiculturii, creând o stupină formată din 1000 de familii de albine, iar pentru extindere a instalat o mini linie pentru procesarea și ambalarea mierii.

e) SRL „Intervizstudio” din or. Șoldănești activează în domeniul prelucrării lemnului și producerii articolelor de mobilier, oferind diverse tipuri de mobilier clienților.

f) SRL „Șape-Modern” din r. Șoldănești, s. Olișcani produce și toarnă betonul semiuscat,

⁵ Cu privire la totalurile Recensământului populației din 2004. Migrația populației. [On-line]: <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&id=2362&idc=168> (Vizitat la: 19.09.2015).

⁶ Proiectul care trebuie multiplicat în toată țara. [On-line]: <http://www.hilfswerk-austria.md/rom/proiectul-care-trebuie-multiplacat-in-toata-tara> (Vizitat la: 21.09.2015).

92 RMDIRI, 2016, Nr. 1 (Vol. 11) http://rmdir.md/?page_id=48&lang=en ; <http://usem.md/md/p/rmdir>

⁷ Beneficiarii Programului „PARE 1+1”, p.11-23. [On-line]: <http://odimm.md/files/pare/Istorie%20de%20succes1.pdf> (Vizitat la: 21.09.2015).

totodată se ocupă și cu pregătirea, izolarea și betonarea acoperișurilor plane de la scurgere. Afacerea este o continuare a activității antreprenorului care a desfășurat-o în Marea Britanie.

g) Înainte de a aplica la Programul PARE 1+1, SRL „Brutceluci” din r. Șoldănești, s. Cotiujenii Mari se ocupa cu creșterea și prelucrarea culturilor cerealiere (grâu, porumb, floarea soarelui), având un teren agricol propriu. Cu ajutorul Programului, antreprenorul a putut extinde afacerea și anume, de a trece la etapa de producție a uleiului vegetal, prelucrarea porumbului și producerea nutrețurilor.

h) SRL „Golden Honey” din r. Șoldănești, s. Șipca se specializează în extragerea produselor apicole și creșterea reginelor de albi. Proiectul investițional constă în crearea și dotarea unui laborator mobil de extragere și păstrare a produselor apicole ușor alterabile. De asemenea, întreprinderea planifică crearea unei stupine ce va fi formată din 100 familii de reproducere pentru creșterea reginelor și extragerea lăptișorului de matcă.

i) SRL „Andrimia” din or. Șoldănești prestează servicii de diagnosticare și reparație a autovehiculelor.

j) SRL „Palmionis Farm” își desfășoară activitatea în domeniul farmaceutic în or. Șoldănești. Pentru diversificarea veniturilor, antreprenorul planifică procurarea utilajului performant de diagnosticare a pacienților și prestarea serviciilor de masaj și termomasaj cu utilaj performant Ceragem.

k) Analizând piața din regiune cu privire la oferta locală de produse de carne și lapte care nu acoperă cererea de pe piață, antreprenorul r. Șoldănești, s. Mihuleni a decis să constituie o fermă de bovine de prăsilă, dotată cu utilaj modern de îngrijire și hrănire a animalelor. Totodată, GȚ „Brinză Mihail” dispune de teren agricol pe care sunt crescute furaje necesare pentru hrana bovinelor.

l) SRL „Klass-Lider” r. Șoldănești, s. Olișcani este o întreprindere nou-creată care prestează atât servicii de transportare auto de persoane pe cursa Olișcani-Chișinău-Olișcani, cât și servicii de transportare ocazionale la solicitările parvenite de la potențialii clienți.⁸

Totuși, aceste practici de succes sînt prea modeste pentru dezvoltarea locală a raionului Șoldănești. Credem că nu este de ajuns să susținem lansarea/dezvoltarea afacerii proprii a migranților, chiar dacă acest fapt oferă și crearea locurilor de muncă (deseori cu caracter temporar sau sezonier și doar pentru un număr mic de persoane).

Ne-am dori un grad mai înalt de implicare din partea migranților, al autorităților locale și instituțiilor societății civile prin depunerea eforturilor comune în mobilizarea cetățenilor și implicarea acestora în așa domenii, precum: infrastructură, turism, educație, etc.

Concluzii. Consecințele migrației forțelor de muncă din raionul Șoldănești asupra dezvoltării comunității locale sunt puternic modelate de mobilitatea populației, acestea având relevanță pentru politicile de dezvoltare locală și al nivelului de trai al populației din raion în general. Astfel migranții reveniți în localitate:

- au un spirit întreprinzător și intenții investiționale puternice, dezvoltând practici antreprenoriale, strategii de planificare și organizare a afacerilor, etc;

- demonstrează aptitudini și abilități, cunoștințe, idei de dezvoltare locală prin prisma experienței trăite în străinătate;

- investesc în construcția, reparația locuințelor, ceea ce contribuie la dezvoltarea raionului;

- Munca în străinătate este adesea un factor de mobilitate socială ascendentă în interiorul comunităților de origine, oferind într-un timp relativ mai scurt posibilitatea migranților să acumuleze capital și astfel, să urce în ierarhia socială a comunității.

Recomandările noastre privind redresarea situației ce ține de migrația populației din raion în străinătate ar fi centralizate pe:

- Asigurarea cu locuri de muncă atât pentru forțele de muncă calificate, cât și necalificate;

- Valorificarea potențialului uman prin oferirea salariilor competitive după merite;

- Promovarea aptitudinilor antreprenoriale și susținerea intențiilor de investiție ale migranților;

⁸ Beneficiarii Programului „PARE 1+1” în anul 2014, p. 8-37. [On-line]:

http://rmdiri.md/?page_id=48&lang=en ;

<http://odimm.md/files/pare/Istorie%20de%20succes%202014.pdf> (Vizitat la: 21.09.2015).

<http://usem.md/md/p/rmdiri> *RMDIRI, 2016, Nr. 1 (Vol. 11) 93*

- Finanțarea și stimularea investițiilor oferite atât din partea reprezentanților autorităților statale, cât și a instituțiilor societății civile.

- Dezvoltarea economică scăzută reprezintă o altă problemă majoră a raionului/orașului, aceasta fiind cauzată de: insuficiența resurselor financiare locale; infrastructură inadecvată; industria nedezvoltată; potențial public-privat nevalorificat; insuficiența promovării produselor și serviciilor locale; întreprinderi falimentate; spații industriale neutilizate; interes scăzut pentru introducerea de noi tehnologii; majorarea prețurilor la serviciile de telecomunicații, energie electrică, combustibil și transport; incorectitudinea investitorilor; migrație sporită; îmbătrânirea populației, etc. De asemenea, există un număr redus de asociații specializate și ONG-uri capabile să ofere servicii de consultanță și asistență antreprenorilor locali, ceea ce duce la lipsa informațiilor de piață; lipsa unei culturi manageriale, antreprenori slab instruiți în domeniul gestionării afacerilor.

Câteva activități în sensibilizarea opiniei publice cu privire la problemele economice din raion se întreprind la nivel local. Totuși, numărul organizării acestora este încă redus, iar schimbări majore întârzie să apară.

O practică de succes, în acest sens, se referă la rolul Coaliției pentru Dezvoltare Economică Rurală (CDER) care în 2009 a desfășurat campania de advocacy „*Ridicați barierele din calea exporturilor! Lăsați economia să respire liber!*”. Acțiunea a mizat pe consultări la nivel regional cu peste 150 funcționari publici de la Direcțiile agricole raionale, agenți economici și exportatori din sectorul agrar din raioanele Șoldănești, Rezina, Drochia, Anenii Noi, Criuleni-Dubăsari. Astfel, participanții au menționat că legislația în materie agricolă și de comerț exterior trebuie optimizată pentru a proteja piața internă de importurile masive, care sufocă eforturile producătorilor agricoli. Pe de altă parte, sunt necesare instrumente eficiente de stimulare și de promovare a exporturilor: revizuirea mecanismului de restituire a TVA la export, eliminarea barierelor netarifare (în special de ordin administrativ).⁹ De asemenea, se

mizează pe sporirea atractivității orașului față de potențialii investitori, dar și stoparea declinului demografic și fluxului migratoriu.

Pentru or. Șoldănești este oportună revitalizarea sectorului agricol și a industriei prelucrătoare a produselor agricole. În prezent, în oraș nu sunt întreprinderi de prelucrare a produselor agricole. În regiune există potențial pentru dezvoltarea acestui sector, inclusiv și a prelucrării laptelui. De asemenea în localitate sunt localuri libere pentru amplasarea întreprinderilor de prelucrare. Sunt necesare investiții considerabile în aceste sectoare, cândva foarte importante pentru economia orașului. Se mizează pe deschiderea unor sere pentru cultivarea produselor și amplasarea unor depozite de stocare a materiei prime, care ar putea fi ulterior exportată. Aceasta ar deschide noi locuri de muncă pentru populația locală. Spre deosebire de alte centre raionale din regiune, or. Șoldănești dispune de acces la calea ferată, care în perspectivă poate oferi oportunități suplimentare de transportare a resurselor naturale și mărfurilor de tonaj mare. În or. Șoldănești în baza resurselor naturale existente în regiune ar putea fi atrase investiții în industria forestieră și industria materialelor de construcție. Deși pe parcursul ultimilor ani au apărut câteva întreprinderi specializate în confecționarea mobilei și materialelor de construcție, serviciile sunt într-o stare incipientă de dezvoltare în privința volumelor și tehnologiilor. Se remarcă în acest plan SRL „Intervizstudio” și SC „Raisa Sîrbu” care intenționează să-și extindă afacerile, să mărească numărul de angajați. Problemele cu care se confruntă la moment aceste întreprinderi țin de lipsa muncitorilor calificați în acest domeniu. În general, dezvoltarea economică a orașului Șoldănești depinde de cooperarea cu alte localități din regiune. Aceasta se referă în primul rând la elaborarea strategiilor de dezvoltare regională, care trebuie să se bazeze pe valorificarea eficientă a resurselor umane, naturale, infrastructura regională, precum și pe accesarea complexă și consecventă a investițiilor și fondurilor externe. Aceste resurse trebuie orientate spre dezvoltarea și perfecționarea factorului uman, modernizarea infrastructurii, dezvoltarea businessului mic și mijlociu, și ca

⁹ Producătorii și exportatorii agricoli vor să fie consultați la luarea deciziilor. [On-line]: <http://www.viitorul.org/libview.php?l=ro&id=171&id=1879&t=EDUCATIE-PUBLICA/Dezbateri->

finalitate – crearea unei economii competitive locale.¹⁰

În același timp, raionul Șoldănești dispune de mai multe oportunități de promovare și perspective de dezvoltare la nivel local, datorită așezării sale geografice favorabile. Iar mai multe probleme pot fi soluționate prin: dezvoltarea de parteneriate între întreprinzătorii locali și cei străini; constituirea de parteneriate public-private; atragerea investițiilor străine în domeniul prelucrării tutunului (cazul Fabricii de Fermentare a Tutunului, care în prezent este o întreprindere falimentată), laptelui și confecționării obiectelor din beton și piatră; crearea unui Incubator de afaceri în oraș; colaborare sporită cu ADR Centru în scopul dezvoltării sectorului economic; colaborare cu instituțiile prestatoare de servicii de instruire de calitate în domeniul dezvoltării afacerilor; efectuarea unui schimb permanent de experiență în țară și peste hotare în domeniul dezvoltării afacerilor.

De asemenea, instituțiile societății civile ar putea contribui prin acțiuni de informare a cetățenilor despre situația economică existentă în localitate, cu referire la întreprinderile care-și desfășoară activitatea și oportunitățile de angajare, etc. Tot ele ar putea să elaboreze unele publicații ce țin de evaluarea eficienței privind dezamorsarea companiilor falimentate și planificarea în acest sens a punerii în funcțiune a unor încăperi (depozite) care vor duce ulterior și la deschiderea noilor locuri de muncă. În sfârșit, atât APL/APC, societatea civilă, cât și sectorul privat ar trebui să întreprindă măsuri care să identifice mecanisme de susținere a tuturor întreprinderilor, companiilor care activează la moment și să le ofere unele facilități pentru ca afacerea lor să se mențină și să prospere la nivel local, regional și național.

• Problema privind *protecția socială a cetățenilor* existentă în raion/oraș este cauzată de numărul redus de lucrători sociali; utilaj învechit pentru persoanele cu dizabilități; lipsa cantinelor sociale; cooperare insuficientă dintre APL (nivel I și II) și secția asistența socială raională; număr

insuficient de indicatoare rutiere pietonale și treceri pietonale pe drumurile locale, etc.

De asemenea, foarte puține asociații obștești din raion/oraș activează în vederea susținerii politicilor statului în domeniul protecției sociale și integrării sociale a diferitor grupuri dezavantajate. Printre cele care prestează servicii păturilor social vulnerabile pot fi evidențiate ONG-urile „Profemida” și „Speranța”. În oraș activează, de asemenea, asociația veteranilor, care organizează comemorări și zile festive pentru veteranii de război.

Menționăm, de asemenea, și activitatea Centrului de servicii comunitare pentru copiii în situații de risc „Păcurașii” (2001) din s. Cotiușeni Mari, raionul Șoldănești. Acest centru a fost deschis în baza organizației de femei „Mesia”, de altfel, unicul centru din raion, care oferă servicii copiilor cu dizabilități și copiilor din familii vulnerabile. În anul 2009, 10 beneficiari ai centrului aveau grad de invaliditate, iar 8 copii trebuiau să-și obțină acest grad.¹¹

Pentru a soluționa problema calității joase a serviciului de asistență socială din oraș în 2009-2010 primăria orașului și Centrul Medicilor de Familie au implementat proiectul „Sporirea accesului cetățenilor la asistență socială și consiliere profesională în or. Șoldănești” în cadrul programului de Dezvoltare Comunitară PNUD Moldova cu suportul UNFPA. Astfel, a fost deschis Serviciul comunitar de asistență socială și consiliere profesională, s-au creat condiții optime de lucru lucrătorilor sociali, iar cetățenilor li s-au oferit acces la serviciile de asistență socială și informare profesională.¹²

Recomandările noastre privind îmbunătățirea protecției sociale a păturilor social vulnerabile din raion/oraș se referă la:

• Elaborarea sistemelor, programelor și politicilor privind protecția socială care să

¹⁰ Strategia de dezvoltare socio-economică a orașului Șoldănești pe perioada 2014-2020. Șoldănești 2013, p. 24. [On-line]: http://primaria-soldanesti.md/Sites/soldanesti_md/Uploads/SDSE_SOLDA_NESTI.9B02110956A84858943C7FD76B846230.pdf (Vizitat la: 24.10.2015).

http://rmdiri.md/?page_id=48&lang=en ; <http://usem.md/md/p/rmdiri> *RMDIRI, 2016, Nr. 1 (Vol. 11) 95*

¹¹ Cheianu-Andrei D. (Coord.) Studiu comparativ privind situația copiilor cu dizabilități în raioanele Ungheni, Șoldănești și mun.Comrat din Republica Moldova. Chișinău: Asociației pentru Caritate și Asistență Socială ACASA. 2009, p. 27. [On-line]: <http://sociopolis.md/uploads/0/images/large/studiu-comparativ-privind-situatia-copiilor-cu-disabilitati-din-raioanele-usc.pdf> (Vizitat la: 26.10.2015).

¹²Primăria or. Șoldănești și Centrul Medicilor de Familie au implementat Proiectul de Dezvoltare Comunitară. Sporirea accesului cetățenilor la asistență socială și consiliere profesională în or. Șoldănești. 2009 - 2010. [On-line]: <http://primaria-soldanesti.md/ProiectuldeDezvoltare> (Vizitat la: 24.10.2015).

răspundă nevoilor săracilor. Pentru aceasta asistenții sociali din raion ar trebui să lanseze consultări cu reprezentanții guvernului privind crearea unei baze de informații pe probleme de sărăcie și lipsuri, inclusiv abordări calitative care ilustrează realitățile și perspectivele oamenilor săraci și să disemineze aceste informații pentru dezbateri publice;

- Asigurarea faptului că factorii de decizie locali au o înțelegere adecvată cu privire la rolul sectorului asociativ asupra protecției sociale, în particular al asistenței persoanelor sărace. Pentru aceasta societatea civilă trebuie să organizeze mese rotunde, seminare de instruire, campanii de informare și etc. în scopul de a fi cunoscuți și convingători autorităților locale și ulterior să încheie parteneriate de colaborare în angajarea în acțiuni comune de ordin social pentru cetățenii din raion;

- Susținerea prin intermediul diverselor programe a grupurilor locale dezavantajate. Acestea se referă la asigurarea unui adăpost pentru cetățenii fără locuință (ex. centre de plasament temporar), crearea cantinelor sociale, oferirea locurilor de muncă (chiar și sezoniere sau temporare) forțelor de muncă necalificată pentru a le asigura un trai decent, etc. Reprezentanții instituțiilor societății civile care se ocupă de protecția socială ar putea contribui la realizarea acestui scop dacă ar beneficia din partea autorităților locale de susținere financiară, spații neutilizate, care ulterior ar deveni utile și funcționale păturilor social vulnerabile.

- Reparația și construcția drumurilor: Raionul Șoldănești dispune de 79,23 km de drumuri publice, dintre care 24,49 km din ele sînt de importanță națională. În ultimii 5 ani rețeaua de drumuri naționale nu s-a extins. În același timp, rețeaua de drumuri la nivel de raion este deteriorată, necesitînd reparație capitală în proporție de peste 80%. Această situație creează impedimente serioase în dezvoltarea economică a regiunii.¹³

Cu regret, instituțiile societății civile din raion nu au manifestat până în prezent implicare directă în soluționarea acestei probleme. Credem că nici

nu ține de competența lor de a face acest lucru. Totuși, ONG-urile locale și regionale ar putea aduce la cunoștința donatorilor privind necesitatea soluționării acestei probleme prin indicarea beneficiilor și a impactului pe care l-ar avea asupra dezvoltării raionului.

Am putea prezenta doar efortul primăriei Șoldănești care a contribuit la repararea a 5 drumuri locale: str. Tineretului, str. Pacii, str. Victoriei, str. Prieteniei și str. Eminescu. Însă sînt necesare reparații a mai multor drumuri locale (pe alocuri raparții capitale), fără de care cu contribuții și eforturi a mai multor părți implicate, situația rămîne dicilă de soluționat.

Concluzii. Drumurile la nivel de raion sînt importante pentru dezvoltarea economică, prin faptul că ele îmbunătățesc mobilitatea și facilitează accesul cetățenilor la multe beneficii. Iar importanța reală a lor depinde de cererea locală pentru transport care, în sine, este o funcție de turism intern, de prestare de servicii și oportunități economice, iar de măsura în care acestea vor fi dezvoltate la nivel local, va depinde și nivelul de producție, comercializare și extindere a mărfurilor, facilități de sănătate în timp de boală, piețe pentru comercializarea produselor, școli pentru educarea copiilor, etc.

În scopul reabilitării drumurilor deteriorate și aducerii acestora la starea lor inițială; autoritățile competente împreună cu instituțiile societății civile ar trebui să întreprindă următoarele măsuri:

- Colaborarea sporită cu ADR Centru în scopul identificării unor soluții eficiente privind rezolvarea problemei, dar și identificarea partenerilor străini în scopul accesării fondurilor străine;

- Atragerea investițiilor în sectorul „Drumuri locale”, implementării proiectelor tehnice finanțate de USAID, UE, Fondul Rutier, Fondul Național pentru Dezvoltare Regională; atragerea investițiilor în sectorul drumurilor pentru a îmbunătăți situația.

- Efectuarea unui schimb de experiență în țară și peste hotare în domeniul construcției, reparației și menținerii calității drumurilor raionale și locale.

- Lipsa atractivității turistice: Deși, raionul dispune de câteva locuri turistice cu care se mândresc cetățenii locali, cu regret foarte puține persoane din țară cunosc despre ele și sînt motivate să le viziteze. Acest fapt este cauzat de indiferența sau lipsa resurselor financiare ale

¹³ Strategia de dezvoltare socio-economică a orașului Șoldănești pe perioada 2014-2020. Șoldănești 2013, p. 17. [On-line]: http://primaria-soldanesti.md/Sites/soldanesti_md/Uploads/SDSE_SOLDA_NESTI.9B02110956A84858943C7FD76B846230.pdf (Vizitat la: 24.10.2015).

autorităților locale în a întreprinde acțiuni menite să crească vizibilitatea acestor locuri turistice. Instituțiile societății civile, de asemenea, nu manifestă interes și mobilitate în atragerea investițiilor privind promovarea turismului local, fie din cauza lipsei financiare, fie a inexistenței unui ONG din raion care să activeze în acest domeniu.

Printre atracțiile turistice din raion vom face referință la „*Stejarul lui Ștefan cel Mare*” din s. Cobîlnea, *Mănăstirile* din s. Dobrușa și Cușeleuca, *Casa-muzeu „Dumitru Matcovschi”* din s. Vadul Rașcov, tabăra „*Dumbrava*” din or. Șoldănești, etc.

Astfel, arborele secular „*Stejarul lui Ștefan cel Mare*” situat în s. Cobîlnea are vârsta de peste 500 de ani și este cel mai bătrân stejar din republică și probabil din tot sud-estul Europei. Stejarul se află în ograda bisericii „Schimbarea la Față” și minunea Sf. „Arhangheli Mihail și Gavriil” din sat. De aceea, dacă acesta ar fi valorificat, atunci ar putea oferi oportunități suplimentare pentru dezvoltarea economică a orașului.

Casa-muzeu „Dumitru Matcovschi” din s. Vadul Rașcov deține manuscrise, fotografii, documente care relevă importante întâmplări din viața scriitorului. Muzeul necesită resurse de întreținere, deoarece este o construcție care datează din anii '50-60 ai sec. trecut.

Mănăstirile din s. Dobrușa (situată la 20 km de or. Șoldănești) și Cușeleuca (respectiv, 28 km) au fost restaurate și reconstruite abia după redeschidere în anii '90. Astăzi acestea sunt atracții turistice și locuri sfinte pentru enoriașii din întreaga țară.

În același timp, în oraș funcționează o unitate de cazare – tabăra „*Dumbrava*”. Locația se află la intrarea în oraș pe traseul național Rîbnița – Bălți, în zona verde a Dumbravei. Ea se află în proprietatea Direcției Raionale de Învățământ și dispune de 200 locuri. Cazarea este posibilă numai în perioada caldă a anului. În fiecare an de serviciile taberei beneficiază preponderent elevii din localitățile raionului Șoldănești, dar și tinerii din exteriorul raionului. Tabăra este utilizată doar în sezonul estival, deoarece nu dispune de sistem de încălzire pentru perioada rece a anului.¹⁴

¹⁴ Strategia de dezvoltare socio-economică a orașului Șoldănești pe perioada 2014-2020. Șoldănești, 2013, p. 20. [On-line]: http://primaria-soldanesti.md/Sites/soldanesti_md/Uploads/SDSE_SOLDA

Totuși, unele măsuri de promovare a atracției turistice în raion au fost întreprinse, iar printre acestea poate fi remarcat și proiectul „*Dezvoltarea rutei turistice Rogojeni - Dobrușa - Cușelăuca - Cobîlnea - Vadul-Rașcov - Climauții de Jos - Șoldănești - Saharna - Țipova - Horodiște - Cuizăuca - Trifești - Pripiceni*”, care a fost implementat de către Consiliul raional Șoldănești în 2013. Proiectul și-a propus să îmbunătățească situația economică a raionului, prin cooperarea optimă la nivelul structurilor implicate în activitatea turistică. Ca rezultat a fost elaborată strategia comună de promovare și valorificare a turismului, a fost dezvoltată 1 platformă funcțională cu o bază de date actualizată; instalate 13 infochișcure și create peste 100 panouri informative, achiziționate 300 urne stradale; 8 stații de parcare amenajate și asfaltate.¹⁵

Concluzii. Există diferiți actori implicați în dezvoltarea turismului, inclusiv sectorul privat, guvern, instituțiile donatoare, societatea civilă și însăși populația locală. Comunitățile locale sunt considerate a fi un avantaj important în dezvoltarea turismului, deoarece activitățile care se desfășoară contribuie la schimbări anume în localitățile lor. Comunitățile locale sunt, de asemenea, considerate ca fiind părți legitime și morale în dezvoltarea turismului, deoarece interesele lor afectează și sunt afectate de deciziile factorilor de decizie cheie. În aceeași ordine de idei, remarcăm că dezvoltarea turismului local necesită implicarea cetățenilor simpli și a societății civile atât în procesul de planificare, cât și punerea în aplicare a politicilor și planurilor de acțiune. Acest fapt asigură că dezvoltarea satisface nevoile percepute ale comunității locale. Dacă deciziile privind dezvoltarea turismului în raion nu sunt realizate în colaborare cu comunitățile locale în faza de

[NESTI.9B02110956A84858943C7FD76B846230.pdf](http://www.nesti.md/9B02110956A84858943C7FD76B846230.pdf)

(Vizitat la: 24.10.2015).

¹⁵Dezvoltarea rutei turistice Rogojeni - Dobrușa - Cușelăuca - Cobîlnea - Vadul-Rașcov - Climauții de Jos - Șoldănești - Saharna - Țipova - Horodiște - Cuizăuca - Trifești - Pripiceni. [On-line]: <http://adrcentru.md/doc.php?l=ro&idc=489&id=1729&t=/Proiecte-de-dezvoltare-regionala/Proiecte-incluse-in-Planul-Operational-Regional-POR-2013-2015/Dezvoltarea-rutei-turistice-Rogojeni-Dobrua-Cuelauca-Cobilea-Vadul-Racov-Climautii-de-Jos-oldaneti-Saharna-ipova-Horodite-Cuizauca-Trifeti-Pripiceni/> (Vizitat la: 18.09.2015).

proiectare, va fi imposibil pentru acestea să fie implicate în procesul implementării.

De fapt, participarea largă a diferitor părți interesate în procesul de luare a deciziilor, inclusiv a comunităților locale, face posibilă dobândirea noilor competențe și schimb de idei, care, la rândul său, favorizează înțelegerea problemelor regionale și permite generarea de soluții noi și inovatoare.

Următoarele *recomandări* se referă la modul de aplicare a constatărilor prezentate mai sus:

- Desfășurarea acțiunilor eco-turistice, valorificarea potențialului turistic și promovarea imaginii raionului Șoldănești ca destinație turistică;

- Extinderea participării la planificarea turismului de către instituțiile societății civile prin crearea panourilor informative și organizarea atelierelor de lucru anuale care să reunească reprezentanți în afaceri, guvern și instituții ale societății civile pentru a aborda problemele regionale de interes pentru mai multe comunități;

- Evaluarea sistematică a eforturilor de marketing turistic regional și local pentru a măsura eficacitatea lor, a coordona rezultatele cu schimbarea cererii turistice.

- O altă problemă majoră care afectează dezvoltarea comunităților locale din raion se referă la *nivelul scăzut de participare comunitară* al cetățenilor. Aceasta e cauzată de: absența anumitor grupuri comunitare la procesul de luare a deciziilor; timp restrâns pentru îndeplinirea unor sarcini; lipsa accesului la informație; pasivitate și indiferență, etc.

În contextul alegerilor locale din 2011 patru organizații neguvernamentale locale din raionul Șoldănești au participat în cadrul Laboratorului de acțiune și participare comunitară, realizat de Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare”. Printre aceste organizații se numără: Asociația Părinților și Pedagogilor „Viitorul” din s. Chipeșca; ONG „Speranța” din s. Cușmirca; Asociația Părinților și Pedagogilor din s. Dobrușa și Asociația Părinților și Pedagogilor din s. Olișcani. În cadrul Laboratorului de acțiune și participare comunitară, ONG-urile beneficiare au avut posibilitatea să-și sporească cunoștințele și abilitățile prin intermediul unui program de dezvoltare a capacităților, axat pe relațiile dintre buna guvernare, accesul la informație publică, transparența decizională, participarea cetățenilor și abordarea integratoare a egalității de gen. De

asemenea, organizațiile au lucrat asupra creșterii capacităților de watchdog electoral, precum și asupra elaborării și implementării proiectelor și programelor de monitorizare și acțiune comunitară. Adicional, ONG-urile participante au elaborat planuri de dezvoltare și consolidare a capacităților organizaționale.¹⁶

Astfel, reprezentantele Asociației Părinților și Pedagogilor APP din s. Dobrușa au organizat întâlniri individuale cu candidații la funcția de primar al localității, iar discuțiile s-au axat pe implementarea unui șir de măsuri specifice menite să sporească nivelul de transparență, bună guvernare și participare al cetățenilor.

În s. Olișcani, au avut loc întâlniri cu candidații la funcția de primar și consilieri locali, organizată de APP, la care a fost prezentată publicația „Angajamentului pentru transparență și participare”. În urma analizei prevederilor a fost menționat și faptul că e pentru prima dată în istoria comunității locale, când se înaintează candidaților un asemenea angajament, propus spre realizare de către aleșii locali cu înaintarea propunerii ca inițiativa să fie preluată și la alegerile ulterioare.

Membrii Asociației Părinților și Pedagogilor „Viitorul” de la gimnaziul Chipeșca au organizat o conferință cu candidații la primar și consilieri cu genericul: „Transparența în activitate – garant al Bunei Guvernări”. În cadrul acestei conferințe invitații au fost informați cu privire la actele normative importante: Legea privind accesul la informație și Legea privind transparența în procesul decizional, documente ce creează condiții favorabile pentru informarea, consultarea și participarea publicului în procesul de luare a deciziilor. S-a discutat, de asemenea, despre utilizarea diverselor modalități eficiente de încurajare a cetățenilor pentru participarea în scrutinele electorale.¹⁷

Concluzii. Comunitățile locale au nevoi, probleme, resurse și practici diferite, iar soluționarea acestor necesități solicită responsabilitatea comună din partea prestatorilor de servicii și membrilor comunității. Participarea

¹⁶ Laboratorul de acțiune și participare comunitară își începe activitatea. [On-line]: <http://www.progen.md/index.php?page=n2&opa=view&id=66&tip=noutati&start=100&l=> (Vizitat la: 16.09.2015).

¹⁷ Mai mulți candidați la funcția de Primar se angajează să promoveze buna guvernare. [On-line]: <http://www.progen.md/index.php?page=n2&opa=view&id=73&tip=noutati&start=110&l=> (Vizitat la: 16.09.2015).

comunitară prevede informarea locuitorilor comunității privind sectorul civic și implicarea activă în luarea deciziilor care în cele din urmă au un impact în comunitatea lor, iar acesta are și un șir de avantaje: îmbunătățește fluxul de informații, îmbunătățește înțelegerea comunității privind activitatea APL, stimulează colaborarea, reduce conflictele, etc.

Pentru ca acestea să se întâmple, prezentăm următoarele *recomandări*:

- Încurajarea părților interesate în definirea scopului privind participarea comunitară (ex. - rezolvarea problemelor, etc.);

- Definirea părților în procesul de luare a deciziilor, astfel încât acestea să-și stabilească sarcinile și gradul lor de implicare la fiecare etapă.

- *Starea ecologică precară* din oraș este cauzată de lipsa planului de mediu; existența gunoiștei neautorizate, cu o vechime de peste 20 ani, amplasată pe malul râului Ciorna; lipsa planului urbanistic al orașului; nivel scăzut de educație ecologică în rândul populației; asigurarea insuficientă a populației cu rețea de canalizare; existența a 6 km de sistem de canalizare învechit; parcul central și zonele de agrement din preajma blocurilor locative nu sunt amenajate; existența câinilor vagabonzi care răspândesc gunoiul prin oraș; lipsește groapa de incinerare a animalelor moarte.

De aceea, problema stării mediului ambiant în comunitate a fost apreciată drept prioritară în Planul Strategic de Dezvoltare a orașului Șoldănești pentru anii 2005-2010. Iar schimbarea lucrurilor în domeniul mediului a început cu desfășurarea mai multor evenimente, printre care și organizarea unei mese rotunde cu genericul „Cultura ecologică – premiză a dezvoltării durabile” (2006). Au urmat apoi activități de sensibilizare a locuitorilor or. Șoldănești, cum ar fi: seminare „Nivelul de poluare a mediului și amenajarea teritoriului ambiant în Șoldănești-probleme și soluții”, „Dezvoltarea voluntariatului de mediu”. Elevii de la Liceul „Ștefan cel Mare” au participat la curățirea scuarului și a râului Ciorna. De asemenea, au fost instalate 117 urne metalice.

Catalizator al tuturor activităților a fost Comitetul de dezvoltare socio-economică a orașului Șoldănești, care a inițiat și coordonat implementarea proiectului. Primăria a alocat tehnică pentru evacuarea gunoiului și resurse

pentru procurarea motorinei. Întreprinderea Municipală „Șoldănești-Service” a pus la dispoziție tehnică și personal. Agenția ecologică a organizat facilitarea seminarelor tematice, iar Centrul de Medicină Preventivă a contribuit la controlul calității apei potabile în fântâni și izvoare. Agenții economici au participat la amenajarea teritoriilor aferente.¹⁸

Pentru a preveni depozitarea deșeurilor în locuri neautorizate, a fost creat Centrul Comunitar de Educație Ecologică care oferă locuitorilor, organizațiilor, administrației publice locale acces la informații și asistență de domeniu, monitorizează procesele și activitățile pentru protecția mediului, asigură durabilitatea activităților implementate în cadrul proiectului. Această practică a fost deosebită prin faptul că s-a reușit cu ajutorul unui grup de tineri să mobilizeze întreg orașul. Au fost lichidate 10 gunoiști neautorizate, curățate și amenajate 6 izvoare. A fost reanimată activitatea serviciului municipal de salubritate, fapt ce a sporit credibilitatea prestatorului de servicii comunale și APL. Activitățile desfășurate au contribuit la consolidarea capacităților membrilor comunității în sfera angajării civice și creării parteneriatelor locale. Au fost diminuate riscurile îmbolnăvirilor de boli infecțioase din cauza nerespectării normelor sanitar-ecologice.

Pentru îmbunătățirea situației credem oportună luarea în considerare a următoarelor *recomandări*:

- Formarea comportamentului ecologic al cetățenilor cu privire la cunoașterea, ocrotirea și conservarea mediului natural.

- Identificarea problemelor de mediu, luarea deciziilor, punerea în practică a soluțiilor pentru prevenirea și rezolvarea problemelor identificate.

- Pregătirea cetățeanului actual și viitor pentru a influența pozitiv deciziile politice economice și sociale cu privire la mediu.

- Sensibilizarea cetățenilor vizavi de ocrotirea naturii și menținerea acesteia într-o stare bună.

- Sensibilizarea guvernanților, cei din sectorul privat și non-profit de a recunoaște faptul

¹⁸Cruc O. (Coord.) Ghidul bunelor practici ale autorităților publice locale. Chișinău, 2008, p. 134. [Online]: http://www.local.md/global/docs/GHID_BP_AutorPublic_TIPAR.pdf (Vizitat la: 26.10.2015).

că acțiunile de protejare a mediului au rezultate mai bune doar prin colaborarea tuturor celor care participă la implementarea acestui deziderat.

- Promovarea conceptului de turism ecologic, a excursiilor tematice ca mijloc de cunoaștere a resurselor locale.

- Limitările de combustibil, prețurile exagerate ale acestuia, dar și impactul asupra mediului înconjurător au motivat guvernul și agricultorii să se gândească asupra resurselor care să asigure eficiență energetică culturilor agricole. În prezent, sursele regenerabile de energie sunt una dintre cele mai utilizate și înlocuiesc resursele de energie convenționale. Energia de biomasă, în acest sens, este un derivat compus din materie vie, cum ar fi culturile, deșeurile agricole și forestiere.

Pentru a fi pus în aplicare, în perioada anului 2011 AO IDIS „Viitorul” a implementat proiectul „Organizarea și livrarea seminarelor de instruire pentru liderii și operatorii locali în cadrul Proiectului „Energie și Biomasă” – asistarea comunităților”, care a avut drept scop sporirea gradului de utilizare a tehnologiilor de energie regenerabilă în mod semnificativ prin utilizarea altor tipuri de combustibili pentru asigurarea eficienței energetice. or. Șoldănești a fost unul din cele 26 raioane care a beneficiat de instruire în domeniu. Un element important al proiectului a fost elaborarea, de către experții IDIS „Viitorul”, a studiului „Estimarea potențialului energetic al biomasei din culturile agricole, la nivel de regiuni și raioane”, cât și a „Ghidului potențialului producător de brichete”. IDIS „Viitorul” și-a adus aportul direct atât prin cercetările efectuate privind analiza potențialului de biomasă la nivel național, cât și prin desfășurarea a zeci de trainiguri vis-a-vis de utilizarea eficientă și inteligentă a energiei regenerabile.¹⁹

Concluzii: Utilizarea surselor regenerabile de energie este o opțiune strategică de a îmbunătăți securitatea energetică pe termen lung și de a proteja mediul ambiant în țară. Astfel, energia de biomasă este o sursă promițătoare de combustibil

pentru producerea energiei electrice, care poate reduce emisiile de CO₂ în același timp.

Recomandările noastre vizavi de acest aspect se focusează pe faptul că guvernul trebuie să lanseze mai multe înlesniri fiscale pentru a stimula crearea și dezvoltarea activităților de energie regenerabilă.

- Lipsa de parteneriate și a comunicării eficiente între reprezentanții instituțiilor societății civile și a autorităților locale poate constitui un obstacol serios în procesul de dezvoltare a comunității locale. De aceea, în prezent se atestă o tendință tot mai mare vizavi de încheierea acordurilor de parteneriat între aceste părți la momentul scrierii aplicațiilor de grant. Necesitatea posedării acestor acorduri are mai multe beneficii: depășirea unor obstacole sau situații de criză neprevăzute la început, dar care pot apărea în momentul desfășurării unor acțiuni locale, rezultatele așteptate pot avea efecte mult mai vizibile și cu un impact mult mai mare dacă sunt coordonate cu autoritățile locale și etc.

O practică de succes în acest sens este prezentată de AO INFO-TERRA din s. Vadul-Râșcov care în anul 2011 a implementat proiectul „Vreau să știu” și și-a propus să promoveze transparența deciziilor Consiliului Administrației Publice locale prin afișarea informației către locuitorii comunelor, să îmbunătățească accesul electronic la informații și noutăți în domeniul politic, guvernamental, local și raional, pentru ca cetățenii raionului, dar și satelor Vadul-Râșcov, Salcia și Climăuții de Jos să devină participanți mai conștienți și activi în dezvoltarea democrației în RM. În procesul de implementare a proiectului a fost îmbunătățit nivelul de colaborare cu primăriile din comunele Salcia și Climăuții de Jos, care au contribuit la desfășurarea în comun a activităților preconizate, dar și o conlucrare mai modestă cu Primăria s. Vadul-Râșcov. Printre rezultatele pozitive ale proiectului au fost menționate: creșterea interesului democratic și conștiinței în special al tinerei generații; avansarea gradului de informare a cetățenilor privind guvernarea publică locală, eliminarea dificultății de acces liber la documentele și formularele publice din primăria, îmbunătățirea eficienței și responsabilității conducerii APL;

¹⁹ IDIS „Viitorul” a fost premiat pentru inițiativă educațională în promovarea Energiei Regenerabile și a Eficienței Energetice. [On-line]: <http://www.viitorul.org/newsview.php?l=ro&idc=132&id=4269&t=STIRI-EVENIMENTE-IDIS/IDIS-Viitorul-a-fost-premiat-pentru-iniatiava-educationala-in-promovarea-Energiei-Regenerabile-si-a-Eficienței-Energetice/> (Vizitat la: 16.09.2015).

consolidarea relațiilor dintre societatea civilă și APL.²⁰

Un alt proiect de succes care s-a axat pe dezvoltarea unui sistem de guvernare locală mai transparent și responsabil, precum și pe crearea unui mecanism care să asigure o conlucrare eficientă între ONG-uri și mass-media, capabile să mențină APL responsabilă față de cetățeni a fost implementat de către Centrul CONTACT, în parteneriat cu ADR Centru (Orhei) în perioada 2011-2013. Astfel, proiectul „Sporirea transparenței și responsabilității autorităților prin activități comune ale mass-media și societății civile” a implicat ONG-uri și instituțiile mass-media din raioanele Orhei, Rezina, Șoldănești, Telenești, Taraclia și UTA Găgăuzia, în cadrul cărora au fost realizate mai multe activități, printre care: ateliere de instruire pentru reprezentanții ONG și mass-media regionale; investigații jurnalistice efectuate în comun de către ONG-urile și mass-media selectate; campanii de sensibilizare a opiniei publice în probleme locale de interes deosebit; emisiuni de dezbateri radio și TV; forumuri regionale ale societății civile și APL cu discutarea problemelor locale de interes deosebit; ședințe ale grupurilor consultative locale; pagina Web „Participarea civică”; studii privind încrederea cetățenilor în formațiunile societății civile din regiunile selectate.²¹

Concluzii: Crearea parteneriatelor dintre părțile interesate în soluționarea unor anumite probleme este considerat a fi un aspect pozitiv și salutar, deoarece doar prin dialog, cooperare și eforturi comune se poate ajunge la rezultate frumose. De aceea, credem că instituțiile societății civile trebuie să insiste asupra lansării dialogului cu autoritățile statale oricând consideră necesară implicarea în acțiuni de dezvoltare locală. Se știe că deseori, unele activități, gen campanii de sensibilizare/informare, flash-mob-uri, târguri, advocacy nu pot fi desfășurate fără autorizarea reprezentanților APL/APC. Iar prin informarea acestora, nu de puține ori, însăși aceste instituții au fost cele care și-au oferit

asistență și suport în implementarea proiectelor locale.

• În vederea îmbunătățirii infrastructurii comunale (rețele de gaz, apă, electricitate, evacuare a deșeurilor) este necesar de a reconstrui apeductele, de a reabilita fântânile arteziene și sistemul de canalizare, de a repara și moderniza sistemele autonome de încălzire în grădinițe, școli, licee și gimnazii, de a gazifica localitățile și obiectivele de menire social-culturală, de a repara casele de cultură și a construi sau repara drumurile, trotuarele, etc.

Infrastructura locală. Una din cele mai grave probleme cu care se confruntă or. Șoldănești ține de reabilitarea și menținerea infrastructurii locale. Cu regret, foarte puține acțiuni au fost întreprinse de autoritățile publice locale, societatea civilă și sectorul privat pentru rezolvarea problemelor existente. Totuși, unele eforturi de a schimba situația au fost depuse în acest sens, iar în continuare, vom prezenta câteva practici de succes.

Astfel, sub auspiciul Ministerului Educației și Tineretului în 2007 cu suportul financiar al UNICEF a fost implementat proiectul privind renovarea Grădiniței de copii „Mărțișor” (bloc G) din or. Șoldănești. Proiectul a prevăzut desfășurarea campaniilor de informare, activităților de instruire și mobilizare comunitară, dar și realizarea unui șir de acțiuni practice: renovarea acoperișului, interiorului și exteriorului clădirii, apeductului și canalizării și amenajarea terenului aferent.²²

La realizarea activităților proiectului au participat: membrii colectivului grădiniței, părinții, agenții economici: ÎS „Moldsilva”, ÎM „Piața Șoldănești”, ÎI „R. Sîrbu”, Consiliul raional și Direcția generală învățământ tineret sport Șoldănești, Asociația de dezvoltare social-economică a or. Șoldănești, ziarul local „Farul nistean”, organizația de construcții „Guranda – con” SRL, Administrația publică locală (Primăria, Consiliul orașenesc). Cel mai îmbucurător fapt a fost dorința unor agenți economici de a sponsoriza activitățile de amenajare a terenului de joacă pentru copii: căsuțe, nisipării, scrâncioburi, jucării etc.

Experiența practicii a fost transmisă altor comunități din raionul Șoldănești: Primăriile Chipeșca, Vadul-Rașcov, Cotiujeni și Râspopeni,

²⁰ Vreau să știu. [On-line]: <http://aoinfoterra.blogspot.md/2011/03/vreau-sa-stiu.htm> (Vizitat la: 29.09.2015).

²¹ Sporirea transparenței și responsabilității autorităților prin activități comune ale mass-media și societății civile. [On-line]: <http://contact.md/new1/index.php/ro/proiecte/derulare/undef> (Vizitat la: 19.09.2015).

²² Grădinița-creșă „Mărțișor”. [On-line]: <http://primaria-soldanesti.md/gradinita> (Vizitat la: 26.10.2015).

care și-au dorit implementarea practicilor similare în comunitățile lor. Menționăm că practica a fost utilă acestor localități, datorită eficacității parteneriatului educatori-părinți-APL/APC, societate civilă prin exemplu de mobilizare a comunității, modalitatea de alocare a resurselor financiare, în favoarea unui obiect de menire socială, crearea condițiilor pentru copii și educatori, prin atractivitatea obiectului renovat.²³

Astfel, în anul 2008 Asociația Pedagogilor și Părinților din s. Pohoarna, împreună cu reprezentanții IREX, ziarul raional „Farul Nistrean” și agentul economic SRL „Pohoarna Agro” au renovat Grădinița de Copii din s. Pohoarna, r. Șoldănești. În acest sens, au fost instalate 25 de ferestre și 7 uși din termopan. S-a mărit cu 17 numărul copiilor ce frecventează grădinița. Pe lângă rezultatele vizibile obținute, participanții au remarcat și schimbarea mentalității comunității, stabilirea unui parteneriat eficient al școlii, grădiniței, comunității.²⁴

Până în prezent, cu efortul Primăriei Șoldănești s-au implementat mai multe proiecte menite să soluționeze problema salubrității orașului. Astfel, în perioada 2009-2010 prin intermediul proiectului de modernizare a sistemului de salubritate au fost construite 27 platforme selective de colectare a deșeurilor, plasate urne și evacuate gunoștile stihinice.

De asemenea, cu susținerea financiară a Fondului Ecologic Național în 2014 au fost implementate următoarele proiecte: Construcția apeductului pe străzile din cartierele Eminescu și Lacurilor (or. Șoldănești), Alimentarea cu apă (s. Glinjeni, r. Șoldănești), Forarea fântâniei arteziene pentru aprovizionarea cu apă (s. Cobîlnea, r. Șoldănești).²⁵

Concluzii. Din cele menționate mai sus, observăm că infrastructura locală cuprinde active valoroase care oferă o gamă largă de servicii la nivel raional și local. Performanța acesteia este definită de gradul în care sistemul servește

obiectivele comunităților locale. Identificarea acestor obiective, evaluarea și îmbunătățirea performanțelor infrastructurii se produc printr-un proces politic care implică mai multe părți interesate: APL/APC, societatea civilă și sectorul privat. Iar pentru realizarea lor se propun următoarele *recomandări*:

- Modernizarea viziunii locale și consolidarea managementului local. Autoritățile locale trebuie să restructureze agențiile responsabile pentru transport, locuințe, apă și energie pentru a gestiona și executa o politică coordonată de infrastructură;

- Schimbarea politicii de finanțare și atragerea surselor financiare din partea donatorilor străini sau reprezentanților companiilor private ar soluționa mai ușor aceste probleme;

- Implicarea directă a cetățenilor și societății civile în lucrările de reconstrucție, reparație, etc. ar putea reduce termenul de executare al lucrărilor și ar contribui la schimbarea atitudinii contribuabililor în păstrarea și menținerea infrastructurii existente.

Problema privind conectarea la rețeaua de apă și canalizare este cauzată de insuficiența de personal calificat; lipsa planului urbanistic al orașului; sisteme de apeduct și canalizare învechite; insuficiența mijloacelor financiare; număr mare de consumatori cu datorii pentru servicii locale prestate (aprovizionare cu apă, canalizare, salubritate); legislație locală incompletă; infrastructura drumurilor locale deteriorată; colaborare redusă între întreprinderile municipale locale. În orașul Șoldănești doar aproximativ 2/3 din locuințe sunt conectate la rețeaua cu apă potabilă și rețeaua de canalizare. Lungimea totală a rețelei de apă constituie 27 km, dintre care 50% are peste 30 ani, acest fapt creând riscuri evidente pentru funcționalitatea apeductului. La momentul actual apa este livrată pentru toată perioada zilei. Până în 2007 orașul nu avea stație de purificare a apelor reziduale. Rețeaua de canalizare are cu o lungime de 25 km ceea ce constituie 50% din necesarul asigurat. Rețeaua de apă și canalizare este gestionată de către ÎM „Regia Apă Șoldănești”, sediul căruia a fost renovat în 2013 în cadrul proiectului „Modernizarea serviciilor publice locale în RM” și implementat de Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei, ceea ce-i permite să-și extindă activitatea și să devină un operator

²³ Cruc O. (Coord.) Ghidul bunelor practici ale autorităților publice locale. Chișinău, 2008, p.17-19. [Online]:http://www.local.md/global/docs/GHID_BP_AutorPublic_TIPAR.pdf (Vizitat la: 26.10.2015).

²⁴ Idem.

²⁵ Proiectul de mediu finanțare din Fondul Ecologic Național. [Online]:<http://mediu.gov.md/index.php/serviciul-de-presa/noutati/1685-proiecte-de-mediu-finantate-din-fondul-ecologic-national-2014-04-03-05-03-48> (Vizitat la: 26.10.2015).

eficient și profitabil. Această instituție este importantă pentru ca toți cetățenii să beneficieze de servicii publice de calitate și să fie responsabili și grijulii cu mediul înconjurător.²⁶

Managementul deșeurilor solide. În ultimii 20 ani una din problemele prioritare din localitate era sistemul depășit de salubritate a orașului. Iar creșterea gradului de poluare a mediului era generată de platformele pentru gunoi de lângă blocurile locative neamenajate, gunoiștile neautorizate de pe malul râului Ciorna și deversările apelor reziduale din rețeaua de canalizare. Localitatea nu dispunea de un sistem modern de colectare, depozitare, procesare și reutilizare a deșeurilor. Această stare de lucruri crea o imagine nefavorabilă pentru oraș, dar constituia și un focar serios de maladii infecțioase. Conform evaluărilor Centrului de Medicină Preventivă, dinamica crescândă a îmbolnăvirilor gastro-intestinale și hepatite virale era consecința directă a poluării mediului. Organizația de prestare a serviciilor comunale „Șoldănești-Service” nu avea un management performant, iar dotarea cu tehnică era insuficientă.²⁷

Astfel, grație conjugării eforturilor reprezentanților Primăriei Șoldănești, a liderilor ONG și a reprezentanților sectorului privat, cu suportul PNUD Moldova în anul 2009 a fost implementat proiectul „Modernizarea serviciului de salubritate din orașul Șoldănești” în cadrul căruia a fost construită rețeaua de platforme de preselecție a deșeurilor și 3 ECOcăsuțe.²⁸

Ulterior, în perioada 2012-2013 Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor, ADR Centru și Primăria s. Cotiușeni Mari au lansat proiectul „Crearea sistemului integrat de management al deșeurilor menajere în opt localități din partea de Nord-Vest al raionului Șoldănești”, care și-a propus să construiască

poligonul de depozitare a deșeurilor menajere și să creeze un sistem de evacuare a deșeurilor menajere. Astfel, a fost creat un sistem de salubritate intercomunitar funcțional în 8 sate, prin construirea a 100 de platforme și instalarea a 400 containere pentru gunoi menajer, 100 de urne mici în locurile publice, procurarea a 2 mașini de evacuare a gunoiului, un tractor cu remorcă și un excavator. Platformele au fost instalate în toate cele 8 localități beneficiare.²⁹

Un alt proiect de succes implementat de Primăria or. Șoldănești a continuat în anul 2013 cu denumirea „Îmbunătățirea serviciilor municipale privind extinderea sistemului de colectare a deșeurilor solide, eliminarea controlată și măsurile de reducere a deșeurilor în raionul Șoldănești și alte localități din bazinul râului Ciorna” și s-a axat pe dezvoltarea sistemului de management integrat al deșeurilor solide, inclusiv colectarea separată, reciclarea și crearea poligoanelor moderne de stocare a deșeurilor nereciclabile. Menționăm că în cadrul proiectului au fost construite 78 platforme, câteva sute de containere amplasate și confecționate, au fost procurate echipamente pentru tratarea deșeurilor procurate, create 16 locuri de muncă permanente, recultivate 40 gunoiști și editate 12 buletine ecologice.³⁰ Ca rezultat proiectul a consolidat capacitățile și posibilitățile funcționale de extindere a serviciului de salubritate a întreprinderii municipale Șoldănești în cele 33 localități ale raionului Șoldănești cu perspectiva regionalizării managementului deșeurilor și în raioanele Rezina și Florești. Acesta a fost o practică bună de cooperare la nivel regional de asigurare durabilă a securității ecologice și de

²⁶ Regia-Apă Șoldănești dispune de un sediu modern și echipament de management a deșeurilor pentru trei raioane. [On-line]:

<http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=1785&t=Noutati/Regia-Apa-oldaneti-dispune-de-un-sediu-modern-i-echipament-de-management-a-deeurilor-pentru-trei-raioane/> (Vizitat la: 18.09.2015).

²⁷ Cruc O. *Op. Cit.*, p. 133.

²⁸ Strategia de dezvoltare socio-economică a orașului Șoldănești pe perioada 2014-2020. Șoldănești 2013, p. 19. [On-line]: http://primaria-soldanesti.md/Sites/soldanesti_md/Uploads/SDSE_SOLDA_NESTI.9B02110956A84858943C7FD76B846230.pdf (Vizitat la: 24.10.2015).

http://rmdiri.md/?page_id=48&lang=en ; <http://usem.md/md/p/rmdiri> **RMDIRI, 2016, Nr. 1 (Vol. 11) 103**

²⁹ Opt localități din raionul Șoldănești vor beneficia de sistem de salubritate intercomunitar. [On-line]: <http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=1411&t=Noutati/Opt-localitati-din-raionul-oldaneti-vor-beneficia-de-sistem-de-salubritate-intercomunitar/> (Vizitat la: 18.09.2015).

³⁰ Îmbunătățirea serviciilor municipale privind extinderea sistemului de colectare a deșeurilor solide, eliminarea controlată și măsurile de reducere a deșeurilor în raionul Șoldănești și alte localități din bazinul râului Ciorna. [On-line]: <http://adrcentru.md/doc.php?l=ro&idc=489&id=1700&t=P/roiecte-de-dezvoltare-regionala/Proiecte-incluse-in-Planul-Operational-Regional-POR-2013-2015/Imbunatatirea-serviciilor-municipale-privind-extinderea-sistemului-de-colectare-a-deeurilor-solide-eliminarea-controlata-i-masurile-de-reducere-a-deeurilor-in-raionul-oldaneti-si-alte-localitati-din-bazinul-riului-Ciorna/> (Vizitat la: 18.09.2015).

prevenire a poluării mediului prin utilizarea tehnologiilor relevante non-poluante.

Trebuie să remarcăm, de asemenea, și eforturile instituțiilor societății civile în gestionarea deșeurilor solide din raion. Astfel, din 2010, Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ), în cooperare cu Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor (MDRC), APL de nivelul I și II din raioanele Orhei, Rezina și Șoldănești, împreună cu ADR Centru, experți și reprezentanți ai ONG din regiune implementează proiectul „Modernizarea Serviciilor Publice Locale în Republica Moldova” (MLPS). Obiectivul general al acestui proiect este de a îmbunătăți serviciile publice locale din localitățile selectate în trei sectoare prioritare: Aprovizionare cu Apă și Canalizare (AAC), Managementul Deșeurilor Solide (MDS) și Eficiență Energetică (EE). În vederea realizării acestui scop, au fost desfășurate mai multe activități, printre care:

a) „Prima Conferință Națională în Domeniul Cooperării Intercomunitare” (2011). Evenimentul a subliniat importanța tot mai crescândă a parteneriatelor dintre comunități și a prestării de servicii publice la nivel regional. La conferință au fost prezentate studii de caz concrete ale unor comunități care au reușit să coopereze pentru a optimiza serviciile publice. Unul dintre ele este extinderea managementului integrat de colectare și stocare a deșeurilor solide din or. Șoldănești în șapte localități rurale din raioanele Șoldănești și Rezina. Pentru a încuraja cooperarea dintre comunități, a fost menționată necesitatea dezvoltării și actualizării cadrului legal, promovării asocierii voluntare a unităților administrativ-teritoriale interesate de prestarea în comun a serviciilor publice.³¹

b) Atelierul de lucru cu genericul „Cooperarea inter-comunitară - instrument de dezvoltare a serviciilor publice locale” (2014) unde au fost discutate planurile de dezvoltare a serviciului comun de Aprovizionare cu Apă și Canalizare (AAC) și Managementul Deșeurilor Solide (MDS) cu reprezentanții autorităților

publice locale, reprezentanții serviciilor deconcentrate și operatorii de servicii publice locale din zona respectivă de prestare a serviciului.³²

De asemenea, în cadrul proiectului a fost implementat proiectul interregional „Îmbunătățirea sistemului integrat de management al deșeurilor solide în raioanele Șoldănești, Rezina și Florești” (2010)³³ în care a fost completată rețeaua de platforme pentru preselecția deșeurilor, reparat și dotat sediul ÎM „Regia Apă Șoldănești”. În 2013 în cadrul aceleiași proiect întreprinderea comunală a fost dotată cu tehnică motorizată: excavator, buldozer, tractor și 4 remorci, echipamente de reciclare a deșeurilor, două tractoare etc. De asemenea, au fost procurate două autospeciale pentru colectarea și transportarea deșeurilor, care fac parte din dotarea Întreprinderii Municipale de salubritate din Șoldănești.³⁴

Menționăm și importanța implementării în 2013 a proiectului pilot „Îmbunătățirea serviciilor de gestionare a deșeurilor solide în raioanele Șoldănești, Rezina și Florești” din cadrul proiectului „MLPS”. Acesta includea următoarele etape: (1) planificarea și programare integrată la nivel local; (2) îmbunătățirea cooperării dintre administrațiile publice locale; (3) investiții în optimizarea infrastructurii pentru prestarea serviciilor publice locale; (4) consolidarea capacităților APL-urilor și a prestatorilor de servicii; (5) mobilizarea și sensibilizarea populației. Acest model de implementare a proiectelor a asigurat rezultate eficiente și durabile, așa încât MDRC și ADR-urile să ajungă la o astfel de abordare, în

³¹ Autoritățile locale și centrale, precum și partenerii de dezvoltare, s-au întrunit la Prima Conferință Națională în Domeniul Cooperării Intercomunitare. [On-line]: <http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=1466&t=/Noutati/Autoritatile-locale-i-centrale-precum-i-partenerii-de-dezvoltare-s-au-intrunit-la-Prima-Conferinta-Nationala-in-Domeniul-Cooperarii-Intercomunitare/> (Vizitat la: 19.09.2015).

³² Cooperarea intercomunitară poate îmbunătăți calitatea serviciilor de utilitate publică din Regiunea Centru. [On-line]: <http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=2426&t=/Noutati/Cooperarea-intercomunitara-poate-imbunatati-calitatea-serviciilor-de-utilitate-publica-din-Regiunea-Centru/> (Vizitat la: 17.09.2015).

³³ O delegație suedeză în vizită de documentare la un proiect de dezvoltare regională. [On-line]: <http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=2272&t=/Noutati/O-delegatie-suedeza-in-vizita-de-documentare-la-un-proiect-de-dezvoltare-regionala/> (Vizitat la: 18.09.2015).

³⁴ Autospecialele au ajuns la destinație. [On-line]: <http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=1681&t=/Noutati/Autospecialele-au-ajuns-la-destinatia/> (Vizitat la: 18.09.2015).

conformitate cu practicile europene.³⁵ În acest sens au fost procurate 3 automobile destinate pentru prestarea calitativă a serviciilor de colectare și prelucrare a deșeurilor menajere solide de către Întreprinderile Municipale din or. Șoldănești, or. Florești și s. Cotiujenii Mari.³⁶

În noiembrie 2014 a fost lansat serviciul de colectare separată a deșeurilor, de care beneficiază peste 45 de mii de locuitori din 27 de localități ale raioanelor Șoldănești și Rezina.³⁷ Pentru aceasta au fost construite 259 platforme și au fost procurate și amplasate containerele, cu etichetele distinctive. Totodată, au fost achiziționate mașini specializate: echipament pentru reciclare, compactare, buldozere, tractoare. Astfel, locuitorii raioanelor Șoldănești colectează deșeurile pe 4 categorii și le plasează în containerele respective: hârtie, sticlă, metal-plastic-tetrapak și deșeurii reziduale. Acum, cetățenii sunt informați despre beneficiile colectării separate a deșeurilor, dar și despre responsabilitatea de a achita la timp facturile pentru acest serviciu public. Campania de comunicare, cu genericul „Pentru sănătate și un mediu mai curat, colectează deșeurile separat”, a presupus, pe lângă distribuția de materiale promoționale, activități de salubritate, lecții publice, concursuri de desen pentru elevi. Totodată, campania a implicat consultanță pentru comitetele locale de cetățeni, create pentru localitățile implicate. Comitetele reprezintă grupuri de inițiativă, care în mod voluntar s-au implicat la mobilizarea comunității, pentru a colecta separat deșeurile și pentru a achita punctual taxa pentru serviciul public. Serviciul este gestionat de Societatea pe Acțiuni „Salubritate Șoldănești”, care a fost creat în

cadrul proiectului-pilot și care gestionează serviciul de salubritate în localitățile partenere.

În oraș de asemenea, nu exista o gunoiște modernă amenajată cu capacitate suficientă de acumulare a deșeurilor menajere, fapt ce putea duce la poluarea continuă a mediului ambiant (apă, aer, sol) și crearea premiselor suplimentare pentru creșterea nivelului de morbiditate al populației. În acest context în cadrul aceluiași proiect „MLPS” în anul 2014 a fost construit poligonul modern de stocare a deșeurilor menajere solide. Astăzi circa 850 gospodării (33%) beneficiază de acces la sistemul de canalizare.

În 2015. a fost construit Centrul Intercomunitar de Management al Deșeurilor Solide în satul Parcani, raionul Șoldănești, Centrul de reciclare la Șoldănești și o stație de transfer la Cotiujenii Mari. Totodată, a fost reabilitat blocul de compactare a deșeurilor din or. Șoldănești.³⁸ La această etapă, au fost procurate și amplasate containere, cu etichetele distinctive. Totodată, au fost achiziționate mașini specializate: echipament pentru reciclare, compactare, buldozere, tractoare.

Fiindcă construcția modernă de depozitare a deșeurilor va fi finalizată doar la sfârșitul anului 2015, 3 depozite de deșeurii (din preajma or. Șoldănești, s. Cușmirca și s. Răspopeni) au fost amenajate pentru a servi în calitate de depozite temporare pentru o perioadă de 2 ani (2014-2015). Celelalte gunoiști din localități urmează a fi închise.³⁹

Din cele menționate mai sus observăm că această inițiativă reprezintă un exemplu de cooperare de succes dintre ADR Centru, GIZ în dezvoltarea comunităților locale, și anume raioanele Șoldănești, Rezina și Florești. Având scopul comun de a gestiona deșeurile solide în localități, ca rezultat fiind construite un depozit sanitar la Șoldănești, două centre de reciclare la

³⁵ Proiectul interregional de gestionare a deșeurilor solide în raioanele Șoldănești, Rezina și Florești va avea șanse sporite pentru a fi eficient și durabil. [On-line]: <http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=2191&t=/Noutati/Proiectul-interregional-de-gestionare-a-deeurilor-solide-in-raioanele-oldaneti-Rezina-i-Floreti-va-avea-anse-sporite-pentru-a-fi-eficient-i-durabil/> (Vizitat la: 18.09.2015).

³⁶ Mașini noi la Șoldănești. [On-line]: <http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=1911&t=/Noutati/Maini-noi-la-oldaneti/> (Vizitat la: 18.09.2015).

³⁷ Germanii susțin salubritatea mai multor localități din raioanele Șoldănești și Rezina. [On-line]: <http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=2532&t=/Noutati/Germanii-sustin-salubritatea-mai-multor-localitati-din-raioanele-oldaneti-i-Rezina/> (Vizitat la: 18.09.2015).

³⁸ Aproape 6,5 milioane de euro din partea Guvernului Germaniei investite în 2015 în proiecte de dezvoltare regională. [On-line]: <http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=2389&t=/Noutati/Aproape-65-milioane-de-euro-din-partea-Guvernului-Germaniei-investite-in-2015-in-proiecte-de-dezvoltare-regionala/> (Vizitat la: 18.09.2015).

³⁹ Raioanele Șoldănești și Rezina au un serviciu modern de colectare separată a deșeurilor. [On-line]: <http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=2375&t=/Noutati/Raioanele-oldaneti-i-Rezina-au-un-serviciu-modern-de-colectare-separata-a-deeurilor/> (Vizitat la: 18.09.2015).

Șoldănești și Florești și două stații de transfer la Cotiujeii Mari (Șoldănești) și Florești.

Concluzii: Pentru satisfacerea necesităților cetățenilor raionului sunt necesare anumite condiții care facilitează organizarea și gestionarea serviciilor publice cu caracter social în domeniul distribuției a apei, canalizare, gestionare a deșeurilor. În acest sens, propunem următoarele *recomandări*:

- Educarea cetățenilor privind colectarea, transportarea, reciclarea și depozitarea deșeurilor;
- Elaborarea și realizarea planurilor de infrastructură de calitate trebuie să se bazeze pe un proces de consultare cu specialiști, factori de decizie, APL, mediul de afaceri, societatea civilă și orice altă structură;

- Autoritățile APL trebuie să elaboreze propriile strategii de dezvoltare și modernizare a infrastructurii serviciilor publice de alimentare cu apă și canalizare. La nivel local, autoritățile sunt responsabile direct de asigurarea populației cu servicii de calitate corespunzătoare și la un preț accesibil;

- Completarea surselor de finanțare trebuie să fie realizate prin parteneriate public-private;

- Pregătirea profesională va trebui inclusă în sarcinile contractuale pentru toți operatorii de servicii publice de alimentare cu apă și canalizare, urmând a fi monitorizată ca și ceilalți indicatori de performanță.

- Societatea civilă, reprezentată prin patronat și sindicate, asociații profesionale și ale consumatorilor, va trebui să fie o prezență activă, alături de organele centrale de specialitate ale administrației publice și autoritățile administrației publice locale, în procesul de monitorizare a activităților desfășurate de întreprinderile specializate.

Concluzii.

Din cele menționate mai sus vom remarca că pentru raionul/orașul Șoldănești cooperarea dintre autoritățile statale și instituțiile societății civile este importantă din mai multe motive:

- Prin eforturi comune pot fi atinse rezultate vizibile într-o mai scurtă de timp;

- Problemele și necesitățile cetățenilor sunt aduse la cunoștința funcționarilor publici și puse în discuție pe agenda ordinii de zi, dacă la acest proces se implică și reprezentanții instituțiilor societății civile;

- Are loc atragerea de investiții străine pentru soluționarea problemelor locale atât din

partea autorităților statale, cât și a sectorului non-profit.

Totuși, credem că pentru raionul/orașul Șoldănești șirul problemelor prezentate sunt pe departe de a fi soluționate, iar pentru ca acest lucru să se întâmple, este nevoie de timp, resurse și bani.

De aceea, este important ca actorii implicați să conștientizeze asupra existenței și gradului de agravare a acestor probleme, să sensibilizeze opinia publică și să implice cât mai mulți cetățeni la activități care vor contribui la dezvoltarea comunității lor locale.

Bibliografie:

1. Așezarea geografică a raionului Soldănești. [On-line]: <http://soldanesti.md/index.php/asezarea-geografica.html> (Vizitat la: 24.10.2015).

2. Aproape 6,5 milioane de euro din partea Guvernului Germaniei investite în 2015 în proiecte de dezvoltare regională. [On-line]:

<http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=2389&t=/Noutati/Aproape-65-milioane-de-euro-din-partea-Guvernului-Germaniei-investite-in-2015-in-proiecte-de-dezvoltare-regionala/> (Vizitat la: 18.09.2015).

3. Autoritățile locale și centrale, precum și partenerii de dezvoltare s-au întrunit la Prima Conferință Națională în Domeniul Cooperării Intercomunitare. [On-line]:

<http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=1466&t=/Noutati/Autoritatile-locale-i-centrale-precum-i-partenerii-de-dezvoltare-s-au-intrunit-la-Prima-Conferinta-Nationala-in-Domeniul-Cooperarii-Intercomunitare/> (Vizitat la: 19.09.2015).

4. Autospecialele au ajuns la destinație. [On-line]:

<http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=1681&t=/Noutati/Autospecialele-au-ajuns-la-destinatia/> (Vizitat la: 18.09.2015).

5. Beneficiarii Programului „PARE 1+1”. 45 p. [On-line]:

<http://odimm.md/files/pare/Istorie%20de%20succes1.pdf> (Vizitat la: 21.09.2015).

6. Beneficiarii Programului „PARE 1+1” în anul 2014. 44 p. [On-line]: <http://odimm.md/files/pare/Istorie%20de%20succes%202014.pdf> (Vizitat la: 21.09.2015).

7. Cheianu-Andrei D.(Coord.) Studiu comparativ privind situația copiilor cu dezabilități în raioanele Ungheni, Șoldănești și mun. Comrat din Republica Moldova. Asociației pentru Caritate și Asistență Socială ACASA. Chișinău, 2009. 42 p. [On-line]:

<http://sociopolis.md/uploads/0/images/large/studiul->

[comparativ-privind-situatia-copiilor-cu-disabilitati-din-raioanele-usc.pdf](#) (Vizitat la: 26.10.2015).

8. Cooperarea intercomunitară poate îmbunătăți calitatea serviciilor de utilitate publică din Regiunea Centru. [On-line]:

<http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=2426&t=/Noutati/Cooperarea-intercomunitara-poate-imbunatat-calitatea-serviciilor-de-utilitate-publica-din-Regiunea-Centru/> (Vizitat la: 17.09.2015).

9. Cruc O. (Coord.) Ghidul bunelor practici ale autorităților publice locale. Chișinău, 2008. 262 p. [On-line]:

http://www.local.md/global/docs/GHID_BP_AutorPublic_TIPAR.pdf (Vizitat la: 26.10.2015).

10. Cu privire la totalurile Recensământului populației din 2004. Migrația populației. [On-line]: <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&id=2362&idc=168> (Vizitat la 19.09.2015).

11. Dezvoltarea rutei turistice Rogojeni - Dobrușa - Cușelăuca - Cobîlea - Vadul-Rașcov - Climauții de Jos - Șoldănești - Saharna - Țipova - Horodiște - Cuizăuca - Trifești - Pripiceni. [On-line]:

<http://adrcentru.md/doc.php?l=ro&idc=489&id=1729&t=/Proiecte-de-dezvoltare-regionala/Proiecte-incluse-in-Planul-Operational-Regional-POR-2013-2015/Dezvoltarea-rutei-turistice-Rogojeni-Dobrușa-Cuelauca-Cobilea-Vadul-Racov-Climautii-de-Jos-oldaneti-Saharna-ipova-Horodite-Cuizauca-Trifeti-Pripiceni/> (Vizitat la 18.09.2015).

12. Germanii susțin salubritatea mai multor localități din raioanele Șoldănești și Rezina. [On-line]: <http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=2532&t=/Noutati/Germanii-sustin-salubritatea-mai-multor-localitati-din-raioanele-oldaneti-i-Rezina/> (Vizitat la: 18.09.2015)

13. Grădinița-creșă „Mărțișor”. [On-line]: <http://primaria-soldanesti.md/gradinita> (Vizitat la: 26.10.2015).

14. IDIS „Viitorul” a fost premiat pentru inițiativă educațională în promovarea Energiei Regenerabile și a Eficienței Energetice. [On-line]: <http://www.viitorul.org/newsview.php?l=ro&idc=132&id=4269&t=/STIRI-EVENIMENTE-IDIS/IDIS-Viitorul-a-fost-premiat-pentru-initiativa-educationala-in-promovarea-Energiei-Regenerabile-si-a-Eficienței-Energetice/> (Vizitat la: 16.09.2015).

15. Îmbunătățirea serviciilor municipale privind extinderea sistemului de colectare a deșeurilor solide, eliminarea controlată și măsurile de reducere a deșeurilor în raionul Șoldănești și alte localități din bazinul râului Ciorna. [On-line]: <http://adrcentru.md/doc.php?l=ro&idc=489&id=1700&t=/Proiecte-de-dezvoltare-regionala/Proiecte-incluse-in-Planul-Operational-Regional-POR-2013-2015/Imbunatatirea-serviciilor-municipale-privind-extinderea-sistemului-de-colectare-a-deeurilor-solide-eliminarea-controlata-i-masurile-de-reducere-a-deeurilor-in-raionul-oldaneti-si-alte-localitati-din-bazinul-riului-Ciorna/> (Vizitat la: 18.09.2015).

16. Laboratorul de acțiune și participare comunitară își începe activitatea. [On-line]: <http://www.progen.md/index.php?pag=n2&opa=view&id=66&tip=noutati&start=100&l=> (Vizitat la: 16.09.2015).

17. Lista asociațiilor înregistrate la nivel local r. Șoldănești. [On-line]: <http://justice.gov.md/public/files/file/Directia%20organizatii%20necomerciale%20Lista%20asociatiilor%20oobstesti%20inregistrate%20la%20nivel%20local/Soldanesti.doc> (Vizitat la: 26.10.2015.)

18. Mai mulți candidați la funcția de Primar se angajează să promoveze buna guvernare. [On-line]: <http://www.progen.md/index.php?pag=n2&opa=view&id=73&tip=noutati&start=110&l=> (Vizitat la: 16.09.2015).

19. Mașini noi la Șoldănești. [On-line]: <http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=1911&t=/Noutati/Maini-noi-la-oldaneti/> (Vizitat la: 18.09.2015).

20. O delegație suedeză în vizită de documentare la un proiect de dezvoltare regională. [On-line]: <http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=2272&t=/Noutati/O-delegatie-suedeza-in-vizita-de-documentare-la-un-proiect-de-dezvoltare-regionala/> (Vizitat la: 18.09.2015).

21. Opt localități din raionul Șoldănești vor beneficia de sistem de salubritate intercomunitară. [On-line]: <http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=1411&t=/Noutati/Opt-localitati-din-raionul-oldaneti-vor-beneficia-de-sistem-de-salubritate-intercomunitara/> (Vizitat la: 18.09.2015).

22. Primăria or. Șoldănești și Centrul Medicilor de Familie au implementat Proiectul de Dezvoltare Comunitară (2009-2010). Sporirea accesului cetățenilor la asistență socială și consiliere profesională în or. Șoldănești. [On-line]: <http://primaria-soldanesti.md/ProiectulDeDezvoltare> (Vizitat la: 24.10.2015).

23. Producătorii și exportatorii agricoli vor să fie consultați la luarea deciziilor. [On-line]: <http://www.viitorul.org/libview.php?l=ro&idc=171&id=1879&t=/EDUCATIE-PUBLICA/Dezbateri->

<http://www.adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=2375&t=/Noutati/Raioanele-oldaneti-i-Rezina-au-un-serviciu-modern-de-colectare-separata-a-deeurilor/> (Vizitat la: 16.09.2015).

24. Proiectul care trebuie multiplicat în toată țara. [On-line]: <http://www.hilfswerk-austria.md/rom/proiectul-care-trebuie-multipliat-in-toata-tara> (Vizitat la: 21.09.2015).

25. Proiectul de mediu finanțare din Fondul Ecologic Național. [On-line]: <http://mediu.gov.md/index.php/serviciul-de-presa/noutati/1685-proiecte-de-mediu-finantate-din-fondul-ecologic-national-2014-04-03-05-03-48> (Vizitat la: 26.10.2015).

26. Regia-Apă Șoldănești dispune de un sediu modern și echipament de management a deșeurilor pentru trei raioane. [On-line]:

<http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=1785&t=/Noutati/Regia-Apa-oldaneti-dispune-de-un-sediu-modern-i-echipament-de-management-a-deeurilor-pentru-trei-raioane/> (Vizitat la: 18.09.2015).

27. Proiectul interregional de gestionare a deșeurilor solide în raioanele Șoldănești, Rezina și Florești va avea șanse sporite pentru a fi eficient și durabil. [On-line]:

<http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=2191&t=/Noutati/Proiectul-interregional-de-gestionare-a-deeurilor-solide-in-raioanele-oldaneti-Rezina-i-Floreti-va-avea-anse-sporite-pentru-a-fi-eficient-i-durabil/> (Vizitat la 18.09.2015).

28. Raioanele Șoldănești și Rezina au un serviciu modern de colectare separată a deșeurilor. [On-line]:

<http://adrcentru.md/libview.php?l=ro&idc=340&id=2375&t=/Noutati/Raioanele-oldaneti-i-Rezina-au-un-serviciu-modern-de-colectare-separata-a-deeurilor/> (Vizitat la: 18.09.2015).

29. „Sporirea transparenței și responsabilității autorităților prin activități comune ale mass-media și societății civile”. [On-line]: <http://contact.md/new1/index.php/ro/proiecte/derulare/undef> (Vizitat la 19.09.2015).

30. Strategia de dezvoltare socio-economică a orașului Șoldănești pe perioada 2014-2020. Șoldănești 2013, p. 28. [On-line]: http://primaria-soldanesti.md/Sites/soldanesti_md/Uploads/SDSE_S_OLDANESTI.9B02110956A84858943C7FD76B846230.pdf (Vizitat la: 26.10.2015).

31. Vreau să știu. [On-line]: <http://aoinfoterra.blogspot.md/2011/03/vreau-sa-stiu.htm> (Vizitat la: 29.09.2015).

**Copyright©BUDURINA-GOREACII
Carolina, 2016.**

Contacte / Contacts / Контакты:

MD 2009, Chișinău, Republica Moldova
Str. Alexei Mateevici, 60.
Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: carolina.gor@hotbox.ru

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2016, Issue 1, Volume 11, Pages 109-114.

ISSN 1857-1999

Submitted: 16. 01. 2015 | Accepted: 15.02. 2016 | Published: 30.03. 2016

**COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE
THE SCIENTIFIC COMMUNICATIONS
НАУЧНЫЕ СООБЩЕНИЯ**

EFECTELE JURIDICE ALE REORGANIZĂRII SOCIETĂȚILOR COMERCIALE

LEGAL EFFECTS OF THE ORGANISATION OF COMMERCIAL SOCIETES

**ЮРИДИЧЕСКИЕ ПОСЛЕДСТВИЯ РЕОРГАНИЗАЦИИ
КОММЕРЧЕСКИХ ОБЩЕСТВ**

LUPASCO Vera* / LUPAȘCO Vera / ЛУПАШКО Вера

ABSTRACT:

LEGAL EFFECTS OF THE ORGANISATION OF COMMERCIAL SOCIETES

Every commercial society represents a body conceived and born under the will of its founders. The trade company is formed each time to carry out certain economical activities by its founders and their needs. Despite the fact that every commercial society, that is a legal entity, is formed based on the natural person's interest, this doesn't mean that its functionality has to be obligatory attached to the term linked to the life of the natural person's or the natural persons that founded it, or working within this company. In other words, as long as the work product of the commercial society represents an interest to the world market, civil society and cope with it, so long there is a chance for this company to exist.

The existence and performance of the activities of any commercial society, is due to economic and commercial intelligence analysis, which has to be done by its founders and staff employed within this company. In other words, there must be a proper cooperation with the involvement of all branches of the hierarchical ladder and then, the wanted effect will take place.

Due to these said, all cases and useful moments are analyzed, that are necessary and possible for the realization of the proposed aims, that could generate even the reorganization of the commercial society as both through fusion and dismemberment, or by transformation.

Keywords: commercial society, reorganization, succession, fusion, dismemberment, transformation, legal entity.

JEL Classification: K33, K12, F53.

РЕЗЮМЕ:

ЮРИДИЧЕСКИЕ ПОСЛЕДСТВИЯ РЕОРГАНИЗАЦИИ КОММЕРЧЕСКИХ ОБЩЕСТВ

Гражданское законодательство определяет юридическое лицо как организацию, которая имеет в собственности обособленное имущество и отвечает по своим обязательствам этим имуществом, может от своего имени приобретать и осуществлять имущественные и личные неимущественные права, нести обязанности, быть истцом и ответчиком в судебной инстанции. Любое коммерческое общество (хозяйственное товарищество и общество) представляет собой организм зачатый и рождённый по инициативе его учредителей. Хозяйственное товарищество и общество формируются

* **LUPAȘCO Vera** – Magistru în drept, lector superior, Universitatea de Studii Europene din Moldova, doctorandă, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM (Chișinău, Republica Moldova). / **LUPASCO Vera** – Master in law, Lecturer, University of European Studies of Moldova, PhD, Institute of Legal and Political Research of ASM (Khisinau, The Republic of Moldova). / **ЛУПАШКО Вера** – Магистр права, старший преподаватель, Европейский университет Молдовы, аспирант, Институт юридических и политических исследований АНМ (Кишинёв, Республика Молдова).

каждый раз для того, чтобы осуществлять определенные виды деятельности в экономическом плане, её учредителями согласно их потребностям. Несмотря на то, что любое хозяйственное сообщество и общество является юридическим лицом, оно создаётся в интересах отдельных физических лиц. Это вовсе не означает, что его функциональные возможности обязательно должны быть прикреплены к сроку связанному со сроком жизни физического лица, который основал его, или работает в этом товариществе. Иными словами, до тех пор, пока рабочий продукт данного товарищества, представляет интерес для мирового рынка и гражданского общества, и оно с этим справляется, до тех пор есть шанс, что оно будет существовать.

Существование и деятельность любого хозяйственного товарищества и общества зависит от способности учредителей и сотрудников анализировать экономическую и коммерческую ситуацию на экономическом рынке, для того чтобы как можно дольше продлить их функциональность. Другими словами, должно быть надлежащее сотрудничество с привлечением всех звеньев цепи к командованию, чтобы затем достичь желаемого эффекта, т.е. увеличения эффективного капитала для достижения общей цели процветания.

Ключевые слова: коммерческое общество, реорганизация, правопреемство, слияние, выделение, преобразование, юридическое лицо.

JEL Classification: K33, K12, F53.

УДК: 341.9, 341.924, 341.983.42.

REZUMAT:

EFFECTELE JURIDICE ALE REORGANIZĂRII SOCIETĂȚILOR COMERCIALE

Legislația civilă, definește persoana juridică, ca fiind organizație care are un patrimoniu distinct și răspunde pentru obligațiile sale cu acest patrimoniu, poate să exercite în nume propriu drepturi patrimoniale, să-și asume obligații, poate fi reclamant și pârât în instanța de judecată. Orice societate comercială reprezintă un organism conceput și născut în baza inițiativei fondatorilor săi. Societatea comercială este formată de fiecare dată pentru a se desfășura o anumită activitate în plan economic de către fondatorii săi și pentru necesitățile acestora. Necăținând la faptul că orice societate comercială, care este o persoană juridică, e constituită pentru interesul persoanelor fizice, asta deloc nu înseamnă că funcționalitatea ei trebuie numai deocădată să fie atașată de termenul legat de viața persoanei sau persoanelor fizice care au fondat-o, sau care activează în cadrul acestei societăți comerciale. Altfel spus, atâta timp cât produsul activității unei societăți comerciale prezintă interes pentru lumea pieței, pentru interesul societății civile și face față acestora, atâta timp există șansa ca această societate comercială să existe.

Existența și desfășurarea activității oricărei societăți comerciale, se datorează inteligenței de analiză economico-comerciale, pe care trebuie să o facă atât fondatorii ei cât și personalul care este antrenat în câmpul muncii în cadrul acestei societăți. Cu alte cuvinte, trebuie să existe o conlucrare corectă, cu antrenarea tuturor verigilor din scara ierarhică și atunci va avea loc survenirea efectului dorit, adică sporirea capitalului efectiv având la baza sa atingerea scopului comun de prosperitate.

Cuvinte cheie: societate comercială, reorganizare, succedare, fuziune, dezmembrare, transformare, persoana juridică.

JEL Classification: K33, K12, F53.

CZU: 341.9, 341.924, 341.983.42.

Deci, orice persoană juridică care a fost constituită cu scop lucrativ, ceea ce presupune desfășurarea unei activități comerciale, activează și e prosperă, nu este exclus ca să apară pe parcursul trecerii timpului careva necesități sau cerințe noi, față de care entitatea data n-ar mai putea face față. În acest caz, analizând posibilitățile sale de a se menține pe piață și a prezenta o oarecare concurență pentru alte societăți comerciale, entitatea data ar putea recurge la procedura de

reorganizare, care i-ar da șansa de a se restructura și a căpăta o altă față, având și o activitate mai prosperă.

Din aceste considerente, sunt analizate toate cazurile și momentele utile, necesare și posibile pentru realizarea scopurilor propuse, care ar putea genera chiar reorganizarea societății comerciale atât prin fuziune cât și prin dezmembrare, sau prin transformarea acesteia. Într-un final, orice societate comercială în procesul său de activitate, are posibilitatea de a analiza în măsura competenței

personalului său managerial, situația la zi a stării economico-financiare a societății în care își regăsește activitatea, pentru a schimba vectorul său de activitate în vederea unei funcționări eficiente.

Reorganizarea persoanei juridice¹, reprezintă un procedeu juridic, prin intermediul căruia urmează a se transmite prin succesiune, un șir de drepturi și obligații de la o persoană juridică la alta. Reorganizarea societăților comerciale are loc prin fuziune sau dezmembrare, sau prin transformare. În urma reorganizării persoanei juridice, succesorii acesteia continua raporturile juridice în locul celei reorganizate, adică în locul predecesorului său. După opinia unor autori², în anumite cazuri necesitatea modificării societății comerciale constituite conform legii, o pot determina condițiile economice create, pentru a fi adaptată noilor cerințe. Deoarece, asociații din cadrul unei societăți comerciale, pe parcursul activității acesteia, pot fi interesați în mărirea sau reducerea capitalului social, modificarea obiectului de activitate a entității în cauză, sau chiar a formei de organizare a societății comerciale date, adică transformarea acesteia.

În dependență de forma de reorganizare se manifestă și efectele acesteia pentru societățile ce se restructurează. În cazul absorbției unei societăți comerciale de către alta, are loc dizolvarea entității absorbite și creșterea în volum a entității absorbante. În urma fuziunii prin contopire are loc dizolvarea acelor care se contopesc și formează o societate nouă. În cazul reorganizării prin divizare de fiecare data se obțin una sau mai multe entități noi, deoarece nu este impus de către legiuitor nici numărul persoanelor juridice intră în procedura de reorganizare, nici numărul persoanelor juridice care se obțin în urma reorganizării, iar în cazul divizării are loc dizolvarea societății comerciale supuse divizării și formarea altor entități noi, ca și în cazul fuziunii prin contopire.

Spre deosebire de reorganizarea prin fuziune și dezmembrare în cazul reorganizării prin transformare se declanșează cu totul alte situații, deoarece în cazul acestui tip de reorganizare nici nu se creează și nici nu se dizolvă, adică nu se lichidează nici una dintre persoanele juridice care au luat parte inițial la procedura de reorganizare prin transformare. În cazul procedurii de transformare aceeași persoană juridică își continua activitatea dar în altă formă, în altă haină juridică.³

Orice tip de reorganizare are de fiecare dată desigur relevanță asupra persoanelor fizice și juridice antrenate în acest proces. Din aceste considerente și

reorganizarea întreprinderii se efectuează la decizia fondatorilor, asociaților ei⁴. Reorganizarea întreprinderii prin divizare sau separare se efectuează prin hotărârea autorităților administrației publice autorizate sau prin hotărârea instanței de judecată, în cazurile stabilite de lege, iar reorganizarea întreprinderii prin fuziune, asociere sau transformare se efectuează numai cu acordul autorităților administrației publice autorizate, în cazurile prevăzute de lege.

Însuși termenul „reorganizare” provine din verbul francez „reorganiser” care înseamnă „a restructura, a organiza pe baze noi, a orândui din nou”. În acest context, noțiunea de reorganizare o regăsim în diversele domenii de activitate și de viață, de la urbanism și arhitectură ce au menirea reamenajării zonelor, cartierelor sau clădirilor, până la psihologie, ce au ca scop reconstrucția personalității sau individualității unei sau a unor persoane, în economie orice operațiune de natură financiară care se poate referi la restructurarea de capital.

În plan economic și social, restructurarea sau reorganizarea poate avea mai multe înțelesuri, plecând de la restructurarea locurilor de muncă, restructurări sau reorganizări care sunt rezultatul unor îmbunătățiri tehnologice și care contribuie la creșterea valorii produselor, până la reorganizarea la nivelul societăților comerciale, care este privită drept parte integrantă a unei strategii, naționale sau internaționale, de integrare pe un segment de piață vizat.

În cazul procesului de reorganizare în domeniul dreptului care, în expresia legii, reprezintă modificări ale elementelor constitutive ale persoanei juridice, cum ar fi, nivelul capitalului social, obiectul de activitate principală, numărul asociaților, numărul mandatarilor sociali, modificări ale organelor persoanei juridice, cum ar fi, crearea organului de control intern - cenzorii, recompunerea organului de administrare, prelungirea duratei, ș.a., sau modificări care vizează în esență, organizarea persoanei, și care au ca efect dispariția sa ca subiect de drept. Pe când, transformarea formei juridice, cu implicații asupra tuturor elementelor sale are un alt impact asupra persoanei juridice supuse unui altfel de tip de reorganizare. Acest gen de reorganizare este pus în importanță de schimbarea statutului juridic, din persoană fără scop lucrativ, în persoană cu scop lucrativ, din persoană juridică într-o entitate lipsită de calitatea de subiect de drept, din fundație, într-o societate comercială, ș.a. Același înțeles al reorganizării este pus în evidență de o anumită stare patrimonială a persoanei juridice supuse operațiunii de redresare a capacității sale financiare sau de încetare a

¹ Comentariul Codului Civil al Republicii Moldova. Volumul I. Chișinău: Editura ARC, 2005, p. 125.

² Stanciu D. Cărpenaru. *Tratat de drept comercial roman*. București: Editura Universul Juridic, 2009, p. 277.

³ Comentariul Codului Civil al Republicii Moldova. *Op. Cit.*, p. 125.

⁴ Lege nr. 845 din 03.01.1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. Publicat: 28.02.1994 în: Monitorul Parlamentului Nr.2 art. Nr: 33.

activității, de dizolvare și de lichidare a patrimoniului cât și a încetării sale ca subiect de drept. Un aspect foarte interesant și important pentru economia oricărui stat îl constituie analiza și aprecierea corectă a posibilităților și necesităților economice, cât și studierea domeniilor care fiind utilizate adecvat, ar spori veniturile statului. Analizând acest aspect, adică reorganizarea prin transformare, nu putem trece cu vederea propunerile făcute de către institutul statului Republica Moldova, și anume a Departamentului Privatizării, care este organul abilitat cu efectuarea privatizării, de a supune privatizării a unui șir de obiecte, întreprinderi ce fac parte din patrimonial statului sau a unităților administrative-teritoriale, având ca scop stabilizarea și dezvoltarea economiei, lărgirea sectorului privat, atragerea atât a investițiilor locale cât și străine, crearea noilor locuri de muncă, lărgirea pieței de desfacere etc. Noi cunoaștem că procesul de privatizare, conform Legii nr.627/1991⁵, reprezintă procesul de transmitere a bunurilor ce constituie domeniul privat al statului sau al unităților administrativ-teritoriale, denumite în continuare bunurile statului sau ale unităților administrativ-teritoriale, în proprietate privată, prin modalitățile prevăzute de prezenta lege. În Cadru art. 8 al Legii nr. 627/1991 se spune că întreprinderile prin intermediul procedurii de privatizare se reorganizează și/sau se restructurează după cum urmează:

- reorganizarea și/sau restructurarea întreprinderilor supuse privatizării este asigurată de autoritățile administrației publice centrale sau locale;
- întreprinderea de stat poate fi privatizată ca un complex patrimonial unic sau poate fi reorganizată în societate pe acțiuni de tip deschis, cu vânzarea ulterioară a acțiunilor. Reorganizarea întreprinderilor în societăți pe acțiuni și pregătirea lor pentru privatizare se efectuează în conformitate cu legislația în vigoare.

Restructurarea întreprinderilor include acțiuni privind evaluarea, reorganizarea și restructurarea financiar-economică a acestora, inclusiv vânzarea activelor neutilizate, restructurarea sau convertirea datoriilor în acțiuni, majorarea cotei statului în capitalul social al acestora, inclusiv prin includerea în el a obiectivelor de menire social-culturală, și alte măsuri.⁶

Deoarece este vorba despre un șir de obiecte ce fac parte din proprietatea statului sau a unităților administrativ-teritoriale, evaluarea acestora și stabilirea prețului lor pentru privatizare, se face în concordanță cu actele normative în vigoare și cu

standardele naționale. Procedul de privatizare are loc prin mai multe modalități, cum ar fi:

- a) înstrăinarea obiectivelor supuse privatizării prin concursuri comerciale sau investiționale, prin negocieri directe și prin licitații publice;
- b) vânzarea valorilor mobiliare prin intermediul Bursei de Valori;
- c) transmiterea în proprietate privată, cu titlu gratuit, a obiectivelor supuse privatizării;
- d) vânzarea obiectivelor supuse privatizării la un preț simbolic;
- e) fondarea de întreprinderi noi cu capital mixt sau majorarea, pe contul investitorilor, a capitalului social al celor existente;
- f) compensarea, pe contul bunurilor (acțiunilor) întreprinderilor supuse privatizării, a datoriilor certe ale statului față de subiecții privatizării;
- g) prin modalități combinate, inclusiv în baza unor proiecte individuale aprobate de Parlament.⁷

În baza procesului de privatizare pot fi fondate noi întreprinderi cu capital mixt sau poate fi majorat capitalul social al întreprinderilor existente pe baza investițiilor. Dar nu în ultimul rând, un moment important este totuși, că în urma procesului de privatizare se obțin un șir de venituri care urmează a fi vărsate în bugetul statului în cazul bunurilor care reprezintă patrimoniul public ce aparține statului, iar în cazul bunurilor ce aparțin de patrimoniul public al unităților administrativ-teritoriale, veniturile obținute în urma privatizării se varsă respectiv în bugetul acestor unități administrativ-teritoriale. În dependență de sfera în care a avut loc procesul de privatizare se folosesc și mijloacele obținute de pe urma acesteia. Dar în toate cazurile, din veniturile care au fost primite în urma privatizării, în care se includ acțiunile și garanțiile pe care trebuie să le achite fiecare participant, în jur de 2% se decontează pentru acțiunile de pregătire a întreprinderii pentru privatizare și asigurării activității postprivatizare, conform unui deviz de cheltuieli aprobat de Guvern.

Dar procesul de transformare a întreprinderilor sau a persoanelor juridice nu se limitează doar la transformarea prin privatizare a obiectelor ce fac parte din patrimoniul public. Deoarece orice societate comercială atât la dorința proprie cât și ca urmare a indicațiilor imperative ale legii, poate să îmbrace o altă haină. Cum ar fi în cazul societății cu răspundere limitată, când numărul de asociați nu poate fi mai mare de 50, deoarece societatea cu răspundere limitată ce include un număr mai mare de 50 de asociați, este obligată în termen de 6 luni, să se reorganizeze, să se lichideze sau să reducă numărul asociaților. În cazul neîndeplinirii condițiilor menționate, societatea va fi lichidată în baza hotărârii instanței de judecată, la

⁵ Lege nr. 627 din 04.07.1991 cu privire la privatizare. Publicat: 09.12.1999 în: Monitorul Oficial nr. 135-136, art. Nr: 674.

⁶ Lege nr. 627 din 04.07.1991 cu privire la privatizare. Publicat: 09.12.1999 în: Monitorul Oficial nr. 135-136, art. Nr: 674.

⁷ Ibidem.

cererea persoanelor interesate.⁸ Din aceste considerente, atunci când numărul de asociați din cadrul unui SRL⁹ este mai mare de 50 de membri, legea impune transformarea în societate pe acțiuni, adică dintr-o formă organizatorică în alta. La societatea transformată trec toate drepturile și obligațiile societății reorganizate în conformitate cu actul de transfer al tuturor bunurilor, activelor și pasivelor și conform bilanțului contabil al societății supuse procedurii de transformare. În cazul societăților cu răspundere limitată, reorganizarea se efectuează prin fuziune, dezmembrare și transformare, conform prevederilor Codului civil al Republicii Moldova, legii 135/2007, cât și a altor legi tangențiale organizării și reorganizării societăților comerciale cu răspundere limitată.

Codul civil al Federației Ruse, prevede câteva tipuri de reorganizare ale societăților comerciale¹⁰: prin contopire, alipire, divizare, separare și transformare. Separarea se deosebește semnificativ de celelalte forme de reorganizare, deoarece în cazul dat societățile comerciale obținute în procesul de reorganizare, funcționează păstrând un șir de drepturi și obligații ale persoanei juridice supuse separării și nu le preia, ca în cazul contopirii, alipirii sau divizării.

Analizând reorganizarea persoanelor juridice, concluzionăm că efectele acesteia au un impact asupra circuitului civil, dezvoltării economice și sociale ale societății, deoarece are loc transmiterea prin succesiune a drepturilor și obligațiilor societății comerciale reorganizate către societățile comerciale noi formate în caz de fuziune prin contopire, sau în caz de fuziune prin absorbție includerea lor în drepturile și obligațiile celei absorbante. Indiferent de tipul de reorganizare, succesorul persoanei juridice reorganizate devine posesor de drepturi și obligații în volumul cotei de participațiune, de exemplu în cazul reorganizării prin separare, atunci când, fondatorii unei societăți comerciale ar dori să-și continue activitatea de sine stătător, aparte și își doresc separarea pe cote părți conform cotelor de participațiune cu care au intrat la fondarea societății comerciale ce se supune reorganizării. Dar dacă își doresc, ei pot stabili ca partajarea patrimoniului societății comerciale supuse reorganizării să fie partajat și în părți egale conform bilanțului contabil.

De fiecare dată, indiferent de tipul de reorganizare a societății sau societăților comerciale se iau în calcul interesele creditorilor, iar legislația în vigoare prevede răspunderea societății comerciale debitor dată de creditorii săi. În cazul societăților comerciale pe

acțiuni, hotărârea privind reorganizarea în dependență de circumstanțe, se ia de către¹¹ adunarea generală a acționarilor fiecărei societăți în parte, de către adunarea generală a acționarilor fiecărei societăți în parte sau de către instanța de judecată în cazurile prevăzute de lege, or în cazul aplicării Legii insolvențabilității¹², de către organul abilitat. Mai mult ca atât, în hotărârea de reorganizare a societății pe acțiuni trebuie să conțină informația necesară privind termenele de reorganizare a acesteia, mărimea cotelor fondatorilor și/sau acționarilor în capitalul social cât și modul de determinare a proporțiilor și valorii acestor cote. Activele societății se evaluează la valoarea lor de piață și organul executiv al societății pe acțiuni în cauză întocmește un raport în scris, detaliat, prin care se explică proiectul reorganizării, se precizează temeiul juridic și economic al propunerii și mai ales coraportul de schimb al acțiunilor. În continuare, societate pe acțiuni în termen de 15 zile de la data luării deciziei de reorganizare, se încredințează în scris creditorii săi despre reorganizare și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, în două ediții consecutive. În cazul lipsei cerințelor creditorilor, hotărârea de reducere a capitalului social intră în vigoare după 2 luni de la data publicării, iar dacă există careva pretenții din partea creditorilor, atunci hotărârea de reducere a capitalului social intră în vigoare după satisfacerea acestora. În continuare, pentru înregistrarea societății formate în procesul reorganizării prin fuziune, dezmembrare sau transformare se depun actele necesare prevăzute și autorizația Comisiei Naționale a Pieței Financiare, care în caz de depistare a căroră neregularități are dreptul de a refuza eliberarea autorizației privind reorganizarea societății comerciale în cauză.

Societatea în comandită, care de asemenea reprezintă o societate cu scop lucrativ, adică o societate comercială se poate reorganiza din societate în comandită în societate pe acțiuni, în societate cu răspundere limitată sau în cooperativă, iar comanditații vor fi obligați în termen de 3 ani, să răspundă solidar și nelimitat pentru obligațiile ce au apărut până la inițierea procedurii de reorganizare. Comanditul nu este absorbit de răspundere nici în cazul când înstrăinează dreptul său de participațiune la capitalul social până la expirarea termenului de 3 ani.

În ce privește societatea în nume colectiv, legislația prevede următoarele, că în caz de solicitare a reorganizării în societate pe acțiuni, societate

⁸ Lege nr. 135 din 14.06.2007 privind societățile cu răspundere limitată. Publicat: 17.08.2007 în: Monitorul Oficial nr.127-130, art. 11(3).

⁹ Ibidem, art. 145 (5).

¹⁰ Codul civil al Federației Ruse. I volum, din 30.11.1994 N 51-F3, art. 57.

¹¹ Lege Nr. 1134 din 0204 1997, privind societățile pe acțiuni. Publicat: 12.06.1997. În: Monitorul Oficial Nr. 332, data intrării în vigoare: 12.06.1997. art. 93.

¹² Lege Nr. 632 din 14.11.2001, INSOLVABILITĂȚII. Publicat: 15.22.2001. În: Monitorul Oficial Nr. 139-149 art. Nr: 1082. Abrogată din 13.03.13 prin LP149 din 29.06.12. În: Monitorul Oficial 193-197/14.09.12 art.663: cu excepția art.73 alin. (1)-(4).

comercială cooperativă sau societate cu răspundere limitată, asociații continuă să răspundă solidar și nelimitat pentru obligațiile născute până la reorganizare în termen de 3 ani, nefiind absolvit de răspundere nici în cazul în care, până la expirarea termenului de 3 ani înstrăinează dreptul său de participare la capitalul social al societății în nume colectiv din care a făcut parte.

Bibliografie:

1. Codul civil al Republicii Moldova, adoptat prin legea nr. 1107 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 82-86 art. Nr: 661.
2. Comentariul Codului Civil al Republicii Moldova, volumul I. Chișinău: Editura ARC, 2005, 816 p.
3. Lege Nr. 1134 din 0204 1997, privind societățile pe acțiuni. Publicat: 12.06.1997 în: Monitorul Oficial Nr: 332, data intrării în vigoare: 12.06.1997.
4. Lege Nr. 632 din 14.11.2001, INSOLVABILITĂȚII. Publicat: 15.22.2001 în: Monitorul Oficial Nr. 139-149 art. Nr: 1082.

5. Lege nr. 845 din 03.01.1992, cu privire la antreprenariat și întreprinderi. Publicat: 28.02.1994 în: Monitorul Parlamentului Nr. 2 art. Nr: 33.

6. Lege nr.135 din 14.06.2007, privind societățile cu răspundere limitată. Publicat: 17.08.2007 în: Monitorul Oficial Nr.127-130, art. Nr:548 Data intrării în vigoare: 17.11.2007.

7. Lege nr. 627 din 04.07.1991, cu privire la privatizare. Publicat: 09.12.1999 în: Monitorul Oficial nr. 135-136, art. Nr.: 674.

8. Stanciu D. Cărpenaru. Tratat de drept comercial roman. București: Editura Universul Juridic, 2009. 810 p.

Copyright© LUPAȘCO Vera, 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

MD 2069, Republica Moldova, mun. Chișinău,
str. Gh. Iablocikin, 2/1.

E-mail: lupasco_veronica@mail.ru

 <p>REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova</p>	<p>Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений</p> <p>2016, Issue 1, Volume 11, Pages 115-119. ISSN 1857-1999 Submitted: 16. 01. 2015 Accepted: 15.02. 2016 Published: 30.03. 2016</p>
---	---

**TRIBUNA DISCUȚIONALĂ
THE TRIBUNE OF DISCUSSION
ДИСКУССИОННАЯ ТРИБУНА**

ARMENIAN CHURCH INVADES GEORGIA

АРМЯНСКАЯ ЦЕРКОВЬ ВТОРГАЕТСЯ В ГРУЗИЮ*

BISERICA ARMEANĂ INVADEAZĂ GEORGIA

DOLABERIDZE Dmitri** / DOLABERIDZE Dmitri / ДОЛАБЕРИДЗЕ Дмитрий

ABSTRACT:

ARMENIAN CHURCH INVADES GEORGIA

It is known that the Armenian Apostolic Church (Armenian Apostolic Orthodox Church) is one of the oldest churches in the world. The vast majority of the inhabitants of the Republic of Armenia, of the unrecognized Nagorno-Karabakh Republic, as well as most of the Armenians living in the Diaspora in many countries around the world, belongs to this church. The Armenian Apostolic Church belongs to the family of the Oriental Churches, non-Chalcedonian. In turn, the Georgian Diocese of the Armenian Apostolic Church is one of the historical dioceses of the Armenian Apostolic Church, the jurisdiction of which includes the territory of the Republic of Georgia.

Today there is a strong intervention of the Armenian Apostolic Church in politics. The article stresses that it is the core of the aggressive Armenian nationalism.

Keywords: *Gregorian Church, the Armenian Apostolic Church, politics, religion, the Ottoman Empire.*

JEL Classification: F29, K33, K39.

РЕЗЮМЕ:

АРМЯНСКАЯ ЦЕРКОВЬ ВТОРГАЕТСЯ В ГРУЗИЮ

Известно, что Армянская Апостольская Церковь (Армянская Святая Апостольская Православная Церковь) является одной из древнейших Церквей мира. К ней принадлежит подавляющее большинство жителей Республики Армения, непризнанной Нагорно-Карабахской Республики, а также большинство армян, которые проживают в диаспоре во многих странах мира. Армянская Апостольская Церковь принадлежит к семье Древних Восточных дохалкидонских Церквей. В свою очередь, Грузинская епархия Армянской Апостольской церкви является одной из исторических епархий Армянской Апостольской церкви, в юрисдикцию которой входит территория Республики Грузия.

* Мнение автора может не совпадать с позицией редакции. / Opinia autorului nu poate reprezenta în mod necesar poziția revistei și nu angajează în nici un fel redacția. / The opinion of the author may not necessarily coincide with the position of Editorial.

** **DOLABERIDZE Dmitri** - Doctorand, Universitatea de Stat „Ivane Javakhishvili” din Tbilisi (Tbilisi, Georgia). / **DOLABERIDZE Dmitri** - PhD student, The Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Tbilisi, Georgia). / **ДОЛАБЕРИДЗЕ Дмитрий** - Аспирант, Тбилисский государственный университет им. Иванэ Джавахишвили (Тбилиси, Грузия).

Сегодня наблюдается сильное вмешательство Армянской Апостольской Церкви в политику. В статье подчеркивается, что она является ядром агрессивного армянского национализма.

Ключевые слова: Григорианская церковь, Армянская Апостольская Церковь, политика, религия, Османская империя.

JEL Classification: F29, K33, K39.

УДК: 327.39, 341.222.6, 341.223.7.

REZUMAT:
BISERICA ARMEANĂ INVADEAZĂ GEORGIA

Известно, что Армянская Апостольская Церковь (Армянская Святая Апостольская Православная Церковь) является одной из древнейших Церквей мира. К ней принадлежит подавляющее большинство жителей Республики Армения, непризнанной Нагорно-Карабахской Республики, а также большинство армян, которые проживают в диаспоре во многих странах мира. Армянская Апостольская Церковь принадлежит к семье Древних Восточных дохалкидонских Церквей. В свою очередь, Грузинская епархия Армянской Апостольской церкви является одной из исторических епархий Армянской Апостольской церкви, в юрисдикцию которой входит территория Республики Грузия.

La etapa actuală se observă o implicare activă în politică a Bisericii Apostolice Armele. În articol se subliniază că ea este centrul naționalismului agresiv armean.

Cuvinte cheie: Biserica Gregoriană, Biserica Apostolică Armeană, politica, religia, Imperiul Otoman.

JEL Classification: F29, K33, K39.

CZU: 327.39, 341.222.6, 341.223.7.

It is known that the Armenian Apostolic Church is a unique organization. Formally, it was considered a church, but for a long time it has not been engaged just in religious instruction, but has also been involving itself in politics. Throughout the centuries it became the core of an aggressive Armenian nationalism. Such duality was often unseen by the rulers of areas in which Armenians had settled, with the natives and other religious confessions being lead to believe that the Armenian Church was merely spreading moral preaching.

For example, the government of the Ottoman Empire in the 19th and 20th century protected the Gregorian Church, even though terrorists were known to have been trained in the monasteries, and temples were being turned into ammo warehouses. In the 20th century, when the Armenians sided against the Ottoman Empire, the peaceful Muslim population was slaughtered after which the Armenians hid themselves in Armenian churches and monasteries. The Ottoman government did not even dare to doubt the Armenian Church. The Armenian Church in Istanbul has always enjoyed privileges and does so to this day.

The Armenian diaspora in Istanbul is as untouchable now as it was a century ago.

Armenians and their religious organizations in Russia also enjoyed a privileged position. Only in 1903 (after much time) did the Russian Empire realize what the Armenian Church really was, and tried to confiscate its property. In retaliation, the government found itself on the receiving end of a terrifying reprisal which included the assassinations of servants of the Royal family. The government was forced to back down.

Prior to 1905-1906 the Armenians carried out unacceptable acts against both Muslims and Christians in the Caucasus of the Russian Empire which escalated thereafter.

The most disturbing incidents against both Georgian and Russian Christians occurred in the South Georgia area. In 1830, the Armenians in Samtskhe-Javakheti region completely expelled the Georgian Muslim population. But the Armenians did not limit themselves to the ethnic cleansing of Muslims also pushed out Christians and created unbearable living conditions based on aggression and hatred.

Can we consider innocent the armed Armenian gangs who engaged in sabotage against the Ottoman army? They, who pillaged Muslim villages and committed gang rape, who instigated a campaign of violence that resulted in the deaths of around 518,000 Turks and other

Muslims[xi] - all during a drive to establish an independent Armenian state? Can we consider innocent the Armenian volunteers who actively sided against the Ottoman army under the Russian and French army banner? Can we consider innocent Boghos Nubar Pasha, acting as the representative of Ottoman Armenians, or Avetis Aharonian, representative of the First Republic of Armenia - who took part in the deliberation at the Paris Peace Conference of 1919 (during which the Treaty of Sèvres was prepared) with the intent to completely partition Ottoman lands? Were they or those who thought like them or actively supported them innocent?

In 1897, newspaper „Kavkaz” wrote that the Armenians, having built a huge Gregorian Church in the city of Akhaltsikhe, were actively resisting the building of Orthodox Churches for Georgians and Russians. Armenians mocked the religious feelings of the indigenous Georgians and Russians, who had allowed them to settle, and thus rescued them from extermination.

Such was the 'gratitude' of the Armenians!

There is a risk that the Armenians are still planning to practice their method of expansion on the indigenous land of Georgia, which equals to backstabbing the Georgian Orthodox Church.

The dilemma recently reignited in 2011 following the visit of His Holiness Karekin II, the Supreme Patriarch and Catholicos of All Armenians, to Georgia. It happened in such a way as it had in the past- with the Armenians at first seeming to be „harmless” in their initial request: they asked that they be granted the right to pay due respect to their churches in Georgia and to have those churches given „just” legal status. Simple enough, right? To begin the visit, Catholicos Karekin II met with the then-President of Georgia, Mikheil Saakashvili, and Ilya II regarding the status of Armenian properties in Georgia. In the course of the meetings, it was decided that the Armenian Diocese of Georgia would receive full legal status in the near future. Armenian churches under the jurisdiction of the Georgian state would be cared for by the Georgian government until further notice.

Born Ktrij Nersessian in 1951, Karekin II was enthroned in 1999 as the 132nd Supreme Patriarch and Catholicos (meaning „universal leader”) of Echmiadzin, the holy seat of the Armenian Apostolic Orthodox Church. He has travelled the world visiting the Armenian

diaspora and promoting inter-faith dialogue. His travels have taken him to places including the Vatican City, the United States, India and Turkey.

HSBC internal files first listed Karekin II among its clients in 2000. He was connected to an account named “His Holiness Karekin II Nersis” that listed one bank account and held as much as \$1.1 million in 2006/2007. The leaked files do not specify the exact role that Karekin II had in relation to the account.

The critics of Catholicos Karekin II have circulated petitions, published open letters and articles, convened meetings, commented on social media, and some have even demanded the resignation of the Catholicos. The accusations levelled are in the many scores: fraud, moral turpitude, corruption, autocracy, the decline of Echmiadzin clergy’s morals and morale, malaise among the clergy...the litany goes on...inclusive of the Seven Deadly Sins and more!

Armenian political figures at the initial stage like to appear as „refugees; poor and unhappy”, the representatives of their nation, and, therefore, framing only a „small request”. The granting of such a status could not be seen as a threat or danger by society or by the Government of Georgia. As a result, Armenians achieved what they wanted.

Two weeks after Karekin II's visit, the Parliament of Georgia made the amendment to the Civil Code and the Armenian Church was granted the status of a legal entity. It is possible that Parliament could have been influenced by the ex-president (Saakashvili) himself.

And then began the most interesting part...

As soon as it received the status of a legal entity, the Armenian Church began preparing documents to make claims on Georgian church land, buildings and property.

Appetite increases with the eating and soon over 442 Georgian ‘churches’ had been named. Armenians presented their claims not only to the Georgian government, but also to international organizations such as UNESCO. Claims to these organizations were made by the Armenian Church as a legal entity.

Most important to understand is the Armenian „Thanksgiving” disclosure.

The typical behavior of the Gregorian seems very much like that of a rogue or evil predator:

first they satisfy small demands in order to officialize further incredible demands.

A man should be careful with a predator: the pointing finger could be bitten off, or the man himself might lose his life...

Nothing changed. Four years since Karekin II's „modest” request, it has become a global demand of the Armenian people. Our neighbor in its homeland demanded that Georgian churches be transferred into its possession. That news was announced to the world today.

We must hand it to these grandmasters.

That is why Georgians, and especially the Georgian Government, which is especially „sensitive” to the views of foreign countries, should be very careful: as soon as the Armenians are granted „exclusive rights”, the suppression of the Orthodox population of Armenia will take place, as has often happened in the past.

According to our opinion, this is not only speculation: an Armenian „crusade” against Orthodoxy, and on two fronts at the same time, is already underway. On the one hand, the Armenian Church demands the handing over of 442 Georgian churches, while on the other hand, the Armenian „fifth column”, pretending to be „Georgian liberals”, launches a fierce campaign of defamation against the Georgian Orthodox Church and its holiness Ilya II. Numerous examples exist in the Georgian media.

The most important thing is that the Armenians, who use Russian influence factors against its neighbors, are hiding in Georgian organizations and blaming Georgians for violating „their” orthodox beliefs. At the same time, the Armenian Church, against Orthodoxy, relies on support from the West. They blame the Georgian Orthodox Church for „intolerance”, „homophobia” and disrespect of „European values”.

This is only one part of the Georgian Armenian Church's claim for the return of land, building and property. It also uses „Russian military power” to scare Georgians. And if it encounters resistance to the continuation of the Armenian policy, Russia, as its „ally”, will protect Armenia and support the Armenian „Javakheti” separatists. Meanwhile, Armenian fellow citizens with Georgian surnames disrespect the Georgian Orthodox Church.

Of the 1915 Armenian Genocide, Karekin II states that it was a „just cause” to raise a

„genocidal plan ... before the conscience of humanity and the law of nations”. Armenia is a party to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide adopted on 1948. If there is indeed a „criminal denial” by Turkey, then Armenia has the right take Turkey to court (International Court of Justice) on this issue. Armenia has been a party to this Convention since 1993, yet Armenia has never attempted take this issue to court. If this is indeed a „just cause”, why has it not yet been taken to court?

Patriarch of Jerusalem Nourhan Manougian was one of those most critical of Karekin II. It should be noted that the Armenian Patriarchate of Jerusalem is one of the four autonomous administrative units of the Armenian Apostolic Church. In terms of rank in the Church, the Patriarch is second only to the Catholicos, and as such the words of criticism of the Patriarch carry great importance. In a letter addressed to Karekin II in the summer of 2013, Manougian harshly criticized Karekin II for his alleged interventionist and authoritarian demeanor, and also for his mistreatment of Norvan Zakarian, ex-archbishop and former spiritual leader of the Armenians of France.

Part of Manougian's criticism regarding Karekin II focused on his disregard for the high status traditionally attributed to the Armenian Patriarchate of Jerusalem and Istanbul. On this issue, Patriarch of Istanbul Mesrob II Mutaflan (who is no longer in active duty due to illness) had voiced similar concerns.

In Manougian's own words: „*Your Holiness not very long ago attempted to neutralize the Armenian Patriarchates of Jerusalem and Constantinople and failed. Do not try again. ... what is it that gives you the authority to encourage your stooges to adopt such a negative stance towards the [Patriarchate of Jerusalem]? Do you think you are wiser than your predecessors? Commercial and business acumen are not manifestations of wisdom. You can buy men and discard men but CAN NEVER USURP AND APPROPRIATE HOLINESS.*”

According to Manougian, Karekin II pursues such a policy because he is a money-obsessed man „intoxicated by [his] uncontrollable desire for absolute authority”. According to Manougian, such a demeanor has led to the creation of a „despotic regime” under Karekin II,

and that he is in league with „*anti-religious and faithless political leaders*” to further his goals.

Besides such accusations, Manougian describes Karekin II as an immature man lacking common sense, and who makes capricious and irresponsible decisions. Manougian expresses that not only has Karekin II launched a crusade against the Patriarchate of Jerusalem, but that his „*senseless and destructive acts*” are ending up damaging the Armenian Apostolic Church – the institution that he should be protecting as its leader

The Armenian Church, to put it mildly, is not friendly towards Orthodoxy. Therefore, during visits of the Armenian Catholicos Karekin II and other figures of this denomination to Georgia, Orthodox Christians should take any questions raised extremely seriously. The ideology of the cultural and historical heritage and religious cults of Armenians is full of illegal claims on all the neighboring nations. Everyone, without exception.

Here is a compilation of the alleged failings of the catholicos of all Armenians.

1. Catholicos Karekin II was elected (1999) through widespread fraud, thanks to the help of former President Robert Kocharian and Armenia oligarchs. Intimidation and bribes were used to get pro-Karekin votes. The \$3-million bribe came from wealthy Diaspora donors, particularly from a famed family of benefactors.

2. He lacks sound knowledge of theology; knowing little of the history and traditions of the Armenian Church. Despite his studies in Armenia and in Europe, he has superficial academic grounding. He even stumbles when reciting the Lord’s Prayer. There’s doubt whether he is a true believer.

3. He has no spiritual grace or dignity. He is the dictatorial manager of Echmiadzin, an oligarch in royal purple soutane.

4. He is rude, crude, common, capricious, unjust, uncouth, intemperate, incompetent, vicious, vain, venal, abusive, authoritarian, glory- and money-seeking, lacks spirituality, and is secretive....It’s not even certain whether he was born in 1951 or 1954.

5. While visiting Jerusalem a few years ago, the Catholicos threatened senior clergymen of the Sts. James’ Brotherhood and said: „I will strip all of you of your ranks”.

Bibliography:

1. Karekin II Appears in Leaked HSBC Files. [On-line]: <http://armenianweekly.com/2015/02/09/karekin-hsbc/> (Visited on: 21.12.2015).
2. KarekinII’s glorious visit to Georgia. [On-line]: <https://didgori.wordpress.com/2011/07/27/garegini-saqartveloshi/> (Visited on: 19.12.2015).
3. Armenian Expansion – with support of Armenian Apostolic Church. [On-line]: <http://www.geworld.ge/NEW/?page=view&art=7271-somxuri-eqspansia- -somxetis-samociquo-eklesiis-meSveobit> (Visited on: 21.12.2015).
4. Diocese of the Armenian Apostolic. [On-line]: <https://translate.google.com/translate?hl=en&sl=ka&u=http://armenianchurch.ge/ka/eparqia&prev=search> (Visited on: 25.12.2015).
5. Tbilisi Surb Gevorg church re-consecration ceremony was performed by Garegin II. [On-line]: <http://www.interpressnews.ge/ge/sazogadoeba/352198-tbilisshi-surb-gevorgis-tadzris-khelakhali-kurthkhevis-ceremonias-katholikosi-garegin-meore-asrulebs.html> (Visited on: 21.12.2015).
6. Wrong place for Armenian church to be established in Narikala Castle. [On-line]: https://translate.google.com/translate?hl=en&sl=ka&u=http://for.ge/view.php%3Ffor_id%3D5397%26cat%3D3&prev=search (Visited on: 21.12.2015).
7. 5 churches, transferred to Echmiadzin Patriarchate without permission! [On-line]: <https://translate.google.com/translate?hl=en&sl=ka&u=https://iberiana2.wordpress.com/armenia/levan-javakhishvili/&prev=search> (Visited on: 25.12.2015).
8. How did Georgian Church became part of Armenia. [On-line]: https://translate.google.com/translate?hl=en&sl=ka&u=http://tbiliselebi.ge/index.php%3Fmas_id%3D10448%26&prev=search (Visited on: 20.12.2015).
9. Armenian Church and its relations with the cause of the result. [On-line]: <https://translate.google.com/translate?hl=en&sl=ka&u=http://meufeanania.info/somxuri/&prev=search> (Visited on: 21.12.2015).

Copyright©DOLABERIDZE Dmitri, 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

1, Chavchavdze Ave., 0179 Tbilisi, Georgia
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

E-mail: dito44@hotmail.com

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale /
Moldavian Journal of International Law and International Relations /
Молдавский журнал международного права и международных отношений

2016, Issue 1, Volume 11, Pages 120-130.

ISSN 1857-1999

Submitted: 16. 02. 2015 | Accepted: 15.02. 2016 | Published: 30.03. 2016

**TRIBUNA DISCUȚIONALĂ
THE TRIBUNE OF DISCUSSION
ДИСКУССИОННАЯ ТРИБУНА**

**APARIȚIA ȘI AFIRMAREA LEGISLATIVĂ A DREPTURILOR
INFORMAȚIONALE ÎN ȚĂRILE STRĂINE**

**OCCURRENCE AND THE LEGISLATIVE APPROVAL
OF THE INFORMATION RIGHTS IN FOREIGN COUNTRIES**

**ВОЗНИКНОВЕНИЕ И ЗАКОНОДАТЕЛЬНОЕ УТВЕРЖДЕНИЕ
ИНФОРМАЦИОННЫХ ПРАВ В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ**

DRAGAN Florentina* / DRAGAN Florentina / ДРАГАН Флорентина

ABSTRACT:

**OCCURRENCE AND THE LEGISLATIVE APPROVAL OF THE
INFORMATION RIGHTS IN FOREIGN COUNTRIES**

Legal character of the information rights in foreign countries was determined by the socio-economic and political ascendance of the states - world leaders - which, in the crystallization and consolidation of democratic principles and values, have highlighted the need to affirm new social relations based on the information change. This study confirms that the right to information pass through a significant development, but in the same time surprisingly different in all countries. The purpose of strengthening and guaranteeing the informational rights is pursued transparency and promoting democratic nature of the state mechanism.

Key words: *informational rights, transparency, democratic values consolidation, control of government agency activities, official information, freedom of mass-media and expresion.*

JEL Classification: K33, K10, Z18.

РЕЗЮМЕ:

**ВОЗНИКНОВЕНИЕ И ЗАКОНОДАТЕЛЬНОЕ УТВЕРЖДЕНИЕ
ИНФОРМАЦИОННЫХ ПРАВ В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ**

Закономерность возникновения и утверждения информационных прав в зарубежных странах была предопределена активным социально-экономическим и политическим развитием государств – мировых лидеров, которые в процессе кристаллизации и укрепления демократических принципов и ценностей столкнулись с необходимостью моделирования новых социальных отношений, основанных на информационном взаимодействии. Обращение к данной теме подтверждает то обстоятельство, что право на информацию познало значительное развитие, и в разных национальных государствах выбрало собственный путь развития. Однако, повсеместно целью консолидации и гарантирования

* **DRAGAN Florentina** - Lector universitar, doctorand, Departamentul Drept Public, Universitatea de Stat din Moldova (Chișinău, Republica Moldova). / **DRAGAN Florentina** - Lecturer, Department of Public Law, State University of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova). / **ДРАГАН Флорентина** - Преподаватель, Департамент публичного права, Молдавский государственный университет (Кишинев, Республика Молдова).

информационных прав явилось обеспечение открытости и прозрачности власти, продвижение демократической составляющей государственного механизма.

Ключевые слова: информационные права, принцип прозрачности, укрепление демократии, контроль над деятельностью органов государственной власти, официальная информация, свобода слова, свобода прессы.

JEL Classification: K33, K10, Z18.

УДК: 341.1.01, 341.217:341.244.3.

REZUMAT:

APARIȚIA ȘI AFIRMAREA LEGISLATIVĂ A DREPTURILOR INFORMAȚIONALE ÎN ȚĂRILE STRĂINE

Caracterul legitim al apariției drepturilor informaționale în țările străine a fost determinat de dezvoltarea social-economică și politică ascendentă a statelor – lideri mondiali – care, în procesul cristalizării și consolidării principiilor și valorilor democratice, au scos în evidență necesitatea afirmării unor noi relații sociale, bazate pe circuitul informațional. Tema abordată vine să confirme faptul că dreptul la informație a cunoscut o evoluție semnificativă, dar totodată surprinzător diferită în toate țările lumii. Scopul consolidării și garantării drepturilor informaționale a urmărit asigurarea transparenței puterii și promovarea caracterului democratic al mecanismului de stat.

Cuvinte cheie: drepturi informaționale, principiul transparenței, consolidarea democrației, controlul asupra activității organelor administrației publice, informație oficială, libertatea de exprimare, libertatea presei.

JEL Classification: K33, K10, Z18.

CZU: 341.1.01, 341.217:341.244.3.

Prima țară din lume care a pus bazele reglementării juridice a dreptului la informare, în sensul asigurării cetățenilor cu informații de natură oficială, este Regatul Suediei. Aici dreptul constituțional al unei persoane de a avea acces la documentele oficiale a fost recunoscut încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Apariția reglementării constituționale a acestui drept a fost condiționată de accesarea la putere a partidului care pleda contra ingerințelor din partea persoanelor cu funcții de răspundere și contra cenzurii și secretizării în afacerile publice. În 1766 a fost adoptat Actul privind libertatea presei care este recunoscut drept *prima lege* cu privire la libertatea de exprimare și informare¹. Actul a pus capăt cenzurii în domeniul activităților guvernamentale, a garantat libertatea presei și a oferit tuturor cetățenilor suedezi dreptul de a plasa în presa periodică unele categorii de documente oficiale, precum și a consfințit dreptul de a avea acces la aceste documente. După natura sa juridică în calitate de drept fundamental și element al libertății presei, legislația suedeză îl

califică la mod general ca fiind un drept la informație.

Conform conceptului suedez, dreptul de acces la documentele oficiale și libertatea presei sunt într-atât de strâns legate între ele, încât dreptul la informație este privit ca o precondiție pentru libertatea de exprimare și libertatea presei, în special². O asemenea relație interdependentă și-a găsit expresie în actele normativ-juridice de referință. Astfel, libertatea presei pentru fiecare individ aparte include, printre alte drepturi, și dreptul de a plasa în presa periodică documentele oficiale³. Respectiv, una dintre funcțiile accesului public este asigurarea sursei materiale pentru publicare.

Documente oficiale sunt considerate drept sursă informațională bogată cu referință la diferite afaceri publice. Accesul public la documente oficiale catalizează eficiența dezbaterilor publice și extinde temeiurile pentru formarea unei poziții proprii a cetățeanului și organizațiilor pe

¹ Constituția Regatului Suediei. [On-line]: <https://constitutii.wordpress.com/?s=Suediei&submit> (Vizitat la: 08.01.2016).

http://rmdiri.md/?page_id=48&lang=en ; <http://usem.md/md/p/rmdiri> *RMDIRI, 2016, Nr. 1 (Vol. 11) 121*

² Bohlin Alf. Offentlighetsprincipen, andra upplagan. Stockholm, 1991, p. 13.

³ Constituția Regatului Suediei. [On-line]: <https://constitutii.wordpress.com/?s=Suediei&submit> (Vizitat la: 08.01.2016).

marginea diferitor aspect de conotație socială. Corespunzător, dezbaterile publice pe marginea organizării comunității și elaborării sarcinilor ce prezintă interes vital pentru un regim democratic de guvernare pot fi realizate într-un cadru legal mai adecvat, decât în situația în care documentele oficiale nu au fost accesibile publicului. Dreptul de acces la documentele oficiale apare, în acest caz, ca una din condițiile de formare liberă și democratică a poziției civice.

O altă predestinație a dreptului de acces la documentele oficiale în Suedia rezidă în posibilitățile pe care le deschide aplicarea acestuia în fața publicului larg în vederea exercitării controlului asupra activității organelor puterii publice. O asemenea modalitate de control este una dintre cele mai importante caracteristici ale dreptului public suedez⁴.

Dispozițiile constituționale privind dreptul de acces la informațiile oficiale le regăsim și în legislațiile altor state europene, cum ar fi Olanda, Spania, Portugalia, Austria, Belgia.

Constituția Regatului Țărilor de Jos, în art. 110 prevede că „în exercitarea atribuțiilor sale, organele guvernamentale au obligația să asigure publicul cu acces la informațiile oficiale în conformitate cu Actul Parlamentului”⁵. Dispoziția legală privind transparența, în acest caz, nu este inclusă în capitolul ce se referă la drepturile și libertățile fundamentale, dar o regăsim în capitolul privind legislația și administrarea publică. Cu toate acestea, dispoziția în cauză conține cele mai importante garanții pentru cetățeni.

Constituția spaniolă din 1978 proclamă în art. 105 că accesul cetățenilor la arhivele și documentele administrației publice, cu excepția cazurilor ce implică securitatea statului și urmărirea penală, precum și viața privată, este reglementat printr-o lege specială. Astfel, dreptul de acces la informație, la fel ca și în Țările de Jos, nu este inclus în catalogul drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor, fiind

prevăzut în secțiunea 4 cu privire la guvern și administrarea publică din Constituția Spaniei⁶.

Constituția portugheză definește la art. 37 alin. (1) libertatea de exprimare și de informare ca un drept al fiecăruia de a-și exprima și de a-și exterioriza în mod liber ideile și opiniile, precum și de a primi, de a căuta informație fără impedimente și manifestări de discriminare⁷. În mod special, această Constituție consfințește dreptul democratic al cetățeanului de a participa la guvernare, raportându-l dreptului la informare. Articolul 48 din acest act stipulează că cetățeanul are dreptul să ia parte la viața politică și la procesul de luare a deciziilor în problemele sociale cu care se confruntă țara, în mod direct sau prin intermediul reprezentanților aleși. În următoarea parte a aceluiași articol se prevede că toți cetățenii au dreptul de a primi informații obiective despre activitatea organelor administrației publice centrale și locale, precum și de a obține informații de la Guvern și de la alte structuri ale puterii de stat cu privire la gestionarea afacerilor publice. În art. 268 alin. 2 din aceeași Constituție, la capitolul privind drepturile și garanțiile guvernaților, este consfințit dreptul cetățeanului de acces la arhivele și registrele organelor puterii publice care este limitat numai în temeiul cazurilor prevăzute prin legea specială și în interesele protecției securității interne și externe, urmării penale și ocrotirii vieții private. În anul 1993, Asamblarea Portugheză a adoptat legea privind accesul public la documentele oficiale⁸.

În conformitate cu art. 20 alin. (4) din Constituția Austriei, toate autoritățile puterii publice „sunt obligate să comunice informație cu privire la propriile activități, numai dacă accesul la acestea nu este restricționat prin lege”⁹. Respectiva dispoziție constituțională fundamentează Legea din 15 mai 1987 privind obligațiile autorităților administrative naționale de

⁶ Constituția Regatului Spaniei din 27 decembrie 1978. [On-line]: <https://constitutii.wordpress.com/2013/01/15/constitutia-regatului-spaniei> (Vizitat la: 08.01.2016).

⁷ Constituția Republicii Portugheze. [On-line]: <https://constitutii.wordpress.com/?s=portughez&submit> (Vizitat la: 08.01.2016).

⁸ Steering Committee on the Mass Media (CDMM). Consultant study on access to official information. 15 April 1996. Restricted.

⁹ Constituția Republicii Austria. [On-line]: <https://constitutii.files.wordpress.com/2013/02/austria-constitution.pdf> (Vizitat la: 08.01.2016).

⁴ G.Petren.H.Ragnemalm, *Sveriges grundlagar och tillhorande forfattningar med forklaringar*. Uddevalla, 1980, pag.388.

⁵ Constituția Regatului Olandei (Țările de Jos). [On-line]: <https://constitutii.wordpress.com/?s=Țările+de+Jos&submit> (Vizitat la: 08.01.2016).

a informa publicul cu privire la chestiuni legate de propria activitate¹⁰.

În 1993, dispoziția privind dreptul la informație a fost inclusă în Constituția Belgiană. Articolul 32 prevede că orice persoană are dreptul să cerceteze în sensul larg al cuvântului orice document administrativ și să solicite o copie a acestuia, cu excepția cazurilor și condițiilor prevăzute de lege. În nota explicativă a guvernului se explică că implementarea acestui drept constituțional este dictată de prevederile art. 10 al Convenției Europene. În 1994, a fost adoptată Legea privind transparența activității administrative¹¹.

În plus față de reglementarea constituțională, principiul transparenței și dreptul cetățeanului de a primi informații de interes public capătă o reglementare mai detaliată în legislația de referință a statelor. Poate doar Marea Britanie în prezent se conduce cu strictețe de abordarea administrativă în reglementarea dreptului de acces la informație oficială care se bazează pe Codul bunelor practici privind accesul la informațiile guvernamentale, adoptat în 1994.

În procesul dezbaterilor privind principiul transparenței într-un alt stat scandinav – Danemarca, unul dintre argumentele evocate a fost considerentul că poporul este sursa puterii și lui îi aparține rolul diriguitor în procesul de guvernare a statului și de administrare locală. Cetățenii urmează să fie asigurați într-o măsură maximal posibilă cu mijloace disponibile de obținere a informației cu privire la ceea ce se întâmplă în cadrul organelor puterii de stat la nivel central și local, în vederea inițierii dezbaterilor și formulării propriei poziții cu privire la chestiunile de interes public¹².

Caracterul public al documentelor autorităților de stat contribuie la stimularea interesului față de treburile publice, cerință imperioasă în condițiile unei societăți contemporane complexe. În caz contrar, nu se exclude anihilarea interesului societății față de scenariile vieții politice. Accesul la informație facilitează apariția dezbaterilor

sociale și creează premise pentru reacții din partea populației la măsurile legislative și administrative. În aceeași ordine de idei, dreptul de acces la documentele oficiale este indisolubil legat de libertatea de exprimare și de informare.

Legislația multor țări străine, în egală măsură profilează destinația socială a dreptului la informație în raport cu garantarea și realizarea mecanismului democratic în diferite aspecte de manifestare a acestuia. Legiuitorul francez concepe destinația dreptului la informare ca un instrument de îmbunătățire a relațiilor dintre administrație și societate. Accesul public este strâns corelat, în acest caz, cu democratizarea administrației și cu drepturile omului¹³. Legislația olandeză insistă asupra aprofundării democrației și eficienței în administrare, iar accesul publicului la informație este, în principal, orientat spre garantarea cetățenilor cu posibilitatea de participare la actul de guvernare¹⁴. În plus, dreptul la informație este considerat ca unul fundamental și absolut necesar în lumina altor drepturi și libertăți fundamentale ale cetățenilor: dreptul de a vota, libertatea de exprimare, libertatea de asociere.

Domeniul de aplicare a dreptului la informare este definit în raport cu tipul organului puterii publice și cu categoria de informație, obiect de aplicare a dreptului.

Dreptul general de acces public în majoritatea țărilor se aplică numai în raport cu informațiile deținute de organele puterii publice. Cu toate acestea, în Suedia și Finlanda, dreptul respectiv se extinde și asupra informațiilor, deținute de Parlament și instanțele de judecată. Parlamentul suedez, Adunarea Generală a Bisericii și assembleele municipale, abilitate cu drept de decizie, sunt asimilate în virtutea rolului social al acestora cu o autoritate publică. Organizațiile private sunt excluse din conceptul de "autoritate publică".

¹⁰ Steering Committee on the Mass Media (CDMM). Consultant study on access to official information. 15 April 1996. Restricted.

¹¹ Ibidem, p.17.

¹² Report of the Committee on Publicity (Betaekning om offentlighed i forvaltningen), nr. 325, 1963, p.42, cited by Niels Eilschou Holm. The Danish System of Open files in Public Administration. In: Scandinavian Studies in Law. 1975, p. 158-159.

¹³ Law Nr.78-753 of 17 July, 1978 Concerning various measures to improve relations between government and the public and various provisions of an administrative, social and fiscal nature (Official Journal of the French Republic, 18 July 1978) Information - from the Disclosure of Official Information: A Report on Overseas Practice. London: Her Majesty's Stationary Office. Civil Service Department. First published 1979.

¹⁴ Netherlands. Law of November 09.11.1978 on the Access to Administrative Information.

Legea daneză privind transparența în administrația publică¹⁵ se aplică tuturor categoriilor de activități, desfășurate de autoritățile administrației publice care include instituții, formațiuni structurale - concomitent și de stat, și municipale, constituite în conformitate cu prevederile dreptului public, cu excepția Parlamentului danez, Avocatului Parlamentar și altor organe, asociate Parlamentului și instanțelor de judecată. Potrivit regulii generale, organizațiile de drept privat nu sunt cuprinse în sfera de aplicare a acestei legi, indiferent de faptul, dacă activitatea lor este similară celei desfășurate de o autoritate publică.

În Italia, dreptul de acces al societății la informație se aplică numai în raport cu administrațiile municipale sau provinciale¹⁶. La nivel național, dreptul de acces la documentele administrative este oferit numai persoanelor care au un interes juridic special, dar nu și publicului larg¹⁷.

Este relevant să examinăm obiectul dreptului la informație prin prisma conceptului legislativ al acestuia care a cunoscut o extindere facilă în țările europene democratice. În conformitate cu Legea suedeză privind libertatea presei, obiect al acestui drept în mod tradițional îl constituie documentele oficiale în formă scrisă de mână sau tipărită. Odată cu revizuirea recentă a legii, a fost constatat că dispozițiile referitoare la documente ar trebui să se aplice în mod similar și la hărți, schițe, fotografii și înregistrări sau la alte documente lizibile sau auditive pentru procesarea electronică a cărora sunt necesare echipamente tehnice speciale.

În virtutea altui amendament care a intrat în vigoare în anul 1978, Legea suedeză privind libertatea presei prevede că „documentul” presupune orice reprezentare în formă scrisă, pictată sau altfel reprodusă care poate fi citită, audiată sau în alt mod percepută cu ajutorul mijloacelor de asistență tehnică. În conformitate cu Nota explicativă, o astfel de înregistrare reprezintă orice combinație de date care se referă

la esența subiectului. În această privință, nu are importanță dacă aceste date formează un eșantion dintr-un volum mai mare de date, dacă acestea au fuzionat din diferite documente sau au rezultat din procesarea datelor¹⁸.

O asemenea definiție a „înregistrării” sugerează că, deși dreptul la informație în legislația suedeză vizează în mod oficial documentele, în realitate, acestea reprezintă o compilație de date, și nu purtătorul de informație propriu-zis care obține calitatea de obiect numai în cazul înregistrării.

În majoritatea țărilor, legislațiile informaționale, de asemenea, cuprins prevederi ce reglementează dreptul de acces la informațiile, conținute în procesele verbale și înscrisurile oficiale. Legea austriacă și cea olandeză prescriu anume furnizarea informației oficiale oricărui solicitant. În conformitate cu legea olandeză, fiecare are dreptul să solicite datele conținute în documente, însă informațiile interpellate trebuie să se refere la aspecte ce țin de domeniul administrativ. Accesul presupune asigurarea vizualizării documentului, eliberarea copiilor sau extraselor de pe acestea, indiferent de forma, scrisă sau verbală, a acestora.

Accesul comunității la informație este garantat nu doar în privința informațiilor pe purtători de hârtie, dar și a informațiilor pe alte tipuri de purtători. Toate categoriile de tehnologii informaționale noi vin să anihileze diferențierea documentelor în cele înregistrate și neînregistrate¹⁹. În procesul evoluției tehnologiilor informaționale, devine din ce în ce mai dificilă raportarea proceselor verbale la categoria documentelor fizic perceptibile.

În conformitate cu legea olandeză, autoritatea administrativă este obligată să dea consimțământul de furnizare a informației cu privire la propriile politici, inclusiv, privind pregătirea și punerea în aplicare a acestora, deoarece circumstanța respectivă este în interesul unei administrări publice adecvate și democratice (art. 8). Organul administrativ trebuie să se asigure că informația a fost furnizată într-o formă ușor perceptibilă, astfel încât părțile interesate să poată găsi datele necesare momentan, pentru a-și

¹⁵ Administrative arrangements for freedom of information - from the Disclosure of Official Information: A Report on Overseas Practice. London: Her Majesty's stationary Office. Civil Service Department. First published 1979.

¹⁶ Act of 8 June 1990, Nr.142/90 (Ordinamento delle autonomie locali). In: Official Journal 12 June 1990 Nr. 135.

¹⁷ Article 22, paragraph 1, of the Act of 7 August 1990, Nr. 241/90, Official Journal 18 August 1990, Nr. 192.

¹⁸ Siepel Peter. Teledoc and Open Records. In: Law Journal. 1982, p. 482.

¹⁹ Jamie A.Grotsky. The freedom of Information Act in the Electronic Age: The Statute is Not User Friendly. In: 31 Jurimetrics Journal. 1990, p. 21.

forma propria opinie în timp util. Mai mult ca atât, organele administrative sunt obligate să publice avizele de expertiză, oferite de structurile consultative externe cu privire la politica de perspectivă, de rând cu propunerile și sugestiile, prezentate de aceste structuri organelor puterii publice (art. 9)²⁰.

Legea portugheză prescrie administrațiilor de stat să publice prin canalele corespunzătoare:

- orice document, inclusiv decizii normative interne, circulare și instrucțiuni ce conțin scheme de activitate administrativă;

- trimiteri la orice documente ce conțin interpretări ale legislației în vigoare sau descrierea procedurilor administrative, inclusiv link-ul cu denumirea și data adoptării documentului, executantul și organul în cadrul căruia a fost creat documentul, precum și locul, în care acest document poate fi accesat (art. 11, paragraf 1)²¹.

Publicarea documentelor și link-urilor la aceste documente trebuie efectuată, cel puțin o dată în șase luni, încurajând astfel practicarea accesării periodice a documentelor de către persoanele interesate.

În Spania, organele administrative sunt obligate să publice periodic raportul cu privire la documentele conținute în arhive și atribuite la categoria datelor ce cad sub incidența unui regim juridic special de transparență, în virtutea unui interes public general, precum și documentele din circuitul nerestricționat ce pot fi puse la dispoziția persoanelor fizice pentru informare. Mai mult ca atât, autoritățile sunt obligate să publice periodic soluțiile și răspunsurile la întrebările formulate de persoane private sau de alte structuri administrative, în care se conține interpretarea legislației în vigoare sau interpretarea ordinii de aplicare a procedurilor.

Principiul accesului egal pentru fiecare este o trăsătură caracteristică a dreptului de acces public la informație în Suedia. Străinii au dreptul de acces la documentele oficiale, însă acest drept poate fi limitat. Trebuie remarcat faptul că, la acest moment, asemenea dispoziții sunt lipsă în legislația suedeză. În Grecia, Italia și Spania dreptul de acces public este acordat doar

cetățenilor statului. În conformitate cu legislațiile altor țări, orice persoană are dreptul de a pretinde asigurarea accesului la documente oficiale, indiferent de faptul, dacă solicitantul este sau nu este cetățean al statului.

În majoritatea țărilor, legislația privind dreptul la informație conține dispoziții care prevăd procedurile de înaintare și de primire a răspunsurilor la solicitările de informație. Asemenea dispoziții vizează identificarea solicitantului care depune cererea, specificarea categoriei de informație solicitată, stabilirea motivelor solicitării, formele solicitării și termenele, stabilite pentru informare despre decizia pe marginea solicitării.

În general, în majoritatea țărilor, legile nu forțează solicitantul să se autoidentifice atunci, când solicită informația. Cu toate acestea, în mai multe legi, se conține cerința obligatorie de a defini într-o formă clară obiectul solicitării. Legea daneză prevede că orice interpelare de acces la informație trebuie să conțină datele necesare despre document sau chestiunea, pe care solicitantul dorește s-o abordeze. În conformitate cu legea olandeză, solicitantul trebuie să specifice sau problema, sau documentul, despre care vrea să se informeze²². Potrivit legii belgiene, în interpelarea privind accesul la documentele administrative trebuie să se conțină fondul cauzei și, dacă este posibil, documentul propriu-zis. Interpelarea poate fi respinsă în cazul în care este formulată prea extins.

În conformitate cu Legea suedeză privind libertatea presei, autoritatea publică nu este în drept să întreprindă măsuri în vederea identificării persoanei care a înaintat o solicitare de informație, cu excepția cazurilor când aceasta este necesară organului puterii pentru a se convinge că nu există impedimente în vederea acordării accesului la documente, spre exemplu, când solicitantul cere accesul la documentele ce conțin informații despre datele sale cu caracter personal.

Referitor la forma solicitării, majoritatea legilor cer perfectarea obligatorie a acesteia într-o formă scrisă. Însă, spre exemplu, legea austriacă prevede că interpelarea informației poate fi solicitată verbal, la telefon, prin telegraf, în scris sau prin telex.

Potrivit legii suedeze, accesul la documente oficiale trebuie oferit cât mai curând posibil. Este

²⁰ Netherlands. Law of November 9, 1978 on the Access to Administrative Information.

²¹ Steering Committee on the Mass Media (CDMM). In: Consultant study on access to official information. 15 April 1996. Restricted, p. 27-28.

²² Ibidem, p. 29.

prescris ca solicitările de eliberare a extraselor sau copiilor de pe documente să fie procesate imediat. Legea daneză prevede că autoritatea publică trebuie să decidă, în timp util, dacă este posibilă acordarea accesului la informație și să specifice modalitatea de acordare a accesului: va primi solicitantul informația despre document pe loc sau îi va fi eliberată o copie de pe document.

Legea olandeză prevede un termen de două săptămâni pentru luarea deciziei cu privire la solicitare. Conform legii franceze, inacțiunea autorității competente mai mult de o lună de la data perfectării solicitării este considerată ca refuz de asigurare a accesului.

În Suedia, refuzul de asigurare a accesului la informație poate fi perfectat numai în formă scrisă, cu expunerea motivelor refuzului²³. În cazul în care decizia poate fi contestată, solicitantul trebuie să fie informat cu privire la ordinea depunerii contestației. Conform legii olandeze, decizia pe marginea solicitării este eliberată în formă scrisă sau verbală. Refuzul total sau parțial la solicitarea scrisă a unei informații trebuie comunicat solicitantului în formă scrisă.

În țările scandinave, disponibilitatea unor documente relevante poate fi controlată atât de jurnaliști, cât și de societate prin intermediul listelor cu adresele poștale ale organelor puterii publice. În astfel de liste este reflectată toată corespondența de intrare și ieșire. Chiar dacă anumite documente sunt excluse în totalitate sau parțial din circuitul informațional liber, prevăzut de regulile de acces la documente, listele poștale trebuie să conțină referințe la esența acestor documente. Jurnaliștii și alți angajați din domeniul informațional cu acreditare valabilă sunt în drept să apeleze la Centrul de presă al Serviciului Informațional Central, unde se dețin listele poștale a peste patruzeci de arhive, inclusiv, ale tuturor ministerelor și mai multor agenții ale acestora. De regulă, listele poștale trebuie să fie actualizate periodic, deci, să nu fie mai vechi de trei zile.

În Franța, legea prescrie editarea periodică a conținutului documentelor cu caracter administrativ. O asemenea publicare trebuie să includă numărul oficial al documentului, denumirea, scopul, data adoptării lui, originea și locul în care acesta poate fi accesat sau unde

poate fi obținută informația cu privire la conținutul documentului. O asemenea publicare este obligatorie timp de patru luni de la data adoptării actului²⁴.

Nu mai puțin important sub aspectul asigurării dreptului la informație este chestiunea cu privire la modalitatea realizării accesului la datele de interes public. Accesul la informațiile oficiale poate fi realizat atât printr-o prescriere specială organelor puterii publice de a disemina documentele solicitate, cât și prin publicarea informației din proprie inițiativă. Unele legi prevăd furnizarea informației numai în temeiul unei solicitări, în timp ce altele stabilesc ambele variante de accesare.

Legislația privind accesul la informație în Suedia nu impune autorităților publice obligația să difuzeze informația în regim automat, chiar și în lipsa oricărei solicitări. Legea franceză prevede popularizarea periodică a directivelor, instrucțiunilor, circularelor, notelor și răspunsurilor ministeriale ce conțin o interpretare a normelor legale în vigoare sau descrierea procedurilor administrative. La fel, această lege prevede publicarea periodică a „notificărilor cu privire la documentele administrative”²⁵.

În Suedia, un document oficial urmează a fi prezentat spre vizualizare oricărei persoane care dorește să obțină acces la acesta în locul stocării documentului, indiferent de natura purtătorului: olografă, înregistrată sau grafică. Organul puterii publice nu este obligat să prezinte documentul spre vizualizare în locul, în care acesta este stocat, dacă prezentarea acestuia comportă dificultăți de ordin tehnic.

Legea franceză prevede că accesul la documentele administrative poate fi realizat prin vizualizarea lor în locul stocării, în cazul în care sarcina păstrării integrității documentului permite acest lucru, sau prin eliberarea unei copii, cu condiția că reproducerea nu va prejudicia integritatea documentului. Dacă niciuna dintre aceste restricții nu este aplicabilă, solicitantul alege de sine stătător modul de accesare a documentului. Oportunitatea unei asemenea alegeri libere este examinată de Comisia pentru

²⁴ Articles 5 and 6 of the Decree of 22 September 1979. In: Official Journal. Sept. 1979.

²⁵ Article 9 of the Decree of 22 September 1979. In: Official Journal 25 September 1979. Disclosure of Official Information: A Report on Overseas Practice. London: Her Majesty's Stationery Office. Civil Service Department. First published 1979.

²³ Article 20 of the Administrative Procedure Act (Forvaltningslag, FL).

accesul la documentele administrative și reprezintă în acest sens un element al libertății de acces la informație.

O restricție aparte a dreptului la informație poate fi caracterul oneros de furnizare a acesteia și, mai cu seamă, costurile informației. În Suedia, vizualizarea documentului în locul stocării lui este oferită gratuit. Acest lucru înseamnă că cheltuielile legate de căutarea și vizualizarea documentelor nu pot fi încasate de la solicitant. Administrația publică poate stabili o taxă fixă doar în cazul, în care solicitantul dorește să obțină un extras sau o copie de pe acest document. Principiul accesului liber înseamnă, de asemenea, că autoritățile publice în Suedia nu au dreptul să comercializeze documentele oficiale sau să obțină beneficii din acestea.

În nota explicativă la legea daneză este stipulat că costul serviciului de furnizare a informației nu poate fi mai mare decât prețul pentru efectuarea unor copii în ordine generală. În Țările de Jos legea prevede că costul nu poate purta un caracter prohibitiv.

Dreptul la informație în legislația țărilor străine nu este un drept absolut. Acesta este supus unor restricții speciale, necesare într-o societate democratică pentru protejarea intereselor publice și private, cum ar fi securitatea națională, siguranța publică, ordinea publică, interesele economice sau financiare, prevenirea criminalității și protecția vieții private.

Natura juridică a restricțiilor variază de la o țară la alta. Potrivit dreptului suedez, restricțiile aduse dreptului la informație poartă un caracter obligatoriu. Astfel, dacă restricția este aplicabilă unui caz concret, accesul la document poate fi refuzat. În Danemarca și Franța, restricțiile poartă un caracter arbitrar, iar aplicarea lor este lăsată la latitudinea autorității. În conformitate cu legile din aceste țări, dacă intervine o anumită restricție, autoritățile nu sunt obligate să furnizeze informații, însă o pot face. În Țările de Jos și Belgia, majoritatea restricțiilor poartă un caracter obligatoriu și doar câteva - sunt arbitrare. În interesul unei democrații administrative eficiente, informația de orientare politică poate fi furnizată în așa mod, încât să nu fie dezvăluită identitatea persoanei vizate. Dacă persoană care și-a exprimat opinia și-a susținut-o public, apoi informația poate fi difuzată în ordine obișnuită.

Un aspect decisiv în vederea realizării dreptului de acces public la informație rezidă în

capacitatea solicitantului de a recurge la mijloace eficiente de contestare. În țările scandinave, contestarea refuzului de acces la informație este posibilă nu doar pe cale judiciară, dar și prin sesizarea avocatului parlamentar. În Suedia nu este permisă contestarea hotărârilor Guvernului sau Parlamentului. Conform legii olandeze, solicitantul trebuie să depună contestația la același organ care a emis decizia de refuz în accesul la informația oficială. În cazul în care accesul este refuzat a doua oară, solicitantul poate contesta decizia respectivă în instanța de contencios administrativ. Cu toate acestea, în situații urgente, solicitantul poate contesta refuzul direct în instanța de contencios administrativ pentru a primi o decizie preliminară pe marginea cazului litigios.

Nu mai puțin sugestiv este conceptul reglementării juridice a dreptului la informație în Statele Unite ale Americii. Aspectele accesului la informațiile oficiale și ale asigurării dreptului cetățenilor la informație în Statele Unite sunt direct legate de realizarea principiului unei guvernări transparente și a unui proces politic public. Legislația americană în domeniul libertății informației datează cu anul 1966²⁶, însă ideea transparenței descinde din principiile constituționale, pe care a fost întemeiat însăși statalitatea americană.

Până la adoptarea Actului privind libertatea informației accesul publicului american la documentele oficiale a fost posibil doar în cazul, în care era stabilită necesitatea într-un anumit tip de informații. Agențiile guvernamentale erau în drept să secretizeze anumite informații în temeiul unui motiv plauzibil. În prezent, toate agențiile care fac parte din puterea executivă, sunt obligate să furnizeze informații oficiale în temeiul Actului privind libertatea informației²⁷. Totodată, puterea legislativă și judiciară, precum și membrii Consiliului Prezidențial nu sunt subiecți ai acestei legi și nu comportă o astfel de obligație. Guvernele statelor americane, consiliile municipale și orașenești, de asemenea, nu cad sub incidența acestei legi, însă, majoritatea statelor americane dispun de legi interne, similare celei federale, cu privire la libertatea informației.

²⁶ Eek H. Freedom of information as a project of international legislation. A study of International Law in Making, Uppsala, 1953.

²⁷ Ibidem.

Scopul Actului privind libertatea informației, în lumina modificărilor și amendamentelor, adoptate în 1974, rezidă în asigurarea accesului public la procesele - verbale și actele agențiilor guvernamentale. Solicitantul nu este obligat să-și motiveze interesul în raport cu informația solicitată. De fapt, este suficientă simpla curiozitate, pentru ca informația solicitată să fie furnizată. Dreptul de acces la informație este garantat oricărei persoane fizice și cercul subiecților acestui drept nu se limitează doar la cetățenii americani. În declarația președintelui SUA și avocatului parlamentar al SUA din 1993 este remarcată tendința puterii publice spre eficientizarea propriei activități și consolidarea principiului transparenței și principiului democratic de participare a cetățenilor la guvernarea țării. Opoziția a recurs la asemenea declarații, pentru a extinde acțiunea normelor legale din domeniul libertății informaționale și asupra altor domenii, cum ar fi, spre exemplu, relațiile reciproce dintre organizațiile consumatorilor de informație cu agențiile guvernamentale²⁸.

Cu toate că principiul de bază al legii este publicitatea și transparența puterii, acesta include dispoziții, preluate din conținutul dreptului general de acces la informațiile oficiale. La acestea pot fi raportate asemenea reglementări cum ar fi securitatea națională, relațiile internaționale, clasificată drept confidențială, informația secretă sau strict secretă, atribuită la această categorie printr-un decret prezidențial special. Concomitent, securitatea națională este tratată în calitate de element de protecție a politicii de stat și celei externe, și nu include în conținutul său o gamă largă de substraturi. Cu toate acestea, decretul prezidențial din 1982 a extins competențele autorităților puterii publice în materie de atribuire a oricărei informații oficiale la categoria celor secrete. Multe dintre garanțiile inadmisibilității atribuirii arbitrare a informației la categoria celei cu acces restricționat au fost anulate. Astfel, dispozițiile privind secretizarea au devenit pe larg aplicabile, iar testul privind oportunitatea limitării accesului public la informațiile oficiale a decăzut. La fel, a devenit inoportună desecretizarea sistematică a documentelor. Decretul prezidențial din 1982 a permis aplicarea „reexaminării solicitării” privind

furnizarea datelor despre informația clasificată ca o alternativă de anihilare a prevederilor Actului privind libertatea informației. Un alt decret prezidențial a intrat în vigoare în octombrie 1995, atenuând caracterul dur al decretului precedent.

În conformitate cu Actul SUA privind libertatea informației, regulile interne și practica agențiilor de furnizare a informațiilor cetățenilor nu ar trebui să se aplice, cu toate acestea, ghidurile și instrucțiunile departamentale referitoare la interpretarea legislației privind libertatea informației rămân în vigoare. Sunt excluse din categoria informației general-accesibile secretele comerciale; informația comercială și financiară guvernamentală privilegiată sau confidențială; notele și scrisorile interne sau interdepartamentale care nu sunt disponibile publicului în conformitate cu legea; impozitarea, dosarele personale sau medicale, a căror divulgare ar constitui încălcarea dreptului la inviolabilitatea vieții private; dosarele privind investigarea crimelor, în cazul în care divulgarea lor va cauza vre-o daună, precum și alte tipuri de informații care se bucură de protecție juridică conform altor legi, în special, a actului privind informația clasificată. Aplicarea regulii privind excluderea datelor din categoria de informații publice general-accesibile se află prin exclusivitate la discreția agenției. Astfel, informațiile pot deveni inaccesibile pentru cetățeni.

În cazul refuzului de a furniza informații publice, în virtutea unor reglementări cu caracter normativ ale agențiilor, trebuie să fie prevăzute proceduri de contestare a fiecărui refuz în parte. Notificarea solicitantului privind refuzul de furnizare a informației, trebuie să conțină temeiul refuzului, explicarea circumstanțelor refuzului și ordinea de contestare a acestuia care trebuie să se încadreze în termenul de 30 de zile. La fel, solicitantul trebuie informat cu privire la dreptul de a se adresa la Curtea Federală. În același timp, cheltuielile de judecată sunt rambursate solicitantului atunci când este atins „un rezultat scontat”. Deși dosarele, în temeiul Actului privind libertatea informației, „de jure” nu mai au prioritate față de alte tipuri de dosare, „de facto” ele beneficiază efectiv de aceasta.

Agențiile guvernamentale care sunt vizate în Actul privind libertatea informației, urmează să publice în Registrul Federal date despre propriile structuri organizatorice, coordonatele

²⁸ Birkinshaw, Freedom of Information: Law, Practice and Ideal, p. 53.

funcționarilor care procesează solicitările de furnizare a informației, precum și ordinea perfectării solicitărilor. De asemenea, trebuie să fie publicate regulile interne ale Agenției, politica informațională și normele generale de aplicare și interpretare, procedurile și instrucțiunile privind conținutul tuturor documentelor, rapoartelor sau cercetărilor. Agenția nu poate invoca ulterior în justiție actul care urma să-l publice, dar nu l-a publicat și cu privire la care solicitantul nu a fost notificat în timp rezonabil. În plus, agențiile obțin confirmarea dezvăluirii informației atunci, când recurg la publicarea acesteia în rețeaua globală Internet. Evident, în acest caz informația este dezvăluită până la obținerea unei solicitări speciale.

Actul privind libertatea informației este proclamat ca fiind premergător principiului unei guvernări transparente²⁹. Cu toate acestea, a existat o rezistență dură la etapa adoptării lui. Încă la sfârșitul anilor șaptezeci era vehiculată cu entuziasm importanța sporită a acestui Act în vederea asigurării unei guvernări transparente, monitorizării procesului de luare a deciziilor și, implicit, îmbunătățirii acestuia, cu scopul bine determinat - de eficientizare a luptei împotriva corupției. Astfel, încă de la începutul anilor optzeci, puterea executivă în SUA a întreprins o serie de amendamente la această lege pe motivul costurilor înalte în legătură cu aplicarea ei, calitatea insuficientă a dreptului jurisprudențial și, esențial, din cauza că legea a început să fie aplicată într-un mod, pe care Congresul nici nu-l putea intui în momentul elaborării și adoptării acestei legi.

După dezbateri îndelungate, în 1986, Congresul SUA a întreprins principalul amendament la Actul privind libertatea presei, prin care a exclus documente de anumite categorii din domeniul de aplicare a legii respective. Nu puteau fi prezentate la solicitările cetățenilor actele procesuale de investigare a crimelor, dacă solicitanții într-o măsură vădită intervin în procesul de aplicare a legii, sau pot îngreuna dreptul persoanei la un proces echitabil, sau încălcă flagrant dreptul la inviolabilitatea vieții private, sau dezvăluie o sursă confidențială de informație, tehnicile și procedurile de aplicare a legii în procesul de anchetă sau dacă divulgarea informației pune în pericol viața sau integritatea fizică a unei persoane.

Din 1993, agențiile au obținut posibilitatea să emită refuzuri în furnizarea de documente privind propria activitate. Această derogare obține deja protecție judiciară, dar numai când agenția poate argumenta în mod rezonabil că divulgarea ar putea cauza daune anumitor interese. Însă, dacă este vorba despre interesul guvernamental, domeniul discreționar al organului autorității publice în materie de divulgare a informației este cu mult mai extins, decât în cazul inviolabilităților personale sau confidențialității comerciale.

Dezvoltarea în continuare a reformei și-a găsit expresie în faptul că guvernul federal a folosit actul privind spionajul în legătură cu urmărirea penală pentru divulgarea neintenționată a informației, chiar dacă lucrurile nu aveau tangență cu spionajul ca atare. În plus, o problemă actuală a fost necesitatea menținerii garantate a caracterului confidențial al documentelor, primite de la guvernul britanic, deoarece documentele regale inaccesibile publicului larg în Marea Britanie, ar putea fi obținute cu ușurință în Statele Unite, în conformitate cu Actului privind libertatea informației.

Actul privind libertatea informației, cu amendamentele din 1986, a modificat temeiurile privind perceperea taxelor pentru executarea obligației de furnizare a informației, prevăzute de legislație. Solicitățile în scopuri comerciale sunt taxate în mărimea costului real al vizualizării documentului și al timpului de căutare (de exemplu, timpul folosit de angajat și documentele vizualizate punct cu punct, la fel, costul copierii). Însă persoanele care solicită pot sconta pe reducerea costului achitării, dacă, spre exemplu, este solicitată informația, divulgarea căreia servește unui interes public, deoarece este posibil ca o asemenea informație să contribuie în mod semnificativ la conștientizarea activității guvernului de către comunitate. Costul căutării și vizualizării nu va fi perceput în cazul organizațiilor non-guvernamentale din domeniul educației, științei și mass-media.

Actul privind libertatea informației este unul dintre cele patru legi care asigură în Statele Unite un guvern transparent. În linii mari, el vizează persoanele care se află în proces de căutare a informației și documentației agențiilor. Însă, din momentul adoptării legii de referință, un număr impunător de organizații profesionale, cunoscute

²⁹ Ibidem, p. 54.

ca brokeri de date și implicate în obținerea informațiilor de interes public, au recurs la această legislație pentru dobândirea informației pe care o pot lansa pe piață pentru comercializare către cei care au nevoie de ea.

Un alt act normativ în domeniul asigurării transparenței guvernamentale este Legea „Sunshine” privind desfășurarea ședințelor organelor puterii publice în mod deschis. Legea a fost adoptată în anul 1976. Scopul ei a fost asigurarea publicității unei anumite părți a procesului deliberativ al agențiilor guvernamentale. Legea respectivă nu prevede, însă, dreptul de a participa la procesul de luare a deciziilor. În special, această lege nu poate fi invocată în cazul în care se insistă asupra desfășurării unei anumite ședințe. Actul este aplicabil în cazul ședințelor deliberative ce pun în discuție politica agențiilor guvernamentale sau a ședințelor ce urmăresc obținerea unui consens pe marginea unei anumite probleme.

Analiza legislației străine generează concluzia că dreptul la informație s-a afirmat pretutindeni și a cunoscut o evoluție semnificativă. Obiectivul general al acestei legislații este de a asigura transparența puterii și caracterul democratic al mecanismului de stat. Nu doar la nivel constituțional este consfințit dreptul cetățenilor la informația, deținută de organele de stat, aplicarea acestui drept este reglementată și în acte normative speciale. Este reglementată o procedură detaliată care acoperă cadrul înaintării solicitărilor către subiecții, obligați prin lege să furnizeze informații cetățenilor, cadrul de procesare a interpelărilor, precum și procedura de soluționare a litigiilor, legate de refuzul furnizării informațiilor solicitate. Se pare că experiența străină în reglementarea dreptului la informație poate fi și trebuie să fie valorificată în procesul elaborării și perfecționării legislației naționale în domeniul de referință.

Bibliografie:

1. Constituția Regatului Suediei. [On-line]: <https://constitutii.wordpress.com/?s=Suediei&submit> (Vizitat la: 08.01.2016).

[bmit](#) (Vizitat la: 08.01.2016).

2. Alf Bohlin. Offentlighetsprincipen, andra upplagan. Stockholm, 1991, p. 13.

3. Petren.H. Ragnemalm. Sveriges grundlagar och tillhorande forfattningar med forklaringar. Uddevalla, 1980, p. 388.

4. Constituția Regatului Olandei (Țările de Jos). [On-line]:

<https://constitutii.wordpress.com/?s=Țările+de+Jos&submit> (Vizitat la: 08.01.2016).

5. Constituția Regatului Spaniei din 27 decembrie 1978. [On-line]:

<https://constitutii.wordpress.com/2013/01/15/constituti-a-regatului-spaniei> (Vizitat la: 08.01.2016).

6. Constituția Republicii Portugeze. [On-line]: <https://constitutii.wordpress.com/?s=portughez&submit> (Vizitat la: 08.01.2016).

7. Constituția Republicii Austria. [On-line]: <https://constitutii.files.wordpress.com/2013/02/austria-conststtution.pdf> (Vizitat la: 08.01.2016).

8. Law Nr.78-753 of 17 July, 1978 Concerning various measures to improve relations between government and the public and various provisions of an administrative, social and fiscal nature (Official Journal of the French Republic, 18 July 1978) Information - from the Disclosure of Official Information: A Report on Overseas Practice. London: Her Majesty's stationary Office. Civil Service Department. First published 1979.

9. Disclosure of Official Information: A Report on Overseas Practice. London: Her Majesty's stationary Office. Civil Service Department. First published 1979. Article 9 of the Decree of 22 September 1979. In: Official Journal 25 September 1979.

10. Eek H. Freedom of information as a project of international legislation. A study of International Law in Making, Uppsala, 1953.

11. Siepel Peter. Teledoc and Open Records. 3 Computer. In: Law Journal. 1982, p. 482.

Copyright©DRAGAN Florentina, 2016.

Contacte / Contacts / Контакты:

Universitatea de Stat din Moldova,
MD 2012, Chișinău, str. Alexei Mateevici, 60,
Republica Moldova.

E-mail: draganf@mail.ru

 <p>REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova</p>	<p>Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений</p> <p>2016, Issue 1, Volume 11, Pages 131-132. ISSN 1857-1999 Submitted: 16. 02. 2015 Accepted: 15.02. 2016 Published: 30.03. 2016</p>
---	---

**RECENZII
REVIEW
РЕЦЕНЗИИ**

RECENZIA MONOGRAFIEI

**Mihai Poalelungi, Stas Splaynic. Extraterritorialitatea Convenției Europene
a Drepturilor Omului: Obligații Pozitive și Jurisdicție.
Chișinău: Tipografia centrală, 2014. 300 p.**

Precum se cunoaște, autorii Convenției europene a drepturilor omului și-au proiectat un scop limitat, și anume cel de a garanta în contextul european anumite drepturi civile și politice. Aceste drepturi civile și politice, așa-numitele drepturi „clasice”, au fost privite în general ca drepturi care implică pentru state obligații primare de a nu aduce atingere exercițiului liber pentru persoanele aflate sub jurisdicțiile lor. Aceste din urmă cuvinte au constituit „mărul discordiei” între state pe de o parte, și state și Curtea pe de altă parte, pe terenul stabilirii răspunderii internaționale pentru actele ilegale incriminate statelor-părți datorită diferitelor încălcări extraterritoriale ale drepturilor omului. Ține de sarcina Curții să soluționeze disputele și să judece reieșind din realitățile zilei de azi.

Există mii de articole științifice și cărți publicate în materia dreptului CEDO, însă nu multe din ele se focusează pe chestiunea extraterritorialității Convenției când se stabilește răspunderea statelor pentru eșecul de a-și îndeplini obligațiile de protecție a drepturilor persoanelor aflate în jurisdicțiile lor.

Prezenta monografie a fost proiectată în rezultatul unui studiu complex al jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, ce reprezintă principala sursă de informații și principii de protecție a drepturilor omului în spațiul european și dincolo de acesta. Explicând caracteristicile generale ale obligațiilor pe terenul Convenției cu repercusiuni asupra obligațiilor extraterritoriale ale statelor, autorii – grație experienței vaste pe care o dețin în sfera drepturilor omului – au reușit să faciliteze înțelegerea teoretică a problemei, efectuând un studiu științific avansat. Mai mult decât atât, cunoștințele acumulate în calitate de fost Judecător la Curtea Europeană a Drepturilor Omului i-au permis dlui Mihai Poalelungi să explice dintr-o perspectivă critică chestiunile complicate și sensibile abordate de Curte în activitatea ei. În prezenta lucrare, acest scop a fost realizat prin intermediul unei structuri foarte bine gândite și a unei abordări comprehensive.

În mod subsecvent, autorii descriu miezul problemei prin evidențierea jurisdicției și elementelor răspunderii extraterritoriale ale statelor, intrând în mici detalii, în așa fel ajutând cititorul să înțeleagă esența actului extraterritorial și legătura jurisdicțională a acestuia cu răspunderea ulterioară a statului. Secțiunea în cauză raționalizează problema și explică într-o manieră remarcabilă de ce ea trebuie abordată în acest mod. Ea definește punctul de vedere inițial al întregii lucrări științifice, fapt care consecvent duce spre o analiză comparativă și extensivă a problemei investigate – răspunderea statelor la cazul conflictelor armate, ce au loc atât în limitele teritoriului Consiliului Europei, cât și dincolo de acestea.

După descrierea condițiilor extraterritorialității, lucrarea se referă la conflicte armate specifice și pretinse încălcări ale drepturilor omului din această cauză survenite pe teritoriul Ciprului, fostei Iugoslavii, Irakului, dar și Transnistriei, Georgiei și Ucrainei. Analiza efectuată la capitolul în cauză este de o contribuție considerabilă pentru a înțelege raționamentele Curții date în hotărârile sale. Principalul obiectiv aici este de a demonstra că Curtea nu va ezita să aplice Convenția în mod extraterritorial întrucât ea reprezintă un instrument al ordinii publice europene, și eșecul de a aplica prevederile acesteia creează un vacuum în protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

http://rmdiri.md/?page_id=48&lang=en ; <http://usem.md/md/p/rmdiri> *RMDIRI, 2016, Nr. 1 (Vol. 11) 131*

Prezenta monografie de asemenea oferă cititorului posibilitatea să cunoască anumite exemple de limitări și cazuri speciale de aplicabilitate teritorială a Convenției, precum sunt conceptul de *espace juridique*, clauza derogatorie și clauza colonială, imunitatea de jurisdicție a statelor, care nu urmează de neglijat, acestea situații determinând Curtea să adopte abordări altele foarte complicate, respectiva analiză potrivitându-se cu problema principală formulată – obligații pozitive și jurisdicție.

În plus, autorii au clasificat constatările făcute într-o manieră extraordinară și au reușit să explice relațiile între acestea. Ei și-au subliniat dezacordul cu anumite interpretări ale Curții, și au propus soluții reieșind din principii acceptabile de drept. Unele chestiuni au fost examinate dintr-un alt punct de vedere decât cel al Curții, cu utilizarea unei metodologii îmbunătățite pentru a oferi argumente convingătoare.

În opinia mea, cele enunțate supra urmează să provoace cititorul la o lectură interesantă caracterizată de reflecții ulterioare. Prezenta recenzie în fapt are două obiective de bază: să familiarizeze pe scurt cititorii cu conținutul lucrării astfel încât ei să poată decide dacă monografia prezintă interes relevant ca să o lectureze integral, și să faciliteze cititorii să aibă o înțelegere mai bună a procesului complex pe care îl desfășoară Curtea Europeană a Drepturilor Omului în stabilirea răspunderii extrateritoriale ale statelor-membre pentru încălcările drepturilor omului și a libertăților fundamentale față de persoanele aflate sub jurisdicțiile lor.

CASADEVALL Josep

Judecător la Curtea Europeană
pentru Drepturile Omului (CEDO)
din partea Andorei (Strasbourg, Franța)

Contacte / Contacts / Контакты:

European Court of Human Rights
Council of Europe
F-67075 Strasbourg cedex

Tel : +33 (0)3 88 41 20 18
Fax : +33 (0)3 88 41 27 30

 <p>REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova</p>	<p>Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений</p> <p>2016, Issue 1, Volume 11, Pages 133-134. ISSN 1857-1999 Submitted: 16. 02. 2015 Accepted: 15.02. 2016 Published: 30.03. 2016</p>
---	---

**RECENZII
REVIEW
РЕЦЕНЗИИ**

REPORT TO THE MONOGRAPH

Mihai Poalelungi, Stas Splavnic. Extraterritoriality of the European Convention on Human Rights: Positive Obligations and Jurisdiction.

Chișinău: Tipografia centrală, 2014. 300 p.

As is well known, the drafters of the European Convention on Human Rights had set themselves a limited goal: to guarantee, within a European context, some of the civil and political rights. Those civil and political rights, the so-called „classical” human rights, were generally seen as rights which implied for the States primarily obligations not to interfere in the free exercise of these rights by persons under their jurisdiction. These last words basically constitute the ”apple of discord” among States on one hand, and between States and the Court on the other hand, when it comes to liability for the unlawful acts incriminated due to various extraterritorial violations of human rights. It is the Court’s task to clarify the disputes, and to judge at its best relying on today’s realities.

There are thousands of articles and books on the ECHR law; yet not many of them focus on the fine issue of extraterritoriality of the Convention when it comes to States’ responsibility for failure to comply with their obligation to protect the rights of the persons under their jurisdiction.

The present monograph was drafted as a result of a thorough research of the European Court’s case-law, which is the main source of information and principles for protection of human rights at European level and beyond. By explaining the general principles of obligations under the Convention linked to the States’ extraterritorial obligations, the authors – thanks to their vast experience in the human rights field – managed to facilitate the theoretical understanding of the problem, denoting a successful and appropriate research that has been carried out. Furthermore, the knowledge acquired as a former Judge of the European Court of Human Rights enabled Mihai Poalelungi to explain the complicate and sensitive issues, faced by the Court in its endeavours, from a critical point of (his) view. This has been achieved in the present paper by a very well-thought structure thereof and comprehensive approach.

Subsequently, the authors describe the core of the problem by highlighting the jurisdiction and elements of the extraterritorial responsibility of States, going into details, and thus helping the reader understand the essence of an extraterritorial act and its jurisdictional link with the State’s ulterior responsibility. This specific section therefore rationalizes the problem, and remarkably explains why it should be treated as such. It defines the initial standpoint of the entire research paper, which consequently leads to a comparative and more extensive analysis of the current thought on the problem – the responsibility of States in armed conflicts, both within the territory of the Council of Europe and beyond.

The background of the issue being described, the paper refers thereafter to the specific armed conflicts and the alleged violations of human rights in that respect on the territories of Cyprus, former Yugoslavia, and Iraq, as well as Transdnistria, Georgia and Ukraine. The research under this aspect is of a considerable contribution to the understanding of the Court’s rationale in its judgments. The principal objective here is to point out that the Court would not hesitate to apply the Convention extraterritorially since it is an instrument of European public order, and the failure to apply its provisions creates a vacuum in the protection of human rights and fundamental freedoms.

The present monograph also offers the reader to learn some examples as to the limitations to, and special cases of, the extraterritorial application of the Convention, in terms of *inter alia* the concept of *espace juridique*, the derogation and colonial clause, as well as the jurisdictional immunity of States, which is not negligible at all, these situations determining the Court to adopt extremely complicated approaches. The analysis thereof is consistent with the original problem statement – positive obligations and jurisdiction.

Furthermore, the authors classified their findings in an extraordinary way and managed to explain the relationships between them. They outlined their disagreement with some of the Court's interpretations, and proposed their solutions to the problems relying on plausible principles of law. Some of the questions were examined from a different point of view with improved methodology so as to offer more convincing arguments.

In my opinion, all the above should provoke the reader to an interesting perusal with further reflections. The present report would have two main objectives: to provide enough, but not too much, information to readers so that they are in a position to judge if the monograph is sufficiently relevant to their interest to be subsequently read in its entirety, and to enable the readers to obtain better understanding of the complex process that the European Court of Human Rights undergoes in establishing extraterritorial responsibility of Member States for the violations of human rights and fundamental freedoms of the persons under their jurisdiction.

CASADEVALL Josep.

Judge of the European Court of Human Rights
in respect of Andorra (Strasbourg, France)

Contacte / Contacts / Контакты:

European Court of Human Rights
Council of Europe
F-67075 Strasbourg cedex

Tel : +33 (0)3 88 41 20 18
Fax : +33 (0)3 88 41 27 30

 <p>REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova</p>	<p>Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений</p> <p>2016, Issue 1, Volume 11, Pages 135-136. ISSN 1857-1999 Submitted: 16. 02. 2015 Accepted: 15.02. 2016 Published: 30.03. 2016</p>
---	---

**RECENZII
REVIEW
РЕЦЕНЗИИ**

РЕЦЕНЗИЯ МОНОГРАФИИ

Михай Поалелунж, Стас Сплавник. Экстратерриториальность Европейской Конвенции по Правам Человека: позитивные обязательства и юрисдикция. Кишинев: Tipografia centrală, 2014. 300 с.

Как известно, авторы Европейской конвенции по правам человека преследовали ограниченную цель – гарантировать в европейском контексте определенные гражданские и политические права. Эти гражданские и политические права, так называемые «классические» права человека, рассматривались как обязывающие государства не вмешиваться в их свободное осуществление по отношению к лицам, находящимся под юрисдикцией данных государств. Последние слова стали настоящим «яблоком раздора» между государствами с одной стороны, и Судом и государствами с другой стороны, при рассмотрении вопроса об ответственности за незаконные акты инкриминируемые в следствии экстратерриториальных нарушений прав человека. К задачам Суда относится прояснение диспутов и принятие лучших решений, исходя из реальностей сегодняшнего дня.

Существует тысячи опубликованных статей и книг по праву ЕКПЧ, но немногие из них фокусируются на вопросе экстратерриториальности Конвенции при установлении ответственности государств за ненадлежащее исполнение своих обязанностей по защите прав лиц, находящихся под их юрисдикцией.

Настоящая монография была составлена в результате комплексного исследования практики Европейского Суда, которая представляет собой основной источник информации и принципов защиты прав человека на европейском пространстве и за его пределами. Объяснив основные принципы обязательств с свете Конвенции и их связь с экстратерриториальными обязательствами, авторам благодаря имеющемуся значимому опыту в сфере прав человека, удалось облегчить теоретическое понимание задачи, представив успешный и многосторонний анализ проблемы экстратерриториальности Европейской Конвенции. Более того, знания полученные ранее в качестве Судьи Европейского Суда по правам человека, позволили г. Михая Поалелунж объяснить с критической точки зрения сложные и щекотливые вопросы, встречающиеся в практики Суда. Основополагающий материал изложен грамотно посредством хорошо продуманной структуры и исчерпывающего подхода к изучению проблемы экстратерриториальности.

Впоследствии, авторы описывают сущность проблемы, выдвигая на первый план концепцию юрисдикции и элементы экстратерриториальной ответственности государств, излагая детально свои доводы и таким образом помогая читателю постичь природу экстратерриториального акта и его юрисдикционную связь с последующей ответственностью государства. Эта особенная глава рационализирует проблему и наглядно объясняет, почему ее следует понимать именно таким образом. Здесь идентифицируется отправная точка зрения, ведущая к сравнительному и общему анализу изучаемой проблемы – ответственности государств в военных конфликтах, на территории Совета Европы и за его пределами.

После анализа данных аспектов, работа описывает конкретные военные конфликты и заявленные нарушения прав человека вызванные ими на территории Кипра, бывшей http://rmdiri.md/?page_id=48&lang=en ; <http://usem.md/md/p/rmdiri> *RMDIRI, 2016, Nr. 1 (Vol. 11) 135*

Югославии, Ирака, а также Приднестровья, Грузии и Украины. Прделанное авторами исследование этой тематики способствует в значительной мере пониманию юридических обоснований Суда, сформулированных в принятых решениях. Главной целью является обратить внимание на тот факт, что Суд не колеблясь применит Конвенцию экстратерриториально поскольку она является инструментом Европейского правопорядка, а неприменение предписаний Конвенции создает вакуум в защите прав человека и основных свобод.

Настоящая монография предоставляет читателям также возможность узнать примеры ограничений и особенных случаев экстратерриториального применения Конвенции, таких как концепция правового пространства (*espace juridique*), отступление от соблюдения обязательств и колониальная оговорка, юрисдикционный иммунитет, которые следует брать в расчет так как эти ситуации побуждают Суд принять иногда очень сложные подходы к решению дел. Данный анализ соответствует основной сформулированной проблеме – изучению позитивных обязательств и юрисдикции.

Далее, авторы проводят исключительную классификацию собственных выводов и объясняют взаимосвязь между ними. Они подчеркивают свое несогласие с некоторыми толкованиями Суда и предлагают свои решения, основываясь на приемлемых правовых принципах. Некоторые вопросы были рассмотрены с иной точки зрения, с использованием улучшенной методологии для предоставления более убедительных аргументов.

По моему мнению, все вышеизложенное должно вызвать у читателя интересное чтение с последующими размышлениями. Настоящая рецензия преследует две основные цели, а именно предоставить читателям достаточно, но не слишком много информации для того, чтоб они могли решить представляет ли монография для них детальный интерес для последующего прочтения, и позволить читателям лучше понять сложный путь, проходимый Европейским Судом по Правам Человека, в установлении экстратерриториальной ответственности государств-членов за нарушения прав человека и основных свобод лиц, находящихся под их юрисдикцией.

КАСАДЕВАЛЬ Жозеп
Судья Европейского Суда
по правам человека (ЕСПЧ)
от Андорры (Страсбург, Франция)

Contacte / Contacts / Контакты:

European Court of Human Rights
Council of Europe
F-67075 Strasbourg cedex

Tel : +33 (0)3 88 41 20 18

Fax : +33 (0)3 88 41 27 30

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

**CONSILIUL REDACȚIONAL AL REVISTEI
„REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL
ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE”
EDITORIAL BOARD (CONSILIUM)
OF THE „MOLDAVIAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW
AND INTERNATIONAL RELATIONS”
РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ
„МОЛДАВСКОГО ЖУРНАЛА МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА
И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ”**

BURIAN Alexandru.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar (ret.), Director al Institutului de Cercetări Strategice al Universității de Studii Europene din Moldova, Președinte al Asociației de Drept Internațional din Republica Moldova (Republica Moldova) – *Redactor-șef.*

BURIAN Alexander.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Extraordinary and Plenipotentiary Ambassador (ret.), Director of The Institute for Strategic Studies of The European University of Moldova, President of the Moldavian Association of International Law (The Republic of Moldova) – *Editor-in-chief.*

БУРИАН Александр Дмитриевич.

Доктор юридических наук, профессор, Чрезвычайный и Полномочный посол (в отставке), Директор Института стратегических исследований Европейского университета Молдовы, Президент Молдавской Ассоциации международного права (Республика Молдова) – *Главный редактор.*

E-mail: alexandrururian@yahoo.com ; alexandrururian@mail.ru

http://fmv.euba.sk/files/CV_Burian.pdf; <http://www.rudn.ru/en/?pagec=1340>

CHINDÎBALIUC Oleana.

Doctor în științe politice, conferențiar universitar interimar, cercetător științific, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei (Republica Moldova) – *Redactor-șef adjunct, Președinte al colegiului de redacție.*

KINDIBALYK Olyana.

Ph.D in Political Sciences, Acting Associate Professor, Scientific Fellow, The Institute of Legal and Political Research of The Academy of Sciences of Moldova (The Republic of Moldova) – *Deputy Editor-in-chief, Head of Editorship.*

КИНДЫБАЛЮК Оляна Игоревна.

Кандидат политических наук, и.о. доцента, научный сотрудник Института юридических и политических исследований АН Молдовы (Республика Молдова) – *Заместитель главного редактора, Председатель редакционной коллегии.*

E-mail: olyana.kindibalyk@gmail.com

CHIRTOACĂ Natalia.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Șef Secție Drept Internațional și Relații Internaționale, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei (Republica Moldova) – *Secretar științific.*

CHIRTOACA Natalia.

Ph.D in Law, Associate Professor, Head of the Department of International Law and International Relations, The Institute of Legal and Political Research of The Academy of Sciences of Moldova (The Republic of Moldova) – *Scientific secretary.*

КИРТОАКЭ Наталия Михайловна.

Кандидат юридических наук, доцент, зав. Отделом международного права и международных отношений Института юридических и политических исследований АН Молдовы (Республика Молдова) – *Ученый секретарь.*

E-mail: n_chirtoaca@mail.ru

ANGEL Jose Luis IRIARTE.

Doctor în drept, profesor universitar, Vicerector al Universității Publice din Navarra (Spania) - *Membbru al consiliului redacțional.*

ANGEL Jose Luis IRIARTE.

Doctor of Law, Professor, Vicerector of The Navarra Public University (Spain) – *Member of editorial board.*

АНХЕЛ Хосе Луис ИРИАРТЕ.

Доктор права, профессор, проректор Наваррского публичного университета (Испания) - *Член редакционного совета.*

E-mail: julis.iriarte@unavarra.es

http://www.uta.edu.ec/formacioncompetencias2005/files/pictures/cv_luisiriarte.pdf

ARHILIUC Victoria.

Doctor habilitat în drept, profesor cercetător, Universitatea de Stat din Moldova (Republica Moldova) – *Membbru al consiliului redacțional.*

ARHILIUC Victoria.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, The State University of Moldova (The Republic of Moldova) – *Member of editorial board.*

АРХИЛИОК Виктория Нестеровна.

Доктор юридических наук, профессор, Молдавский государственный университет (Республика Молдова) - *Член редакционного совета.*

E-mail: arhiliucv57@yahoo.com

ABASHIDZE Aslan.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Șef catedră Drept Internațional, Universitatea Prieteniei Popoarelor din Rusia, Vice-Președinte al Comisiei ONU pentru drepturile economice, sociale și culturale (Federația Rusă) - *Membbru al consiliului redacțional.*

ABASHIDZE Aslan.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Head of the Department of International Law, The Peoples' Friendship University of Russia, Deputy Chairman of the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR) - (The Russian Federation) - *Member of editorial board.*

АБАШИДЗЕ Аслан Хусейнович.

Доктор юридических наук, профессор, зав. кафедрой международного права РУДН, Заместитель председателя Комитета ООН по экономическим, социальным и культурным правам (Российская Федерация) - *Член редакционного совета.*

E-mail: aslan.abashidze@gmail.com

http://www.intlaw-rudn.com/about-en/faculty/abashidze?set_language=en-us

BALAN Oleg.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Rector al Academiei de Administrare Publică a Republicii Moldova (Republica Moldova) – *Membbru al consiliului redacțional.*

BALAN Oleg.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Rector of The Academy of Public Administration of The Republic of Moldova (The Republic of Moldova) – *Member of editorial board.*

БАЛАН Олег Иванович.

Доктор юридических наук, профессор, ректор Академии публичного управления Республики Молдова (Республика Молдова) – *Член редакционного совета.*

E-mail: rector1@aap.gov.md

http://aap.gov.md/index.php?option=com_content&view=article&id=167&Itemid=294&lang=en

BENIUC Valentin.

Doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Rector al Institutului de Stat de Relații Internaționale din Moldova (Republica Moldova) – *Membru al consiliului redacțional.*

BENIUC Valentin.

Doctor of Political Sciences, Professor, Rector of The Moldavian State Institute of Foreign Relations (The Republic of Moldova) - *Member of editorial board.*

БЕНИУК Валентин Анастасьевич.

Доктор политических наук, профессор, Ректор Молдавского государственного института международных отношений (Республика Молдова) – *Член редакционного совета.*

E-mail: v.beniuc@mail.ru; irim@irim.md

<http://irim.md/index.php/ru/ob-irim/rektorat/13-memberscv/33-valentin-beniuc>

BOSHITSKY Iury.

Doctor în drept, profesor universitar, Rector al Universității de Drept din Kiev a Academiei Naționale de Științe a Ucrainei (Ucraina) – *Membru al consiliului redacțional.*

BOSHITSKY Iury.

Ph.D in Law, Professor, Rector of The Kyiv University of Law of The National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine) - *Member of editorial board.*

БОШИЦКИЙ Юрий Ладиславович.

Кандидат юридических наук, профессор, Ректор Киевского университета права НАН Украины (Украина) – *Член редакционного совета.*

E-mail: rector@kul.kiev.ua; inter-dep@kl.kiev.ua

<http://en.kul.kiev.ua/kerivnictvo/boshickiy-juriy-ladislavovich.html>

DERGACIOV Vladimir.

Doctor habilitat în științe geografice, profesor universitar, expert în geopolitică, profesor la Universitatea Națională din Odesa (Ucraina) – *Membru al consiliului redacțional.*

DERGACHEV Vladimir A.

Dr. Sc. (Geography), Professor, Expert in geopolitics, Professor of the Odessa National University (Ukraine) - *Member of editorial board.*

ДЕРГАЧЕВ Владимир Александрович.

Доктор географических наук, профессор, эксперт в геополитике, профессор Одесского национального университета (Украина) - *Член редакционного совета.*

E-mail: admin@dergachev.ru; dergachev@farlep.net

<http://www.dergachev.farlep.net/>

<http://www.dergachev.ru/>

<http://dergachev-va.livejournal.com/>

DYULGEROVA Nina Angelova.

Doctor habilitat în economic, doctor în istorie, profesor universitar, Catedra Relații Internaționale și Științe Politice, Universitatea Liberă din Varna „Chernorizec Hrabar” (Varna, Bulgaria) – *Membru al consiliului redacțional.*

DYULGEROVA Nina Angelova.

Doctor of Economic Sciences (management and security), Ph.D. in History, Professor of International relations, Department of International Relations and Political Sciences, Faculty „Social Sciences”, Varna Free University „Chernorizec Hrabar” (Varna, Bulgaria) - *Member of editorial board.*

ДЮЛГЕРОВА Нина Ангелова.

Доктор экономических наук, кандидат исторических наук, профессор Варненского свободного университета «Черноризец Храбар» (Варна, Болгария)

- *Член редакционного совета.*

E-mail: nina_d6@hotmail.com; nina_d56@yahoo.com

<http://nina-dulgerova.org/Papers.htm>

<http://nina-dulgerova.org/CV.htm>

FUERIA Augustin.

Doctor în drept, profesor universitar, Universitatea din București (România) – *Membbru al consiliului redacțional.*

FUERIA Augustin.

Doctor of Law, Professor, The University of Bucharest (Romania) – *Member of editorial board.*

ФУЕРЕА Августин.

Доктор права, профессор, Бухарестский государственный университет (Румыния) – *Член редакционного совета.*

E-mail: augustinfuerea@yahoo.com

http://www.univnt.ro/cv/uploads/cv/CV_Fuerea_Augustin.pdf

http://www.drept.unibuc.ro/dyn_doc/cv/a-fuerea.pdf

HEINRICH Hans-Georg.

Doctor în drept, profesor universitar, Universitatea din Viena (Austria) – *Membbru al consiliului redacțional.*

HEINRICH Hans-Georg.

Doctor of Law, Professor, The University of Viena (Austria) – *Member of editorial board.*

ХЕЙНДРИЧ Ханс-Георг.

Доктор права, профессор, Венский университет (Австрия) – *Член редакционного совета.*

E-mail: hans-georg.heinrich@univie.ac.at

<http://www.enri-east.net/consortium/institute-for-advanced-studies/en/>

KAPUSTIN Anatolii.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Președinte al Asociației de Drept Internațional din Federația Rusă (Federația Rusă) – *Membbru al consiliului redacțional.*

KAPUSTIN Anatoly.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, President of The Russian Association of International Law (The Russian Federation) - *Member of editorial board.*

КАПУСТИН Анатолий Яковлевич.

Доктор юридических наук, профессор, Президент Российской ассоциации международного права (Российская Федерация) – *Член редакционного совета.*

E-mail: kapustin@izak.ru, akap@mail.ru

http://jppublishing.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=96&Itemid=102

<http://izak.ru/381>

KOPYLOV Mihail.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician al Academiei Ruse de Științe Naturale, academician al Academiei Ecologice din Rusia și academician al Academiei Internaționale de Ecologie și Protecție a Activității Vitale (Federația Rusă) – *Membbru al consiliului redacțional.*

KOPYLOV Mikhail.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, academician of the Russian Academy of Natural Sciences, academician of the Russian Ecological Academy and academician of the International Academy of Sciences of Ecology and Life Safety (The Russian Federation) - *Member of editorial board.*

КОПЫЛОВ Михаил Николаевич.

Доктор юридических наук, профессор, академик РАЕН, академик Российской экологической академии и академик Международной академии наук экологии и безопасности жизнедеятельности (Российская Федерация) – *Член редакционного совета.*

E-mail: mikhail.kopylov11@gmail.com, prof.mikhail.kopylov@gmail.com

<http://www.intlaw-rudn.com/about/faculty/kopylov-mn>

LIPKOVA Ludmila.

Doctor, Ing., profesor universitar, Decan, Facultatea de Relații Internaționale, Universitatea Economică din Bratislava (Republica Slovacia) – *Membru al consiliului redacțional.*

Dr.h.c. prof. Ing. LIPKOVA Ludmila, CSc.

Dean, Professor, Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava, Slovakia (The Slovak Republic) - *Member of editorial board.*

ЛИПКОВА Людмила.

Доктор, профессор, Декан факультета международных отношений Экономического университета в Братиславе (Словацкая Республика) – *Член редакционного совета.*

E-mail: lipkova@euba.sk

<http://www.osobnosti.sk/index.php?os=zivotopis&ID=1347>

MAZILU Dumitru.

Doctor în drept, profesor universitar, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar (ret.), Universitatea „Spiru Haret” din București (România) – *Membru al consiliului redacțional.*

MAZILU Dumitru.

Doctor of Law, Professor, Extraordinary and Plenipotentiary Ambassador (ret.), The „Spiru Haret” University of Bucharest (Romania) – *Member of editorial board.*

МАЗИЛУ Думитру.

Доктор права, профессор, Чрезвычайный и Полномочный посол (в отставке), Университет им. Спиру Харета, Бухарест (Румыния) – *Член редакционного совета.*

E-mail: dumitru.mazilu@spiruharet.ro; secretariat@universitatea-cantemir.ro

http://ro.wikipedia.org/wiki/Dumitru_Mazilu

http://www.ucdc.info/cd/cd_profil.php?cid=1146

NAZARIA Sergiu.

Doctor habilitat în științe politice, doctor în istorie, conferențiar universitar, Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova (Republica Moldova) – *Membru al consiliului redacțional.*

NAZARIA Sergei.

Doctor of Political Sciences, Ph.D in History, Associate professor, The Moldavian State Institute of Foreign Relations (The Republic of Moldova) - *Member of editorial board.*

НАЗАРИЯ Сергей Михайлович.

Доктор политических наук, кандидат исторических наук, доцент, Молдавский государственный институт международных отношений (Республика Молдова) – *Член редакционного совета.*

E-mail: sergnazar@mail.ru

PAPAVA Vladimer.

Doctor habilitat în economie, profesor universitar, academician al Academiei Naționale de Științe a Georgiei, Rectorul Universității de Stat din Tbilisi „Ivane Javakhishvili” (Tbilisi, Georgia) – *Membru al consiliului redacțional.*

PAPAVA Vladimer.

Doctor of Economic Sciences, Professor, Academician of the Georgian National Academy of Sciences, Rector of The Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Tbilisi, Georgia) - *Member of editorial board.*

ПАПАВА Владимир.

Доктор экономических наук, профессор, действительный член Национальной Академии наук Грузии, ректор Тбилисского государственного университета имени Ивана Джавахишвили (Тбилиси, Грузия) – *Член редакционного совета.*

E-mail: papavavladimer@gfsis.org; papavavladimer@yahoo.com

<http://www.tsu.edu.ge/en/government/raac/rector/>

<http://www.papava.info/>

http://en.wikipedia.org/wiki/Vladimer_Papava

POPESCU Dumitra.

Doctor în drept, profesor universitar, Universitatea „Titu Maiorescu” din București, Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române (România) - *Membru al consiliului redacțional.*

POPESCU Dumitra.

Doctor of Law, Professor, The „Titu Maiorescu” University of Bucharest, Legal Research Institute „Academician Andrei Rădulescu” of the Romanian Academy (Romania) – *Member of editorial board.*

ПОПЕСКУ Думитра.

Доктор права, профессор, Бухарестский университет имени Титу Майореску, Научно-исследовательский юридический институт имени академика Андрея Рэдулеску Румынской Академии (Румыния) – *Член редакционного совета.*

E-mail: juridic_institut@yahoo.com

ROȘCA Alla.

Doctor habilitat în științe politice; profesor universitar, Universitatea din Tulan, New Orleans, Louisiana (SUA) - *Membru al consiliului redacțional.*

ROSCA Alla.

Doctor of Political Sciences, Professor, The Tulane University of Louisiana, New Orleans, Louisiana (The USA) – *Member of editorial board.*

РОШКА Алла.

Доктор политических наук, профессор, Туланский университет, Луизиана, Нью Орлеан (США) – *Член редакционного совета.*

E-mail: alla_rosca@yahoo.com; arosca@tulane.edu

<http://tulane.edu/liberal-arts/political-science/people.cfm>

SEDLEȚCHI Iurie.

Doctor în drept, profesor universitar, Rector al Universității de Studii Europene din Moldova (Republica Moldova) – *Membru al consiliului redacțional.*

SEDLETSCHI Yuri.

Ph.D in Law, Professor, Rector of The European University of Moldova (The Republic of Moldova) – *Member of editorial board.*

СЕДЛЕЦКИЙ Юрий Николаевич.

Кандидат юридических наук, профессор, Ректор Европейского университета Молдовы (Республика Молдова) - *Член редакционного совета.*

E-mail: iuriesdetchii@yahoo.fr

<http://www.usem.md/ro.html>

TIMCENCO Leonid.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea Națională a Serviciului Fiscal de Stat al Ucrainei (Ucraina) – *Membru al consiliului redacțional.*

TIMCHENKO Leonid.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, The National University of The State Tax Service of Ukraine (Ukraine) – *Member of editorial board.*

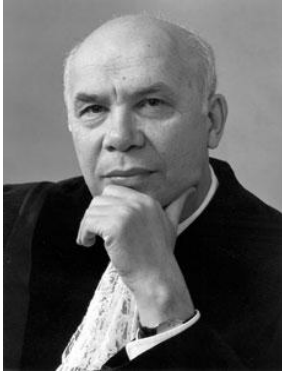
ТИМЧЕНКО Леонид Дмитриевич.

Доктор юридических наук, профессор, Национальный университет Государственной налоговой службы Украины (Украина) – *Член редакционного совета.*

E-mail: ltymch@ukr.net; timchenko@asta.edu.ua

VERESHCHETIN Vladlen.

Doctor habilitat în științe juridice, profesor universitar. În 1984-1995 – membru al Curții Permanente de Arbitraj a ONU (Haga), în 1992-1994 – membru și președinte al Comisiei de Drept Internațional a ONU, în 1995-2006 – Judecător al Curții Internaționale de Justiție a ONU (Haga), din 2012 – Arbitru în Dreptul Cosmic (Spațial) la Curtea Permanentă de Arbitraj a ONU (Haga). În 1978-1995 – Vice-președinte, din 1995 – Președinte de onoare al Institutului Internațional de Drept Cosmic (Spațial) din Paris. Din 1977 - academician al Academiei Internaționale de Astronautică (SUA), din 2006 - academician al Academiei de Științe din Bulgaria. (Federația Rusă) – *Membru al consiliului redacțional.*

Vladlen S. VERESHCHETIN.

Doctor of Juridical Sciences, Professor. In 1984-1995 - Member of the Permanent Court of Arbitration (the Hague). In 1992-1994 - Member and Chairman of the United Nations International Law Commission. In 1995-2006 - Judge of the International Court of Justice (the Hague). From 2012, the Referee for Space Law of the Permanent Court of Arbitration (the Hague). In 1978-1995-Vice President, from 1995 - Director Emeritus of the International Institute of Space Law (Paris). Since 1977 - Member of the International Astronautical Academy (USA), since 2006 - Foreign Member of Bulgarian Academy of Sciences. (The Russian Federation) – *Member of editorial board.*

ВЕРЕЩЕТИН Владлен Степанович.

Доктор юридических наук, профессор. С 1984 по 1995 год - член Постоянной палаты третейского суда (г. Гаага). В 1992-1994 годах - член Комиссии международного права ООН. В 1994 году возглавлял Комиссию. В 1995-2006 годах – Судья Международного Суда ООН (г. Гаага). С 2012 г. – арбитр по космическому праву Постоянной Палаты третейского суда (г. Гаага). В 1978-1995 годах - вице-президент, с 1995 г.- почетный директор Международного института космического права (Франция). С 1977 г. - действительный член Международной астронавтической академии (США). С 2006 г. - иностранный член Болгарской Академии наук. (Российская Федерация) – *Член редакционного совета.*

E-mail: vsvereshchetin@ziggo.nl;

<http://legal.un.org/avl/faculty/Vereshchetin.html>;

http://legal.un.org/avl/pdf/ls/Vereshchetin_bio.pdf;

<http://intlaw-rudn.com/about/history-faces/vereshchetin>

WILLIAMS Silvia Maureen.

Doctor în drept și științe sociale, profesor de Drept Internațional Public, Universitatea din Buenos Aires. Președintele Comitetului de Drept Internațional Spațial al Asociației de Drept Internațional (ILA - Londra). Membru al Consiliului executiv al Asociației de Drept Internațional (sediul, Londra). Membru al Institutului Internațional de Drept Spațial, membru al Academiei Internaționale de Astronautică, membru al Institutului Regal de Relații Internaționale (Chatham House), membru al Institutului Ibero- American de Drept Aerian și Spațial (Argentina) – *Membru al consiliului redacțional.*

WILLIAMS Silvia Maureen.

Doctor of Law and Social Sciences, Professor of Public International Law, University of Buenos Aires. President of the International Space Law Committee of the International Law Association (ILA - London). Member of the Executive Council of the International Law Association (Headquarters, London). Member of the Institut International de Droit Spatial, full member of the International Academy of Astronautics, the Royal Institute of International Affairs (Chatham House), the Ibero American Institute of Air and Space Law (Argentina) – *Member of editorial board.*

УИЛЬЯМС Сильвия Морин.

Доктор права и социальных наук, профессор международного публичного права, Университет Буэнос-Айреса. Президент Комитета по международному космическому праву Ассоциации международного права (АМП - Лондон). Член, Сопредседатель Исполнительного Совета Ассоциации международного права (штаб-квартира, Лондон). Член Международного Института международного космического права, действительный член Международной академии астронавтики Королевского института международных отношений (Чэтхэм Хаус) и Иbero-американского института воздушного и космического права (Аргентина) – *Член редакционного совета.*

E-mail: maureenw777@yahoo.co.uk;

[swilliams@derecho.uba.arhttp://www.derecho.uba.ar/investigacion/investigadores/williams.php](http://www.derecho.uba.ar/investigacion/investigadores/williams.php)

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

**COLEGIUL DE REDACȚIE (RECENZENȚII)
EDITORSHIP (REVIEWERS)
РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ (РЕЦЕНЗЕНТЫ)**

CHINDÎBALIUC Oleana.

Doctor în științe politice, conferențiar universitar interimar, cercetător științific, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM; Șef Catedră Politică Mondială și Relații Internaționale a Universității de Studii Europene din Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

– *Redactor-șef adjunct, Președinte al colegiului de redacție.*

KINDIBALYK Olyana.

PhD in political science, acting Associate Professor, scientific fellow, Institute of Legal and Political Research of ASM; Head of the Department of World Politics and International Relations at the University of European Studies of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova). – *Deputy Editor-in-chief, Head of Editorship.*

КИНДЫБАЛЮК Оляна Игоревна.

Кандидат политических наук, и.о. доцента, научный сотрудник Института юридических и политических исследований Академии наук Молдовы; заведующая кафедрой мировой политики и международных отношений Европейского университета Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

– *Заместитель главного редактора, Председатель редакционной коллегии.*

E-mail: olyana.kindibalyk@gmail.com

ANIȚEI Nadia Cerasela.

Doctor în drept, Profesor universitar, Facultatea de Științe Juridice, Sociale și Politice, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați (Galați, România).

ANITEI Nadia Cerasela.

Ph.D in Law, professor, Faculty of Legal, Political and Social Sciences, University „Dunarea de Jos of Galati” (Galati, Romania).

АНИЦЕЙ Надия Черасела.

Доктор права, профессор, факультет правовых, политических и социальных наук, Галацкий Университет «Дунэря де Жос» (Галац, Румыния).

E-mail: ncerasela@yahoo.com

<http://ugal.academia.edu/NADIACERASELANITEI/CurriculumVitae>

MATTOȘ Boris.

Doctor în științe politice, Vicerector pentru relații internaționale, Universitatea Economică din Bratislava (Bratislava, Republica Slovacă).

MATTOS Boris.

PhD in political science, Vicerector for International relations, University of Economics in Bratislava, Slovakia (Bratislava, The Slovak Republic).

МАТОШ Борис.

Доктор политических наук, Заместитель ректора по международным связям, Экономический университет в Братиславе (Братислава, Словацкая Республика).

E-mail: mattos@euba.sk

DORUL Olga.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova; cercetător științific, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM (Chișinău, Republica Moldova).

DORUL Olga.

Ph.D in Law, Associate Professor, The Moldova State University; scientific fellow, Institute of Legal and Political Research of ASM (Kishinev, The Republic of Moldova).

ДОРУЛ Ольга Павловна.

Кандидат юридических наук, доцент, Молдавский государственный университет; научный сотрудник Института юридических и политических исследований Академии наук Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: dorulolga@yahoo.com

EVSEEV Vladimir.

Doctor în științe tehnice, Șef Secție Caucaz a Institutului CSI, Expert militar (Moscova, Federația Rusă).

EVSEEV Vladimir.

PhD in Technical Science, Head of Department of Caucasus of the Institute of CIS, Military Expert (Moscow, The Russian Federation).

ЕВСЕЕВ Владимир Валерьевич.

Кандидат технических наук, заведующий Отдела Кавказа Института стран СНГ, военный эксперт (Москва, Российская Федерация).

E-mail: vlad.evseev@gmail.com

http://ru.ino-ppic.ru/yevseyev_v/

<http://ir.russiancouncil.ru/person/evseev-vladimir-valerevich/>

GLADARENCO-STOIAN Maia.

Doctor în istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (Iași, România).

GLADARENCO-STOIAN Maia.

Ph.D in History, University „Alexandru Ioan Cuza” of Iassy (Iassy, Romania).

ГЛАДАРЕНКО-СТОЯН Майя.

Кандидат исторических наук, Ясский Университет «Александру Иоан Куза» (Яссы, Румыния).

E-mail: maia_gl@yahoo.fr

GENTIMIR Alina Mirabela.

Doctor în drept, Lector, Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (Iași, România).

GENTIMIR Alina Mirabela.

Lecturer PhD, Faculty of Law, „Alexandru Ioan Cuza” University of Iassy (Iassy, Romania).

ДЖЕНТИМИР Алина.

Кандидат юридических наук, преподаватель, Юридический факультет Ясского университета им. А.И.Кузы (Яссы, Румыния).

E-mail: agentimir@yahoo.fr

GLUHAIA Diana.

Doctor în drept, Universitatea Publică din Navarra (Pamplona, Spania).

GLUHAIA Diana.

Ph.D in Law, The Navarra Public University (Pamplona, Spain).

ГЛУХАЯ Диана.

Доктор права, Наваррский публичный университет (Памплона, Испания).

E-mail: diana.gluhaya@unavara.es; diana_gluhaia@yahoo.com

IOVIȚĂ Alexandrina.

Doctor în drept, UNAIDS, Cartierul general, Coordonator programe, drepturile omului și legislație (Chișinău, Republica Moldova – Geneva, Elveția).

IOVITA Alexandrina.

Ph.D in Law, UNAIDS Secretariat, Headquarters, Programme Officer, Human Rights and Law (Kishinev, The Republic of Moldova – Geneva, Switzerland).

ИОВИЦЭ Александрина Александровна.

Кандидат юридических наук, UNAIDS, генеральный офис, сотрудник по программам, права человека и правовые вопросы (Кишинев, Республика Молдова, Женева, Швейцария).

E-mail: alexandrina_iovita@yahoo.com

KOVALEVA Natalia.

Doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Director al Fundației de Caritate „Fii Om!” (Orenburg, Federația Rusă).

KOVALYOVA Natalia.

Ph.D., Associate Professor, Director of the Charity Foundation „Be a man!” (Orenburg, The Russian Federation).

КОВАЛЁВА Наталья Александровна.

Кандидат педагогических наук, доцент, директор Благотворительного Фонда «Будь Человеком!» (Оренбург, Российская Федерация).

E-mail: kovaleva_osu@mail.ru

<http://www.osu.ru/doc/3117>

LISENCO Vladlena.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Vicerector pentru relații internaționale, Universitatea de Stat din Transnistria „T.G.Șevcenco” (Tiraspol, Republica Moldova).

LISENCO Vladlena.

Ph.D in Law, Associate Professor, Vicerector for International relations, Taras Shevchenko State University of Transnistria (Tiraspol, The Republic of Moldova).

ЛЫСЕНКО Владлена.

Кандидат юридических наук, доцент, Заместитель ректора по международным связям, Приднестровский государственный университет имени Т. Г. Шевченко (Тирасполь, Республика Молдова).

E-mail: vlada.lisenco@mail.ru

METREVELI Levan.

Doctor în științe politice, șef al Centrului pentru dezvoltarea integrată a Georgiei, Universitatea de Stat Tbilisi (Tbilisi, Georgia).

METREVELI Levan.

Doctor of Political Sciences, Head of the Center for integrated development of Georgia, Tiflis State University (Tbilisi, Georgia).

МЕТРЕВЕЛИ Леван.

Доктор политических наук, руководитель Центра комплексного развития Грузии Тбилисского государственного университета (Тбилиси, Грузия).

E-mail: levanmetreveli@yahoo.com

MOUSMOUTI Maria.

Doctor în drept, Director executiv al Centrului European de Drept Constituțional din Atena (Atena, Grecia).

MOUSMOUTI Maria.

Ph.D in Law, Executive director of The European Center of Constitutional Law (Athenas, Grece).

МОУСМУТИ Мария.

Доктор права, Исполнительный директор Европейского центра конституционного права (Афины, Греция).

E-mail: Mousmou@yahoo.com

<http://www.cecl2.gr/index.php/en/thecentre/theboard/11-thecentre/cv/16-08-maria-mousmouti>

http://ials.sas.ac.uk/postgrad/LDclinic/LDclinic_who.htm

SÂRCU Diana.

Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Director al Institutului Național de Justiție al Republicii Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

SARCU Diana.

Doctor of Juridical Sciences, Associate professor, Director of the National Institute of Justice of the Republic of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova).

СЫРКУ Диана.

Доктор юридических наук, доцент, Директор Национального института юстиции Республики Молдова (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: sircu@yahoo.com

SYCI Alexandru.

Doctor habilitat în științe istorice, profesor universitar, Universitatea Națională „Jurie Fedikovici” din Cernăuți (Cernăuți, Ucraina).

SYCH Alexander.

Doctor of Historical Sciences, Professor, Chernivtsi National University „Yuri Fedkovych” (Chernivtsi, Ukraine).

СЫЧ Александр Иванович.

Доктор исторических наук, профессор, Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича (Черновцы, Украина).

E-mail: asych_chnu@yahoo.com, amenitinna@gmail.com

SOLNȚEV Alexandr.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Șef-adjunct al Catedrei de Drept Internațional al Universității Prieteniei Popoarelor din Rusia (Moscova, Federația Rusă).

SOLNTSEV Alexander.

Ph.D in Law, Associate Professor, Deputy Head of the Department of International Law PFUR, the Peoples' Friendship University of Russia (Moscow, The Russian Federation).

СОЛНЦЕВ Александр Михайлович.

Кандидат юридических наук, доцент, зам. заведующего кафедрой международного права Российского университета дружбы народов (Москва, Российская Федерация).

E-mail: a.solntsev@gmail.com; intlaw.rudn@gmail.com
www.intlaw-rudn.com

SMOCHINA Carolina.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea Europeană din Lefke (Lefke, Nicosia, Cipru).

SMOCHINA Carolina.

Ph.D in Law, Associate Professor, European University of Lefke (Lefke, Nicosia, Cyprus).

СМОКИНЭ Каролина.

Доктор права, доцент, Европейский Университет в Лefке (Лefке, Никосия, Кипр)

E-mail: smochina@gmail.com

ISMAYL Togrul.

Doctor în istorie, Doctor în economie, conferențiar universitar, Universitatea TOBB, Economie și Tehnologie (Ankara, Turcia).

ISMAYL Togrul.

Ph.D in History, Ph.D in Economic Sciences, Associate Professor, TOBB University of Economics and Technology (Ankara, Turkey).

ИСМАИЛ Тогрул.

Доктор истории, Доктор экономики, доцент, TOBB университет экономики и технологии (Анкара, Турция).

E-mail: togrul65@hotmail.com, tismayil@etu.edu.tr

ȚIGĂNAȘ Ion.

Doctor în drept, Director General Adjunct, Agenția de Stat Pentru Proprietatea Intelectuală a Republicii Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

TIGANAS Ion.

Ph.D in Law, Deputy General Director of The State Agency on Intellectual Property of The Republic of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova).

ЦИГЭНАШ Ион.

Кандидат юридических наук, Генеральный вице-директор Государственного агентства по интеллектуальной собственности Республики Молдова (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: iondrept@yahoo.com

http://www.agepi.gov.md/pdf/about/cv_tiganas.pdf

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

**DATE DESPRE AUTORI
DATES OF AUTHORS
СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ**

BOLOGAN Dumitrița.

Magistru în drept, Universitatea Oxford, Doctorandă, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, consultant juridic local la Misiunea NORLAM (Chișinău, Republica Moldova).

BOLOGAN Dumitrita.

Master in law, University of Oxford, Ph.D student, Institute of the Juridical and Political Research of the Academy of Sciences of Moldova, national legal consultant of The NORLAM Mission (Kishinev, The Republic of Moldova).

БОЛОГАН Думитрица.

Магистр права, Оксфордский университет, аспирантка, Институт правовых и политических исследований Академия наук Молдовы; консультант по вопросам права, Миссия NORLAM (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: dumitritabologan@yahoo.com

BUDURINA-GOREACII Carolina.

Magistru în Științe Politice, doctorand, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative; lector, Catedra Limbi Străine Aplicate, Universitatea de Stat din Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

BUDURINA-GOREACII Carolina.

Master of Political Science, PhD Student, State University of Moldova, Department of International Relations, Political and Administrative Sciences; Lecturer, Department of Foreign Languages, State University of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova).

БУДУРИНА-ГОРЯЧИЙ Каролина.

Магистр политических наук, аспирантка, Государственный университет Молдовы, факультет международных отношений, политических и административных наук, преподаватель, факультет иностранных языков, Государственный университет Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: carolina.gor@hotmail.ru

BURIAN Alexandru.

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar (ret.), Director al Institutului de Cercetări Strategice al Universității de Studii Europene din Moldova, Președinte al Asociației de Drept Internațional din Republica Moldova, Consultant științific, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM (Chișinău, Republica Moldova).

BURIAN Alexander.

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Extraordinary and Plenipotentiary Ambassador (ret.), Director of The Institute for Strategic Studies of The European University of Moldova, President of the Moldavian Association of International Law, Scientific adviser of the Institute of Legal and Political Research of the Academy of Sciences of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova).

БУРИАН Александр Дмитриевич.

Доктор юридических наук, профессор, Чрезвычайный и Полномочный посол (в отставке), Директор Института стратегических исследований Европейского университета Молдовы, Президент Молдавской Ассоциации международного права, научный консультант Института юридических и политических исследований Академии наук Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: alexandrurian@yahoo.com ; alexandrurian@mail.ru

CASADEVALL Josep.

Judecător la Curtea Europeană pentru Drepturile Omului (CEDO) din partea Andorei (Strasbourg, Franța).

CASADEVALL Josep.

Judge of the European Court of Human Rights in respect of Andorra (Strasbourg, France).

КАСАДЕВАЛЬ Жозеп.

Судья Европейского Суда по правам человека (ЕСПЧ) от Андорры (Страсбург, Франция).

E-mail: casavedall.josep@gmail.com

DORUL Olga.

Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova; cercetător științific, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM (Chișinău, Republica Moldova).

DORUL Olga.

Ph.D in Law, Associate Professor, The Moldova State University; scientific fellow, Institute of Judicial and Political Research of ASM (Kishinev, The Republic of Moldova).

ДОРУЛ Ольга Павловна.

Кандидат юридических наук, доцент, Молдавский государственный университет; научный сотрудник Института юридических и политических исследований Академии наук Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: dorulolga@yahoo.com

DOLABERIDZE Dmitri.

Doctorand, Universitatea de Stat „Ivane Javakhishvili” din Tbilisi (Tbilisi, Georgia).

DOLABERIDZE Dmitri.

PhD student, The Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Tbilisi, Georgia).

ДОЛАБЕРИДЗЕ Дмитрий.

Аспирант, Тбилисский государственный университет им. Иванэ Джавахишвили (Тбилиси, Грузия).

E-mail: dito44@hotmail.com

DRAGAN Florentina.

Lector universitar, doctorand, Departamentul Drept Public, Universitatea de Stat din Moldova (Chișinău, Republica Moldova).

DRAGAN Florentina.

Lecturer, Department of Public Law, State University of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova).

ДРАГАН Флорентина.

Преподаватель, Департамент публичного права, Молдавский государственный университет (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: draganf@mail.ru

JANUBOVA Barbora.

Doctorand, Catedra Relații Economice Internaționale și Diplomație Economică, Facultatea Relații Internaționale, Universitatea Economică din Bratislava (Bratislava, Republica Slovacă).

JANUBOVA Barbora.

PhD student, Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy, The Faculty of International Relations at the University of Economics in Bratislava (Bratislava, The Slovak Republic).

ЯНУБОВА Барбора.

Аспирант, Кафедра международных экономических отношений и экономической дипломатии, Факультет международных отношений Экономического университета в Братиславе (Братислава, Словацкая Республика).

E-mail: barbora.janubova@euba.sk

LIPKOVA Ludmila.

Doctor, Ing., profesor universitar, Decan, Facultatea de Relații Internaționale, Universitatea Economică din Bratislava (Bratislava, Republica Slovacă).

Dr.h.c. prof. Ing. LIPKOVA Ludmila, CSc.

Dean, Professor, Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava, Slovakia (Bratislava, The Slovak Republic).

ЛИПКОВА Людмила.

Доктор, профессор, Декан факультета международных отношений Экономического университета в Братиславе (Братислава, Словацкая Республика).

E-mail: lipkova@euba.sk

LUPASCO Vera.

Magistru în drept, lector superior, Universitatea de Studii Europene din Moldova, doctorandă, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM (Chișinău, Republica Moldova).

LUPASCO Vera.

Master in law, Lecturer, University of European Studies of Moldova, PhD, Institute of Legal and Political Research of ASM (Kishinev, The Republic of Moldova).

ЛУПАШКО Вера.

Магистр права, старший преподаватель, Европейский университет Молдовы, аспирант, Институт юридических и политических исследований АНМ (Кишинёв, Республика Молдова).

E-mail: lupasco_veronica@mail.ru

MATTOȘ Boris.

Doctor în științe politice, Vicerector pentru relații internaționale, Universitatea Economică din Bratislava (Bratislava, Republica Slovacă).

MATTOS Boris.

PhD, Vicerector for International relations, University of Economics in Bratislava, Slovakia (Bratislava, The Slovak Republic).

МАТОШ Борис.

Доктор политических наук, Заместитель ректора по международным связям, Экономический университет в Братиславе (Братислава, Словацкая Республика).

E-mail: mattos@euba.sk

STRELTSOVA Olga.

Doctor în drept, cercetător științific la Institutul Stat și Drept al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei; postdoctorand la Catedra Drept constituțional a Universității Naționale din Kiev „Taras Șevcenco” (Kiev, Ucraina).

STRELTSOVA Olga.

Ph.D in Law, researcher at the Institute of State and Law „V. M. Koretsky”, National Academy of Sciences of Ukraine; Doctoral candidate Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine).

СТРЕЛЬЦОВА Ольга Викторовна.

Кандидат юридических наук, научный сотрудник Института государства и права им. В.М.Корецкого Национальной академии наук Украины; докторант кафедры конституционного права Киевского национального университета имени Тараса Шевченко (Киев, Украина).

E-mail: streltsovaov@yandex.ua

ȚURCAN Corina.

Magistru în drept (Central European University, Budapesta, Ungaria); Șef al Direcției Legislație și Drept Internațional, Departamentul Juridic, Banca Națională a Moldovei. (Chișinău, Republica Moldova).

TURCAN Corina.

LLM (Central European University, Budapest, Hungary); Head of the Legislation and International Law Division, Legal Department, National Bank of Moldova. (Kishinev, The Republic of Moldova).

ЦУРКАН Корина.

Магистр права (Central European University, Будапешт, Венгрия); директор управления законодательства и международного права, юридический департамент, Национальный Банк Молдовы. (Кишинев, Республика Молдова).

E-mail: turcancic@yahoo.com

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

CERINȚELE

**privind condițiile de prezentare a manuscriselor pentru publicare în
„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”**

Revista teoretico-științifică „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale” acceptă pentru publicare articole în limbile moldovenească (română), rusă, engleză, spaniolă, franceză, germană (la discreția autorului), care conțin rezultate inedite ale cercetărilor efectuate și care sunt ajustate la „Cerințele privind condițiile de prezentare a manuscriselor articolelor”.

Consiliul Redacțional acceptă manuscrisul articolului pentru publicare în corespundere cu profilurile ediției („drept” și „științe politice”), cu un volum nu mai mult de 20 de pagini, inclusiv figuri și tabele. Manuscrisul ar trebui să conțină doar materiale originale, efectuat la un înalt nivel științific, reflectând rezultatele cercetării efectuate de către autor, obținute cu cel mult un an înainte de publicare, și care conține un element clar privitor la inovația științifică a cercetării și propria contribuție a autorului. Sunt acceptate pentru publicare materialele care anterior nu au fost publicate în alte ediții și nu au fost destinate pentru publicarea simultană în diverse ediții. Articolele sunt expuse recenzării obligatorii, în conformitate cu *Anexa 3*. Pentru doctoranzi (competitori) este obligatorie recenzarea articolelor de către conducătorul științific. Pot fi publicate doar articolele care au primit recenzii pozitive. Pentru publicarea articolelor nu se plătește și nu se încasează taxe.

Cerințele menționate mai sus se aplică tuturor materialelor trimise pentru publicare în adresa revistei. Consiliul Redacțional are dreptul de a nu accepta publicarea materialelor în caz de: a) nerespectarea cerințele privind condițiile de prezentare a manuscriselor articolelor; b) plagiat; c) conținutul articolului este neadecvat cu profilurile revistei.

În cazurile când nu sunt respectate cerințele redacția are dreptul să nu examineze manuscrisul. Consiliul Redacțional își rezervă dreptul de a reduce volumul articolului prezentat (dacă este necesar), expunându-l în versiunea redacției (introducând modificări redacționale, care nu schimbă sensul general al articolului prezentat de autor). Formulările și prezentarea materialelor în articolele publicate nu reprezintă întotdeauna poziția revistei și nu angajează în nici un fel redacția. Aceste materiale se publică în ordine de discuție, în scopul asigurării posibilității de a expune diverse opinii. Responsabilitatea asupra conținutului articolelor, selecției și preciziei faptelor și informației citate revine în exclusivitate autorilor. În același număr al revistei poate fi publicat doar un singur articol al unui autor.

Numărul de autori al unui articol nu poate fi mai mare de două persoane. Autorul (ii) trimite redacției 2 exemplare originale a articolului (semnate de autor) în imprimare pe hârtie și trimite articolul în format electronic prin e-mail la adresa: alexandruruban@yahoo.com

Volumul articolului nu trebuie să depășească 1,5 c.a. dactilografiate pe hârtie, format A4 (60 de mii de caractere, sau 16-20 de pagini de text), inclusiv figuri, tablouri, referințe și scheme. Atunci când se plasează referințe bibliografice în limba engleză este necesar de indicat denumirea oficială a surselor (revistelor) în limba engleză.

Pentru a plasa un articol în Revistă este necesar de prezentat următoarele documente: cerere, informațiile despre autor (ia), articolul, fotografia autorului (autorilor) în format JPG, adnotare (abstract, rezumat) în trei limbi (română, rusă și engleză) într-un volum de 100 de cuvinte, cuvinte-cheie (5-7 cuvinte). Adnotarea nu trebuie să conțină referiri la literatura citată, tabele și figuri.

Informația despre autor (i) conține următoarele date: numele, prenumele, patronimicul autorului (autorilor), locul de muncă, funcția, titlul științific, gradul științific, adresa poștală, adresa electronică și numărul de telefon. Numele autorului (autorilor) ar trebui să fie listate sub titlul articolului, în dreapta.

Cerințele tehnice pentru perfectarea manuscrisul pentru publicare:

Titlul articolului nu trebuie să depășească trei linii. Titlul ar trebui să fi dat numai cu majuscule (Times New Roman 16) și centrat. Sursele literare utilizate în articol trebuie prezentate într-o singură listă la sfârșitul textului (bibliografie), în conformitate cu **Anexa 2**. Referirile la literatura de specialitate menționate în text sunt obligatorii, trebuie să fie plasate în partea de jos a fiecărei pagini a textului și necesită să fie perfectate în conformitate cu **Anexa 1**. Referirile la sursele externe sunt prezentate într-o limbă străină și sunt urmate, în cazul traducerii în română și rusă, cu indicație privitor la traducere. Numerotarea referirilor la sursele literare este dată în ordinea menționată în text. Trimiteri la lucrări nepublicate nu sunt permise. Lista bibliografică (de la sfârșitul textului) este dată în ordine alfabetică în funcție de prima literă a prenumelui autorului (autorilor).

Acronimele și abrevierile trebuie să fie descifrate la prima mențiune în textul articolului. În textele în limba română, engleză, franceză, spaniolă și germană se utilizează ghilimele germane („ ”), în textele în limba rusă se utilizează ghilimelele franceze (« »).

Parametrii paginii:

Documentul trebuie salvat în MS Word, formatul de pagină A 4, marginile paginii: sus și jos - 2 cm, dreapta - 1,5 cm, stânga - 3 cm, Font - Times New Roman; Dimensiune font - 12, spațiere - 1,5. Aliniere pe lățime, un spațiu la stânga - 1,5. Numerotarea paginilor este consecutivă, secvențială, în partea de jos a paginii, pe centru.

Redactarea textului:

Despărțirea manuală în silabe a cuvintelor (transferul din rând în rând) este inacceptabilă. Figurile și tabelele trebuie să fie numerotate, să aibă denumire, legendă și subiect. Titlurile lor și trebuie să fie prezentate în text după alineatul care conține un link de referință la ele.

Exemplarele autorului:

Fiecare autor al articolului obține doar un număr al revistei, indiferent de numărul de autori.

Consiliul Redacțional

Anexa 1

Exemple de referințe bibliografice:

Referințele (citatele) de la sfârșitul fiecărei pagini trebuie să conțină semnele de punctuație și să urmeze aceleași reguli ca și plasarea lor în descrierea bibliografică.

Dacă textul nu este citat de o sursă originală, dar de un alt document, atunci se utilizează următoarele cuvinte la început de referință: citat de: (citând sursele împrumutate):

Exemplu:	Citat de: Dumitru Mazilu. Drept diplomatic. București: Editura Lumina Lex, 2003, p. 115. Citat de: Alexandru Burian. Drept diplomatic și consular. Chișinău: Editura ARC, 2003, p. 154.
----------	--

La amenajarea secvențială a referințelor (citatelor) primare și repetate se utilizează termenul "Ibid." sau ("Ibidem"):

Referință primară	Jeffrey Mankoff. Politicii externe Ruse: întoarcerea unei Mari Puteri în politică. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009, p. 217.
Referință repetată	Ibid., p. 47 sau Ibidem., p. 47.

La amenajarea nesecvențială a referințelor (citatelor) primare și repetate, când referințele urmează nu concomitent una după alta, se utilizează termenul *Op. cit.* (opus citato) și este prezentat folosind caractere cursive:

Referință primară	Jeffrey Mankoff. Politicii externe Ruse: întoarcerea unei Mari Puteri în politică. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009, p. 217.
Referință repetată	Jeffrey Mankoff. <i>Op. cit.</i> , p. 65.

Anexa 2**Exemple de „Listă bibliografică” (bibliografie):**

Lista bibliografică este plasată după textul articolului cu titulatura „Bibliografie”. Toate link-urile din listă sunt numerotate secvențial și sunt aranjate în ordine alfabetică.

Descrierea unei cărți cu un singur autor:

Exemplu	Jeffrey Mankoff. Politicii externe Ruse: întoarcerea de mare putere politica. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009. XII + 359 p.
---------	---

Descrierea unei cărți cu trei sau mai mulți autori:

Exemplu	David G. Victor... [et al.]. Gaze naturale și geopolitică: din 1970 până în 2040. New York: Cambridge University Press, 2006. xxv + 508 p.
---------	--

Descrierea unui articol publicat într-o revistă:

Este necesar de a indica numele autorului articolului, denumirea articolului, denumirea revistei, anul, numărul ediției sau volumul, numărul paginei de la începutul și sfârșitul articolului.

Exemplu	Serghei Lavrov. Rusia și lumea în secolul XXI. În: Rusia în afacerile globale. Iulie-septembrie 2008, Vol. 6, nr. 3, p. 8 - 18.
---------	---

Descrierea unei teze de doctorat:

Exemplu	Vladislav Boiko. Securitatea energetică în contextul globalizării. Teză de doctor în științe politice. Moscova, 2012. 250 p.
---------	--

Descrierea unui autoreferat a tezei de doctorat:

Exemplu	Yuri Jukov. Centrismul politic în Rusia. Autoreferatul tezei... candidat în științe politice. Sankt-Petersburg, 2012. 24 p.
---------	---

Descrierea publicațiilor științifice electronice:

Pentru surse de electronice, trebuie să specificați practic aceleași informații ca pentru reviste: autorul, titlul, numele site-ului (sau secțiune a site-ului) și URL-ul. Articolul ar trebui să conțină noțiunea [On-line];; informații la data de partajare pe rețeaua electronică (după fraza „Vizitat la:” indica data, luna și anul): (Vizitat la: 03.02.2012).

Exemplu	Burian Alexandru, Gurin Corina. Procesul decizional în politica externă și influența lui asupra negocierilor. În: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2011, nr. 4, p. 39 - 55. [On-line]: http://www.rmdiri.md/pdf/RMDIRI20114.p.df/ . (Vizitat la: 07.09.2012).
---------	---

REGULAMENTUL
cu privire la recenzarea articolelor științifice în
„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”

1. Articole științifice primite de redacția *Revistei Moldovenești de Drept Internațional și Relații Internaționale* trec prin Instituția de recenzare.

„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale” a adoptat un sistem de patru niveluri de recenzare a articolelor și materialelor prezentate spre publicare:

Primul nivel – recenzarea de către Redactorul-șef (*main editor peer review*);

Al doilea nivel - recenzie de „nivel deschis” (*open peer review* - autorul și recenzentul se cunosc reciproc) – recenzia este transmisă la redacție de către autor;

Al treilea nivel - recenzie de nivel „orb-unilateral” (*single-blind* – recenzentul știe despre autor, autorul - nu);

Al patrulea nivel - recenzie de nivel „orb-dublu” (*double-blind* - atât recenzentul, cât și autorul, nu știu unul despre altul).

2. Fiecare articol științific necesită să aibă recenzii:

- deschise: *primul nivel* – recenzia (decizia) redactorului-șef; *al doilea nivel* - recenzia unui recenzent oficial, specialist în domeniu (doctor sau doctor habilitat);

- confidențiale (oarbe): *al treilea nivel* – recenzia redactorului științific sau a unui membru al consiliului redacțional sau al colegiului de redacție; *al patrulea nivel* – la decizia consiliului redacțional și recenzentul poate fi doar din exterior.

Pentru publicarea articolelor doctoranzilor și competitorilor la gradul de doctor, în afară de recenzia unui specialist în domeniu se cere și recomandarea spre publicare din partea catedrei de profil.

3. Analizând recenziile, redacția evaluează prezența în articole a elementelor de actualitate a problemei științifice pe care autorul pretinde să o soluționeze. Recenzia necesită să descrie în mod clar valoarea teoretică sau aplicativă a investigației, și să coreleze constatările autorului cu conceptele științifice existente. Un element de bază al recenziei ar trebui să fie aprecierea de către recenzent a contribuției personale a autorului articolului la soluționarea problemei. Este necesar de a menționa în recenzie corespunderea stilului, logicii și nivelului de accesibilitate a expunerii științifice a materialului de către autor, precum și un aviz privind fiabilitatea și valabilitatea concluziilor.

4. După primirea recenziilor, redacția analizează articolele prezentate și adoptă decizia finală, în baza unei evaluări complete, privitor la publicarea sau ne-publicarea articolelor.

În baza deciziei adoptate autorului i se comunică, prin e-mail sau poștă, informația cu privire la evaluarea articolului și decizia adoptată. În cazul că se refuză de a publica articolul, recenziții rămân anonimi.

5. Colegiul de redacție își rezervă dreptul de a trimite articolul la o recenzie suplimentară externă anonimă (*double-blind*). Redactor-șef, în asemenea caz, trimite recenzentului o scrisoare în care solicită recenzarea, atașând la scrisoare articolul și modelul conform căruia se recomandă de a efectua recenzia.

6. Prezența recenziilor pozitive nu este un motiv suficient pentru publicarea articolului. Decizia finală privitor la publicarea articolului este adoptată de consiliul redacțional.

7. În cazul în care există o critică substanțială din partea recenzentului, însă articolul, la general, este evaluat pozitiv, consiliul redacțional poate aprecia articolul ca polemic și poate decide de a-l publica în rubrica „Tribuna discuțională”.

8. Originalele recenziilor sunt păstrate la „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”.

RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ

REQUIREMENTS
to papers for publication in the
„Moldavian Journal of International Law and International Relations”

„Moldavian Journal of International Law and International Relations” being a scientific-theoretical journal admits for publication articles in Moldovan (Romanian), Russian, English, Spanish, French, German (optional author) languages, containing the results of original research, designed in accordance with the „Requirements for the articles”.

An Editorial Board of the „Moldavian Journal of International Law and International Relations”, accept manuscript for publication corresponding to the edition profiles, no more than 20 pages, including figures and tables. The manuscript should contain only original material, performed at a high academic level, reflecting the author's research results, completed no more than one year before publication, and containing a clear element of creation of a new knowledge. The materials which earlier were not published and have been not intended to the simultaneous publication in other editions for printing are accepted. Articles are exposed to obligatory reviewing, in accordance with the *Appendix 3*. For post-graduate students (competitors) the review of the supervisor of studies is obligatory. We print only articles which have received only positive reviews. The fee for the publication is not paid.

The rules mentioned above apply to all the material sent to the journal for publication. The Editorial Board has the right not to accept materials to the publication in a case of: a) non-compliance of the paper with the requirements for its publication; b) plagiarism; c) inappropriate content of the presented paper to the journal profiles.

In cases when the requirements are not respected the editorial board has the right not to examine the manuscript. The editors reserve the right to reduce the volume of the article (if it is necessary), exposing it to editorial revision, make editorial (which do not change the general sense) changes in the author's original. Editors can publish materials without sharing author's opinion (in order of discussion). Authors are responsible for the selection and accuracy of the facts, quotes, and other information. Journal will only publish one article per author in each volume of the issue.

The number of authors should not be more than two people. Author (s) sent to the editor two copies of the article (signed by the author both in print and electronic form and send the article in electronic form by e-mail at: alexandrurburian@yahoo.com

The paper shouldn't exceed 1,5 printer's sheet of the typewritten text of format A4 (60 thousand characters, or 16-20 pages of text), including tables, list of references and drawings (schemes). At drafting of bibliographic references in English it is necessary to specify official English-speaking names of journals.

In order to place an article in the journal you should present following documents: an application, information about the author (s), an article, one author (s) photograph in JPG form, annotation provided (abstract) in three languages (Romanian, Russian and English) in a volume of 100 words, key words (5 - 7 words). Abstract should not contain references to the quoted literature, tables and figures.

Information about the author (s) contains: author's name, affiliation, post a scientific degree, an academic status, mailing address, e-mail address and telephone number Author's name should be listed under the article's title on the right.

Technical requirements to registration of the manuscript for the publication:

Title of the article should not exceed three lines. The title should be given only in capital letters (Times New Roman 16) and centred. Literary sources used in the paper should be submitted in one list at the end (bibliography). Bibliographical list is presented after the text item in accordance with the **Appendix 2**. Footnotes to the literature mentioned in the text are mandatory and must be prepared in the bottom of the page in accordance with the **Appendix 1**. References to the foreign sources are given in a foreign language and are followed in the case of translation into Romanian and Russian indication of the translation. The numbering of the sources is given in the order mentioned in the text. References to unpublished works are not permitted. The bibliography is given in alphabetic order according to the first letter of authors surnames. Acronyms and abbreviations should be deciphered in a place of the first mention in the text. In text presented in Romanian, English, French, German or Spanish language, German inverted commas („pads”) should be used; in text presented in Russian language the French inverted commas («fur-trees») are used.

Page Setup:

The document must be saved in MS Word, A 4 page format, page margins: top and bottom - 2 cm, right - 1.5 cm, left - 3 cm Font - Times New Roman; font size - 12, line spacing - 1,5. Alignment on width, a space at the left - 1,5. Numbering of pages is through, in the bottom of the page, on the centre.

Text drafting:

Using of manual transfer (manual hyphenation) is unacceptable. Figures and tables should have a caption and subject headings and should be presented in the text after the paragraph containing a link to them.

Author's copies:

Each author obtains only one issue of the journal, regardless of the number of authors.

The Editorial Board

Appendix 1

Example of bibliographic footnotes:

Punctuation and prescribed punctuation in citations should follow the same rules as their placement in the bibliographic description.

If the text is not cited by the original source, but by another document, then following words are used: in the beginning of the reference: *Quoted by*, with a reference to the citing sources of borrowed text:

Example:	Quoted by: Ernst Gabriel Frankel. Oil and Security A World Beyond Petroleum. The Netherlands: Springer, 2007, p. 115.
----------	---

«Ibid.» or (Ibidem) are used in the sequential arrangement of primary and repeated references.

<i>Primary</i>	Jeffrey Mankoff. Russian foreign policy: the return of great power politics. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009, p. 21.
<i>Repeated</i>	Ibid., p. 47.

Op. cit. (opus citato) is used in repeated footnotes containing item to the same document without following the primary reference and is presented using italics.

<i>Primary</i>	Jeffrey Mankoff. Russian foreign policy: the return of great power politics. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009, p. 217.
<i>Repeated</i>	Jeffrey Mankoff. <i>Op. cit.</i> , p. 65.

Appendix 2

Examples of a bibliography:

Bibliographical list is placed after the text article and is supplied after the notion „Bibliography”. All links in the list are numbered sequentially and are arranged in alphabetical order.

Book with one author:

Example	Jeffrey Mankoff. Russian foreign policy: the return of great power politics. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009. xii + 359 p.
---------	--

Book with three and more authors:

Example	David G. Victor ... [et al.]. Natural gas and geopolitics: from 1970 to 2040. Cambridge; New York: Cambridge University Press Cambridge University Press, 2006. xxv + 508 p.
---------	--

The paper from the journal:

Article from a journal should contain following description - author (s), article title, journal name, year, and page number of the beginning and of the end of the article.

Example	Sergei Lavrov. Russia and the World in the 21 st Century. In: Russia in global affairs. July-September 2008, Vol. 6, nr. 3, p. 8 – 18.
---------	--

Dissertation

Example	Vladislav Boiko. Energy security in the context of globalization. Political Science Dissertation. Moscow, 2012. 250 p.
---------	--

A dissertation synopsis:

Example	Yuri Jukov E.H. Political centrism in Russia. Dissertation synopsis ... candidate in political science. Saint Petersburg, 2012. 24 p.
---------	---

Description of the electronic scientific publications:

For electronic sources, you need to specify practically the same information as for journals: author, title, name of the site (or section of the website) and the URL. The item should contain the notion [On-line]; information on the date of the electronic network share (after „Visited on:” indicate the date, month and year): (Visited on: 03.02.2012) is used in referring to the e-resource e-mail address.

Example	Chietigi Bajpae. China’s Quest for Energy Security. In: Power and Interest News Report. February 25, 2005. [On-line]: http://www.pinr.com/ . (Visited on: 07.09.2011).
---------	---

PROVISION
about the reviewing of scientific articles in
„Moldavian Journal of International Law and International Relations”

1. Scientific papers received to the Editorial office of „Moldavian Journal of International Law and International Relations”, pass through peer review process.

„Moldavian Journal of International Law and International Relations” comprises a four-level system of peer review articles:

1st level – reviewing by the editor (main editor peer review);

2nd level – an open peer review (the author and the reviewer know each other) – a review is submitted to the editor by the author;

3rd level - one-sided i.e. „blind” peer review (single-blind - the reviewer knows the author, but the author - doesn't know the reviewer);

4th level – double-blind peer review (neither reviewer nor author know about each other).

2. Each scientific article must be accompanied by a review:

– Open: 1st level – a review (conclusion) of the editor; 2nd level – a review of official reviewer, specialist of appropriate scientific profile (doctorate or PhD);

– Closed (blind): 3rd level – a review done by a scientific editor or a member of the editorial board; 4th level - a review done by the decision of the editorial board and only external.

To publish articles of graduate students, PhD applicants except for review it should be presented a recommendation from the profile of the department.

3. An editorial board, making the evaluation of reviews, draws attention to the relevance of the scientific problem to be solved by the author. The Review should clearly describe the theoretical or applied significance of the study; correlate the author's conclusions to existing scientific concepts. An essential element of the review should be the assessment a personal contribution to the solution of the issue by the reviewer. Correspondence to the style, logics and the availability of the narration to the scientific nature of the material and obtaining of the conclusions about the reliability and validity of the findings – are key aspects that must be noted in the review.

4. The issue about the received articles is considered after the obtaining of reviews, and then the final decision, based on the evaluation of reviews about the publication or refusal to publish articles, is made. On the basis of the decision the author (s) is sent a letter by e-mail or mail, which provides a general assessment of the article and the decision. In the case of failure in the publication, the reviewers remain anonymous.

5. The Editorial Board has the right to direct the article for additional external anonymous peer review. Editor in Chief directs the reviewer a letter asking for peer review. The letter includes an article and a recommended form of review.

6. The presence of positive reviews is not sufficient grounds for the publication of the article. The final decision on advisability of publication is taken by the editorial board.

7. In cases when the article is composed by a significant proportion of criticisms that have been made by the reviewer, as well as the overall positive recommendation, the Editorial Board can attribute the material to the category of polemical material and print it in the manner of scientific debate.

8. The Review originals are stored in „Moldavian Journal of International Law and International Relations”.

**RUBRICA REVISTEI
OUR JOURNAL
О НАШЕМ ЖУРНАЛЕ**

**ТРЕБОВАНИЯ
к оформлению статей для публикации в
«Молдавском журнале международного права и международных отношений»**

Научно-теоретический журнал «Молдавский журнал Международного права и международных отношений» принимает к публикации статьи на молдавском (румынском), русском, английском, испанском, французском, немецком (по выбору автора) языках, содержащие результаты оригинальных исследований, оформленные в соответствии с «Требованиями к оформлению статей».

Редакция «Молдавского журнала международного права и международных отношений» принимает к публикации рукописи, соответствующие профилям издания, не более 20 страниц, включая рисунки и таблицы. Рукопись должна содержать только оригинальный материал, выполненный на высоком научном уровне, отражая результаты исследований автора, завершаемых не более чем за год до публикации и содержать очевидный элемент создания нового знания. К печати принимаются материалы, ранее не издававшиеся и не предназначенные к одновременной публикации в других изданиях. Статьи подвергаются обязательному рецензированию, в соответствии с *Приложением 3*. Для аспирантов (соискателей) обязательна рецензия научного руководителя. Печатаются только статьи, получившие положительные рецензии. Гонорар за публикации не выплачивается.

Настоящие правила распространяются на все материалы, направляемые в редакцию журнала для публикации. Редакция вправе не принять материал к публикации в случае: а) несоблюдения автором правил оформления рукописи; б) выявления элементов плагиата; в) несоответствия материала тематике журнала.

В случае несоблюдения настоящих требований редакционная коллегия вправе не рассматривать рукопись. Редакция оставляет за собой право при необходимости сокращать статьи, подвергая их редакционной правке, вносить редакционные (не меняющие общего смысла) изменения в авторский оригинал. Редакция может опубликовать материалы, не разделяя точку зрения автора (в порядке обсуждения). Авторы несут ответственность за подбор и достоверность приведенных фактов, цитат и прочих сведений. В одном номере журнала может быть опубликована только одна статья одного автора.

Число авторов статьи не должно быть более двух человек. Автор (ы) присылают в редакцию 2 экземпляра статьи (подписанные автором) в печатном виде и направляют статью в электронном виде по электронной почте по адресу: alexandruburian@yahoo.com

Объем статьи не должен превышать 1,5 п. л. машинописного текста формата А4 (60 тыс. знаков, или 16-20 страниц текста), включая таблицы, список литературы и рисунки (схемы). При оформлении библиографических ссылок на английском языке необходимо указывать официальные англоязычные названия журналов.

Для размещения статьи в журнале необходимо предоставить в редакцию заявку, информацию об авторе (ах), статью, фотографию автора (ов) в формате JPG, аннотацию (резюме), представленную на трех языках (румынском, русском, английском) объемом – до 100 слов, ключевые слова (5-7 слов). Аннотация не должна содержать ссылок на цитируемую литературу, рисунки, таблицы.

Информация об авторе (ах) содержит: ФИО авторов, место работы, должность, ученую степень, ученое звание, почтовый адрес, электронный адрес и контактный телефон. ФИО автора должно быть указано под названием статьи справа.

Технические требования к оформлению рукописи для публикации:

Название статьи не должно превышать трех строк. Название должно даваться только заглавными буквами (Times New Roman 16) и располагаться по центру. Литературные источники, использованные в статье, должны быть представлены общим списком в ее конце (Библиография). Библиографический список приводится после текста статьи в соответствии с *Приложением 2*. Сноски на упомянутую литературу в тексте обязательны и должны быть оформлены внизу страницы в соответствии с *Приложением 1*. Ссылки на иностранные источники даются на иностранном языке и сопровождаются в случае перевода на румынский и русский язык указанием на перевод. Нумерация источников идет в последовательности упоминания в тексте. Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Список литературы (библиография) дается в алфавитном порядке по фамилиям первых авторов. Сокращения и аббревиатуры должны расшифровываться по месту первого упоминания в тексте статьи. В тексте на румынском, английском, французском, испанском языке используется немецкие кавычки („лапки”), в тексте на русском языке используются французские кавычки («ёлочки»).

Параметры страницы:

Документ должен быть сохранён в формате MS Word. Формат страницы А 4; поля страницы: верхнее и нижнее – 2 см, правое - 1,5 см, левое - 3 см. Шрифт - Times New Roman; кегль - 12; межстрочный интервал - 1,5. Выравнивание по ширине, отступ слева - 1,5. Нумерация страниц – сквозная, внизу страницы, по центру.

Оформление текста:

Использование ручных переносов (manual hyphenation) неприемлемо. Рисунки и таблицы должны иметь нумерационный и тематический заголовки и должны быть представлены в тексте после абзацев, содержащих ссылку на них.

Авторские экземпляры:

Каждому автору полагается один авторский экземпляр номера журнала вне зависимости от количества авторов статьи.

Редакционный совет

Приложение 1

Пример оформления библиографических сносок:

В библиографических сносках расстановка знаков препинания и предписанной пунктуации должна подчиняться тем же правилам, что и расстановка их в библиографическом описании.

Если текст цитируется не по первоисточнику, а по другому документу, то в начале ссылки приводят слова: Цит. по: (цитируется по), Приводится по: , с указанием источника заимствования:

Пример оформления:	Цит. по: Крупянко М.И., Арешидзе Л.Г. США и Восточная Азия. Борьба за «новый порядок». М.: Международные отношения, 2010, с. 325.
--------------------	---

При последовательном расположении первичной и повторной ссылок используют слова «Там же» или «Ibid.» (ibidem) для документов на языках, применяющих латинскую графику:

<i>Первичная</i>	Гаджиев К.С. Геополитика. Учебник для бакалавров. М.: Издательство Юрайт, 2012, с. 27.
<i>Повторная</i>	Там же, с. 47. или Ibid., p. 47.

В повторных сносках, содержащих запись на один и тот же документ, не следующих за первичной ссылкой, приводят заголовков, а основное заглавие и следующие за ним

повторяющиеся элементы заменяют словами «Указ. соч.» (указанное сочинение), «Цит. соч.» (цитируемое сочинение), «Op. cit.» (opus citato):

<i>Первичная</i>	Жинкина Ю.В. Стратегия безопасности России: проблемы формирования понятийного аппарата. М.: Российский научный фонд, 1995, с. 87.
<i>Повторная</i>	Жинкина Ю.В. Указ. соч., с. 67. или Жинкина Ю.В. <i>Op. cit.</i> , p. 65.

Приложение 2

Примеры оформления списка библиографии:

Библиографический список приводится после текста статьи и следует после слова «Библиография». Все ссылки в списке последовательно нумеруются и располагаются в алфавитном порядке.

Описание книги одного автора:

Пример оформления	Гаджиев К.С. Геополитика. Учебник для бакалавров. М.: Издательство Юрайт, 2012. 479 с.
-------------------	--

Описание книги четырех и более авторов:

Пример оформления	David G. Victor ... [et al.]. Natural gas and geopolitics: from 1970 to 2040. Cambridge; New York: Cambridge University Press Cambridge University Press, 2006. xxv + 508 p.
-------------------	--

Описание статьи из журнала:

Для статьи из журнала нужно указать автора (ов) статьи, название статьи, название журнала, год, номер выпуска и страницы начала и окончания статьи.

Пример оформления	Конобеев В.Н. Геостратегия США в Евразии. В: Проблемы управления. 2008, №1 (26), с. 87 – 97.
-------------------	--

Описание диссертаций

Пример оформления	Ганюхина Т.Г. Модификация свойств ПВХ в процессе синтеза: дис. ... канд. хим. наук: 02.00.06. Н. Новгород, 1999. 109 с.
-------------------	---

Описание авторефератов диссертаций:

Пример оформления	Жуков Е.Н. Политический центризм в России: автореф. дис. ... канд. филос. наук. М., 2000. 24 с.
-------------------	---

Описание электронных научных изданий:

Для электронных источников нужно указать практически те же данные, что и для журналов: автор, название статьи, название сайта (или раздела сайта) и адрес URL. В записи обязательно должен присутствовать текст [On-line];, при ссылке на электронный ресурс после электронного адреса в круглых скобках приводят сведения о дате обращения к электронному сетевому ресурсу (после слов «дата обращения» указывают число, месяц и год): (Дата посещения: 02.03.2012)

Пример оформления	Китай встает на «правильную сторону истории» в Персидском заливе. В: Мировая политика и ресурсы. [On-line]: http://www.wpr.ru/?p=2591 . (Дата посещения: 07.01.2012).
-------------------	---

ПОЛОЖЕНИЕ**о рецензировании научных статей в журнале
«Молдавский журнал международного права и международных отношений»**

1. Научные статьи, поступившие в редакцию журнала «Молдавский журнал международного права и международных отношений», проходят через институт рецензирования.

В журнале «Молдавский журнал международного права и международных отношений» принята четырехуровневая система рецензирования статей:

1^й уровень - рецензирование главным редактором (main editor peer review);

2^й уровень - открытое рецензирование (open peer review - автор и рецензент знают друг о друге) - рецензия, представленная в редакцию автором;

3^й уровень - одностороннее «слепое» рецензирование (single-blind - рецензент знает об авторе, автор – нет);

4^й уровень - двухстороннее «слепое» рецензирование (double-blind - оба не знают друг о друге).

2. Каждая научная статья должна иметь рецензии:

– открытые: *1^й уровень* – рецензия (заключение) главного редактора; *2^й уровень* официального рецензента – специалиста соответствующего научного профиля (доктора или кандидата наук);

– закрытые (слепые): *3^й уровень* – научным редактором или одним из членов редколлегии; *4^й уровень* – по решению редколлегии и только внешнее.

Для публикации статей аспирантов, соискателей ученой степени кандидата наук кроме рецензии должна быть представлена рекомендация профильной кафедры.

3. Редколлегия при оценке рецензий обращает внимание на наличие в материале актуальности решаемой автором научной проблемы. Рецензия должна однозначно характеризовать теоретическую или прикладную значимость исследования, соотносить выводы автора с существующими научными концепциями. Необходимым элементом рецензии должна служить оценка рецензентом личного вклада автора статьи в решение рассматриваемой проблемы. Целесообразно отметить в рецензии соответствие стиля, логики и доступности изложения научному характеру материала, а также получить заключение о достоверности и обоснованности выводов.

4. После получения рецензий рассматривается вопрос о поступивших статьях и принимается окончательное решение на основе оценки рецензий об опубликовании или отказе в опубликовании статей.

На основе принятого решения автору (авторам) по e-mail или почте направляется письмо, в котором дается общая оценка статьи и принятое решение. При отказе в публикации рецензенты остаются анонимными.

4. Редколлегия вправе направлять статьи на дополнительное внешнее анонимное рецензирование. Главный редактор направляет рецензенту письмо с просьбой о рецензировании. К письму прилагаются статья и рекомендуемая форма рецензии.

5. Наличие положительных рецензий не является достаточным основанием для публикации статьи. Окончательное решение о целесообразности публикации принимает редакционная коллегия.

6. При наличии в статье существенной доли критических замечаний рецензента и при общей положительной рекомендации редколлегия может отнести материал к разряду полемичных и печатать его в порядке научной дискуссии.

7. Оригиналы рецензий хранятся в редакции журнала «Молдавский журнал международного права и международных отношений».

**REVISTA MOLDOVENEASCĂ
DE DREPT INTERNAȚIONAL
ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE**

**MOLDAVIAN JOURNAL
OF INTERNATIONAL LAW
AND INTERNATIONAL RELATIONS**

**МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ
МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА
И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ**

Nr. 1 (Volumul 11), 2016

ISSN 1857-1999

www.rmdiri.md/

Bun de tipar 28.03.2016.

Format A4

Coli de tipar 12,84. Coli editoriale 12,85.

Tipar *Digital*. Hârtie ofset. Garnitura *Times New Roman*

Comanda 01/7B/2016 Tirajul 300 ex.

©„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”, 2016.

**Centrul Editorial Poligrafic al USM
(CEP USM)**

Str. Alexei Mateevici, 60
MD-2009, mun. Chișinău, Republica Moldova
Tel: (373) 22 57 76 41
E-mail: usmcep@mail.ru

©„Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”, 2016.